

ב ע"א

דהטעם ששחיתתן פסולה משום דכתיב וזבחת מי שהוא מצווה בשחיטה כשר לשחיטה והא דבעומד ע"ג של קטן שחיתתו כשרה היינו משום דהוי כאילו העומד ע"ג הוא השוחט. והאחרונים האריכו להקשות על דבריו עיין בפרמ"ג ובש"ך, ועיין בנו"ב או"ח סי' א', ובבית הלוי ח"א סי' יד. ובאחיעזר (ח"ג סי' פא סק"ב) ובקו"ה (סי' ע"ה סק"ד) [הרחבה אות ג].

ד) שחיטת חרש - ברכת השחיטה. הנה במתני' מיירי בחרש שאינו שומע ואינו מדבר. ובמדבר ואינו שומע פסק השו"ע (א), ו' דלא ישחוט לכתחילה מחמת שאין ברכתו טובה שאין משמיע לאזנו, ואם שחט שחיתתו כשרה משום שאין הברכה מעכבת ע"ש בנו"כ, והנה הרא"ש כתב בשם הלכות ארץ ישראל דהשוחט בלא ברכה אין שחיתתו שחיטה. והרא"ש חלק ע"ז, והראיה מסוגיא להלן דנפל סכין ושחט כשרה. ובשאר מצוות מבואר להדיא בברכות ט"ו דאין הברכה מעכבת הואיל וברכה דרבנן, וצ"ע על הלכות ארץ ישראל מ"ש שחיטה. ועיין בגליון מהרש"א (סי' יט), ובנו"ב (?). [הרחבה אות ה].

ובשומע ואינו מדבר, כתב השו"ע (א, ז) דשוחט לכתחילה, אם אחר מברך, ונחלקו הפוסקים האם מיירי שהאחר ג"כ שוחט שאל"כ אינו יכול להוציאו דהוי כברכת הנהנין או שמירי שהשני אינו שוחט יכול להוציאו כמו בברכת הארוסין, עיין בש"ך (סקל"ב) ובט"ז (סק"ז) [הרחבה אות ה].

ה) "ואחרים רואין אותן". יל"ע האם בעי' ב' עדים או סגי בחד [דהוי נגד חזקה] ועיין ברמב"ם (פ"ד ה"ה משחיטה) ובתבואו שור סי' א' סקכ"ט דסגי בחד. ובפרמ"ג (סי' א' סק"א במשבצות) תמה דהוי נגד חזקה.

ו) "הכל שוחטין לכתחילה ושחיתתן כשרה דיעבד" ובגמ' דנה כיצד מיירי שהכל שיהיה גם לכתחילה וגם דיעבד, ועיין בפלתי (א' ס"ק ב, ג, טז) שדן מ"ט לא נעמיד את הכל שוחט על אשה או על עבד או בלא ברכה דלכתחילה לא ובדיעבד שחיתתו כשרה, ובמהרש"א (ג: בד"ה בפרש"י) קשה כן על הפוסקים דס"ל שלכתחילה לא סמכי' על רוב מצוין אצל שחיטה מומחין ורק בדיעבד סמכי' ע"ז ע"ש. [הרחבה אות ז].

א) בתוד"ה הכל. שחיטת נשים. בתוס' הביאו מהלכות א"י דנשים לא ישחטו מפני שדעתן קלה, [והנה בביאור הגר"א הביא ראייה מתוס' בקידושין ע"ו: דאין להניח לנשים לשחוט לכתחילה ע"ש, אמנם צ"ע דבתוס' התם הגם שנקטו נשים ועבדים כאחד וכתבו שמוותרים רק בדיעבד מ"מ סיימו את דבריהם רק כלפי עבדים ע"ש היטב וצ"ע]. **ובתוס' פליג** וס"ל דשוחטות לכתחילה וראיתם מזבחים דמוכח דשוחטות לכתחילה, **ובב"י** (ס"א) הביא דעת האגור דאע"פ שמדינא שוחטות מ"מ המנהג הוא שלא ישחטו ומנהג ישראל תורה, **והב"י פליג** וס"ל שאין מנהג כזה ומה שלא ראינו ששוחטות אי"ז ראייה. ועיין בב"י שהביא מרבינו יצחק [בסמ"ק] שכתב שנשים שוחטות לעצמן, ותמה הב"י מה החילוק בין לעצמן ובין לאחרים, ור"ל שכוונתו ששוחטין בינם לבין עצמן והיינו ששוחטות לכתחילה, **אמנם בב"ח** כתב שיש לחלק בין לעצמן ובין לאחרים היינו משום שאצל נשים לא אמרי' רוב מצוין אצל שחיטה מומחין ולכן אחרים לא יכולים לסמוך ע"ז אבל האשה לעצמה יכולה לסמוך ולשחוט, ולפ"ז אם האשה מוכרת ומוחזקת שידעת לשחוט א"כ יכולה היא לשחוט גם לאחרים לכתחילה, **ומיושב בזה** הראיה מהסוגיא בזבחים שהביאו התוס' [ועיין

א) בתוד"ה הכל. שחיטת נשים. בתוס' נחלקו עם הלכות א"י אם מותר לשחוט לכתחילה ועיין בביאור הגר"א מה שהביא ראייה מתוס' בקידושין ע"ו: דאין להניח לנשים לשחוט לכתחילה. ובתוס' הביאו ראייה מזבחים ועיין בחידושי הרי"ם ובראש יוסף [להפמ"ג] מה שיישבו הראיה מהתם. ובב"י (ס"א) הביא דעת האגור דאע"פ שמדינא שוחטות מ"מ המנהג הוא שלא ישחטו ועוד הביא מרבינו יצחק [בסמ"ק] שכתב שנשים שוחטות לעצמן, וצ"ב מה החילוק בין לעצמן ובין לאחרים, ועיין בב"ח משכ"ב שאצל נשים אין רוב מצוין אצל שחיטה מומחין ובמהרי"ק כתב דנשים דעתן קלות חשידי על לפני עור כמו כותי, ועיין בפרמ"ג מה שהקשה ע"ז. ולענין דיעבד גבי שחיטת נשים בפשטות שרי כמבואר במשנה שמותר, אמנם בשמלה חדשה (הו"ד בפרמ"ג ס"א) מבואר שגם בדיעבד פסול. [הרחבה אות א].

ב) שחיטת עבדים. עיין בב"ח שכתב שגבי עבד אין רוב מצוין אצל שחיטה מומחין ועיין במה שדנו בדברי הטור שכתב שעבדים משוחררים מותרים לכתחילה, עיין בב"ח ובש"ך (שם סק"ב) [הרחבה אות א].

ג) "חוץ מחרש שוטה וקטן". שחיטת קטן. במתני' מבואר שחש"ו לא ישחטו שמא יקלקלו, ועיין היטב בגמ' בסוכה מ"ב: דקטן היודע לשחוט אוכלים משחיתתו, אם גדול עומד על גביו. ונחלקו הראשונים והפוסקים בביאור הסוגיא, האם מיירי התם לכתחילה או בדיעבד, והאם באינו יודע לאמן ידיו פסול בדיעבד ע"ש ברש"י ובר"ן ובתוס'. ובשיטת הטור והרא"ש נחלקו הפוסקים אי ס"ל כרש"י או דבעי' לענין לכתחילה כל הג' תנאים עיין בב"י ובב"ח. ודעת הסמ"ג ובעה"ת שגם אם ישנם כל הג' תנאים לא ישחוט לכתחילה. [הרחבה אות ב].

שיטת כמה ראשונים ונפסק בשו"ע (א, ה) שבגדול ע"ג כשר לכתחילה ובאין גע"ג פסול אפי' בדיעבד, ונחלקו בטעם הפסול באין גע"ג יש שביאו הטעם משום חסרון נאמנות [עיין ביאור הגר"א ובש"ך (ס"ק כז) בשם הא"ז ובהג"א והרא"ה בבדק הבית ועוד] ובדעת הטור כתבו שאי"צ לנאמנות דאיכא חזקה עיין בפלתי (סקט"ו) ובט"ז בשם הרשב"א. ושיטת הלבוש

בחינושי הרי"ם מה שהביא ליישב ראית התוס' מזבחים, **ועיין בראש יוסף** [להפמ"ג] שתירץ דכיון דהחשש משום דדעתן קלה א"כ אם אחרים רואין אותן שוחטות אפי' לכתחילה, ובהכי מיירי ההיא דזבחים, ואילו מש"כ בהלכות א"י שלא ישחטו נשים היינו בשאין אחרים רואין אותן] ומ"מ הסיק הב"ח שנשים לא ישחטו מפני המנהג, **והביא הב"ח דברי מהרי"ק** שכתב דנשים דעתן קלות חשידי על לפני עור כמו כותי, וממילא לעצמן יכולין משום שאם הם עצמן אוכלות מוכח ששחטו היטב ולפ"ז גם לאחרים יהיה מותר אם הם ג"כ אוכלות, אבל לפ"ז לא יחייגו במוחזקות, **[ובפרמ"ג]** הקשה שאם חשידי על לפני עור א"כ גם על הניקור לא יהיו נאמנות ואילו בשו"ע בסי' קכז ס"ג פסק שנאמנות ולא שמענו מי שחולק וצ"ע]. **ובב"ח פליג ע"ד** [ובב"י כתב משמע שדעתן קלות היינו שמא יתעלפו ובב"ח כתב שהוא טעם נוסף]. **ועיין בב"ח** שכתב שה"ה גבי עבד יש בו הטעם שאין רוב מצוין אצל שחיטה מומחין והנה בטור כתב שהכל שוחטין לכתחילה נשים ועבדים משוחררים וכו' עיי"ש **וצ"ב** מהו שכתב עבדים משוחררים הרי גם עבד שאינו משוחרר לא גרע מאשה [ויש שמחקר מילת משוחררים] **והב"ח ביאר** שעבד שאינו משוחרר שהוא ריק ופוחז אין בו רוב מצוין אצל שחיטה מומחין, וכן דייק הב"ח **מדברי הרמב"ם** שכתב (פ"ד ה"ד) שנשים ועבדים אם היו מומחין שוחטים, ולכאור' מ"ט צריך להוסיף אם היו מומחין, אלא כדי לומר שבכה"ג לא סמכי' על רוב מצוין אצל שחיטה מומחין. [הנה ברמב"ם לענין מומר (שם ה"ד) כתב ג"כ "מומחה" ובבדק הבית כתב שאין כוונתו שאין בכה"ג דין רוב מצוין אצל שחיטה מומחין אלא שהוא מומחה מחמת הרוב הנ"ל, ולפ"ז ה"ה הכא גבי נשים ועבדים] **ובש"ך** (שם סק"ב) כתב גבי עבדים שיש אצליהם דין רוב מצוין אצל שחיטה מומחין, ומ"מ בעי' משוחררים משום שמי שהוא ריק ופוחז אין לסמוך עליו גם אם הוא מומחה.

ולענין דיעבד גבי שחיטת נשים בפשטות שרי כמבואר במשנה שמותר, וגם אי חשידי על לפני עור בפשטות הוא חשש בעלמא ובדעבד מותר, **אמנם בשמלה חדשה** (הו"ד בפרמ"ג ס"א) כתב שבמקום שנהגו שלא לשחוט איתרע רובא דרוב מומחין וא"כ גם בדיעבד פסול [ול"ק מהמשנה משום דתלוי במנהג] **ועיין בב"ח** דאע"פ שכשר בדיעבד מ"מ צריך לשאול אותם אם שחטו כדין, ויל"ע מה הדין אם לא שאלו אותם האם כשר בדיעבד [וגבי טמא במוקדשין בעי' 'ברי' וכתבו הראשונים שאם לא שאלוהו אסור בדיעבד ויש לחלק].

(ב) "חזן מחרש שוטה וקטן". שחיטת קטן. במתני' מבואר שחש"ו לא ישחטו שמא יקלקלו, **ובגמ' בסוכה מ"ב**: מבואר שקטן היודע לשחוט אוכלים משחיטתו, ואמר רב הונא והוא שגדול עומד על גביו. **ונחלקו הראשונים והפוסקים** בביאור הסוגיא, **שיטת רש"י** (סוכה שם) דמיירי בקטן היודע לאמן ידיו לשחיטה אבל אינו בקי בהלכות שחיטה [אינו מומחה] וכה"ג אם שחט וגדול עומד על גביו וראה ששחט כדין שחיטתו כשרה, **ובר"ן** (שם) נקט בפירוש רש"י שבכה"ג הוי לכתחילה ולא בדיעבד, אבל באינו יודע לאמן ידיו **נחלקו הר"ן והתוס'**, דבתוס' (שם) כתבו דפסול אפילו בדיעבד אע"פ שגדול עומד על גביו, ואילו הר"ן כתב שבכה"ג הוי כשר בדיעבד. **ובפוסקים** מצאנו בזה כמה שיטות א- **הב"י** כתב בדעת **הרא"ש והטור**, דקטן אם הוא מומחה וגם יודע לאמן ידיו כשר בדיעבד גם באין גדול עומד על גביו, ובגדול עומד ע"ג ויודע לאמן ידיו ואינו מומחה כשר לכתחילה [ועיי"ש בש"ך שנקט בדבריו דמומחה וגדול עומד ע"ג ג"כ כשר לכתחילה אע"פ שאינו יודע לאמן ידיו] **ב- בשו"ע** (סימן א ס"ה) פסק דביודע לאמן ידיו וגדול עומד על גביו [ואינו מומחה] כשר אפי' לכתחילה, ובאין גדול עומד על גביו פסול אפילו בדיעבד. **ג- הב"ח ביאר בשיטת הרא"ש והטור** דס"ל דלא כרש"י בסוכה [ע"פ הר"ן] אלא שכשר לכתחילה רק אם יש כל הג' תנאים, [מומחה יודע לאמן ידיו, גדול ע"ג] ובדיעבד בעי' לגדול עומד ע"ג ויודע לאמן ידיו [או מומחה לש"ך]. ומחלו' זו תלויה האם דברי הגמ' בסוכה קאי על לכתחילה או על דיעבד [דלא מיירי במומחה שהרי לא מוזכר שם בגמ' מומחה אלא יודע לשחוט]. **ד- דעת הסמ"ג ובעה"ת** שגם אם ישנם כל הג' תנאים לא ישחוט לכתחילה והגמ' בסוכה מיירי אפי' במומחה ולענין דיעבד, ולפ"ז א"ש דעת האגור דכתב שלא נותנים לקטן לשחוט אע"פ שיש את כל התנאים הללו, והב"י הקשה עליו עיי"ש.

(ג) הנה שיטת השו"ע צ"ב דפסק שבגדול ע"ג כשר לכתחילה ובאין געע"ג פסול אפי' בדיעבד [גם במומחה ויודע לאמן ידיו] **וצ"ב** מאיזה טעם הוא זה דבגמ' בסוכה לכאור' לא מוכח כן דאי מיירי בגמ' בסוכה לענין לכתחילה א"כ באין געע"ג יהיה כשר בדיעבד ואי מיירי בדיעבד א"כ גם בגעע"ג לא ישחוט לכתחילה, **ובביאור הגר"א** (סקכ"ז) כתב "כמ"ש בפ"ק דפסחים (ד:) ובספ"ב דכתובות דלא מהימנינן לקטן אלא בדרבנן" היינו שהחסרון באין געע"ג הוא מטעם נאמנות על השחיטה. **ובש"ך** (ס"ק כז) הביא דכן פסקו **בא"ז ובהג"א** והטעם כתבו הרא"ה בבדק הבית והג"א ומהרש"ל משום דאין נאמנות לקטן. **ובאמת הקשו הפוסקים** על הטור שמכשיר בדיעבד שהרי אין עדות לקטן, **ועיין בפלתי** (סימן א סקט"ו) שכתב ז"ל "ואני איני מבין אם כן מאי טעמא במצא גדי שחוט ברוב ישראל מצוין כשר, דרוב מצוין אצל שחיטה מומחין. מה בכך, דלמא טריפה קשחית, דהא אין כאן מעיד. וצריך לומר כיון דרוב מומחין, וחזקה על מומחה דשחט כדין בכשרות, ועל זה סומכין לאכול הגדי. ואם כן אף כאן כיון דקטן מומחה ומאמן ידיו, חזקה דבכשרות שחט, ואנו סומכין על החזקה, ומה צריך לעדות שלו, אחזקה קסמכין, כמו דסמכין במצא גדי שחוט". ולכן ביאר שהוי רק דין דרבנן עיי"ש שהוכיח כן. **ועיין עוד בט"ז** (סקט"ו) שכתב ג"כ שהטעם הוא משום החזקה והביא כן **מהרשב"א** במשמרת הבית (ט) שכתב בזה"ל "אבל הקטני' החריפים שלוקחים על ידיהם בשר ויין ש"ד דאין עשויים לקלקל להביא מהאיסור ואין זה מדרך עדות אלא חזקה היא". ויתבאר ענין זה בהרחבה להלן בסוגית רוב מצוים אצל שחיטה מומחין.

הנה הש"ך (שם) הביא בשם **הלבוש** דהטעם ששחיטתן פסולה משום דכתיב וזבחת מי שהוא מצווה בשחיטה כשר לשחיטה [וזהו הטעם לפסולא דעכו"ם בשחיטה, וכמבואר בתוס' ג' ב' ד"ה קסבר, וכ"כ עוד ראשונים, אמנם הרמב"ם פ"ד הי"א דריש לה מקרא ד"וקרא לך ואכלת מזבחור",

והאריכו האחרונים בדעתו אם פליג על דרשת התוס' או לא ויתבאר במקומו]. **וע"ש בלבוש** דהא דבעומד ע"ג של קטן שחיטתו כשרה היינו משום דהוי כאילו העומד ע"ג הוא השוחט. [וזה תלוי בדברי הרשב"א ורבנו יונה בדף י"ב ואכמ"ל]. **והפמ"ג** תמה ע"ז דהא לא מצינו שבתפילין יהיה כשר ע"י קטן וגדול עומד על גביו. **והנה יש להקשות** בעיקר דברי הלבוש דבמשנתנו מבואר דאף באין ע"ג פסול רק שמא יקלקל. **וכן צ"ע** מהמשנה בדף פ"ו דאסור לשחוט אחר שחיטת קטן את בנו [שמא שחיטתו כשרה] אלמא רק מספק הוא דאסור [ואילו בגוי ששחט מותר אח"כ לשחוט את בנו כדאיתא בתוספתא פ"ה], [ובספר שחיטת חולין דחק ליישב דברי הלבוש דבמתני' מיירי בגדול ע"ג ואין את הפסול לש קטן אלא דברישא אינו רואה אותו ולכן חיישי' ובסיסא מיירי שרואה אותו, ודלא כתוס' י"ב: עי"ש, ולענין הקושיא מסוגיא בדף פ"ו יישב בספר הנ"ל דשחיטת קטן מטהרת מידי נבילה ולכן יש בזה איסור של אותו ואת בנו ואכמ"ל]. **והש"ך פליג** על הלבוש וז"ל "דזהו תימא דבסי' ב' עובד כוכבים אינו מצווה על השחיטה כלל אבל ודאי דקטן מצוו' שהרי אסור לו לאכול בלא שחיטה וגם משכחת לפעמים דשחיטתו כשרה" **וביאר האחרונים** דהיינו משום איסור ספיה לקטן [עי' פמ"ג, ונוב"ת או"ח סי' א', ובית הלוי ח"א סי' יד]. אמנם הקשה **הנו"ב** (תנינא או"ח א) מ"ש מתפילין דמקרי אינו בקשירה [כדאיתא בגיטין מ"ה ב'], ותירץ ע"פ הנ"ל דלגבי זביחה מקרי בתורת משום איסור ספיה, אבל בתפילין שהוא מ"ע ל"ש איסור ספיה. [ועי' בבב"ל שהקשה דלכא' כאן בעינן שיהא מצווה בלאו הכא מכלל עשה של זביחה - עי' תוס' ביצה כה א' דיש איסור אינו זכות] ואם נימא דאין בכזה סוג איסור דין ספיה קשה. אולם הקשה הנו"ב דלדעת הטור כפי מש"כ ה"ב בדעתו דאיסור ספיה הוא רק דרבנן א"כ קשה מ"ש זביחה מתפילין. **ועי' באחיעזר** (ח"ג סי' פא סק"ב) שכתב לחלק בין תפילין לשחיטה דבתפילין יש מצוה להניח כל יום וא"כ הקטן אינו שייך לתפילין דהאידינא, משא"כ בזבוחה חשיב בר זביחה לכשיגדל, ועוד דבנבילה הרי נבילה זו עצמה תיאסר עליו משיגדל משא"כ בתפילין שכשיגדל תהא עליו מצוה חדשה. **ובקו"ה** (סי' ע"ה סק"ד) כתב דבקטן נהי דאינו מצווה במעשה האיסור מ"מ סיבת האיסור ישנה [ולכן יש צד דאסור לספותו ואילו בגוי פשוט שמתורן ובזה סגי להיות בתורת זביחה. וע"ש עוד.

ד) תוד"ה שמא יקלקלו. תוס' הביאו פרש"י דאסור לקטן לשחוט אפי' אחרים רואין אותן. **וברש"י בע"ב** כתב הטעם "משום דמועדין הן לקלקל תמיד". **ופירש הרמב"ן** דכוונתו דעבר משום כל תשחית. **עוד פי' הרמב"ן** הטעם דחיישנן שמא יקלקלו ולא אדעתיהו של העומדים על הקטן.

ה) שחיטת חרש - ברכת השחיטה. הנה במתני' מבואר שחש"ו לא ישחוט ואם שחט ואחרים רואים אותו שחיטתו כשרה, **והנה** חרש דמתני' היינו שאינו שומע ואינו מדבר. **ובמדבר ואינו שומע** פסק **השו"ע** (א, ו) דלא ישחוט לכתחילה מחמת שאין ברכתו טובה שאין משמיע לאזנו, ואם שחט שחיטתו כשרה [משום שאין הברכה מעכבת עי"ש בנו"כ] **והנה הרא"ש כתב בשם הלכות ארץ ישראל** דהשוחט בלא ברכה אין שחיטתו שחיטה. והרא"ש חלק ע"ז, והראיה מסוגיא להלן דנפל סכין ושחט כשרה. ובשאר מצוות מבואר להדיא בברכות ט"ו דאין הברכה מעכבת הואיל וברכה דרבנן, וצ"ע על הלכות ארץ ישראל מ"ש שחיטה. **וביאר הגליון מהרש"א** (סי' יט), דהנה נחלקו הט"ז והלבוש (סי' כח סקט"ו) אם השוחט טריפה [שמטהרה מידי נבילה ואסורה באכילה] האם יש ע"ז ברכה, ולדעת הט"ז דס"ל דאין ע"ז ברכה, י"ל דחז"ל כאן פסלו את השחיטה ועי"ז שוב א"צ ברכה ונמצא שתקנו בזה את מה שהוא חסר את הברכה, דע"י תקנתם באמת א"צ ברכה. אבל בשאר המצוות ודאי דיש קיום המצוות אף אם לא יצא מדרבנן ויצטרך לברך על הדאורייתא, נמצא שלא יתקנו כלום כמה שיאמרו שלא יצא יד"ח המצוה דעדיין חסר ברכה על הדאורייתא, עי"ש. **ועיין בנו"ב** (?) שביאר בשחיטת הלכות א"י שמי שאינו מברך במזיד הוי כמומר לשחיטה עי"ש.

ובשומע ואינו מדבר, כתב השו"ע (א, ז) דשוחט לכתחלה, אם אחר מברך, **ועיין בש"ך** (סקל"ב) שהביא דהפוסקים כתבו דדוקא אם האחר שוחט גם לעצמו דאז מברך לשניהם אבל בלא"כ אינו יכול לברך על שחיטה של אחר דהוי כברכת הנהנין ולא כברכת המצות. **ועיין בט"ז** (סקי"ז) שכתב דגם אם האחר אינו שוחט יכול לברך [דלא מסתבר דמיירי בכה"ג שהאחר שוחט לעצמו א"כ היה מפרש כן הגאשר"י עי"ש] **וביאר הט"ז** דחלוק בברכת השחיטה מברכות הנהנין "דברכת השחיטה אינה באה על השחיטה עצמה דהא אין חיוב לשחיטה אם אינו רוצה לאכול, אלא עיקר הכוונה לתת שבח למקום ב"ה על שאסר לנו אכילת בשר בלא שחיטה ובזה ודאי כל ישראל שייך באותה ברכה שהרי על כולם יש איסור אלא שאין מקום לברך שבח זה אלא בשעת שחיטת שום בהמה דוגמא לדבר שזכר ב"י בסי' רס"ה בשם ר"ת בברכת להכניסו בביתו שהיא שבח והודיה בכל שעה על קדושה זו ע"ש ומ"ה ניחא בברכת אירוסין שהחתן מארס והרב מברך דגם שם מברך על איסור עריות שאסר לכל ישראל" ולפ"ז ביאר הט"ז דיש לחלק בין הפרשת תרומה שאילם לא יתרום ואחר יברך משום ד"עיקר הברכה על מצות הפרשה לא על איסור אכילת טבל שהרי מצות ההפרשה חיוב עליו אפילו אם אינו רוצה לאכול מן התבואה עדיין א"כ הוה מצוה זאת כשאר מצות...והתורם יברך". עי"ש.

ו) "ואחרים רואין אותן". משמע במתני' דבעינן תרי, ולא סגי בע"א. **אמנם ברמב"ם** (פ"ד ה"ה משחיטה) משמע דסגי באחד, וכ"כ **התבוא"ש** סי' א' סקכ"ט. **אמנם הפמ"ג** (סי' א' סק"א במשבצות) הקשה ע"ב הרמב"ם למה סגי בע"א והרי הוי נגד חזקה, וכאן אי"ז בידו באופן שהבהמה שייכת לחש"ו. [ולהרמב"ם הא דתנן "ואחרים" כתב הפמ"ג בפתיחה להלכות שחיטה דהא ודאי לאו דוקא ואחרים דעלמא קאמר. וכעין הא דאיתא בקידושין ס"ד ב' מאי בוגרות בוגרות דעלמא].

ז) "הכל שוחטין לכתחילה ושחיטתן כשרה דיעבד" ובגמ' דנה כיצד מיירי שהכל שיהיה גם לכתחילה וגם דיעבד, **ועיין בפלתי** (א, ס"ק ב ג טז) שהקשה לשיטות שעבד פסול לכתחילה מ"ט לא נעמיד המשנה בכה"ג דלכתחילה לא ישחוט ואם שחט ונמצא עבד כשר שחיטתו כשירה. וכן

הקשה הפליתי (סקט"ז) דנעמיד דההכל שוחטין היינו בריאים [ומשום הברכה] ואם שחט אילם שחיתו כשרה, ועיין בפלתי סק"ב שעמד בקושיא זו ג"כ לענין נשים מ"ט לא נימא שקאי על נשים שאין שוחטין לכתחילה ושוחטין בדיעבד, והסיק דהמשנה קאי באופן שיש ג' אפשרויות לכתחילה ודיעבד ופסול לגמרי כמו לגבי סכין בגמ' בע"ב ע"ש, משא"כ בכל האוקימתות דלעיל שאין אלא ב' אפשרויות לכתחילה ודיעבד, אלא שהוכיח מדברי המהרש"א שלא ס"ל הכי משום שהקשה המהרש"א (ג: בד"ה בפרש"י) על הפוסקים דס"ל שלכתחילה לא סמכי' על רוב מצוין אצל שחיטה מומחין ורק בדיעבד סמכי' ע"ז א"כ מ"ט לא מוקמי למתני' בכה"ג, וע"כ דהמהרש"א לא ס"ל כתי' הפלתי הנ"ל וא"כ יקשה עליו מ"ט לא נעמיד המשנה לענין הברכה [או לענין נשים] וכתב הפלתי דמסיפא שמעינן לה דאמרי' וכולן ששחטו שחיתתן כשירה הרי מבואר שהברכה אינה מעכבת, ע"ש שפלפל בזה.

ב' ע"א המשך

"משמרת" כמו בקודש. אכן הרמב"ן חולק וסובר דאין שום איסור בחולין שנעשו ע"ט הקדש, אלא רק דדינא הוא שהם אף בשלישי כמו קודש, אבל מותר לטמאותם ולאוכלם בימי טומאתו. ועי"ש בחילוק בין חולין לחולין שנעשו ע"ט הקדש [הרחבה אות יג].

(ד) "ואם שחט ואמר ברי לי שלא נגעתי" וכו'. עיין בתוס' בנדה (ה' ב') שכתבו ד"ברי לי" לאו דוקא דהא עזרה רה"ר היא וספיקו טהור, ובמסורת הש"ס הקשה על תוס' בסוגיין שהקשו קושיא זו רק להלן גבי דליתיה קמן דנשייליה ולא הכא. ועיין ובנו"ב (יו"ד סי' ד) שכתב דכשהוא לפנינו צריך לשאלו מדין "איכא לברורי", ועיין באחיעזר חיו"ד סי' א אות ג. [הרחבה אות יד].

(ה) תוד"ה ובמקודשין. במש"כ תוס' בתירוץ א' [דמפרסת אינה מטמאה טומאת אוכלין] תמוה דזה נגד משנה מפורשת ר"פ העור והרוטב דמטמא, וכן הביאו התוס' בעצמם בתירוץ השני ברייתא דף קכא שמפורש דמטמא, וכבר תמה בזה הרש"ש. ועי' בחי' רעק"א (במערכה אות יט) שהנדון בתירוץ התוס' הוא אם הוי זה טומאה דאורייתא או רק טומאה דרבנן. וע"ע באחיעזר (חיו"ד סי' א' אות ב) ובקה"י (סי' ב') [הרחבה אות טו].

(ו) תוד"ה דליתיה. הקשו דנטהר משום ס"ט ברה"ר, ותירצו דרוב פעמים לא יכול להיזהר. ויעוי' בכתובות ט"ו איובאחיעזר (חיו"ד סי' ב). ועי' ברמב"ן שחולק על תוס' וסובר דאף בדאיכא רגל"ד טהור אף ברה"ר, ועי"ש תי' אחר על קו' התוס' ובריטב"א. [הרחבה אות טז].

(ח) תוד"ה התם. לפירוש ר"ת קמ"ל דאפי' במזיד כשר דלא תימא ארבעים בכתפיה וכשר. [ועיין במנחות פ"א]. ובמה שהקשו תוס' דמשמע בתמורה י"ג א' דמן הדין ראוי להיות תמורה במזיד יותר מבשוגג, עי' בחי' הגרי"ז (תמורה ב') א' שתמה על קושייתם, דהתם הו"א שבשוגג לא יחול באופן שעשה תמורה בטעות, אבל כאן מיירי בשוגג באיסור ולא שעשה את גוף החלות בטעות, ובזה י"ל דשוגג ראוי יותר להיות קדוש.

(ט) תוד"ה וסופג את הארבעים. עיין בתוס' בתמורה (ב') א' שבתירוצם הראשון סוברים שלוקה באמת שמונים, ובתירוצם השני תירצו כדהכא. וכתב הבית הלוי (ח"ג סי' כז) דיסוד המחלוקת בין תירוץ התוס', דבתירוץ קמא סוברים דדרשת הגמ' בשלו ובשל חבירו היינו רק משנה הלשון דבחד קרא קרי ליה חליפין ובחד קרא קרי ליה תמורה, אבל מ"מ עיקר שני הלאוים הם לומר שלוקה שנים. וסברת התירוץ השני דמאחר דדרשינן מכל

(ז) תוד"ה התם. במה שנקטו תוס' דמן הדין ראוי להיות תמורה במזיד יותר מבשוגג, עי' בחי' הגרי"ז (תמורה ב' א) משכ"ב. [הרחבה אות ח].

(ט) תוד"ה וסופג את הארבעים. עיין בתוס' בתמורה (ב' א) שנחלקו תי' התוס' אם לוקה שמונים, ועיין בבית הלוי (ח"ג סי' כז) ובקה"י (סי' א') בביאור הנדון. ועיין עוד במהרש"א מה שיישב קושיית התוס'. [הרחבה אות ט].

(י) ברש"י ד"ה מעריכין, כתב דקטן שנדר חייב ליתן דמים. והמנ"ח (שצ) תמה ע"ז דהרי קטן אינו מצווה במצוות. ועיין באחיעזר (ח"ז סימן ס"ז) [הרחבה אות י].

דף בע"ב

(א) תוד"ה אבל. במה שהקשו תוס' היאך אכלו ישראל שלמים במדבר עי' היטב ברמב"ן ובריטב"א ובחידושי רמ"ש [הרחבה אות יא].

(ב) "טמא בחולין מאי למימרא". וביסוד האיסור לאכול חולין טמאים, בפשטות הוא משום שע"ז מטמא עצמו, וצ"ב מ"ט שיהיה אסור לטמאות עצמו ע"י אוכלין טמאין הרי בודאי שמותר לטמא עצמו ע"י שרץ וכד'. ועיין במקד"ד (טהרות סי' מא) שהוכיח מדברי התוס' ישנים כריתות יג שהוא איסור בפני"ע [הרחבה אות יב].

(ג) "בחולין שנעשו על טהרת הקדש" ביסוד דין "חולין ע"ט הקדש", כתב רש"י דמיירי שקיבל על עצמו לאכול ע"ט הקדש. וממילא זה אסור באכילה לכל אדם בזמן שהוא טמא, וע"ע במקד"ד (טהרות סי' מ' א) שהוכיח מדברי הרמב"ם שיש גם איסור "לאבד" חולין שנעשו ע"ט והיינו דמדרבנן יש גם דין

קרא דין אחר א"כ נמצא דעל כל אופן יש רק לאו אחד. **וכן נקט הקה"י** (סי' א') והקשה לפ"ז דבאופן שהמיר שלו בלשון חליפין ילקה שמונים, [דהא בשלו אתי בק"ו משל חבירו כדפירש רש"י בתמורה ט', אלא דאצטריך לא ימיר אותו ללמד שאף כשאומר ששניהם יהיו קדש נמי אסור, אבל כשאומר ששניהם יהיו קדש ילקה שמונים] וע"ש משכ"ב. **ובראש יוסף** כאן כתב דזו גופא קושית התוס', וע"ז תירצו התוס' דכיון דיש צריכותא בפסוקים ממילא לא לוקה שנים. **ובחי' הגרי"ז ריש תמורה**, הביא פלוגתת הרמב"ם והרמב"ן (בסה"מ שרש ט') אם כשיש ב' לאוין על אותה עבירה לוקה שנים או אחד, דדעת הרמב"ם דלוקה אחד, והרמב"ן סובר דלוקה שנים אא"כ יש צריכותא דאז מודה לרמב"ם שלוקה אחד. וביאר הגרי"ז דתוס' סברי כהרמב"ן ולכן הקשו דילקה שנים ותירצו דכיון שיש צריכותא אינו לוקה אלא אחד. ועיין עוד במהרש"א מה שיישב קושית התוס' מ"ט הכא לא לקי פ'. וע"ע במהרש"א במהדו"ב שעמד על דברי רש"י דבד"ה לא שאדם רשאי כתב "דכתב לא יחליפנו", ובד"ה וסופג את הארבעים מפרש רש"י "משום לא דלא ימיר", וצ"ע למה שינה הלאוים.

(י) **ברש"י ד"ה מעריכין**, כתב דקטן שנדר חייב ליתן דמים. וכ"ה דעת הרמב"ם פ"ד מעריכין. **והמנ"ח** (שצ) תמה ע"ז דהרי קטן אינו מצווה במצוות, ורק דינא הוא דערכו חל ואם שילם קדוש, אבל מנין שחייב לתת. **ועי' באחיעזר** שתי' דנהי דאין חיוב מצוה מ"מ חייל חיוב ממון, וכמבואר באבני מלואים (סימן א) גבי גוי שאע"פ שאין עליו כל יחל מ"מ יש בו חיוב מטעם חיוב ממון, ועי"ש במלואי חותם שתמה על האחיעזר דחיוב קטן שלוחה אינו ברור כלל.

(יא) **תוד"ה אבל**. במה שהקשו תוס' היאך אכלו ישראל שלמים במדבר עי' **ברמב"ן** משכ"ב, **ובריטב"א** ביאר דברי הרמב"ן דכל הא דטוב מזה ומזה שאינו נודר היינו כשעושה שיקולים בעדיפות המצוה, אבל אם יש לו איזה צורך ודאי דיכול לידור, [והגדר דאי"ז "איסור" לידור, אלא דבשקול הדעת עדיף טפי לא לידור מאשר לידור ולקיים מצוה] ולכן במדבר שהקריבו כדי לאכול שפיר דמי, וכמו"כ מי שחטא ורוצה שהמלוה תכפר עליו שפיר נודר דאל"כ לא משכח"ל עולה ושלמים. וע"ע ברמב"ן משכ"ב בענין זה. ועיין **בחידושי רמ"ש**.

(יב) **"טמא בחולין מאי למימרא"**. מבואר בתוס' שהסתפקו אם אסור לטמאות גופו באוכלין טמאין, [ומ"מ מותר לטמאותם ויאכלם בימי טומאתו]. **ועיין להלן** ל"ד ב' דרש"י סובר שאסור לטמאות ותוס' מתירים. **וביסוד האיסור** לאכול חולין טמאים, בפשטות הוא משום שע"ז מטמא עצמו, [ולכן מותר בימי טומאתו] ואע"ג דבשאר טומאות מותר לטמא עצמו מ"מ בטומאה שע"י אכילת אוכל טמא אסור. ובאמת קשה מאוד מ"ט שיהיה אסור לטמאות עצמו ע"י אוכלין טמאין הרי בודאי שמותר לטמא עצמו ע"י שרץ וכד' ואחרי שיהיה טמא מותר לאכול אוכלין טמאין וא"כ מ"ט שיהיה אסור לטמא עצמו ע"י אוכלין. **ועיין במקד"ד** (טהרות סי' מא) שהבין בדברי התוס' ישנים כריתות יג דלמ"ד חצי שעור אסור מה"ת, אסור גם לאכול חצי שעור של אוכלים טמאים [דהיינו חצי כביצה] והוכיח מזה דהאיסור הוא עצם האכילה, ולא מחמת שמטמא את עצמו שהרי לענין טומאה כיון שהוי ח"ש אינו מטמא וע"כ שתלוי באיסור.

(יג) **"בחולין שנעשו על טהרת הקדש"** ביסוד דין "חולין ע"ט הקדש", כתב **רש"י** דמיירי שקיבל על עצמו לאכול ע"ט הקדש. וממילא זה אסור באכילה לכל אדם בזמן שהוא טמא, ואין נ"מ בין מי שקיבל עליו למי שלא קיבל עליו לאכול בטהרה אלא הנ"מ הוא דהאוכל השייך למי שקיבל עליו חל בחפצא איסור אכילה. והנה התוס' לעיל כתבו דהא דפריך אי בחולין מאי למימרא - הוא משום שמותר לגרום טומאה לבשר חולין שבא"י, ומותר גם לאוכלים בימי טומאתו, ולפ"ז צריך לפרש בתירוץ הגמ' "שנעשו על טהרת הקדש" דבכה"ג אסור לאוכלם אף בימי טומאתו כמו קדשים טמאים. וכן מבואר ברש"י ד"ה כקדש. **וע"ע במקד"ד** שהוכיח מדברי הרמב"ם שיש גם איסור "לאבד" חולין שנעשו ע"ט והיינו דמדובר בן גם דין "משמרת" כמו בקודש. **אכן הרמב"ן** חולק וסובר דאין שום איסור בחולין שנעשו ע"ט הקדש, אלא רק דדינא הוא שהם אף בשלישי כמו קודש, אבל מותר לטמאותם ולאוכלם בימי טומאתו. והא דמשנינן הכא בחולין שנעשו ע"ט הקדש, היינו דבכה"ג אם רוצה לשמרם בטהרה ישחטו לכתחילה ע"י טמא רק באומר ברי לי. **וביאר הרמב"ן** החילוק בין חולין לחולין שנעשו ע"ט הקדש, משום דלעביד בהו מעלה קדשים דלבעי שמור, או משום גזירה שמא נגע ולא אדעתיה.

(יד) **"ואם שחט ואמר ברי לי שלא נגעתי וכר"**. במסורת הש"ס הביא **מתוס' בנדה** (ה' ב') שכתבו ד"ברי לי" לאו דוקא דהא עזרה רה"ר היא וספיקו טהור, **ותמה המסורת הש"ס** על תוס' בסוגיין שהקשו קושיא זו [למה לא טהור משום ס"ט ברה"ר] רק להלן גבי דליתיה קמן דנשייליה ולא הכא. **והנה בעיקר ד' התוס' בנדה צ"ע**, דבשלמא כאן אפשר לומר לאו דוקא, אבל להלן בדליתיה קמן למה לא נטהר מדין ס"ט, ועפ"ז אפשר ליישב ק"ו המסורת הש"ס דכאן תירצו תוס' דלאו דוקא, ורק להלן הוקשה להם, והנה משכ"ב תוס' בנדה "לאו דוקא" אין כוונתם דא"צ כלל לשאלו דהרי מבואר להדיא בגמ' דצריך לשאלו, וגם דקשה מלהלן וכדלעיל, אלא כוונת תוס' בנדה דבסתמא חיישינן שמא נגע [וכמשכ"ב תוס' ד"ה דליתיה שרוב פעמים לא יכול לזוהר], אלא דהוקשה לתוס' למה צריך לומר "ברי" הרי אפי' אם מסתפק תו לא הוי רובא אלא ספק ואמרינן ס"ט ברה"ר טהור, ולפ"ז הדרא קושיא לדוכתא למה לא הקשו התוס' קושייתם כאן. **והנו"ב** (יו"ד סי' ד) ביאר דכשהוא קמן צריך לשאלו מדין "איכא לברורי", [וזהו חידוש בדין ס"ט ברה"ר שיש בו דין איכא לברורי ואכמ"ל], וכל קושייתם רק בדליתיה קמן. אכן למשנ"ת לעיל דקושית התוס' בנדה היא למה צריך לומר "ברי" הרי סגי גם באומר שהוא ספק השקול א"כ א"א לתרץ כן [וכבר העיר בזה האחיעזר חיו"ד סי' א אות ג]. והאחיעזר ביאר עפמשכ"ב הרמב"ן דכל ספק שימור נפסל משום דין היסח הדעת, עי"ש ואכמ"ל.

(טו) תוד"ה ובמקודשין. הנה מש"כ תוס' בתירון א' [דמפרכסת אינה מטמאה טומאת אוכלין] תמוה דזה נגד משנה מפורשת ר"פ העור והרוטב דמטמא, וכן הביאו התוס' בעצמם בתירון השני ברייתא דף קכא שמפורש דמטמא, ועיין רש"ש. ועי' בחי' רע"א (במערכה אות יט) כ' דנידון תירוצי התוס' הוא אם הוי זה טומאה דאורייתא או טומאה דרבנן. דבטומאה דרבנן לא גזרו שטמא לא ישחוט כמו בחולין שנעשו ע"ט הקודש. ובתירוצם הראשון ס"ל דהא דתנן דמפרכסת מטמא טו"א היינו מדרבנן ולכן הקשו למה גזרו הרי אין בזה חשש דאורייתא. ובתירוצם השני חדשו דהוי דאורייתא. וכתב עוד דכע"ז צ"ל בדברי התוס' בד"ה שמא, שהקשו בדם קדשים אינו מכשיר, ובחד תירוצא העמידו בשמשה טופח עליה, ותמוה דהא סוגיא ערוכה היא דחיבת הקדש מכשרת, אע"כ דנידון התוס' הוא דאפשר דחיבת קדש הוא מדרבנן [וכן נקט להלכה הרמב"ם סוף פ"י מטו"א, וע"ש בכס"מ] ואם הוי מדרבנן אין לגזור בזה. ועיין עוד באחיעזר (חיו"ד סי' א' אות ב) ובקה"י (סי' ב').

(טז) תוד"ה דליתיה. הקשו דנטהר משום ס"ט ברה"ר, ותירצו דרוב פעמים לא יכול להיזהר. וצ"ע לפמש"כ לעיל דרך אחר פירכוס טמא א"כ ודאי יכול להיזהר, והגרע"א כתב בזה ע"פ יסודו דלעיל דגם לתירון קמא של תוס' מטמא במפרכסת עכ"פ מדרבנן. ובאחיעזר כתב דתירוצי התוס' תלויים זב"ז, ולתירון דמיירי במפרכסת צ"ל דמיירי בבמה דהוי רה"י, ע"ש בארוכה. [סי' א' אות ב]. **ובעיקר הא** דתירצו תוס' דיש רוב, יעוי' בכתובות טו"א דס"ט במקום רוב אין חילוק בין רה"ר לרה"י, אכן הכא מיירי ברובא דליתא קמן, **ועי' באחיעזר** (חיו"ד סי' ב) שהביא מהשאג"א דברובא דליתא קמן לטהר ברה"י טמא. ול"ד לרובא דאיתא קמן וכתב באחיעזר דאין סתירה לזה מדברי התוס', וחילק בין ס"ט ברה"ר לס"ט ברה"י עי"ש. **ועי' ברמב"ן** שחולק על תוס' וסובר דאף בדאיכא רגל"ד טהור אף ברה"ר, וכתב דלא אצטריך קרא אלא להכי, דאל"כ תיפול"ל משום חזקת טהרה. והרמב"ן תירץ קושית תוס' באופן אחר והובא בריטב"א וז"ל "דשאני ספק דגבי שמירת מוקדשין דכיון דבעי למעבד בהו שימור ואפי' היסח הדעת פוסל בהן לא שרינן בהו ספק שימור" עכ"ל. והיינו דבקדשים ספק אסור. ועיין באחיעזר (חיו"ד סי' א') משכ"ב.

ג' ע"א

השחיטה לא שביק התירא ואכל איסורא, אבל לגבי בדיקת הסכין שהיא טירחא הוא חשוד. והנה יל"ע דכיון דהוא חשוד איך מאמינים שהיתה שחיטתו כדן. ויעוין היטב ברשב"א בתוה"ב (דף ה.) משכ"ב. והנה יל"ע דאיתא בדמאי (פ"ב מ"ב) דהחשוד על הדבר אינו נאמן דחשוד אינו נאמן עליו [עיין בשו"ע סי' קיט] וא"כ הכא מאחר שהוא חשוד על הדבר מ"ט נאמן עליו, ועי"ש היטב במחלוקת הטי"ז (סק"ד). והש"ך (סק"ו) מ"ט המומר הכא חשיב חשוד [הרחבה אות כ].

הנה בעיקר הקושיא מ"ט מומר יהיה נאמן הרי הוא חשוד על הדבר, לכאוי יש מקום ליישב לפי דברי הקו"ש המובא לעיל דכל שיש איסור בעדותו נאמן, אי"ש דכאן יש איסור לפני"ע שעליו אינו חשוד אי"כ יובן מ"ט יהיה נאמן, ועיין בדברי הרשב"א (תשובה ס"ד) במה שדן אם מומר נאמן בשבועה, ובחזו"א (יו"ד סי' ב' סקכ"ז). [הרחבה אות כא]

(ב) באוכל נבילות להכעיס. כתב רש"י דאפי' נמצאת סכיני יפה מועד הוא לנבל בידים. ובאחרים עומדים על גביו כתב הרשב"א (תוה"ב דף ח ע"ב) שכשר בדיעבדאמנם בתוס' (ד"ה קסבר) כתבו להדיא דמומר לנבילות להכעיס שחיטתו פסולה מן התורה ועי' בר"ן.

(א) "חרב הרי הוא כחלל". כתב רש"י דהכא לא אצטריך וכו', וברמב"ן הביא בשם הר"ח דאף אדם שנגע בט"מ מטמא חרב ונהיית החרב ראשון כמו המטמאה. ועיין בקו"ש (פסחים אות סז) בביאור מחלוקתם. [הרחבה אות טז].

(ב) תוד"ה כגון. שיטת תוס' דבשחיטה בעינן כלי אבל אי"צ כלי שרת, ועיין ברמב"ן. ובתוס' בפסחים (ס"ו) ס"ל דבעינן כלי שרת ועיין בריטב"א.

(ג) הכל שוחטין אפי' כותי. מבואר שאינו נאמן לשחוט לישראל משום שחשודים על לפני עוור, ובקובץ שמועות (אות ג) הוכיח מכאן דכל ענין נאמנות ע"א באיסורין הוא משום שאינו חשוד אלפני עור והקשה אי"כ אמאי ע"א נאמן להעיד שזה חלב ומלקין על ידו כמ"ש הרמב"ם הרי בכה"ג ליכא ללפני עוור. [הרחבה אות יח]

(ד) "לא אכלו אסור לאכול משחיטתו" צ"ב באריכות הלשון ועיין בראש יוסף משכ"ב ע"פ דברי התוס' ד"ה המניח

ג' ע"ב

(א) "ישראל מומר אוכל נבילות לתיאבון בודק סכין ונותן לו ומותר לאכול משחיטתו". מבואר בגמ' להלן (ד.) דלגבי גוף

(טז) "חרב הרי הוא כחלל". כתב רש"י דהכא לא אצטריך דבלאו הכי נמי מצי מטמא בשר וכו', וכ"כ בעה"מ. **וברמב"ן** הביא בשם הר"ח דאף אדם שנגע בט"מ מטמא חרב ונהיית החרב ראשון כמו המטמאה. **וביאר הקו"ש** (פסחים אות סז) דנחלקו בהא דכלי אינו נטמא מראשו אם הוא דין ב"מטמא" שאין ראשון מטמא, או שהוא דין ב"נטמא" שאין כלי יכול להיות שני, והכי ס"ל לרמב"ן וממילא הכא שהכלי נעשה ראשון מדין חרב הרי הוא כחלל, שפיר יכול להיטמאות אף מראשון. [ועי' ברמב"ם פ"ז ה"ג מאבות הטומאות שכלי שנטמא במשקה טומאה דרבנן שגזרו שמשקים מטמאים כלי נעשה הכלי שני]. ועיין עוד ברמב"ן מה שפירש מדברי הראב"ד.

(יז) **תורה כגון**. שיטת תוס' דבשחיטה בעינן כלי אבל אי"צ כלי שרת ומש"ה כשר בקרומית של קנה. **ועיין ברמב"ן** שהראיה היא משחיטת זר ששוחט בכלי שלו. **ועיין בתוס' בפסחים** (ס"ו) ס"ל דבעינן כלי שרת וילפינן זאת מוקח את המאכלת. והעמידו סוגיין כמ"ד דכלי שרת כשר גם מעץ. **והרמב"ן** כתב דלכתחילה בעינן כ"ש כדי לקדש הדם [וכדאיתא במנחות ע"ח ב', והתוס' דייקו משם להיפך דהסכין רק מקדש ככלי שרת, אבל לא הוי בעצמו דין שרת] ובדיעבד מתקדש הדם ע"י הכלי של הקבלה. **בריתב"א** יש שיטה מחודשת דבאמת בעינן סכין כלי שרת, אבל מ"מ כיון שאין הסכין מקדש קידוש גמור עד הקבלה [ואין נפסל ביוצא עד הקבלה] משום דשחיטה אינה עבודה גמורה וכשרה בזרים - משו"ה סגי בכה"ג גם בכ"ש העשוי מעץ.

(יח) **הכל שוחטין אפי' כותי**. [נהנה כל דברי הגמ' הכא הוא לפני שעשאו ככותים לכל דבריהם כדאיתא להלן ה' ב'. ומ"מ יעוי' ברשב"א בתוה"ב דף ד' ע"א דשחיטת צדוקי ובייתוסי לדידן כשחיטת כותי]. מבואר שאינו נאמן לשחוט לישראל משום שחשודים על לפני עוור [שלא החזיקו במצוה זו אלא לפי פירושם] ולפ"ז דאם שוחט לעצמו ודאי כשר, דלעצמו הרי שוחט כדין, **וכ"כ הרמב"ן**. **ועיין בקובץ שמענות** (אות ג) שכתב דמשמע מכאן דכל ענין נאמנות ע"א באיסורין הוא משום שאינו חשוד אלפני עור [שהרי מטעם זה אינם נאמנים הכא] וקשה תינח במעיד להתיר, אבל אמאי נאמן להעיד שזה חלב ומלקין על ידו כמ"ש הרמב"ם [הרי בכה"ג ליכא ללפני עוור]. וצ"ל דה"נ אינו חשוד להכשיל לשליח ב"ד לעבור אלאו דלא יוסיף. [עוד כתב שמוכח מכאן שלא תענה לא שייך באיסורים שאין בזה תורת עדות שאל"כ היו נאמנים שלא חשידי על "לא תענה" וכן צ"ל שמדבר שקר תרחק לא שייך הכא אלא בממון שאל"כ היו נאמנים מדין מדבר שקר תרחק]. ובספר שחיטת חולין דן דשליטת הרמב"ן ביבמות פ"ח דנדה נאמנת לבעלה מכח מה שעושה מעשה בעצמה, עי"ש ואי"ז מדין ע"א באיסורים א"כ ה"ה הכא י"ל שכותי אין לו נאמנות כלל מכח ע"א באיסורים, ומה שנאמן בכה"ש שאוכל לעצמו זהו מסברת הרמב"ן שעושה מעשה בעצמו, ולפ"ז כוונת רש"י היא שאם לא היו חשודים על לפני עוור היה זה כמו נאמנות שעושה מעשה בעצמו, אכן כתב כ"ז לסברת הרמב"ן אבל לסברת התוס' שנדה נאמנת מדין ע"א ה"ה הכא הנאמנות הוא מדין ע"א. **אלא שצ"ב** מ"ט שיהיה חשוד על איסור נבילה אילולי דין לפני עור.

(יט) **"לא אכלו אסור לאכול משחיטתו"** עיין בתוס' ד"ה המניח (א) שתי שיטות אם אין העכו"ם לפנינו האם מותר לאכול, ולצד דמותר צ"ל דכשנתנו לו ולא אכל הוא 'ריעותא' והוכחה שלא שחט כדין. **ועיין בראש יוסף** שכתב דלתירוצן זה של תוס' מדויק מה שהאריכה הגמ' "לא אכלו אסור לאכול משחיטתו" והיינו דמה שצריך לתת לו הוא רק כדי לבדו" אם "לא אכלו" פירוש שימנע מלאכול, אבל אם ליתיה קמן שרי. [והא דאסור לשחוט לכתחילה על סמך שיאכיל לכותי כזית, עי' בתוס' בע"ב ד"ה בודק שביארו הטעם].

ג' ע"ב

(כ) **"ישראל מומר אוכל נבילות לתיאבון בודק סכין ונותן לו ומותר לאכול משחיטתו"**. מבואר בגמ' להלן (ד) דלגבי גוף השחיטה לא שביק התירא ואכל איסורא, אבל לגבי בדיקת הסכין שהיא טירחא הוא חשוד. **והנה יל"ע** דכיון דהוא חשוד איך מאמינים שהיתה שחיטתו כדין. **ועיין ברשב"א** בתוה"ב (דף ה.) שדעתו דכל היכא שאי"צ עדות גמורה נאמן אף מומר, **וחידוש הרשב"א** שאם יש לו ב' סכינים אחד בדוק ואחד שאינו בדוק נאמן לומר ששחט בבדוק, והוכיח כן דהרי קי"ל דהשוחט צריך לבדוק בסמינים ששחט רובם כדאיתא בדף ט' א', ובע"כ דכיון דחזקה על בן דעת ששוחט כדין ובדוק ואם ראה שלא גמר השחיטה משלים מיד, לכן נאמן. **ועי"ש** במשמרת הבית שהרחיב ביסוד זה. **אמנם הרא"ה** בבדק הבית כתב דאין המומר נאמן כלל, וכל מה שכאן כשר הוא בגדרי חזקה ולא משום נאמנות.

והנה יל"ע דאיתא בדמאי (פ"ב מ"ב) דהחשוד על הדבר אינו נאמן דחשוד אינו נאמן עליו [עיין בשו"ע סי' קיט] וא"כ הכא מאחר שהוא חשוד על הדבר מ"ט נאמן עליו, **והנה הרמ"א** (יו"ד סי' קיט ס"ב) כתב דעובר עבירה לתיאבון לא מקרי חשוד. **ובט"ז** סק"ד תמה ע"ז, דאם מיירי בחשון לתיאבון על אותו דבר בודאי שאינו נאמן עי"ש. **והש"ך** (סק"ו) ביאר "דלא מקרי חשוד לאותו דבר עד שיעבור שלא לתיאבון כגון שאילו היה מונח לפניו האיסור וההיתר היה אוכל האיסור. ולא דמי למומר אוכל נבילות לתיאבון דאסור לאכול משחיטתו עד שיבדוק לו הסכין, משום דדרך הסכין להיות פגום והוא אוכל נבילות לתיאבון הלכך חיישינן שגם עתה יעבור עבירה לתיאבון ולא יטרח לתקנו, אבל הכא מיירי שאין לחוש שיעבור גם עתה לתיאבון הלכך אמרינן דודאי באותו פעם היה עובר לתיאבון אבל עתה למה יעבור, הלכך לא מקרי חשוד" עכ"ל הש"ך. **ומבואר** מדברי הש"ך דלגבי מה שאין טירחא ואין "תיאבון" להעיד עדות שקר, נאמן מדין ע"א באיסורים ולא מקרי חשוד. **ולדברי הט"ז** דגם אוכל לתיאבון מקרי חשוד צ"ע מה מהני סברת "לא שביק התירא ואכיל איסורא". **וצ"ל דדעת הט"ז כמ"ש הרשב"א** במשמרת הבית (דף ח ע"א) גבי קטן המומחה ומוחזק לשחוט ושחט, ודעת הרשב"א שא"צ גדול רואהו, ומשום שהטעם הוא מדין חזקה ולא מדין נאמנות וה"ה גבי מומר אין זה מדין עדות אלא מדין חזקה. **והנה לשיטת הרא"ה בבדק הבית** שפסל קטן שהוא מומחה משום דאינו נאמן על השחיטה, חזינן דבעינן לדין נאמנות, א"כ יקשה למה מומר כשר, וכמו שהקשה המשמרת הבית הנ"ל. ובפשטות היה אפ"ל כדעת הש"ך הנ"ל דמומר לתיאבון נאמן כל היכא דאין לו טירחא וקושי בעדותו. **אמנם מדברי הרא"ה** מוכח להדיא דס"ל ג"כ כדעת הט"ז דמומר לתיאבון אינו נאמן. דבבדק הבית פליג על חידושו של הרשב"א דלעיל דאם יש למומר שני סכינים אחד פגום ואחד יפה, נאמן המומר לומר ביפה שחטתי דלא שביק התירא ואכל איסורא. ומשום שהקשה ע"ז הבדק הבית דאם לא ידוע לנו שהיתה סכין זו ידועה לו בשעת השחיטה אלא הוא אומר לנו שכך היה אינו נאמן שהרי עדיין זה אינו נאמן לנו בעדותו כלל, וכונתו

כמש"כ המשמרת הבית דרך באופן שידוע לנו שהסכין הבדוקה היתה ביד המומר אז הוא דשחיתו כשרה משום דא"צ כלל עדות על הסכין, אבל אם לא ידוע לנו במה שחט ובענין לעדותו אינו נאמן. ולפ"ז צע"ג מאי איכא בין קטן שאינו נאמן לבין מומר וצ"ע.

(כא) הנה בעיקר הקושיא מ"ט מומר יהיה נאמן הרי הוא חשוד על הדבר, לכאור' יש מקום ליישב לפי דברי הקו"ש המובא לעיל דכל שיש איסור בעדותו נאמן, א"ש דכאן יש איסור לפנ"ע שעליו אינו חשוד א"כ יובן מ"ט יהיה נאמן, והנה הרשב"א (תשובה ס"ד) דן אם מומר נאמן בשבועה, "ואפי' בשבועה אינו נאמן שכבר הוא חשוד לעבור על השבועה על אותו דבר שהרי מושבע ועומד הוא מהר סיני. ותדע לך שאם אין אתה אומר כן מומר אוכל נבילות לתיאבון ישבע שלא יאכיל לנו שום נבילה ולא יצטרך לבדוק אחריו סכין בכל שעה, ואם לא בדק סכין אחריו למה אסרוה, ישבע ששחט כראוי בסכין יפה ונאמן, אלא שלא אותו דבר אינו נאמן לעולם", וכן נפסק בשו"ע סי' קיט ס"ח ומשמע מדבריו מזה דלולא הסברא דהוא חשוד אשבעתא היה נאמן אף מכח האיסור הצדדי שאינו חשוד עליו. ובחזו"א (יו"ד סי' ב' סקכ"ז) כתב דהא דאינו נאמן בשבועה הוא משום דאין דין ע"א נאמן באיסורים אלא במעיד על הדבר והוא נאמן עליו, אבל הוכחת שבועה שהבשר כשר לא מהני באיסורים. [וחלק שם על הסברא דחשוד הוא על השבועה ע"ש ואכ"מ] אולם ברשב"א מבואר להדיא כדלעיל [והחזו"א הביא רק דברי הש"ך שהטעם משום דחשוד אשבעתא, וחלק ע"ז, ובאמת המקור הוא ברשב"א].

(כב) באוכל נבילות להכעיס. כתב רש"י דאפי' נמצאת סכיני יפה מועד הוא לנבל בידים. ובאחרים עומדים על גביו כתב הרשב"א (תוה"ב דף ח ע"ב) ששחיתת מומר להכעיס באחרים עומדים על גביו כשר בדיעבד [מיהו לכתחילה לא שמא ינבל ולא אדעתיה] **ובשם הבעה"מ** כתב להתיר באחרים ע"ג אפי' לכתחילה. **אמנם בתוס'** (ד"ה קסבר) כתבו להדיא דמומר לנבילות להכעיס שחיתתו פסולה מן התורה דהוא מקרי "אינו בר זביחה" ושחיתתו פסולה, וכ"ה דעת הרא"ש (סי' ז). **ועי' בר"ן** שדעתו דמומר להכעיס אפי' לשאר מילי ג"כ שחיתתו פסולה. והנה שיטת הרמב"ם דהמקור לפסול דגוי לשחיטה הוא מקרא ד"וקרא לך ואכלת מזבחך", ולפ"ז שפיר י"ל דמומר לשחיטה אינו פסול מדאורייתא, משום דאין דינו כגוי, [ורק מומר לכל התורה דינו כגוי וי"ל דשחיתתו פסול מדאורייתא]. ועי' בש"ך וט"ז ופמ"ג ריש סי' ב' שהאריכו בזה בדעת הרמב"ם, ויבואר במקומו.

ג' ע"ב המשך

(ד) בבדק הבית פליג ע"ד הגאונים וס"ל שרוב מצויין אצל שחיטה מומחין הן לאו דוקא רוב ולאפוקי מיעוט, אלא כל כל המצויין אצל שחיטה מומחין, והראיה שאל"כ נימא סמוך מיעוטא לחזקה ויהיה אסור גם בדיעבד. ובמש"כ הרא"ה דהוי כל מצויין אצל שחיטה מומחין הדברים צ"ב ועיין בבית הלוי (ח"ב ס"ד) דהוי כדן ע"א נאמן באיסורים עיי"ש בהרחבה שביאר יסוד המחלוקת של הרא"ה ושאר"ר ביביאור גדר הדין דרוב מצויין אתל שליטה מומחין. [הרחבה אות כד].

(ה) בענין הקושיא מרוב מצוים אצל שחיטה מומחין מצאנו כמה דרכים בראשונים עיין ברא"ש (סי' ט"ז) שתירץ דהוי מעוטא דמיעוטא והרמב"ן פליג ע"ז, וברשב"א כתב ב' תירוצים ביסוד דין סמוך מיעוטא לחזקה עיי"ש, ועיין עוד בריטב"א תי' נוסף. [הרחבה אות כה].

(ו) הקשו האחרונים מהא דאיתא להלן סימן ש"ו דטבח שאינו ידוע כאומן שקלקל חייב לשלם, [משא"כ טבח אומן] וצ"ב מ"ט לא סמכי' על רוב מצויין אצל שחיטה מומחין להחזיק הממון ביד השוחט, ועיין בש"ך (א סק"ד) ובמחצית השקל ובפרמ"ג (שפתי דעת א ס"ק ד) ובגליון מהרש"א ובבית הלוי (ב, ד) וברעק"א בגליון השו"ע [הרחבה אות כו].

(ז) תוד"ה דליתיה. בקושית התוס' מסתירת הסוגיות הכא ובדף י"ב ועי' בתוס' הרא"ש וברמב"ן, ועיין היטב ברשב"א בתשובה תק"ל הביא צה שהביא השואל משם ה"ר דן ומה

(ג) "רוב מצוים אצל שחיטה מומחים" נחלקו הראשונים האם דין רוב מצוין אצל שחיטה מומחין הוא דין לכתחילה או רק בדיעבד. עיין בתוס' וברא"ש דסמכין על הרוב גם לכתחילה, והביא הראשונים שהגאונים דמוסרים לכתחילה לשחוט אף שלא ידוע אם מומחה אבל צריך לבדוק לאחר שחיטה. ועיין בראשונים שהסכימו לדברי הגאונים וביארו מ"ט לא העמדנו את הגמ' דהכל שוחטין כדברי הגאונים. אכן מדברי הרא"ש משמע שרש"י לא ס"ל כגאונים הנ"ל ובדעת ר"י עיין בב"י (ד"ה וכתב הרי"ף) שדן אם ס"ל כשיטת הגאונים ובעל המאור (להלן ג': בדפי הרי"ף ד"ה כתב הרי"ף) פליג ע"ד הגאונים עיי"ש בראיותיו ועיין ברא"ה שג"כ פליג לדינא על הגאונים. [הרחבה אות כג].

יל"ע בטעם הגאונים מ"ט לא סמכי' על הרוב לכתחילה ועיין היטב בדברי הרמב"ן משכ"ב. והנה בפשטות לשי' הגאונים גם אם נדע שאי אפשר יהיה לברר הדין הוא שלא ישחוט לכתחילה וא"כ קשה מ"ט לא חיישי' לעילוף במומר הרי הטעם דלא חלישי' לעילוף הוא משום שאם הוא יתעלף הוא יאמר לנו כמש"כ הרמב"ם וא"כ במומר אי אפשר לסמוך ע"ז, ועיין בפרמ"ג (ס"ב ס"ב) ובגליון מהרש"א (ס"ב). [הרחבה אות כג]

(ח) **בהא** דמבואר בדברי רבינא (בל"ק) דאם שחט בודקין אותו אם יודע לומר הלכות שחיטה. צ"ב למה צריך בדיקה, הא אפשר לשואלו אם יודע הלכות שחיטה, ויהא הוא נאמן ע"ז כמו שנאמן לל"ב דרבינא לומר בעצמו שלא נתעלף. ועיין בבית"ל (ח"ב סי' ד' בסופו) ובפרישה (סי' א' אות יא) [הרחבה אות כח].

שהשיב הרשב"א, והנה בטור הכשיר אף לכתחילה באינו יודע הלכות שחיטה ואחרים רואים אותו, וקשה דהרי לאוקימתא דרבינא מוכח להדיא דאסור לשחוט לכתחילה, דהרי בעינן לאוקמיה הסיפא דאחרים רואין באינו מומחה, ומבואר במשנה דזה רק בדיעבד. ועיי"ש פליג בנו ברוך בהג"א מה"ט. ועיין בכרתי ובבית"ל סי' ג' [הרחבה אות כז].

(כג) **"רוב מצוים אצל שחיטה מומחים"** בגמ' מבואר ב' לשונות בשיטת רבינא א- דלא סמכי' על מי שלא ידוע שהוא מומחה וצריך לבדוק. ב- דלא סמכי' על מי שלא מוחזק לנו שאינו מתעלף, ומבואר דלא קימ"ל כרבינא בב' הלשונות הנ"ל ומשום דרוב מצוים אצל שחיטה ממוחין ואינם מתעלפים. ונחלקו הראשונים האם דין רוב מצוין אצל שחיטה מומחין הוא דין לכתחילה או רק בדיעבד. **בתוס' וברא"ש** כתבו דסמכין על רוב זה גם לכתחילה, והראיה ממה שלא העמדנו את הגמ' באופן זה, אלא שהביא הרא"ש שהגאונים מפרשין דמחמת הרוב מוסרין לכתחילה לשחוט אף על פי שאין ידוע אם מומחה הוא אם לאו על סמך שיבדקנו אחר שחיטה ומשום דאי ליתיה קמן סמכין ארוב מצויין אצל שחיטה ממוחין ושרינן ליה. אבל אי איתיה קמן לא סמכין ארובא ואסור לאכול עד שיבדקנו. **והקשה ע"ז הרא"ש** דא"כ מ"ט לא נעמיד את המשנה דהכל שוחטין לכתחילה אף על פי שאין ממוחין על סמך שיבדקנו אחר שחיטה. ואם שחט וליתיה קמן שחיטה כשירה. ותירץ הרא"ש "דלא שייך למיתני הכל שוחטין לכתחילה כיון דמחוסר תיקון הוא אחר השחיטה שאסור לאכול בלא בדיקה ולא מיקרי כי האי גוונא לכתחילה". ובפשטות משמע מדברי הרא"ש שרש"י לא ס"ל כגאונים הנ"ל אלא ס"ל שאי"צ לבדוק לאחר שחיטה, וכ"כ ברבינו ירוחם (נט"ו אות ה) דר"י פליג על דברי הגאונים הנ"ל אמנם הב"י (ד"ה וכתב הרי"ף) כתב שתוס' מודה לגאונים שלכתחילה צריך לשאול אותו. ודעת בעל העיטור (ה' שחיטה כ:) שמי שאינו ידוע שהוא יודע הלכות שחיטה אינו שוחט לכתחילה אבל אם שחט סמכי' עליו ואי"צ אפילו לשואלו, **וכתב הב"י** שכן היא דעת רש"י, **והב"ח** כתב שהטעם שאין שוחט לכתחילה הוא משום שלא סמכי' על רוב זה אם איכא לברורי, עיי"ש אבל צ"ב שא"כ מ"ט לא צריך לשואלו וצ"ע. **ועיין בבבלי המאור** (להלן ג: בדפי הרי"ף ד"ה כתב הרי"ף) שכתב שאי"צ לבדוק והוכיח כן בב' הוכחות א- דלשנא בתרא דרבינא אין בודקין אותו אלא על עילוף לבד, היינו שאם רוב מצוין אצל שחיטה ממוחין אי"צ לבדוק על המומחיות. ב- עוד הוכיח מסוגית הגמ' להלן י"ב ע"א דהגמ' על דברי ר"ג שם דאומר שרק אם ראה ששחט מתחילה ועד סוף מותר לאכול משחיתתו והקשתה הגמ' דהא רוב מצוין אצל שחיטה ממוחין ואם היה צריך לבדוק לא היה קשה כן לגמ' עיי"ש. ועיין ברמב"ן מה שהשיב על טענות בעל המאור.

והנה בעיקר שיטת הגאונים יש לבאר, האם במקום שידוע שלא יוכל לשאול יהיה מותר לכתחילה לתת לשחוט והדין לשאול הוא רק במקום שאפשר, ובפשטות נראה שכוונתם היא שלא ישחוט לכתחילה משום שבטעם הגאונים **כתב הרמב"ן** "וקבלה היא ונקבל בסבר פנים יפות שאין סומכין על רוב גרוע ושמיעוטו מצוי אלא במקום דלא אפשר" והוכיח שאין לסמוך על רוב במקום שאפשר לכתחילה ממה שביוחסין בעי' תרי רובי (כתובות ט"ו א') ולא מסתבר שבאיסורין הולכין אחר הרוב ועשאוהו כודאי לכתחילה וגבי יוחסין לא סמכו עליו כלל, ועוד כתב הרמב"ן דהכא אין לסמוך על הרוב לכתחילה כיון שיש חזקת איסור לבהמה ואע"פ דאי"ז חזקה גמורה דבהמה לא אתרעי עיי"ש, מ"מ דייך אם תסמוך על הרוב נגד החזקה בשאינו לפנינו. ומבואר דשיטת הגאונים היא לסמוך על רוב זה רק בדיעבד. אלא שא"כ יקשה בשחיטת מומר א- מ"ט נותנים למומר מומחה לשחוט לכתחילה הרי גם למומחה פעמים אין השחיטה עולה יפה ולשיטת הגאונים שצריך לשאול א"כ הכא לא יועיל השאלה. ב- הקשה לשיטת הגאונים מ"ט לא חיישי' לעילוף במומר הרי הטעם דלא חלישי' לעילוף הוא משום שאם הוא יתעלף הוא יאמר לנו כמ"כ הרמב"ם וא"כ במומר אי אפשר לסמוך ע"ז, ועיין **בפרמ"ג** (ס"ב ס"ב) **ובגלין מהרש"א** (ס"ב).

(כד) **בבדק הבית כתב** על דברי הגאונים "ואני אומר דברי הגאונים ז"ל מדת חסידות וראוי לנהוג כן אבל לפי ההלכה אינו כן" ולענין סברת הרמב"ן דאין לסמוך על הרוב לכתחילה כיון שיש חזקה כתב הרא"ה "אין טענה זו מחוורת, דודאי כי אמרינן רוב מצויין אצל שחיטה ממוחין הן לאו דוקא רוב ולאפוקי מיעוט, דהא לא אפשר דאם כן לא סגי לן בהכי דאיכא לאיסורא מיעוטא דאין מומחין וחזקה דאיסורא דבהמה ואיכא להיתירא רובא דמצויין ממוחין וכהאי גוונא דאיכא בחד טעמא מיעוטא וחזקה ובאידך איכא רובא אמרינן בהדיא כיבמות דהוי כפלגא ופלגא... אלא ודאי הא לא אתיא כפשטא ולא דוקא רוב אלא כל המצוין קאמרינן שאין לך מצוי אצל שחיטה לעולם אלא מומחה ואפילו מיעוט ליכא והאי דנקט רוב אשגרת לישן הוא". **היינו דס"ל לרא"ה** שאין זה 'רוב' אלא 'כל' וממילא יש לסמוך ע"ז לכתחילה, והוכיח דהוי כל ולא רוב משום שאל"כ היה צריך שנאמר סמוך מיעוטא לחזקה. והנה במה שאמר הבדק הבית דרוב מצוין אצל שחיטה היינו "כל" **ביאר הבית הלוי** (ח"ב ס"ד) דכוונתו היא לחזקת כשרות והיינו שכל אחד מישראל הוא בחזקת כשרות באופן זה שאין לנו להסתפק בכלל על צד שאינו כשר, **נעניין בברכת שמואל קידושין** ? שכתב שהטעם לשיטת רב הונא בתו"ת ו באה בפני עצמה ומעידה וכו' ולכא' נמצא שחזקת כשרות מוציאה ממון, ולא ס"ל כתירוצי האחרונים הידועים בזה וכתב הברכת שמואל ע"פ דברי הבה"ל הנ"ל דחזקת כשרות היא עדיפא טפי ואין לנו מקום לספק על כשרותו של אדם ולכן מהני להוציא ממון עיי"ש]. והנה לפ"ד הבדק הבית נמצא לכא' שלא יתכן שיהיה עדיפות לרוב מצוין אצל שחיטה ממוחין על עדות של ע"א, שהרי יסוד דין רוב מצוין אצל שחיטה ממוחין הוא חזקת כשרות של השוחט ו"כ הוי כמו ע"א שמעיד לנו ששחט היטב [היינו שבעצם

השחיטה ובמה שמשאיר לנו לאכול משחיטה זו הוא מעיד על שחיטתו כדן] וכתב הבית הלוי שא"כ יוכח מכמה ראשונים דלא ס"ל הכי דהרי תוס' בריש גיטין כתבו שבמקום שאין רוב מצוין מומחין [שאינן בית השחיטה ניכר] א"כ אע"פ שיש ע"א לא מהימן, ומבואר שם שכח של רוב מצוין עדיף מכח של ע"א, והיינו שס"ל שרוב מצוין וכו' הוא כשאר דיני רוב של סברא ולא כחזקת כשרות. [ועי' ש"ש בזה תלוי גם אם יש גבי מומר רוב מצוין אצל שחיטה מומחין, וכן שחיטת קטן וע"ע בביה"ל (ח"ב סי' א) שתלה בזה מחלוקת הרמב"ם (פ"ד משחיטה) והראשונים דאם אבדו גדייו ומצאן שחוטין שחיטתן כשרה מדין רוב מצוין אצל שחיטה מומחין הן, האם ה"ה גם גוונא שנגנבו הגדיים עי"ש].

(כה) בענין קושית הבדק הבית מרוב מצוים אצל שחיטה מומחין עיין ברא"ש (סי' ט"ז) שתירץ דמיעוטא דאין מומחין לא שכיח ולא חיישינן ליה. [וצ"ע ממש"כ הרמב"ן בדעת הגאונים שהצריכו לכתחילה בדיקה אם השוחט מומחה, דטעמם משום שאין סומכין על רוב גרוע ושמיעוטו מצוין]. וע"ע בפרמ"ג בשפתי דעת שכתב שאם תי' זה נכון יועיל רוב זה גם להוציא ממון וזה א"א עי"ש, ועי' בריטב"א שהביא תירוצו הרא"ה דאי"ז רוב אלא כל, ומסיים דהוי מיעוטא דמיעוטא דהוי כמאן דליתיה. ומשמע שמפרש בדעת הרא"ה דלא כבית הלוי אלא כהרא"ש. והרשב"א במשמרת הבית (דף ז) תירץ דכיון שהיה כאן ודאי התעסקות להוציא הדבר מיד חזקה תו לא אמרינן ביה סמוך מעוטא אלחזקה. [ועיין בבית הלוי סי' ז' שהקשה דלהלן פ"ו איתא דקטן ששחט אף אם היינו אומרים דרוב מעשיו מתוקנים מ"מ לר"מ דאמר סמוך מעוטא לחזקה איתרע ליה רובא. ותירץ דכל סברת הראשונים רק אליבא דרבנן דחששו לסמוך מעוטא לחזקה רק מדרבנן, ובזה לא חשו במקום דהיה מעשה לגרע החזקה, משא"כ לר"מ דהוא דין דאורייתא ודאי גם חזקה דאתרעאי הוי חזקה]. עוד תירץ הרשב"א דהא דאמרין סמוך מעוטא לחזקה הוא רק כגון ההיא דיבמות (דף קי"ט) באשה שהלך בעלה וצרתה למדנה"י דאע"ג דרוב נשים מתעברות ויולדות מ"מ אשתו אסורה דחיישינן למיעוט מפילות וסמוך הך מיעוטא לחזקה איסור לשוק, דהתם המיעוט מגרע הרוב שהמפילות הן חלק מהנשים המתעברות, דבתוך אותו רוב מתעברות יש נשים שמפילות, אבל הכא המיעוט אינו מן הרוב וסותר את הרוב מצוין אצל השחיטה מומחין הן, ובכה"ג מיעוטא כמאן דליתא. [צריך ביאור למה דיינינן רוב על "מתעברות" ואמרין דהמיעוט מתוך ברוב, נימא דהרוב הוא "יולדות" ובזה המיעוט הוא מנוד לרוב]. וגם על תירוצו זה של הרשב"א יקשה מהא דדף פ"ו הנ"ל דבקטן ששחט אם רוב מעשיהם מתוקנים אמרינן לר"מ סמוך מעוטא לחזקה, וצ"ל ג"כ דכל דברי הרשב"א רק לרבנן דחיישי להא מדרבנן ולא לר"מ, וכ"כ הבית הלוי סוף סימן ז'. וע"ש שהאריך בכל הענין. ועיין בריטב"א תי' נוסף שכיון שגם למיעוט יוצא לפעמים מתוקן אי"ז מיעוט חשוב עי"ש.

(כו) בהא דקימ"ל דאמר' רוב מצוין אצל שחיטה מומחין כתב הש"ך (א סק"ד) "עיין בח"מ סי' ש"ו ס"ז גבי טבח אומן שקלקל דצריך להביא ראיה שהוא מומחה ולא אמרינן בכה"ג רוב מצוין אצל שחיטה מומחים הן" והיינו שרוב מצוין לא קאי רק על ידיעה בהלכות אלא גם כל ענינה שחיטה כמבואר ברש"י ג: עי"ש. **ובאמת צ"ב מ"ט** לא נימא בכה"ג שהרוב יסיע למוחזק שהוא מומחה, **ועיין במחצית השקל** שכתב שהטעם הוא משום שאין הולכין בממון אחר הרוב, וכן מבואר בפרמ"ג שכתב שהטעם שלא כתבו הראשונים את התי' הרא"ש שאין הכא סמוך מעוטא לחזקה משום דהוי מיעוטא דמיעוטא הוא משום שא"כ היה מועיל גם לממון והרי הכא אמר' שאין הולכין בממון אחר הרוב ודבריהם צ"ע דהכא הרי הרוב מסייע למוחזק ומהו שאמר' אין הולכין בממון אחר הרוב [ועיין רש"י בב"מ אלו מציאות כ"ד דאולי משמע התם דגם בכה"ג א"א בממון אחר הרוב ודלא כתוס' בכ"מ] **ואולי י"ל** עוד שכיון שיש סתמא של מזיק א"כ המזיק בא להוציא, ואי"ז מסתבר. **ועיין בגליון מהרש"א** שתי' שכל הדין שרוב מצוין אצל שחיטה מומחין הוא מחמת הפחד שיקלקל ויצטרך לשלם ואם נימא שלא יצטרך לשלם לא שייך רוב [וצ"ע], **ובפרמ"ג** (שפתי דעת א סק"ד) כתב שאפ"ל דעל כרחק שחיטה זו ממיעוטא הוא דרוב אין מקלקלין וע"כ אית לומר דמיעוטא הוא אימא דשוחט ממיעוטא הוא ומאי חזית דניזיל אחר מיעוט שאירע לאומן קלקול בשחיטה ניזול אחר מיעוט שוחטין שאין מומחין" עי"ש אלא שכ"ז לא יהני **דהרעק"א** (בגליון השו"ע) הקשה דא"כ טבח שקלקל פעם אחת א"נ דחיישי' שאינו מומחה שוב לא נוכל לאכול משחיטתו וזה לא שמענו, וצ"ע. **ועיין בבית הלוי** (ב, ד) שכתב שעפ"ד הבדק הבית שכל הדין של רוב מצוין אצל שחיטה מומחין הוא מדין ע"א א"כ הכא הע"א יועיל לענין איסורים ולא יועיל לענין ממון [וצ"ע בדין ע"א להחזיק ותלווי בדין ע"א באבידה בר"ן חולין צו] וסו"ד צ"ע. [[הנה לולי דברי האחרונים הנ"ל היה מקום אולי לומר שטבח אומן שקלקל שפטור אינו כל מי שמותר לאכול משחיטתו אלא רק אומן ממש, וצ"ע].

(כז) תוד"ה דליתיה. הקשו דכאן משמע דבאיתיה קמן ולא ידע הלכות שחיטה לא מהני אחרים רואים אותו, ולהלן י"ב מבואר דמהני. **ועי' בתוס' הרא"ש** שתירץ וז"ל "וי"ל דראהו מתחילה ועד סוף עדיף מאחרים רואין אותם דמשמע שעדיף ודקדק עליו מתחילה ועד סוף". **וברמב"ן** תירץ דאה"נ הגמ' יכלה להעמיד באיתיה קמן ולא ידע אלא דקמ"ל כאן חידוש דלא אמרינן רוב מצוין אצל שחיטה מומחין הן, וע"ש עוד תירוצו. **וברשב"א בתשובה** תק"ל הביא השואל משם ה"ר דן שמדייק מסוגיין כד' התוס' דמי שאינו יודע הלכות שחיטה לא מהני אף באחרים רואים אותו, והרשב"א השיב ע"ז ממתני' דחש"ו ששחטו ואחרים רואין אותן שחיטתן כשרה, אלמא אף שאין מומחין מהני אחרים רואים. עוד הוכיח מהא דלרבינא מהני אחרים רואין בליתיה קמן אף דלא אמרינן רוב מצוין מומחין. [ופשוט דה"ר דן מחלק בין ודאי אינו מוחזק לספק, והרשב"א לא ניח"ל בזה, ותירץ הסוגיא כהרמב"ן] ועוד הוכיח מהא דדף י"ב. [ומשמע מדברי הרשב"א שהבין בדעת ה"ר דן שהפסול הוא בגוף השוחט, ולא משום חשש קלקול ע"ש, וכן הבין הרשב"א בדעת הרא"ה בבדק הבית (דף ז ע"א) דשחיטת מי שאינו יודע הלכות שחיטה כשחיטת נכרי הוא, וחלק ע"ז. אמנם לכאור' הביאור בדעת רבנו דן דהוא מחשש שקלקל ולא אדעתייהו. וכ"כ הבית הלוי סי' ג]. **ועי' ברע"א על השו"ע** (ס"א א' ש"ך

סקט"ו) שמתרץ הסתירה בין דף יב לכאן, דהכא שאין ידוע לנו בשעת שחיטה שהוא אינו יודע, אין העדים מדקדקים אחריו ולכן אין שחיטתו כשרה, אבל בחש"ו, וכן בדף י"ב דידעין כבר בשעת שחיטה בודאי שאינו יודע הלכות שחיטה אז מדקדקים אחריו, ועדותן מועלת להכשיר, ועי' בבית הלוי סי' ג' בזה. והנה בטור הכשיר אף לכתחילה באינו יודע הלכות שחיטה ואחרים רואים אותו, וקשה דהרי לאוקימתא דרבינא מוכח להדיא דאסור לשחוט לכתחילה, דהרי בעינן לאוקמיה הסיפא דאחרים רואין באינו מומחה, ומבואר במשנה דזה רק בדיעבד. וכבר חלק עליו רבנו ברוך בהג"א מה"ט. והכרתי תירץ דלהטור קאי הלשון דיעבד רק על חש"ו ולא על אינו מומחה. ועי' בגר"א סק"ז שתירץ דהרי תוס' הקשו סתירת הסוגיות מהכא לדף י"ב, וצ"ל דזו מחלוקת הסוגיות, ולא קי"ל כסוגין אלא כסוגיא דדף י"ב, דמותר לאכול משחיטתו - אפי' לכתחילה והביא הגר"א עוד שיטת רש"י בסוכה ספ"ג דקטן היודע לאמן ידיו שוחט לכתחילה אף שאינו מומחה אם גדול עומד ע"ג, אלמא כשר אף שאינו מומחה לכתחילה, [אמנם התוס' בסוכה כתבו דאם אינו יודע לאמן ידיו פסול אף בדיעבד, ולפ"ז בע"כ משנתנו בידוע לאמן ידיו ואפ"ה מבואר במשנה דכשר רק בדיעבד]. ועי' ברא"ש כאן ובב"י סי' א'. ועי' בביה"ל סי' ג' שהאריך בדברי הטור.

כח) בהא דמבואר בדברי רבינא (בל"ק) דאם שחט בודקין אותו אם יודע לומר הלכות שחיטה. צ"ב למה צריך בדיקה, הא אפשר לשואלו אם יודע הלכות שחיטה, ויהא הוא נאמן ע"ז כמו שנאמן לל"ב דרבינא לומר בעצמו שלא נתעלף. ומצינו בזה ב' הסברים באחרונים. עי' בביה"ל (ח"ב סי' ד' בסופו) שכתב לבאר דכיון שיכולין לברר ולבודקו אם הוא מומחה לא סמכין על עדותו, ורק בל"ב בחשש עילוף שלא שייך כתב לברר אם נתעלף - בזה סמכין על עדותו. ואע"ג דבעלמא סמכין על ע"א באסורים וא"צ לברר מ"מ בשחיטה דגדול המכשלה ומסורה לכל החמירו. וביאר עפ"ז שיטת הגאונים שאמרו דאך למאי דקי"ל רוב מצויין אצל שחיטה מומחין הן מ"מ צריך לבדקו אחר השחיטה, והיינו לפי דעת הבדק הבית דדין רוב מצויין הוא כגדרי ע"א ולכן בעינן לברר יותר, ובדעת הסוברים דא"צ בדיקה כתב הביה"ל דבע"כ ס"ל כהרשב"א דרוב מצויין אצל שחיטה הוי כרוב בטבע ועדיף טפי מעדות. **אמנם בפרישה** (סי' א' אות יא) מבואר טעם אחר, דהא דלא סמכין על עדותו שידוע ובקי בהלכות שחיטה - משום דדילמא הוא סובר שהוא מומחה וטועה בעצמו. ולפ"ז צ"ע לפי דעת בדק הבית דרוב מצויין מדין עדות הוא - איך מהניא זאת על חשש שאינו בקי. ונראה בזה, דלסברת הפרישה אם יאמר שנבדק אצל חכם שפיר דמי, דאין כאן חשש שקר אלא רק חשש שלא מבין דינו השחיטה. וא"כ ברוב מצוין אצל שחיטה י"ל דהוי כמעיד שנבחן אצל חכם.

ג' ע"ב המשך 2

ובעיקר הדין דלרבינא לא מהני בשותק לא צריך לומר ברי לי, יל"ע מ"ט לא נעמיד את המשנה באופן זה שהכל מוחזקים שוחטים לכתחילה אע"פ שאינם מומחים ואם הוא אינו יודע אם הוא מוחזק לא נותנים לו לשחוט ואם שחט ואמר ברי לי הוי לכתחילה ובשותק או אומר אינו יודע הוי בדיעבד.

יא) בתוד"ה קסבר. כתבו תוס' שהפסול הוא מטעם וזבחת והרמב"ם (פ"ד הי"א משחיטה) כתב דשחיטת נכרי נבלה ולוקה על אכילתה מן התורה שנאמר וקרא לך ואכלת מזבחו מאחר שהזהיר שמא יאכל מזבחו אותה למד שזבחו אסור ואינו דומה לישראל שאינו יודע הלכות שחיטה. ומבואר ברמב"ם מקור חדש לפסול שחיטת נכרי ועי"ש בלכה י"ב.

יב) "חותך כזית בשר ונותן לו" יש להקשות מהכא על שיטת החו"ד (קפ"ה סק"א) שכתב דאין לסמוך לקרב אל אשתו נדה

ט) "הכל מוחזקים שוחטים... ואם שחט אומר ברי לי" וכו'. היינו בל"ב דרבינא לא סמכי' על הרוב במוחזק אא"כ אומר ברי לי, וכתבו הראשונים שמי שידוע שאינו מומחה ואמר ברי לי ששחטתי היטב דלא מהני ועיין ברשב"א בראיתו לדין זה וברעק"א תמה על ראיתו וביאר דבריו דתלוי בל"ק ול"ב דרבינא. [הרחבה אות כט].

י) "ואם שחט ואמר ברי לי" כתב הב"י והובא ברמ"א (א, ג) שגם מי שמוחזק שהוא מתעלף מ"מ יכול לומר ברי לי שלא התעלפתי וכתבו הש"ך והפרי"ח שגם אם לא אמר ברי לי אלא שתק ג"כ נאמן, והרעק"א כתב שהדין הנ"ל תלוי במחלוקת הרא"ש והרמב"ם אם יש את דין הגאוני לענין עלפויי. [הרחבה אות ל]

עד שתאמר בפירוש שטבלה ואפי' אם באה לשכב עמו צריך לשואלה אם טבלה. וצ"ע מ"ש מהכא. [הרחבה אות לב].

ח"ש, ועיין בחת"ס שהקשה מהכא לשיטת הרא"ם (במל"מ ריש ה' חמץ ומצה) דסתם אכילה כ"ש. [הרחבה אות לב].

(יג) "כזית בשר" הנה משמע דדוקא כזית בשר אבל פחות זה לא וביאר הרעק"א להלן ד' ע"א דהכותים לא דורשים לדין

(כט) "הכל מוחזקים שוחטים... ואם שחט ואמר ברי לי" וכו'. היינו בל"ב דרבינא לא סמכי' על הרוב במוחזק אע"פ שסמכי' על הרוב במומחה. אבל מ"מ אם אמר ברי לי וכו' שחיטתו כשרה, ולענין מי שידוע שאינו מומחה ואמר ברי לי ששחטתי היטב, מבואר בראשונים דלא מהני [היינו שאומר בדיוק כיצד שחט או שלמד אח"כ ואומר שידוע ששחט היטב] והטעם משום שמי שאינו מומחה יכול להיות שעשה דבר שאינו נכון ולא אדעתיה משא"כ לגבי מוחזק שאם היה מתעלף היה יודע מזה. והראיה לזה כתב הרשב"א ממה שלא מעמידים את המשנה באופן שידוע שאינו מומחה ומ"מ אם אמר ברי לי נאמן, וזהו הכל שוחטים כי רוב מומחין ומי שאינו מומחה ששחט שחיטתו כשרה באומר ברי לי וכו', וע"כ שאינו נאמן בכה"ג. אלא שהקשה הרעק"א דלכאור' אין ראיה ממה שלא מעמידים את המשנה באופן זה, שהרי בשיטת הגאונים כתבו הראשונים שהטעם שלא מעמידים את המשנה דהכל שוחטים במי שלא ידוע שהוא מומחה על סמך שיבדקו אח"כ זהו משום שאינו נחשב לכתחילה, א"כ ה"ה הכא הטעם שלא מעמידים בכה"ג את הכל שוחטים, ותי' הרעק"א דבל"ב דרבינא מוכח שאילו היינו סומכים על הרוב היה מותר גם לכתחילה ודלא כגאונים וממילא גם לדין דפליגי על רבינא לענין מוחזקים אבל איננו חולקים עליו לענין מומחין, וממילא כל מה שפסקו כגאונים הוא משום שפסקו כל"ק דרבינא שגם רבינא לא אמר סומכים על מומחים לכתחילה, וממילא לל"ב הקשה הוכיח הרשב"א שבאינו מומחה לא נאמן לומר ברי לי וממילא ה"ה לדין דלא פליגא בהכי, ע"ש.

(ל) "ואם שחט ואמר ברי לי" כתב הב"י והובא ברמ"א (א, ג) שגם מי שמוחזק שהוא מתעלף מ"מ יכול לומר ברי לי שלא התעלפתי [והטעם מסתמא דמאחר שלא אמרי' במי שאינו מוחזק שעשה כן ולא אדעתיה א"כ ה"ה במוחזק להכי, וק"ל לשיטות דס"ל דבעי' בידו כדי להיות נאמן והאם הכא בידו שלא להתעלף במי שמוחזק לכך], וכתבו הש"ך [והפרי"ח שגם אם לא אמר ברי לי אלא שתק ג"כ נאמן, שלא היה מאכיל לנו דבר שהוא מסופק. אכן הרעק"א כתב שהדין הנ"ל תלוי במחלוקת הרא"ש והרמב"ם דלשיטת הרמב"ם שלגבי עלפויי נותנים לכתחילה גם שלא על סמך בדיקה [ורק גבי חשש מוחזק לא נותנים לכתחילה אם לא ע"ס בדיקה] א"כ אנו חולקים על רבינא שס"ל שלא מהני בשותק אלא צ"ל ברי לי וממילא במוחזק שמתעלף מהני שותק לדין, אבל לשיטת הרא"ש דס"ל שדין הגאונים שלא נותנים אלא ע"ס בדיקה הוא גם לגבי חשש עלפויי א"כ מנין לנו דפליגי על רבינא וס"ל שמהני בשותק, וכמו שלרבינא לא מהני בשותק ה"ה לדין במוחזק שהוא מתעלף לא יהני בשותק, ע"ש.

ובעיקר הדין דלרבינא לא מהני בשותק לא צריך לומר ברי לי, יל"ע מ"ט לא נעמיד את המשנה באופן זה שהכל מוחזקים שוחטים לכתחילה אע"פ שאינם מומחים ואם הוא אינו ידוע אם הוא מוחזק לא נותנים לו לשחוט ואם שחט ואמר ברי לי הוי לכתחילה ובשותק או אומר אינו ידוע הוי בדעיבד, וצ"ל שאילו היה הדין דבטען ברי הוי לכתחילה א"כ היה מותר לכתחילה ליתן לו על דעת שישאלוהו [ואע"פ שכלפי הגאונים אמרי' שאי"ז נחשב לכתחילה מ"מ כ"ז הוא שאי"ז כלשון הכל שוחטין אבל גם אי"ז נחשב "ואם שחט" שהרי מותר ליתן לו ע"ס שיבדקוהו ועיין.

(לא) בתורה קסבר כתבו תוס' שהפסול הוא מטעם זבחת [וחידוש שגם מומר להכעיס הוי מטעם זה ויתבאר להלן בסוגיות] **והנה הרמב"ם (פ"ד הי"א משחיטה)** כתב דשחיטת נכרי נבלה ולוקה על אכילתה מן התורה שנאמר וקרא לך ואכלת מזבחך מאחר שהזהיר שמא יאכל מזבחך אותה למד שזבחו אסור ואינו דומה לישראל שאינו יודע הלכות שחיטה. ומבואר ברמב"ם מקור חדש לפסול שחיטת נכרי. [והנה בהלכה י"ב כתב הרמב"ם: וגדר גדול גדרו בדבר שאפילו גוי שאינו עובר ע"ז שחיטתו נבילה. ויעוי' בש"ך (סי' ב' סק"ב) שהביא שבב"י ובכס"מ דעתם דרק עובר ע"ז שחיטתו אסורה מדאורייתא, אבל שחיטת גר תושב אינה פסולה אלא מדרבנן וכמבואר בה"ב הנ"ל. ועיין בתב"ש סי' טז שנוקט דאף אם העובר ע"ז שחט שלא לשם ע"ז ג"כ הוי נבילה, אמנם בסי' ב' כתב דאיסורא דבהמה שנשחטה ע"י אע"ז הוא רק משום תקרובת וצ"ע. אולם הש"ך כתב דעיקר הגירסא ברמב"ם במקום גוי "כותי", והיינו דכוונת הרמב"ם על הא דאמרינן בדף ו' דעשאו לכותים כגויים לכל דבריהם וזהו מדרבנן, אבל גוי בעלמא אף שאינו עו"ז שחיטתו נבלה מן התורה]. ועוד יתבאר להלן בסוגיא דשחיטת גוי.

(לב) "חותך כזית בשר ונותן לו" יש להקשות דהנה יעוי' בחור"ד (קפ"ה סק"א) שכתב דאין לסמוך לקרב אל אשתו נדה עד שתאמר בפירוש שטבלה ואפי' אם באה לשכב עמו צריך לשואלה אם טבלה. וצ"ע דאטו גרעא אשתו מכותי שע"י שאוכל כזית סמכין ע"ז ואזלינן. ועי' בערוך השלחן שם שחולק על החור"ד, ולכאור' ראיה לדבריו מכותי. הנ"ל והעירו דאולי י"ל שטעמו של החור"ד הוא כעין דינא דאיכא לברורי וממילא בכותי אי"ז שייך, ועוד העירו דכל הקושיא היא אם סומכים על כותי גם בכה"ג שלא ראינו את השחיטה היינו גם בחתיכת בשר בעלמא שנמצאת בידו וראינו שאוכל ממנה אזי מותר לאכול ממנה אבל אם זה דוקא בשוחט כותי, אזי מוכח שהגדר שונה ואי"ז כראיה בעלמא ויש לפלפל. [הנה ברמב"ן ביבמות פ"ח כתב שנדה נאמנת לבעלה משום שעושה מעשה בכך, וניל"ע אם כוונתו דהוי יותר מע"א נאמן באיסורים, וברמב"ן בגיטין כתב רק שמתוך נאמנת לעצמה נאמנת לבעלה, וכמדומני שביארו שענין עושה מעשה התם היינו שהוא כמו בעלים על הדבר].

(לג) "כזית בשר" הנה משמע דדוקא כזית בשר אבל פחות זה לא וביאר הרעק"א להלן ד' ע"א דהכותים לא דורשים את הדרשה וכל חלב לרבות ח"ש, והנה שיטת הרא"ם (הובא במל"מ ריש הל' חמץ ומצה) דסתם אכילה כ"ש ואתיא הלל"מ ואוקמיה אכזית, וא"כ יקשה בכא דלפי טעותם של הכותים אפי' בכ"ש סגי. וראיתי עוד שהביאו מרש"י בהוריות ז' ע"ב ד"ה והן בדם שכתב דפחות מכזית הוא דבר שאין הצדוקין מודין בו ע"ש.

ברשב"א בתורת הבית (דף ד) בנפק"מ לגבי צדוקים [הרחבה אות לו].

(ג) "אמר רבא ישראל מומר לתיאבון בודק סכין ונותן לו". בריטב"א (לעיל ג:) כתב דבמומר לא מהני חותך כזית בשר ונותן לו גם במקום שיש בזה לא שביק היתרא וכו' עיי"ש בביאור בדבר והדברים צ"ע. [הרחבה אות לו].

ד ע"ב

ד' ע"א

(א) "דממסמס מסמוסי" הקשה הרעק"א דאפשר שידע הכותי דשחט את הרוב שפיר וממילא בטל המיעוט ברוב, ולדידן אסור דהוי חתיכה הראוי' להתכבד, עיי"ש משכ"ב. [הרחבה אות לד]

(ב) "אלא איכא בינייהו לא כתיבא ואחזוק". עיין בתוס' בגיטין י' וברמב"ן שם אם פליגי גם באחזוק ולא כתיבא. ועי'

(ה) **מומר לנבילות להכעיס**. דעת תוס' (ג': ד"ה קסבר, ד': ד"ה אלא) ודעת הרא"ש (סי' ז') דשחיטתו פסולה מדאורייתא דדרשין מקרא "וזבחת" וכתב הבית יוסף (סי' כ') דלפ"ז ה"ה היכא "דלא איכפת ליה" ג"כ מקרי אינו בר זביחה. אמנם ברש"י (ג'): מבואר דמומר להכעיס הוי רק חשש שמנבל בידים, עיי"ש. ועיין ברשב"א בחי' ובתוה"ב דמומר להכעיס אין שחיטתו פסולה מדין לאו בר זביחה, והטעם דבאמת אין חסרון זה עיין ברע"א (בשו"ע סי' ב') [הרחבה אות מג].

(ו) **בגמ'** בכמה מקומות נחלקו רב אחא ורבינא (ע"ז כ"ו:, הוריות י"א). אם מומר להכעיס לדבר אחד הוי מומר לכל התורה, ואם הוא מומר לכל התורה כולה א"כ לכאוי שיחטתו פסולה משום מין ששוחט לעכו"ם, ועיין ברשב"א בסוגין שמצדד דאפי' למ"ד דהוי מין, מ"מ שחיטתו כשרה בעומד ע"ג, ועיין במשמרת הבית (דף ח) מה שהרחיב בזה ועי' בחזו"א (סי' ב' סק"ו). והנה לשיטת הרשב"א הנ"ל דמומר להכעיס ג"כ אין שחיטתו פסולה, הקשה הגרע"א (בשו"ע סי' ב') למה מומר לכה"ת שחיטתו פסולה, והרי הוא בתורת זביחה כיון שהוא מצווה בזה, ולא גרע ממומר להכעיס, עיי"ש בהרחבה. [הרחבה אות מג].

(ז) **בגדר דין להכעיס**. נחלקו הראשונים, עיין בבדק הבית (דף ח) ובמשמרת הבית, ועי' בבאור הגר"א סי' ב' סקט"ז ובחזו"א (סי' ב' סק"ה) [הרחבה אות מד].

(א) **"שמתו אחיו מחמת מילה"**. עיין היטב בדברי התוס' וברמב"ם ספ"א ממילה כתב דמי שמתו אחיו מחמת מילה ממתינים עד שיגדיל ומלין אותו, וכתב האו"ש דמתוס' כאן מוכח שחולקים ע"ז [הרחבה אות לח].

(ב) **"מומר לערלות"**. כתב רש"י דמבעט במצות מילה. עיין בכס"מ (פ"ד משחיטה הי"ד) דהיינו מומר להכעיס. והקשה ע"ז דהא מומר להכעיס למצוה אחת הוי מין ושחיטתו פסולה. [הרחבה אות לט].

(ג) **מומר לעבירה אחת לתיאבון**. לענין מומר לשאר עבירות לתאבון כתב הרא"ש (סי' ז') דא"צ אפי' בדיקת סכין. וברמב"ם (פ"ד משחיטה הי"ד) כתב דגם בזה בעינן בדיקת סכין. ועיין בכס"מ במקורו. ובביאור הגר"א (סי' ב' סק"יז) ובגרע"א (שם) הקשו על הרמב"ם דא"כ למה אמרו לעיל ג' ב' דאביי לא תירץ כרב אשי משום דלא ס"ל כרבא, והרי יכול להעמיד המשנה במומר לתיאבון לדבר אחר, דגם בזה צריך בדיקת סכין, ומ"מ א"צ אחרים רואים דל"ש כאן טעם דדש ביה. [הרחבה אות מא].

(ד) **מומר לכל התורה לתיאבון**, מוכח בסוגיין דשחיטתו פסולה, דהרי גבי מומר לערלות אמרינן דקסבר מומר לדבר אחד לא הוי מומר לכה"ת, ומשמע דאם הוי מומר לכה"ת שחיטתו פסולה, והרי שם מייירי בלתיאבון. והנה לשיטת התוס' לעיל ג': דמומר להכעיס פסול מטעם דלאו בר זביחה, משא"כ מומר לתאבון צ"ב למה במומר לכה"ת לתיאבון גרע טפי. ועיין בתבו"ש (בשמלה חדשה סי' ב' סיי"ד) [הרחבה אות מב].

(לד) **"דממסמס מסמוסי" הקשה הרעק"א** דאפשר שידע הכותי דשחט את הרוב שפיר וממילא בטל המיעוט ברוב, ולדידן אסור דהוי חתיכה הראוי' להתכבד, וכתב דלדעת האומרים (יו"ד סי' ק"א) דתרנגולת בנוצתה לא מקרי ראוי' להתכבד ניחא דא"כ גם לדידן בטל ומיירי בנוצתה, עוד תירץ. דאפשר דמיירי בעופות קטנים דאין ראויים להתכבד בפני אורחי' כמ"ש התוס' ר"פ כל הזבחים. והוכיח הרעק"א דלא מיירי בעופות קטנים שהרי בעינן חותך 'כזית' בשר וכו' דמשמע דבחי' שיעור לא אתחזקו, וא"כ הכא דקתני חותך ראשו של א' מהם מיירי ע"כ דיש כזית בראשו ופשיטא דבכה"ג שיש כזית בראשו הוי עוף גדול, ומכאן ראייה ברורה לשיטת הפוסקים דבנוצתה לא הוי חתיכה הראויה להתכבד ע"ש.

(לה) **תוד"ה מצת**. וי"ל כגון שלא אכל הכותי מצה אחרת כל הלילה. **הקשה הרש"ש** דאם כבר עבר כל הלילה מאי נ"מ לישראל וכתב דדוחק לומר דנ"מ ליו"ט שני של גלויות. ולכאוי צ"ל דמיירי שראינוהו שאכל מצה ופורש לישון ואין בדעתו לאכול עוד.

(לו) **"אלא איכא בינייהו לא כתיבא ואחזוק"**. עיין בתוס' בגיטין י' וברמב"ן שם אם פליגי גם באחזוק ולא כתיבא. ועי' ברשב"א בתורת הבית (דף ד) של סוברים דאחזוק ולא כתיבא אינם נאמנים שחיטתו פסולה, ונ"מ לדידן [אף אחר שעשו שהכותים כגויים לכל דבריהם] לענין צדוקים, עיי"ש. וחזינן מהרשב"א דאי"ז נידון פרטי בכותים, אלא נידון תקנה דרבנן באחזוק בדלא כתיבה אם לסמוך ע"ז, [דאם נימא דהוי רק נידון אם הכותים החזיקו במדה מספקת, לא היה אפשר ללמוד מהם על צדוקים].

(לז) **"אמר רבא ישראל מומר לתיאבון בודק סכין ונותן לו"**. **בריטב"א** (לעיל ג'): דקדק ממה שאמרה הגמ' שם "ואם לאו אסור לאכול משחיטתו", בזה"ל "ואפשר דמייתורא אתי לאשמעינן דכל שלא נמצאת סכינא יפה אסור לאכול משחיטתו ואפילו שחתך ממנו כזית ואכלו, דגבי כותי הוא דמהני הא לפי שהחזיקו לדקדק במ לעצמם, וכיון דגירי אמת הן והחזיקו בה סבירא לן דכל דאחזוק לדידהו אחזיק לדידן, אבל במומר לתיאבון דכי לא משכח היתירא אכיל איסורא לא סמכו על אכילתו, ואפילו היכא דאיכא היתירא הכא ואכל האי, לא סמכינן עליו דיעבד לאחזוקי בכשרות". **והדברים צ"ב**, דאם לא שביק היתירא ואכיל איסורא מ"ט לא נסמוך על שחיטתו בכה"ג, ונראה לבאר דהנה הובא לעיל להקשות על שיטת החו"ד

דהוכחה לא מועלת [לגבי טבילת אשתו] ובעי' דוקא עדות דמאי שנא מכותי דחותך כזית בשר ונותן לו, **והעירו ליישב** ע"פ דברי הט"ז שחילק בין טבילת כלים דלא מאמינים לקטן לבין דברי הרשב"א על קניית בשר של קטנים דמסומכין עליהם, וביאר הט"ז דיש חילוק בין טבילת כלים שהוא חידוש נטבלו הכלים לבין דבר שבעי' רק לפרש אותו כמו שחיטה וקניית בשר בחנות [שהנדרון מהיכן קנה] דאז הוי גילוי מילתא בעלמא, וא"כ י"ל שה"ה לטבילת אשה שהוא חידוש [דאין הנדרון היכן טבלה אלא האם היה טבילה] ולא גילוי מילתא ולכן לא מהני בהוכחה ובעי' עדות, ועי"ש ברעק"א שכתב שלפ"ז ה"ה בדיקת סכין דאי"ז גילוי מילתא עי"ש, **ומעתה י"ל** דבמומר שהנדרון הוא על בדיקת הסכין לא מהני ראייה ובעי' עדות ולמומר אין עדות על ענין זה. [ועיין בט"ז (סי' קיט) דמומר אוכל נבילות פסול להעיד אפי' באופן שאין לו "תיאבון", והא דמהני לא שביק התירא הוא משום חזקה].

ד ע"ב

(לח) "שמתו אחיו מחמת מילה". כתבו תוס' שנימולו כשהם גדולים, ואין כוונתם גדולים בגיל, אלא בזמן שברור שנבלע דמם. ובתירוץ שני כתבו דאפי' בשמיני כשראינו שנבלע דמם לא הוי מומרים. **והנה הרמב"ם** ספ"א ממילה כתב דמי שמתו אחיו מחמת מילה ממתנינים עד שיגדיל ומלין אותו, **וכתב האו"ש** דמתוס' כאן מוכח שחולקים ע"ז, שהרי כתבו דאפי' אם מתו אחיו הקטנים מחמת מילה ג"כ לא ימולו אותו, אע"פ שהוא גדול [דכ"ז שהוא קטן פשוט שאינו מומר, וגם שחיטת קטן אינה כשרה לכתחילה]. וכבר העיר בזה הגליון מהרש"א סי' א ס"ד ע"ש. **אמנם יעוי' בריטב"א** דמיירי אפי' בקטנים, דכיון דראה שמתו אחיו שוב ירא הוא למול וכל שיש מקום יראה שוב אין נעשה מומר.

(לט) "מומר לערלות". כתב רש"י דמבעט במצות מילה. **והבין הכס"מ** (פ"ד משחיטה הי"ד) דהיינו מומר להכעיס. והקשה ע"ז דהא מומר להכעיס למצוה אחת הוי מין ושחיטתו פסולה. [ובאמת דין זה הוא פלוגתא ר"א ורבינא בהוריות יא עיין בתוד"ה מומר אם הוי מין, ויש דפסקו לקולא, וגם בדעת הרמב"ם יש סתירות בזה], ולכן מפרש הכס"מ דמה שלא מל הוא לתיאבון שאינו רוצה להצטער. **ובחי' חת"ס** כאן כתב דגם רש"י סובר דמיירי בתיאבון, אלא דהוקשה לרש"י דמומר לא נעשה אלא אם עובר כמה פעמים, ואילו מילה הוא רק המנעות אחת, ולכן מעמיד רש"י שהתרו בו פעמים רבות למול והוא מבעט, ואין כוונתו דהוי להכעיס.

(מ) הקדמה קצרה לדין מומר, בדין מומר מצינו שלש דרגות **בצורת העבירה**. **(א)** לתיאבון **(ב)** לא לתיאבון ולא להכעיס אלא דלא איכפת ליה **(ג)** להכעיס שעושה בכוונה נגד התורה. **ובעבירה עצמה** של ידה נעשה מומר מצינו ד' סוגים **(א)** מומר לאותו דבר **(ב)** מומר לדבר אחר **(ג)** מומר לכל התורה (אפי' חוץ משבת וע"ז, וכתב התב"ש דהיינו שעובר על רוב העבירות). **(ד)** מומר לעבודת כוכבים ולשבת.

ונפקא מינא בדין מומר לכמה דינים **(א)** לשחיטה. **(ב)** להקרבנות קרבן. [מבואר בדף ה' ובהוריות י"א]. **(ג)** לדין מורידין ולא מעלין (ע"ז כ"ו). **(ד)** להשבת אבידתו [שם]. **(ה)** לכתוב סת"ם, [גיטין מ"ה]. **(ו)** לענין שאינו יכול לבטל רשותו בשבת, עירובין ס"ט ב'.

(מא) מומר לעבירה אחת לתיאבון. הנה במומר לנבילה לתיאבון לענין שחיטה [היינו מומר לאותו דבר] מבואר בסוגיין שנחלקו רבא ואביי דלרבא סגי בבדיקת סכין ולאביי לא סגי כיון דדש ביה כהתירא דמיא ליה, אבל לענין מומר לשאר עבירות לתיאבון **כתב הרא"ש** (סי' ז') דכיון דמומר לדבר אחד לא הוי מומר לכל התורה כמבואר בדף ה', ממילא א"צ אפי' בדיקת סכין. **אמנם הרמב"ם** (פ"ד משחיטה הי"ד) כתב דגם בזה בעינן בדיקת סכין. **וכתב הכס"מ** שמקורו מהא דמפרשין בברייתא דערל היינו משומד לערלות, והיינו לתיאבון דאי להכעיס הוי מין, ובאותה ברייתא תניא גם מומר לנבילות לתיאבון, ומשמע שדינם שוה שצריכים בדיקת סכין. [ודבריו צ"ב, דהרי תניא בהן ברייתא גם כותי ובכותי בעינן אחרים רואים אותו ולא דמי לדיני מומר לתיאבון]. **ובביאור הגר"א** (סי' ב' סק"ז) **ובגרע"א** (שם) הקשו על הרמב"ם דא"כ למה אמרו לעיל ג' ב' דאביי לא תירץ כרב אשי משום דלא ס"ל כרבא, והרי יכול להעמיד המשנה במומר לתיאבון לדבר אחר, דגם בזה צריך בדיקת סכין, ומ"מ א"צ אחרים רואים דל"ש כאן טעם דדש ביה. **עוד הקשה הגר"א** לדברי הרמב"ם שהרי קי"ל דמומר לדבר אחד לא הוי מומר לכל התורה, ואפי' מומר להכעיס לדבר אחד לא הוי אפי' מומר לתיאבון לדבר אחר, ע"ש ראיתו לזה. [ולכאור' כוונת הרמב"ם אינה דהוי "מומר" לתיאבון לדבר אחר אלא "חשוד", ולכן בעינן רק בדיקת סכין אבל מ"מ שחיטתו כשרה. **ועיין בחזו"א** (סי' ב' סק"ט י') שהאריך דאין דיני מומר ודיני חשוד שוים, ויש שהוא חשוד ואינו מומר ויש להיפך, וא"כ י"ל בדעת הרמב"ם כנ"ל].

(מב) מומר לכל התורה לתיאבון, מוכח בסוגיין דשחיטתו פסולה, דהרי גבי מומר לערלות אמרינן דקסבר מומר לדבר אחד לא הוי מומר לכה"ת, ומשמע דאם הוי מומר לכה"ת שחיטתו פסולה, והרי שם מיירי בתיאבון. [וכן מוכח לרב אחא דסובר דבלהכעיס הוי מומר ע"י דבר אחד (ע"ז כ"ו:), הוריות י"א]. מהא דמומר לע"ז הוי מומר לכה"ת ובע"כ דמיירי לתיאבון דלהכעיס גם בשאר עבירות הוי מומר ולא מצינו דפליג ע"ז רבינא. וכן פסק השו"ע סי' ב'. **וצ"ב** דבשלמא להרמב"ם [עיין בהערה הבאה] דהפסול משום "גוי" א"ש, אבל לתוס' דהפסול משום **לאו בר זביחה**, ובמומר לנבילה לתיאבון מקרי בר זביחה, א"כ למה במומר לכה"ת לתיאבון גרע טפי. **ובתב"ש** (בשמלה חדשה סי' ב' ס"ד) ביאר דהתם [במומר לנבילה לתיאבון] כיון דמוחזק ונזהר בכל התורה ואפי' בשחיטה היכא דמצי למעבד בהכשר להכי הו"ל בר זביחה. אבל מומר לכה"ת כיון דפקר כולי האי אע"ג דנזהר בזביחה הוא כגוי הנזהר בזביחה ולא בר זביחה מקרי, ע"ש.

(מג) מומר לנבילות להכעיס. דעת תוס' (ג: ד"ה קסבר, ד: ד"ה אלא) **ודעת הרא"ש** (סי' ז') דשחיטתו פסולה מדאורייתא דדרשין מקרא "וזבחת" דבעינן שיהא בר זביחה, וס"ל לתוס' דמומר להכעיס לנבילה מקרי אינו בר זביחה. [מש"כ לתאבון מקרי בר זביחה]. **וכתב הבית יוסף** (סי' כ') דלפ"ז פשוט דלאו דוקא מומר לנבילות להכעיס שחיטתו פסולה, אלא אפי' אם שביק התירא ואכל איסורא משום "דלא איכפת ליה" ג"כ מקרי אינו בר זביחה. **אמנם ברש"י** (ג:) מבואר דמומר להכעיס הוי רק חשש שמנבל בידים, וגם במומר גמור משמע קצת ברש"י ד' ב' דשחיטתו פסולה משום דלא סמכין עליה [ע"ש בד"ה אלא דלרב ענן]. **ועיין ברשב"א** בחי' ובתוה"ב דמומר להכעיס אין שחיטתו פסולה מדין לאו בר זביחה, **והטעם** דבאמת אין חסרון זה **כתב הגרע"א** (בשו"ע סי' ב') משום דסגי במה "שמצווה" אע"פ שאינו מקיים. [ועוד י"ל דהרשב"א פליג לגמרי על סברת התוס' ואינו מצריך כלל שיהא בר זביחה]

והנה בגמ' בכמה מקומות נחלקו רב אחא ורבינא (ע"ז כ"ו:; הוריות י"א). אם מומר להכעיס לדבר אחד הוי מומר לכל התורה, ואם הוא מומר לכל התורה כולה א"כ לכאור' שחיטתו פסולה משום מין ששוחט לעכו"ם, **ועיין ברשב"א** בסוגין שמצדד דאפי' למ"ד דהוי מין, מ"מ שחיטתו כשרה בעומד ע"ג, דאז אין חשש שישחט לעבודת כוכבים. אלא שצ"ב מדוע אין פסול מדין שחיטת מומר ועל כרחך דס"ל כדעת רש"י דלעיל דבאמת אין פסול במומר אלא חשש שמנבל בידים. **ועיין במשמרת הבית** (דף ח) שכתב דאפשר דאפי' בדיעבד ובאחרים רואים אותו שחיטתו פסולה דהא לכו"ע מומר לאכול חלב אין מקבלין ממנו קרבן על החלב כדתינא שב מדיעיתו מביא קרבן על שגגתו דמומר לדבר אחד להכעיס הרי הוא לאותו דבר כמומר לכל התורה כולה. ודברי הרשב"א צ"ב. **ועי' בחזו"א** (סי' ב' סק"ו) שיסוד הספק של הרשב"א הוא אם מקרי בר זביחה, ע"ש. והנה לשית הרשב"א הנ"ל דמומר להכעיס ג"כ אין שחיטתו פסולה, **הקשה הגרע"א** (בשו"ע סי' ב') למה מומר לכה"ת שחיטתו פסולה, והרי הוא בתורת זביחה כיון שהוא מצווה בזה, ולא גרע ממומר להכעיס, דהא אפי' נכרי גמור אינו פסול אלא משום דלאו בר זביחה הוא, וא"כ מומר דבר זביחה הוא למה שחיטתו פסולה. וכתב הגרע"א לצדד דהוי פסול דרבנן. **ובש"ך** (סי' ב' סק"ב) הוכיח דהפסול מדאורייתא ממה שהגמ' בדף ה' השוותה מומר גבי קרבן למומר גבי שחיטה, ובקרבן הרי ילפינן לה מקראי, והרעק"א דחה דכוונת הגמ' לדמות רק לענין דין אי מומר לעבודת כוכבים הוי מומר לכה"ת, ולא לגבי עצם פסולו של מומר. וכן כתב התבוא"ש והוכיח דאין לדמות שחיטה לקרבן, דהא מומר לתיאבון לחלב אינו מקריב חטאת חלב [כמבואר בהוריות י"א א'] ואילו מומר לתיאבון לנבילה שחיטתו כשירה כדאמר רבא בסוגיין. אולם בהשטות לגליון הגרע"א דחה הגרע"א ביאור זה דהפסול הוא מדרבנן, דא"כ היאך מוכיח מיהושפט ואחאב דשחיטת מומר מותרת, דילמא הדין דרבנן נגזר מאוחר יותר, וכמוש דחתה הגמ' הראיה מיי"נ. והניח הגרע"א דברי הרשב"א בצ"ע. [וביאר בזה, דהנה הרמב"ם (פ"ד הי"א משחיטה) כתב דשחיטת נכרי נבלה ולוקה על אכילתה מן התורה שנאמר וקרא לך ואכלת מזבחך מאחר שהזהיר שמא יאכל מזבחך אותה למד שזבחך אסור ואינו דומה לישראל שאינו יודע הלכות שחיטה. ומבואר ברמב"ם מקור חדש לפסול שחיטת נכרי. והאריכו בדבריו האחרונים ואכמ"ל ומ"מ בפשטות לפ"ד הרמב"ם יש מקור לפסול שחיטת גוי מקרא דואכלת מזבחך, וגדר הפסול הוא דגוי פסול לשחיטה. ומצינו ברשב"א (בתוה"ב הקצר בתחלתו) שהביא דרשת הרמב"ם, ולפ"ז א"ש דמומר לכה"ת פסול מגזה"כ משום דדינו כגוי וממילא מתמעט מקרא דואכלת מזבחך. אולם יעוי' בפמ"ג ריש סי' ב' במשכבות, שהביא דהרשב"א בתשובה הביא דרשה דזבחת].

(מד) בגדר דין להכעיס. נחלקו הראשונים, עיין בבדק הבית (דף ח) שבמניח היתר ואוכל איסור הוא דפליגי רב אחא ורבינא, אבל בלהכעיס ממש ודאי מין הוא. **והרשב"א** סובר דבלהכעיס ממש פליגי. **ועי' בביאור הגר"א** סי' ב' סקט"ז שנוקט דלהרשב"א בשביק התירא ואכל איסורא לכו"ע הוי מומר ולא מין, אולם החזו"א (סי' ב' סק"ה) סובר דלהרשב"א פליגי ר"א ורבינא בין בשביק התירא ואכל איסורא בין בלהכעיס ממש. [ועי' בתוס' ע"ז כ"ו ב' ועיין בחזו"א (סי' ב' סק"ב)]. **ובר"ן** יש סתירה בענין זה בין דבריו כאן ובגיטין, לדבריו בע"ז, עי' במג"א סי' לט שעמד בזה, ועי' בחזו"א (שם סק"ד משכ"ב).

ד' ע"ב המשך

(א) "מיתבי מכם ולא כלכם" וכו', מבואר די' "מומר לכל התורה" ויש "מומר לע"ז או לשבתות". וצ"ב דאם מומר לכה"ת הכוונה שג"כ מומר לשבת תיפול"ל משום שבת, ואם לאו אי"ז כל התורה, ועיין ברבנו ירוחם (בב"י סימן ב) [הרחבה אות מו].

(ב) מומר לחלל שבת ולע"ז. בעם הדבר דהוי מומר לכה"ת עיין היטב ברש"י וברמב"ם. ונראה שיש ג' צדדים א- חסרון האמונה בבריאת העולם ובבורא העולם ב- חומר העבירה שמוכיחה שמדחציץ כולי האי יעבור כל עבירה בעולם ג- דכיון שעבר עבירה חמורה נענש בכך שנחשב כמומר לכה"ת. ועיין היטב בחזו"א (סי' ב' סקט"ד) ונפק"מ

(ח) "הכי השתא שתיה סתם יינן הוא". דין סתם יינן עיין להלן י"ג א' מגזירה שלא ישא בנותיהן, ובמין ל"ש גזירת בנותיהם דבתו מותרת, ומ"מ יינו אסור, ועיין בחזו"א (ב' סקט"ג) משכ"ב. ולענין יין של מומר לשבת או לכל התורה ואינו עובד עבודה זרה, כתב הרשב"א בתשובה (מובא בבית יוסף סי' קיט) דאסור יינו, וכ"ה דעת רבנו יונה בשע"ת ש"ג וצ"ב ועיין בחזו"א [הרחבה אות מה].

ה' ע"א

מפעם אחת וכן שי להוכיח מביאור המהרי"ק בשיטת התוס' להלן יד [הרחבה אות אות מת].

ולענין מומר לשבתות ולעבודת כוכבים יעוין בתוס' להלן י"ד ובב"י סי' קיט בשם תשובת הרשב"א ובנמוק"י ע"ז כ"ו, וברע"א להלן יד. ועיין היטב בתוס' ובראשונים להלן יד שבדבריהם מתבאר הענין ועיין בקצה"ח ובנתה"מ (סי' נב) וברעק"א. [הרחבה אות מט].

ד) "האי מומר הכי דמי", הקשה הרשב"א דנוקי לה במומר לאותו דבר, ועייס בתירוצו ועיין בריטב"א [הרחבה אות נ].

בענין זה לכמה דונגים א- מהי התשובה שצריך לעשות כדי לחזור בו. ב- מה הדין אם במקום אחד מרא שהוא עובד ע"ז ובמקום אחד לא ג- האם עבירות אחרות חמורות כיוהכ"פ הוי נמי מומר לכה"ת, ועיין בביה"ל (ח"א סי' יח) [הרחבה אות מז].

ג) יש לבאר בכמה פעמים נהיה מומר, ולענין מומר לתאבון בפשטות סגי בפ"א, ועיין בתבואות שור (שמלה חדשה אות ?) ובפרמ"ג סי' ב' בשפתי דעת סק"ז. אמנם מלשון הרא"ש סי' משמע שבעי' יותר

מה) "הכי השתא שתיה סתם יינן הוא" וכו'. דין סתם יינן מצאנו בעיקר גבי נכרי, ולהלן י"ג א' תניא שחיטת מין לעבודת כוכבים פיתו פת כותי ייניו יין נסך. ומבואר דסתם יינן של מין אסור. **הנה** עיקר גזירת יין נסך הוא גזירה כדי שלא ישא בנותיהן, וכמבואר בתוס' שבת י"ז ב' [אלא דבחר שאסרו בשתיה משום בנותיהן אסרו גם בהנאה משום יין נסך, ונחלקו הראשונים האם הטעם דאיסור הנאה שמא יתחלף ביי"נ, או הטעם דכיון שיין נסך אסור בהנאה ממילא מלכתחילה אסרו בהנאה, ונ"מ בזה"ל דל"ש יי"נ בינינו, והובאה פלוגתא בשו"ע ורמ"א סי' קכג ס"א]. **והנה** במין ל"ש גזירת בנותיהם שהרי בתו מותרת, ומ"מ יינו אסור, **וביאר החזו"א** (סי' ב' סק"ג) דכיון שהחמירו בגזירה משום ניסוך, ממילא אף מין ישראל ששייך בניסוך גזרו, אמנם לפ"ז יש מקום לומר דרק במין האדוק בע"ז והוא כומר לע"ז שם הוא דאסרו יינו הואיל ודרכו לנסך [כמש"כ תוס' בסוגיין ד"מין" דדף י"ג מיירי בנומר ולכן סתם שחיטתו לעבודת כוכבים] אבל בסתם מומר לעכו"ם אין יינו יין נסך. אלא שהביא החזו"א בשם אביו להוכיח מסוגיין דאף בזה אסור, דהרי אחאב לא היה כומר [וכמו שהוכיחו התוס' בסוגיין דאם הוא כומר תיאסר שחיטתו משום תקרובת ע"ז דסתם שחיטתו לעכו"ם] ואפ"ה פרכינן שיאסר סתם יינו.

והנה יין של מומר לשבת או לכל התורה ואינו עובד עבודה זרה, אין מקור לפסול, ובפרט להסוברים דבזה"ל שאין עובדים ע"ז סתם יינן מותר בהנאה [ע"י סי' קכג ס"א ברמ"א] נמצא שכל הגזירה רק משום בנותיהם וזה ל"ש במומר. **והרשב"א בתשובה** (מובא בבית יוסף סי' קיט) פוסק דאף בזה אסור יינו, וכ"ה דעת **רבנו יונה** בשע"ת ש"ג וכתב החזו"א דלא נתגלה מקורו. [וע"י בשו"ע סי' קכד ס"ח דמומר עושה יין נסך, וכתב הגר"א פ"ק דחולין דף ה]. **והנה ברמב"ן ובר"ן** בסוגיין הקשו למה נאסר יינו של אחאב בהנאה והרי לא שייך בו גזירת בנותיהם, ותירצו דכיון דמומר דינו כגוי, ממילא כשגזרו חז"ל על גוי שיינו אסור נכלל בגזירתם ממילא גם מומר שדינו כגוי [ולא כטעם החזו"א משום דשייך בו חשש ניסוך] ולפ"ז לכאור' אין לחלק בין מומר לעבודת כוכבים למומר לשבת.

ה' ע"א

מו) "מיתיבי מכם ולא כלכם" וכו', מבואר דיש "מומר לכל התורה" ויש "מומר לע"ז או לשבתות". **ויש לבאר** דאם מומר לכה"ת הכוונה שג"כ מומר לשבת תיפול משום שבת, ואם לאו אי"ז כל התורה, **ועיין ברבנו ירוחם** (בב"י סימן ב) שכתב דבאמת אם הוא מומר לכה"ת חוץ משבת וע"ז מקרי מומר לכה"ת, **ועיין בתב"ש** שכתב דבזה בעינן שיהיה מומר לרוב העבירות. [וע"י בתוס' בע"ב ד"ה מעם בתירוצם הראשון] אלא שצ"ב מהו 'רוב' מצוות. וע"ע בתב"ש דאם לא ראינו אצלו קיום מצוה, ומאידך ראינו שמבטל שלש מצוות הוחזק לנו שמבטל את כל המצוות.

מו) מומר לחלל שבת ולע"ז. עיין ברש"י "דהעובד עבודת כוכבים כופר בהקב"ה, והמחלל שבת כופר במעשיו ומעיד עדות שקר שלא שבת הקב"ה במעשה בראשית". ויש לחקור בענין זה ונראה שיש ג' צדדים א- האם הטעם הוא משום חסרון האמונה בבריאת העולם ובבורא העולם וממילא הוי מומר להכלל ב- האם הטעם הוא משום חומר העבירה שמוכיחה שמדחציף כולי האי לעבור כזו עבירה הרי שהוא יעבור כל עבירה בעולם ג- דכיון שעבר עבירה חמורה נענש בכך שנחשב כמומר לכה"ת. **ובחזו"א** (סי' ב' סק"ד) כתב דגבי שבת פשוט דהמומרות משום "עבירת" חלול שבת ולא מחמת הכפירה, ומש"כ רש"י הנ"ל, כוונתו שמעשיו מעידין עדות השקר הזה אע"ג שהוא לעצמו אינו חשוב בזה מאומה. ועפ"ז נקט דה"ה במומר לע"ז המומרות מחמת עבירת ע"ז. ועפ"ז פסק דלא יצא מדינו עד שיעשה תשובה היינו חטרת העבד וקבלה גמורה בלב שלא ישוב עוד, ולא סגי במה שחלל מעבודת העכו"ם. **והקשה החזו"א** דהרשב"א בתשובה (עיין בב"י סי' קיט) כתב בשם **רבנו יונה** שמשומד לע"ז ההולך ממקום למקום ובעיר אחת מאמין הע"ז בפני הגוים, ובעיר אחרת נכנס בבית ישראל ואומר שהוא יהודי, כיון שאומר לנו שהוא יהודי מן הסתם הוא נכנס בתורת יהודי ואינו עושה יין נסך. והטעם כי הע"ז מילתא דמסתבר שהוא שקר, וכשאומר שמאמין בה מן הסתם הוא עושה להנאת יצורו ואינו מאמינו בלבד וכשהוא אומר לנו שהוא ישראל הוא אומר בלב טוב מפני שאמונתו היא אמונה ישרה וטובה ונכונה ואמיתית עכ"ל. ומבואר דלא כנ"ל, ועי"ש בחזו"א משכ"ב. **ובביה"ל** (ח"א סי' יח) דן בזה ונקט דמלשון רש"י משמע דהמומרות משום פגם האמונה כדלעיל. **וכתב שם** דנ"מ בזה לענין מומר ליוה"כ, דאם משום פגם האמונה הוא דנעשה מומר בשבת א"כ ביוה"כ ל"ש זאת. אבל אם הטעם משום חומר האיסור, י"ל דשבת

כיוה"כ. [וכבר חקר הגרע"א במערכה דף יד אם מומר ליוה"כ הוי מומר לכה"ת], **והביא דברי הרמ"א** (באבהע"ז סי' קכג) דאם כתב הגט ביוה"כ הגט בטל מדאורייתא אלמא הוי מומר ליוה"כ. ומוכח דלא כרש"י. וכן הוכיח עוד מדברי הר"ן בדף י"ד שכתב דיש סוברים שאין נעשה מומר בתחילת השחיטה דאז הוא מקלקל אלא רק בסוף השחיטה, ואם נימא דהחלול שבת רק ראייה על פגם אמונתו א"כ כבר מתחילה נעשה מומר. **ובספר שחיטת חולין** דייק מדברי הרמב"ם שלא כדעת רש"י, וז"ל "השבת וע"ז כל אחת משתייהן שקולה כנגד כל שאר מצוות התורה והשבת היא האות שבין הקב"ה ובינינו לעולם. לפיכך כל העובר על שאר המצוות הרי הוא בכלל רשעי ישראל, אבל מחלל את השבת בפרהסיא ה"ה כעוד ע"ז ושניהם כגוים לכל דבריהם", ומשמע דיסוד המומרות הוא מחמת חומר העבירה. והנה הרעק"א בגליון השו"ע (סי' ב' ס"ה) הביא דברי התשב"ץ בשם תשובת רש"י דבחלול שבת נפסל רק בעבודת קרקע, והדברים צ"ב. **וביאר בספר משאת המלך** דעבודת קרקע אסורה זכר למעשה בראשית דומיא דשמיטה. ושאר המלאכות הם זכר ליציאת מצרים ולכן לא נעשה מומר, וביאור זה הוא לרש"י לשיטתו.

(מת) יש לבאר בכמה פעמים נהיה מומר, ויש לחלק בזה בין מומר לתאבון לבין מומר להכעיס ולע"ז ושבתות, **הנה לענין מומר לתאבון** בפשטות לא מצאנו מי שסובר שבעי' יותר מפעם אחת, **ובתבואות שור** (שמלה חדשה אות ?) כתב להדיא שבכה"ג לכ"ע סגי בפעם אחת. [והטעם לזה נראה משום שמומר לתאבון אין דינו אלא 'חשוד' מכאן ולהבא ולכן שחטתו פסולה וממילא סגי בפעם אחת לזה] **ועיין בפרמ"ג סי' ב'** בשפתי דעת סק"ז. **אמנם מלשון הרא"ש** משמע שבעי' יותר מפעם אחת דכתב הרא"ש (סימן ז) דרק מומר לאותו דבר בעי' בודק סכין ונותן לו וז"ל "דדוקא עברין לאותו דבר דדש ביה הוא דקאמר רבא דבעי בדיקת סכין" ולשון דש בה משמע שנעשה כן כמה פעמים וצ"ע. **והנה בתוס' להלן י"ד ע"א** שהקשו תוס' מר"מ דאית ליה דמומר לדבר אחד הוי מומר לכה"ת, **ובמהרי"ק** (שציין הגרע"א) נקט בפשיטות דלר"מ אינו "מומר" לכה"ת, אלא רק "חשוד", ונמצא דשחיטתו כשירה אלא צריך אחרים רואים שמא ישהה וידרוס, וקושיית התוס' משום דמתני' קמ"ל דא"צ אחרים רואים. ולפ"ז מבואר בת' השני של תוס' שגם בלהעשות חשוד לא סגי בפעם אחת. [אמנם בחי' הגרע"א חלק ע"ז דל"מ תוס' דקושייתם רק מאחרים רואים, אלא דסוברים התוס' דלר"מ באמת מומר לדבר אחר הוי מומר לכה"ת, והוכיח כן מהגמ' בעירובין, ועי' בחזו"א (סי' ב' סקט"ז)].

(מט) ולענין מומר לשבתות ולעבודת כוכבים יעוין בתוס' להלן י"ד דנראה שפליגי בזה תירוצי התוס' וכתבו בתירוצן שני דמשום פעם אחת לא חשיב מומר. **ועיין בב"י סי' קיט** בשם **תשובת הרשב"א** דבעינן ג"פ, וכ"כ הנמוק"י ע"ז כ"ו, **וביאר הגרע"א** דבחד זימנא לא נעשה מומר דאולי במקרה הוא עד שיהא רגיל לעשותו. **הנה** מה דבעי' ג"פ יש לדון בזה האם הוא משום 'ראיה' או משום 'התרגלות' או משום חומר העבירה היינו דרק ג"פ שעשה איסור יש לזה חומרא גדולה שעושה אותו למומר לכה"ת, **והנה ברמ"א** באהע"ז סי' קכג פסק שמי שכתב גט בשבת או ביוה"כ הגט פסול משום שהסופר מומר, **והקשו הנו"כ** (ב"ש וכו') דלכאור' בעי' ג"פ, ותי' שבכתיבת הגט שיש כממה תיבות הוי ג"פ, ולכאור' מבואר שבמעשה אחד יכול להיות מומר כמו בג"פ, ומשמע שהוא ענין בחומרת האיסור, וצ"ע. **ועי' בנתיבות** (סי' נב) שכתב דלגבי "פסול עדות" ודאי דנפסל מיד ורק מומר בעי' איתחזק. **אמנם הר"ן** הביא בשם התוס' ד"שחיטתו הראשונה כשירה שאינו נעשה מומר אלא עד גמר שחיטה". ומבואר דבשחיטה שניה הוא כבר פסול אלא דבראשונה הוא כשר, וגדר הדברים **כתב הגרע"א** דברגע שנעשה מומר כבר נשחטה ובאין כאחת. וכתב הר"ן דראיה לדבר מהא דאיתא בדף פ"א ב' דאם שחט אוא"ב לע"ז חייב משום אוא"ב וקשה דהא הוי שחיטת מומר ולא שמה שחיטה, ובע"כ דאינו נפסל אלא לבסוף. **וכתב הר"ן דיש דוחים** דבעי' כיון דאינו עובדה אלא בגמר שחיטה לכן השחיטה כשירה, אבל בשבת יש חלול שבת מיד בהתחלה דחובל הוא. **וכן היא שיטת הרמב"ם בפיה"מ, והר"ן** דחה דבשבת פטור על החבלה שבתחילה משום דהוי קלקול, ורק גמר השחיטה הוא תיקון. [עי' ברע"א שמוכח מזה דחלול שבת דרבנן לא עושהו למומר, שהרי מקלקל אסור מדרבנן עי"ש שהביא מחלוקת הפוסקים בענין זה]. **ועיין בגרע"א** מש"כ בשורש המחלוקת בין הר"ן לר"מ. **ועי' בקצה"ח** (סי' נב סק"א) שהתוס' דידן סוברים ג"כ כרמב"ם בפיה"מ, מדלא תירצו כהר"ן דאינו נפסל עד לבסוף, אלמא יש חלול שבת לאלתר, ולכנה וצרכו לתרץ דמ"מ לא הוי מומר בפעם אחת. עוד הביא הר"ן דיש דוחין דנהי דשחיטת מומר אסורה באכילה מ"מ מוציאה היא מידי נבילה ולכן חייב משום אוא"ב ועי' עוד ברשב"א במשמרת הבית מה שדן בזה עם הרא"ה ואכמ"ל.

ונמצא דיש כאן ג' שיטות, א- לרמב"ם השוחט במזיד בפרהסיא אותה שחיטה עצמה פסולה, דנהיה מומר בתחילת שחיטה ובסוף השחיטה הוי שחיטת מומר. ב- הר"ן סובר דבין בשבת בין בע"ז נפסל רק בסוף השחיטה, ג- **שיטת התוס'** לביאורי האחרונים דאין נפסל כלל אף בפעם שניה, דבעי' ג"פ.

(ג) "האי מומר הכי דמי", הקשה הרשב"א דנוקי לה במומר לאותו דבר, ותירץ דזה פשיטא, דכמו דמומר לכה"ת אינו מקריב, כך גם מומר לאותו דבר כלפי אותו דבר הרי הוא מומר גמור. [ולפ"ז צ"ב למה מומר לנבילה לתיאבון כשר לשחיטה] **ועיין בריטב"א** דכאן דמיירי בעולה ל"ש "מומר לאותו דבר" שהרי עולה אינה באה על חטא שיהיה מומר לזה. **ובדעת הרשב"א** כתבו האחרונים דעולה מכפרת על עשה ולא הניתק לעשה, ואכמ"ל. **ובמג"א** (סי' לט) דהקשה למה לא מוקמינן לה במומר להכעיס לעבירה אחת, **ובפמ"ג** (יו"ד ב' ב') תירץ דכל פסול זה רק לרב אחא ולא לרבינא וכמשנ"ת לעיל.

(א) "והא מהכא נפקא מהתם נפקא מעם הארץ פרי למומר" ... מאי בנייהו" וכו'. עיין במל"מ (פ"ג משגגות ה"ז)

ה ע"ב

אדם שהם מצווים שלא לאכול את אותם מאכלים, אבל גבי בהמתן לכאור לא שייך [וצ"ע לשון רש"י דבר האסור לה] וא"כ צ"ב מאי שנא איסור להאכיל לבהמתו משאר איסורים. [הרחבה אות נז].

ו ע"א

(א) "לא זזו משם עד שעשאו עובדי כוכבים גמורים". בשו"ע (אבעה"ז סי' מ"ד) פסק שכותי שקידש צריכה ממנו גט. ועיי"ש בנו"כ משכ"ב. ונחלקו האחרונים האם דין כותי הוא רק לחומרא או גם לקולא עיי"ש בב"ש והרע"א בגליון ציין לדברי הש"ך ביו"ד סי' קנט סק"ה. [הרחבה אות נח]

(ב) "מפני שחשודה מחלפת". נחלקו הרמב"ם והראב"ד (פי"א ממעשר הי"ג) אם ספק ספיקא מותר בדמאי [עיי"ש בכס"מ] וקשה להרמב"ם מסוגיין דהוי ס"ס, ועיי' בראש יוסף. ובשו"ת משנת ר"א סי' מ'.

ו ע"ב

(א) התם נמי מוריא ואמרה וכו'. במחלוקת רש"י ותוס' עיין בש"ך (ק"ט סק"ט) שכתב ב' נפק"מ.

(ב) תוד"ה התיר. מבואר בתוס' דנתן עיניו בצד זה ואכל בצד אחד דלא שרי אלא בדמאי. וצ"ב למה שרי רק בדמאי, הרי הא דתרומה ניטלת במחשבה ילפינן מקרא "ונחשב" וא"כ יועיל גם בודאי, ועיי' בשעה"מ (פ"ד מתרומות הט"ז) וברש"ש (גיטין לא) ובחזו"א (דמאי סי' ט"ו סק"ה) [הרחבה אות סב].

ז ע"ב

(א) "קטלינא להוא איכא בל תשחית" יש להסתפק האם יש איסור בל תשחית בהפקר, ויש לדון בראיה מסוגיין דיש תקנה שיפיקרם ויהרגם, ועיין בדבר אברהם (ח"א סט"ז אות כ"ד בהגהה). ובנו"ב (יו"ד מהדו"ת סי' בענין צידת בעלי חיים) ובשו"ת שואל ומשיב (רביעאה סי' כ"ח) [הרחבה אות סג].

ח ע"א

(א) "חידודה קודם לליבונה". עיין ברשב"א דמתוך חידודו של הסכין אין כח האש פועל בו לשעתו כלל, ועיין בתוס' הרא"ש משכ"ב. [הרחבה אות סג].

(ב) בתוד"ה והא. מבואר בתוס' דמוכח מהכא שאם בשעת שחיטה ניקב הוושט כנגד מה ששחט טריפה, ועיין ברשב"א שהוכיח כן גם מסוגיא לקמן (י"ז:). [הרחבה אות סד].

בא"ד. "אם בשעת שחיטה ניקב הוושט טריפה". מבואר בתוס' דנקובת הוושט הוי טריפה ולהלן בדף לב בסוגיא זו נרחיב הרבה במחלוקת הראשונים בזה.

שחקר אם לת"ק מומר שחזר בתשובה יכול להביא קרבן, והוכיח מסוגיין שאינו יכול ועיין עוד בחזו"א (סי' ב') וברעק"א בדו"ח מכת"י. [הרחבה אות מט].

(ב) תוד"ה מעם הארץ "ודוחק לומר דפריך מר"ש", ועיין ברמב"ן שמסיק כתירוץ זה שדחו התוס', וכתב דת"ק ור"ש פליגי אי מומר לד"א הוי מומר לכה"ת, וכן משמע ברשב"א בתוה"ב שדן לפסול שחיטת מומר לנבילות להכעיס כמו שמומר לחלב אין מביא קרבן על החלב וצ"ב היכן מצינו בר"ש מקור לדין מומר. [הרחבה אות נ].

בא"ד. בשיטת ר"ת דמיירי במומר לכה"ת חוץ מדם. עיי' בחזו"א (סי' ב' סק"ד) שהקשה מה תירצו הרי אכתי הוי כמומר לדבר אחד משום שלא עבר על דם, ומבואר דסגי ברוב ועיין ברשב"א, ובתבו"ש (סי' ב' סק"ה). [הרחבה אות נא].

(ג) יל"ע לשיטת רב המנונא מה הדין באוכל לתאבון אם מביא קרבן מעל אותו חטא [דבהוריות י"א א' לשיטת רבא בזה נחלקו התנאים] ועיין בלח"מ (פ"ב משגות) ובביאור הגר"א (סי' ב' סקט"ז) [הרחבה אות נג].

(ד) "שמא לא שמע רבי אלא בשאין ישראל עע"ג". לפי הצד דקיבלה מיניה ואסרו אף בעע"ג, מבואר בגמ' להלן דהטעם משום דר"מ לטעמיה דחייש למיעוטא. וצ"ב א- לר"מ מ"ט בעי' גזירה והרי זה אסור מעיקר הדין ב- א"נ דיש חילוק והכא לר"מ אינו אסור מעיקר הדין מאיזה טעם שיהיה צ"ב מ"ט תלי לה בגמ' בר"מ ורבנן [הרחבה אות נד].

בעיקר הדין בכותי, מאחר שתלוי בדין חיישי למיעוטא הקשה הפנ"י [הו"ד ברעק"א (ו' ע"א)] דיש חזקת צדקות של הכותי ויצטרף זה בהדי רוב והוי המיעוט מיעוטא דמעוטא דלא חייש ר"מ. ועיין ברעק"א משכ"ב. [הרחבה אות נה].

(ה) "השתא בהמתן של צדיקים" וכו'. מבואר שאין הקב"ה מביא תקלה באיסור דמאי וצ"ב דשמא הדמאי היה מעושר ולכן לא היה בזה תקלה, ועיין באתון דאורייתא (סי' י') מה שהוכיח מזה לעיקר איסור דמאי, ועיין במהרש"א להלן (ז:): מה שדן בדין זה שהקב"ה לא מביא תקלה לבהמת הצדיק ולפי דבריו ליכא לריאת האתון דאורייתא [הרחבה אות נו].

(ו) בתוד"ה צדיקים, כתבו תוס' דהיינו דוקא במידי דאכילה והרמב"ן להלן ז' פליג ע"ד התוס', ובביאור דברי התוס' עיין בשו"ת מהריק"ש (יו"ד א) ובמרומי שדה (יומא פג.). ועיין במדרש (ב"ר ס, ח) שדן מדוע הוצרך אליעזר עבד אברהם לזמזם הגמלים ולא סמך על כך שלא יאכלו מן הגזל משום שאין הקב"ה מביא תקלה על ידו, ובקו"ש (פסחים אות קיב) חקר אם אכילת דבר הגזול נחשב לאיסור אכילה, ולפי"ז אי"ש. אכן לכאורה כל הענין במאכלות אסורות שייך דוקא אצל בני

(ג) **בשיטת הרי"ף**. הרי"ף לא פסק כר"ז, ועיי' בראשונים [רשב"א רא"ש ועוד] שמקורו מהגמ' להלן י"ז ב'. ועיי' ברא"ש שדחה ראית הרי"ף בכמה דרכים [הרחבה אות סה].

(ד) **"אם שחין קודם למכוה" וכו'**. עיי' ברש"י דנ"מ אם אח"כ מצטרף להך מכה שחין אחר. וצ"ב דשינה לכאורה מדברי הגמ' ועיי' במהרש"א.

(מט) **"והא מהכא נפקא מהתם נפקא מעם הארץ פרט למומר"...** **מאי בנייהו" וכו'**. עיי' במל"מ (פ"ג משגגות ה"ז) שחקר אם לת"ק מומר שחזר בתשובה יכול להביא קרבן, והוכיח מהא דמקשינן "מאי בנייהו". והרי לר"ש בכה"ג אינו מביא, ואם נימא דלת"ק מביא א"כ הא איכא בנייהו. ובע"כ דגם בשעת הקרבה פסול. **ועי' בחזו"א** (סי' ב') שהוכיח ג"כ כנ"ל מהא דפרכינן והא מהכא נפקא מהתם נפקא, דהרי הפסוק בעולה מדבר בהקרבה ואילו הפסוק בחטאת מיירי על שעת החטא, ובע"כ צ"ל דכיון דנתמעט מומר ממילא ידעינן למעטו בין במומר בשעת עבירה בין במומר בשעת הקרבה. **והרע"א** בדו"ח מכת"י כתב ליישב קו' המל"מ דגם ת"ק מודה לדרשת ר"ש אלא דהוסיף דיש פסול נוסף של מומר [ונ"מ למומר לחלב דלא יביא על דם]. וכ"כ עוד אחרונים דת"ק מודה לדרשא דר"ש [עי' מרומי שדה ונחל"ד וקר"א הוריות יא]. ועי' במל"מ שם שהאריך טובא בסוגיין.

(נ) **תוד"ה מעם הארץ** "ודוחק לומר דפריך מר"ש", ועיי' ברמב"ן שמסיק כתירוץ זה שדחו התוס', וכתב דת"ק ור"ש פליגי אי מומר לד"א הוי מומר לכה"ת, וצ"ב היכן מצינו בר"ש מקור לדין מומר. וע"ע בהוריות י"א באוקימתא דרבא דמשמע להדיא מלשון הגמ' ורש"י דלר"ש גדר הפסול הוא מתורת "מומר", וכן משמע ברשב"א בתוה"ב שדן לפסול שחיטת מומר לנבילות להכעיס כמו שמומר לחלב אין מביא קרבן על החלב כדתניא שב מידיעתו מביא קרבן, עכ"ד, וחזינן דהפסול מדין מומר דאם הוא דין ב"שגגה" מה שייך זאת לשחיטה. והביאור הוא דמה שדרש מהפסוק דרק שב מידיעתו מביא קרבן, זה 'הגדרה' בתורת מומר, דכל ששב מידיעתו אין תורת מומר וכשאינו שב מידיעתו יש לו תורת מומר לזה. וצ"ע.

(נא) **בא"ד. בשיטת ר"ת** דמיירי במומר לכה"ת חוץ מדם. **עי' בחזו"א** (סי' ב' סק"ד) שהקשה מה תירצו הרי אכתי הוי כמומר לדבר אחד כ"ז שלא עבר על כל התורה, וא"כ כאן שלא עבר על דם למה יהא מומר. אמנם מתוס' חזינן דסברו דסגי כשיעבור על רוב המצוות, וכן מפורש כאן ברשב"א, **והובא לעיל מהתבו"ש** (סי' ב' סק"ה). אלא שלפ"ז קשה מ"ט דר"ש, [והקשה כן בקר"א הוריות י"א] ועיי' ברשב"א דטעמיה דר"ש דכיון שאינו משומר למצוה זו, מקבלין ממנו עליה. **והנה במה** שנקט החזו"א דאם שומר אפי' מצוה אחת לא נעשה מומר צ"ע דא"כ למה במה שאינו מומר לשבת וע"ז לא סגי להפקיעו מתורת מומר, ומ"ש אם שומר דין "דם" או שהוא שומר שבת. [ואולי י"ל ע"פ מכמשי"כ בתבו"ש (סי' ב' סק"ה בסופו) שכתב סברא לחלק בין שבת לשאר מצוות, דשבת וע"ז מלבד ה"מצוה" הם גם ענין של "עול מלכות שמים", וא"כ המומר לכל התורה מלבד שבת תלינן שפרק מעליו לגמרי "עול מצוות" ומה שמקיים שבת וע"ז הוי רק משום "עול מלכות שמים" ולכן הוי מומר. אבל אם שומר על דם חזינן שלא פירק מעליו לגמרי עול מצוות].

(נב) **תוד"ה אינו**. מש"כ תוס' דיש פסול "זבח רשעים תועבה", מקורו בסנהדרין ק"ב ב' גבי קרבן של עיה"נ, ואמנם שם הוי כמומר לע"ז שהו אמומר לכה"ת, וכאן מיירי במומר לעבירה אחת [לתירוץ שני של תוס'] ומ"מ נטקו תוס' דלהך עבירה מיהת יש פסול דזבח רשעים תועבה. ועי' עוד במל"מ פ"ג משגגות ה"ז מה שהקשה.

(נג) **בסוגיא בהוריות י"א א'** הקשתה הגמ' על האוקימתא דפליגי במומר לחלב והביא קרבן על הדם, דהא רבא אמר דכו"ע מומר לאכול חלב לא הוי מומר לדם, ולכן ביארה הגמ' דפליגי באוכל לתיאבון אם מביא קרבן על אותו חטא. **והנה לדעת רב המנונא צ"ב** איך הדין במומר לתיאבון, **ונחלקו בזה אחרונים, בלח"מ** (פ"ב משגגות) כתב דלרב המנונא סוברים כל התנאים דאין מביא קרבן במומר לתיאבון. **אכן הגר"א** (סי' ב' סקט"ז) כתב להיפך דלכו"ע מביא קרבן בלתיאבון, ולפ"ז מיירי רב המנונא במומר להכעיס לחלב. [והנה לפ"ז יוצא דאף דהוי מומר לדבר אחד להכעיס, ולרב אחא דינו כמומר לכה"ת, אפ"ה קרבנו כשר. וכן באמת פסק הרמב"ם בפ"ג ממע"ק, ובפ"ג משגגות ה"ז, דמומר לדבר אחד בין להכעיס ובין לתיאבון לא יקריב על אותה עבירה אבל יקריב לעבירה אחרת. וצ"ב שזה ההיפך מדיני שחיטה ששם לתיאבון כשר אפי' לאותה מצוה ולהכעיס פסול אפי' במצוה אחרת. [ועי' בתבו"ש סי' ב' סק"א] ובספר מנחת אברהם על תו"כ ח"א עמ' יא, דחלוק פסולא דמומר לשחיטה, מפסולא דמומר לקרבן, דבשחיטה הפסול הוא משום "דהוי כגוי", אבל בקרבן הרי אי מביא קרבן, ורק בישראל התמעט מומר, וא"כ גדר הפסול הוא "מומר". ולפ"ז יש לחלק דבמומר להכעיס הוי "גוי" לכה"ת, אבל "מומר" הוא רק לאותה עבירה, ובלתיאבון הוי "מומר" לאותה עבירה אבל "גוי" לא הוי ולכן שחיטות כשירה].

(נד) **"שמא לא שמע רבי אלא בשאין ישראל עע"ג"**. כתב רש"י והיינו כי מתניתין. **אמנם הרמב"ן** כתב דמיירי בשאכל הכותי כזית ואפ"ה לא מהני, או מטעם דעשאום כגויים, או מטעם דלא כתיבא וכת"ק בדף ד' א'. **ולפי הצד** דקיבלה מיניה ואסרו אף בעע"ג, מבואר בגמ' ו' א' דהטעם משום דר"מ לטעמיה דחייש למיעוטא. **ולפ"ז צ"ב** למה צריך גזירה והרי זה אסור מעיקר הדין לר"מ, וסמוך מיעוטא לחזקה. **וצ"ל** כמש"כ התוס' שם בתירוצם דכאן ל"ש סמוך דאין להחזיק כל הכותים לרשעים אלא הרשע לבדו. [עי' ביה"ל ח"ב סי' ד' שמבאר "דאע"ג דבכלל העולם איכא מיעוט אנשים חשודים מ"מ כל אחד מישאל שאנו דנים עליו הוא אצלנו בחזקת ודאי כשר בלא שום ספק ולא שייך בזה רובא וחזקה כלל"ן]. **וברמב"ן** כאן כתב [בדעת ר' יוחנן] דליכא למיחש למיעוטא הכא, שאם בני אדם שבעיר הנדחת משומדין כל ישראל מי מחזיקין אותן במשומדים, עכ"ד. ומשמע דהטעם משום דרק במקום מסוים היו משומדים ואי"ז מעורר ספיקות על שאר הכותים. ולפ"ז יתכן דמה"ט בעינן גזירה ואי"ז אסור מעיקר הדין. **אלא דלפ"ז צ"ב** מה תלוי דין זה בר"מ ורבנן והרי כאן לכו"ע ל"ש סמוך מעוטא, ורק גזירה בעלמא הוא ומה זה שייך לפלוגתא דר"מ ורבנן.

ועיין בר"ן בפרק כל הצלמים דיסוד סברת ר"מ הוא דמעוטא כמאן דאיתיה [ולכן אמרינן סמוך מעוטא לחזקה] ואילו רבנן סברי מעוטא כמאן דליתא. ולכן ר"מ לשיטתו גוזר אטו מיעוט כיון דכמאן דאיתיה דמי. ורבנן לא גזרי אטו מיעוט כיון דכמאן דליתיה דמי.

(נה) ברעק"א (ו' ע"א) הביא קו' הפנ"י דיש חזקת צדקות של הכותי ויצטרף זה בהדי רוב והוי המיעוט מיעוטא דמעוטא דלא חייש ר"מ. וכתב הפנ"י דאין לומר דכנגד זה יש חזקת אינו זבוח של הבהמה, דהא גם כותי שחיתתו שחיתה ורק דאסרו שחיתתו משום דכוונתו לע"ז ומשום איסורו תקרובת אבל מחזקת אינו זבוח יצאה. **אמנם הגרע"א** הביא דמפורש בתוס' בכורות כ' ב' דכאן הגזירה משום דהו מומרים לע"ז ושחיתתן פסולה והוי נבילה וא"כ יש כאן חזקת אינו זבוח. ולפ"ז ל"ש כאן סמוך מעוטא לחזקה כיון דגם לרוב וגם למעוט יש חזקה. עוד הוכיח הרעק"א מדברי התוס' נגד עיקר טענתו של הפנ"י דמוכח מתוס' דליכא כלל חזקת צדקות, דהתוס' שם הקשו למה לרבנן לא אמרינן סמוך מעוטא לחזקה - דגם לרבנן אמרי' סמוך לחומרא מדרבנן. וחזינן דסברו התוס' שאין חזקה המסייעת לרוב, ע"ש.

(נו) "השתא בהמתן של צדיקים וכו'. ובגמ' להלן פרכינן על הא דרב אסי אכל תערובת דמאי, ובדף ז' פרכינן על ר"מ שאכל עלה של ירק דאין הקב"ה מביא תקלה, [ושיטת ר"ת דמייירי בדמאי], וכן בחמורו של רפב"י אמרינן דאין הקב"ה מביא תקלה ע"י לאכול דמאי. **ובאתון דאורייתא** (סי' י') הקשה בהא ופרכינן על רב אסי ור"מ דדילמא באמת כלפי שמיא גליא שהיה הדמאי מעושר ונמצא שלא נכשל באמת באכילת איסור. והוכיח מזה האתון דאורייתא דמה שאסרו חז"ל דמאי אי"ז רק תקנה לחשוש לטבל, אלא דהטילו חיוב חדש אפי' להצד דהרמאי כבר מעושר. **והנה במהרש"א** (להלן ז'): ביאר יסוד הדין דאין הקב"ה מביא תקלה לבהמתן של צדיקים בזה"ל "ודאי אין דעת בבהמה ולא שייך בבהמה גופה איסור אכילה דאינה מצווה כלל אלא שהקב"ה אינו מביא תקלה על ידה לבעלה שיתן לה מה שבעלה אסור לתת לה ומן השמים מנעו הבהמה לאכול שלא יהיה באכילתה תקלה לבעלה וכיון דהנך שעורין דמאי הוה ובעלה לא ידע שהן בודאי אינן מעושרין ומותר לתת אותן לבהמה אין זה תקלה לבעלה אף אם לא היו מעושרין באמת ובהכי יתיישב ג"כ מה שמקשינן למה לא נתן החמור עיניו בצד זה ואכל בצד אחר" עכ"ל [וסו"ד המהרש"א הם פלא] **ולדברי המהרש"א** לכאור' ליכא לראית האתון דאורייתא. **הנה בנתיבות** (רל"ד) חידש דבאיסור דרבנן אם עוברו בשוגג אי"ז כלל עבירה, דיסוד האיסורים דרבנן הם למרוד בצווי חז"ל, וכל שהוא שוגג ליכא כלל לחפצא דאיסורא. **וצ"ב מסוגיין** דאמרינן דאין הקב"ה מביא תקלה על ידם של צדיקים אע"פ דהוי איסור בשוגג, אלמא יש בזה תורת איסור.

(נז) תוס' ד"ה צדיקים. עיין במדרש (ב"ר ס, ח) שדן מדוע הוצרך אליעזר עבד אברהם לזמון הגמלים ולא סמך על כך שלא יאכלו מן הגזל משום שאין הקב"ה מביא תקלה על ידן, **ועיין ברמב"ן** שכתב ש"ז תמיהה קיימת, **ובקו"ש** (פסחים אות קיב) כתב שיש לחקור האם אכילת דבר הגזול נחשב לאיסור אכילה, ולפי זה ביאר הקו"ש דיש לומר שבענין זה נחלקו המדרשים, דהמדרש שביאר שהיה צריך אליעזר לזמון את הגמלים, סובר שאין איסור אכילה בעצם אכילת הגזל ואין זה דומה לאכילת דבר שאינו מעושר כמעשה שהיה בחמורו של פנחס בן יאיר, ולכן היה צריך אליעזר לזמון הגמלים שלא יאכלו מהגזל, אבל המדרש שתמה מהמעשה של חמורו של רבי פנחס בן יאיר סבר שאכילת גזל היא עצמה חפצא דאיסורא כמו אכילת דבר שאינו מעושר, ולכן הקשה שלא היו צריכים בהמותיו של אברהם לשמירה כמו שלא היה צריך חמורו של רבי פנחס בן יאיר, ע"ש. והדברים מיוסדין ע"ד התוס' (ד"ה צדיקים) שיסודו שרק בעניני אכילה אין הקב"ה מביא תקלה על ידי הצדיקים שגנאי הוא לצדיק שאוכל דבר איסור, ע"ש. **והרמב"ן** (להלן ז'): הקשה על דברי התוס' וכתב שאין לחילוק זה טעם כלל. **ובביאור דברי התוס'** שבמידי דאכילה אין הקב"ה מביא תקלה על ידי הצדיקים, נאמרו שני סברות באחרונים. **בשו"ת מהריק"ש** (י"ד א) כתב דהא דאין הקב"ה מביא תקלה על ידי הצדיקים במידי דאכילה הוא כדי שלא יתהוה גופם מחתיכה דאיסורא, וכן מבואר במסילת ישרים (פרק יא) שחומרת מאכלות אסורות יותר מכל איסורים שבתורה משום שהם נכנסים בגופו של האדם ונעשים בשר מבשרו ע"ש. **ובמרומי שדה** (יומא פג.) כתב שמאכלות אסורות מזיקות לנפש מאוד יותר מאיסורים אחרים, ולכן מונע הקב"ה מהצדיקים מאכלות אסורות יותר משאר איסורים.

אכן לכאורה ברור שכל הענין במאכלות אסורות שייך דוקא אצל בני אדם שהם מצווים שלא לאכול את אותם מאכלים, ואם כן אצל בהמתן של הצדיקים אין התקלה מחמת איסור האכילה שהרי הבהמות אינם שייכות לזה כלל דאינם מצוות כלל, וכל מה דאין הקב"ה מביא תקלה על ידי בהמתן של צדיקים ענינו הוא שאין הקב"ה מביא תקלה על ידי הצדיק שיתן לבהמה מה שאסור לו לתת לה. **[וצ"ע לשון רש"י שכתב "דבר האסור לה"]**. ולפי זה יש לומר שכל מה שכתבו התוס' שרק באיסורי אכילה אין הקב"ה מביא תקלה על ידי צדיקים, זהו לענין אכילת הצדיק עצמו, שבוזה שייך חומרת מאכלות אסורות משאר איסורים כמבואר לעיל, אבל גבי בהמתן של צדיקים העיקר תלוי האם מותר לבעליהם לתת להם מאכלים אלו, וכל שאסור ליתן להם אין הקב"ה מביא תקלה על ידי הצדיקים שיתנו לבהמותיהם מה שאסור ליתן להם. וממילא אין נפ"מ בין איסור גזל לשאר איסורים, וגם אם איסור גזל אינו "איסור אכילה" מכל מקום אסור לצדיק ליתן ממנו לבהמתו ולכן אין הקב"ה מביא תקלה על ידי הצדיק באיסור זה. **ולפי זה צ"ב** מאי שנא איסור זה להאכיל לבהמתו שאין הקב"ה מביא תקלה על ידי הצדיק, מהאיסורים שהובאו בתוס' שמצאנו שנכשלו בהם הצדיקים כגון גבי יהודה בן טבאי שהרג עד זומם ורבי ישמעאל שקרא והטה בשבת. וצ"ל בפשטות, דהאיסורים הללו לא 'נהנו' מהם הצדיקים ולכן לא היה בהם גנאי כ"כ מה שאין כן כשנותן הצדיק לבהמתו דבר איסור הרי הוא נהנה מכך שאינו צריך ליתן דבר אחר ובוזה גנאי הוא לצדיק שנהנה מדבר איסור.

ו ע"א

(נח) "לא זזו משם עד שעשאו עובדי כוכבים גמורים." בשו"ע (אבהע"ז סי' מ"ד) פסק שכותי שקידש צריכה ממנו גט. וכתב החלקת מחוקק דזה מחמת חומרא דקידושין. אולם הב"ש שם הביא דברי הב"י דכל היכא דהוי לחומרא יש להם דין ישראל דרק לחומרא עשאו כגויים ולא לקולא.

והגרע"א בגליון ציין לדברי הש"ך ביו"ד סי' קנט סק"ה שמתיר להלוות לכותי בריבית דגם לקולא דינו כגוי, והתפאל"מ תמה עליו מדברי הב"י הנ"ל. וכן ציין הגרע"א לדברי התו"ט דלמ"ד גבי אמת הם כותי מטמא באהל. **והחור"ד** הקשה ע"ד הש"ך דאיך יש כח ביד חכמים לעקור ד"ת בקום ועשה, ועוד הקשה למה אמרו כאן שעשאו כגוי לגבי בטול רשות, טפי הול"ל דאפי' לענין קידושין דינם כגויים. **ובמה** שהקשה החור"ד איך יש כח ביד חכמים, יעוי' בב"ש (שם) שהביא הגמ' ספ"ק דיבמות דעשות השבטים שנטמעו בין העכו"ם דינם כעכו"ם, ואין קדושין תופסין, וכתב הב"ש דרק אותם עשאו כגויים גמורים ולא את הכותים. ועכ"פ בדעת הש"ך י"ל דמדמה לה להתם. ובגוף הך דינא דפס"ק דיבמות יעו"ש בגמ' דדרשו לה מקרא ב"ה בגדר כי בנים זרים ילדו. ועי' בקר"א שם שזהו מקורו של הש"ך. ויעו"ע במאירי שם בשם קצת רבותיו שכל משומר אין קידושיו קידושין, ויעוי' בריטב"א יבמות כ"ב א' ובהגהות שם.

נט) "מפני שחשודה מחלפת". נחלקו הרמב"ם והראב"ד (פי"א ממעשר הי"ג) אם ספק ספיקא מותר בדמאי [ע"ש בכס"מ] וקשה להרמב"ם למה כאן חיישינן לאחלופי הרי הו"ס. [ועי' בראש יוסף]. **ובשו"ת משנת ר"א** סי' מ' כתב דכל פלוגתא הרמב"ם והראב"ד הנ"ל הוא דוקא בשיש ס"ס מלבד הספק אם הדמאי מעושר, אבל אם הו"ס הוא רק בצירוף הספק אם הוא מעושר - לכו"ע לא מקרי ס"ס דרבנן אחמור בהא והוי כודאי.

ו' ע"ב

ס) התם נמי מוריא ואמרה וכו'. **נחלקו רש"י ותוס'** שיטת רש"י דכוונתה לטובה, ושיטת תוס' דכוונתה לגזול ומרוה היתר הואיל וטרחא בשבילו. **ובש"ך** (קיט סק"ט) כתב ב' נפק"מ א- היכא שידוע דאינה בושה מהאכסנאי דרש"י מותר ולתוס' אסור. ב- בנתן שכר לפונדקית, לתוס' לא חיישינן דכיון שקיבלה תשלום עבור טירחתה לא מוריא היתר, ולרש"י חיישינן.

סא) תוד"ה היתר. מבואר בתוס' דנתן עיניו בצד זה ואכל בצד דלא שרי אלא בדמאי. **וצ"ב** למה שרי רק בדמאי, הרי הא דתרומה ניטלת במחשבה ילפינן מקרא "ונחשב" וא"כ יועיל גם בודאי, **וברא"ש** (ע"ז פ"ד סי' ט') כתב דהראיה היא ממה דלא משני דר' יהושע ראה שר"מ לא בירך דמזה מוכח שלא עשו [וברכה צריך להשמיע לאזניו], אלא בע"כ דמיירי בדמאי שאין מברכין עליו. אכן מלשון תוס' דידן משמע דראיתם משום דבודאי לא שרי כלל ליתן עיניו בצד זה, וכן מוכח מתוס' להלן ז' א' ד"ה ודילמא שהקשו שיותר להפריש דמאי בשבת משום דשרי ליתן עיניו בצד זה ולאכול בצד אחר, ואילו על ודאי לא קשיא להו. **ועי' בשעה"מ** (פ"ד מתרומות ה"ז) שפירש דברי התוס' דס"ל כשיטה המובאת ברשב"א רפ"ב דקידושין דרבנן דאבא אלעזר בן גזלא (גיטין ל"א) ס"ל דתרומה אינה ניטלת במחשבה ולא ילפינן לה מתרו"מ, ולכן כתבו דל"ש לומר דר"מ אכל ודאי דא"כ לא יכל להפריש תרו"ג, ורק בדמאי הקילו שניטל במחשבה. [וא"כ מוכח דאין גדר האיסור בדמאי לחשוש לדאורייתא דא"כ כאן לא תיקן את הדאורייתא שהרי היו מדינא דאורייתא בעינן דוקא מעשה]. **וברש"ש** (גיטין לא) כתב דכל מה שמועיל במחשבה הוא רק בתרומה ותרו"מ, אבל מע"ש ומ"ע דלא קרוי "תרומה" לא נכלל בגזה"כ של "ונחשב לכם תרומתכם" וא"א להפרישו במחשבה, ולכן הכריחו תוס' דר"מ מיירי בדמאי, דאילו בודאי לא היה יכול להפריש מע"ש או מ"ע במחשבה. **ובחזו"א** (דמאי סי' ט"ו סק"ה) כתב דמעיך הדין מהני אף מע"ש במחשבה [אך חלול מע"ש לא] אלא שכיון שאין הדין מפורש בהדיא ראוי להחמיר, ועפ"ז פסק דהמברך המוציא ונזכר שלא הפריש יאמר בפיו דכיון דראוי להחמיר ראוי להפסיק.

ז ע"ב

סב) "קטלינא להווא איכא בל תשחית" יש להסתפק האם יש איסור בל תשחית בהפקר ועיין בלשון הרא"ש (מתני' מידות פ"א מ"ב) דיש לדון אם כוונתו שאין בהפקר איסור בל תשחית, ועמד בזה **בדבר אברהם** (ח"א סט"ז אות כ"ד בהגהה). וראיתי בכתבי **סבי זצ"ל** [חקרי תורה] שהוכיח מסוגיין דיש איסור בל תשחית בהפקר שאל"כ הא אית להו לכודנייתא דרבי תקנה, דיפקרם רגע אחד קודם שיהרגם דליכא לפני עור וליכא בל תשחית, ועל כרחך דגם בהפקר איכא בל תשחית, **והקה"י** העיר על כך מסברא דפשיטא דאיכא איסור בל תשחית דהא אפילו בממונא דיד' בעצמו איכא בל תשחית כמבואר בסו"פ החובל, ובודאי לא גרע הפקר משלו ממש, וצ"ע. **והנה** מצאתי שכבר עמד בספק זה **בנו"ב** (יו"ד מהדו"ת ס"י בענין צידת בעלי חיים) וכתב בזה"ל "שלא ישחית דבר שיכול האדם ליהנות ממנו, לא ישחית ויפסיד אותו ההנאה, ואולי אפילו בדבר של הפקר שייך זה". **ועיין עוד בשו"ת יהודה יעלה** (יו"ד קס"ד) שדן בזה, **ועיין בשו"ת שואל ומשיב** (רביעאה סי' כ"ח) שעמד על הראיה מסוגיין כקושיא ע"ד הרא"ש וכתב דיש לחלק בענין בל תשחית בין בהמה לחפצים, ע"ש. **עוד הסתפק** סבי זצ"ל אם יש איסור בל תשחית באיסורי הנאה, וכתב שאין להוכיח מסוגיין דלכאור' יכול היה לאסור את הני כודנייתא בקונם על כל העולם ואח"כ יהרגם וליכא בל תשחית, משום די"ל דבזה גופא שיאסרם בקונם על כל העולם איכא איסור בל תשחית, וצ"ע.

ח ע"א

סג) "חידודה קודם לליבונה". עיין ברשב"א שהקשה דלכאור' מ"מ פועל הליבון ועושה טריפה, וכתב הרשב"א דמתוך חידודו של הסכין אין כח האש פועל בו לשעתו כלל, ולכן כתב שגם שוחט בסכין רעה ששחיתתו לוקחת זמן רב אמרינן חידודה קודם לליבונה [ולשון "קודם לליבונה" מתפרש שחידודה קודם לחתוך עד שאין ביכולת הליבון לפעול בה כלל]. ועיין בלשון רש"י בד"ה חידוד. **ובתוס'** הרא"ש כתב דבאמת מגיע לבון גם על החוד, אלא דבמקום החוד יש שיהוי זמן עד שייזק הבל הליבון, ואף אם שהה באמצע שחיטה פחות משעור שהיה לא אמרינן שנשרף אחר שעבר כאב החבט כי קים להו דבשיעור מועט כזה לא מרגיש בכאב ההבל מפני גודל כאב ההכאה. ועיין להלן בשיטת הרי"ף מה שיתבאר דאפשר שמתעם זה לא פסק כר"ז.

(סד) בתוד"ה והא. כתבו תוס' דמשמע מכאן שאם בשעת שחיטה ניקב הוושט כנגד מה ששחט טריפה, וכן הוכיח הרשב"א והוסיף דכן מוכח מסוגיא לקמן (י"ז): דבעי' בדיקת סכין משלש רוחות כדי שלא ינקוב עוקץ הפגימה היוצא מן הצד כותלי הוושט הנשחט. [הנה הפר"ח (סימן ט) כתב דאף לסברת הגמ' "והאיכא צדדין" [וכן פסקו כמה ראשונים דאסור משום הצדדין] כ"ז לא אסור אלא בשוחט וושט, אבל בשחיטת עוף שכשר בשחיטת סימן אחד ושחט בסכין מלובנת את הקנה שחיטתו כשרה. דהרי מבואר ר"פ אלו טריפות דבוושט נעשית טריפה בכ"ש, אבל בקנה לא נעשית טריפה אלא ברובו, וא"כ לא איכפת לן במה שהצדדים שורפין הקנה, דלא גרע שריפת הקנה מכל נקב שאינו ברובו, ובעת שחותך את הרוב קדמה שחיטתה סכין וחתכה רוב והשחיטה כשירה ורק אח"כ נשרף אותו מקום. והתבאר"ש חולק עליו, עי"ש ואכמ"ל]. [ויל"ע מה הדין בנשרף ונשחט כאחד, וצ"ע].

(סה) בא"ד. "אם בשעת שחיטה ניקב הוושט טריפה". מבואר בתוס' דנקובת הוושט הוי טריפה ולהלן בסוגיא זו נרחיב הרבה, ורק נזכיר: דרש"י להלן ל"ב ב' סובר דהוי נבילה, וכן ס"ל עוד ראשונים ודעת ר"ת בתוס' להלן ל' ב' דהוי טריפה [ובשו"ע סי' ל"ג פסק דנקובת הוושט הוי נבילה, ואילו בסימן כ"ו העתיק כלשון התוס' דניקב בשעת שחיטה כנגד המקום ששחט הוי טריפה] והרחיבו במחלוקת זו האחרונים עיין בבה"ל (ח"ב סי' כ) ובאחיעזר (יו"ד סי' ח') ובאמר"מ (סי' ג') וברעק"א (יו"ד סי' כז) ואכמ"ל

(סה) בשיטת הרי"ף. הרי"ף לא פסק כר"ז, ועי' בראשונים [רשב"א רא"ש ועוד] שמקורו מהגמ' להלן י"ז ב' דקיי"ל שצריך לבדוק דופני הסכין שלא יהא בהם פגימות [ומאן דלא מצריך סובר כר"ז] אלמא אין הלכה כר"ז. והיינו דלא אמרינן מירווח רוח. והרא"ש כתב שתי דחיות, א) דהמירווח רוח הוא בשעור מועט המספיק שלא תיכוח אבל עדיין מורשא דסכינא פוגמו. ב) דכאן יזהר מלהטות הסכין, אבל אם לא יבדוק מפגימות לא יזהר דלא ידע שהסכין פגומה בצדדיה. והראב"ד תירץ דגם כאן אסור לכתחילה. והרשב"א הוכיח עוד דלא כר"ז מהא דאמרינן להלן ובע"ב דהשוחט בסכין שיש בה איסור בעי הדחה אלמא בית השחיטה נוגע בצדדי הסכין, ועי"ש מה שדחה הראיה.

(סו) "אם שחין קודם למכוח בטלה מכוח את השחין". עיין ברש"י דנ"מ אם אח"כ מצטרף להך מכה שחין אחר. וצ"ב דשינה לכאורה מדברי הגמ' ועיין במהרש"א, ובמהרש"א במהדור"ב, ועיין ברמב"ן. ואכמ"ל.

(סז) "ואסור לחתוך בה בשר... פעמים שהשוחט אסור במסוכנת". באופן שחתך באיסור נחלקו הראשונים, שיטת הרא"ש דהבשר מותר ולא דמי לתנור שהוסק בעצי אשרה, דשאני התם שיצירת התנור מאיסור [ומשמע ברא"ש דנאסר התנור רק מדרבנן] משא"כ כאן הבשר קיים לפני החתוך והשחיטה. ושיטת הרשב"א דאסור הבשר עד שיוליך הנאה לים המלח [ודייק התב"ש סי' י' דאסור מדאורייתא, ומבואר ברשב"א בתוה"ב גבי חתוך בשר דהיינו שיעור מה ששוחט הבשר יותר מקודם, דהיינו שכר המחתך. ובמאירי הביא פלוגתא בזה אם היינו שכר סכין או שכר המחתך]. ודעת הרמב"ם דהשוחט מסוכנת הבשר אסור ולא מועיל הולכת הנאה, ומשמע ג"כ דהאיסור דאורייתא. ונחלקו הכס"מ (פ"ז מע"ז הי"ט) והש"ך (קמ"ב סי' י') לדעת הרמב"ם אם גם בחותך בשר נאסר הבשר, או רק בשוחט שיצר היתר ע"י הסכין]. וכתב הכס"מ דלדעת הרמב"ם הנדון בסוגיא הוא על דיעבד, היינו אם הבשר מותר אבל מעשה השחיטה לכתחילה ודאי אסור, וביאר הש"ך (קמב סק"ג) דהטעם משום שבלוע בסכין שמנונית. והפרי תאר (לאוה"ח) סי' י' כתב הטעם דלגבי האדם נחשב זאת כתיקון שנעשתה מחשבתו [וכמו שחייב בשוחט בשבת כמש"כ תוס'], ורק כשהנידון כלפי הבשר מקרי מקלקל. ובבית הלוי (ח"א סי' מז) כתב דאסור להחזיק סכין ע"ז בידו מדין "ולא תביא תועבה אל ביתך" ומחזיק בידו הוי כמביא לרשותו.

(סח) "מקלקל הוא" הקשה הגרע"א [עי' ספר משנת רע"א שבת ק"ו] הא תיכף כששחט כ"ש בוושט תו הו"ל כמסוכנת וא"כ כל המשך השחיטה הוי תיקון, ותיירץ דהכל חדא שחיטה וההתחלה משום סופו, ולכן חשיב מקלקל. [ועי' חזו"א נ"ט סק"ד]. ובביה"ל (ח"א סי' קמז) תירץ דכיון דהכשר השחיטה רק בצירוף החלק הראשון של השחיטה והך חלק הוא מקלקל, נמצא דא"א לדון על הסוף בפנ"ע ושפיר חשיב הכל מקלקל. [צ"ע דלהוי אסור משום הסוף לחוד מדין זה וזה גורם, ועוד ראיתי שהעירו על הביה"ל דסברתו רק לענין היתר הבשר, אבל עדין יקשה איך מותר לגבירא לשחוט החצי השני והרי מעשה זה הוי תקון].

עוד הקשה הפליתי (סי' י') דהא מצוות לאו ליהנות נתנו, וכתב דאה"נ סוגיין כמ"ד מצוות ליהנות נתנו, אבל להלכה דל"נ מותר לשחוט בסכין ע"ז ולכן השמיט הרי"ף דין הגמ' [וצ"ע אכתי למה השמיט דין חותך בשר] והגרע"א (שו"ע סי' י') תמה ע"ז מהמבואר פ"ג דעירובין דבמערכ לדבר רשות לא מקרי מצוה לגבי דין מללה"נ, וחזינן דמצוה היינו אם התכלית לצורך מצוה, וא"כ גם בשחיטה אף דמעשה השחיטה הוא מצוה מ"מ כיון שתכליתו לצורך אכילה לא מקרי מצוה. עוד דן שם הגרע"א [ונדפס כאן בחידושים] נימא דלא תהני שחיטתו מדין אי עביד לא מהני, ע"ש משכ"ב, ועיין בחי' ר' שלמה כתבים ותשובות סי' מח.

(סט) תוד"ה מותר. הקשו תוס' משוחט בשבת בחוץ לע"ז, וצ"ב מ"ט לא הקשו מכל שוחט בשבת, ועיין בבעה"מ שנראה שנתכון שהקשות מכל שוחט בשבת, והנה נחלקו הרמ"א והט"ז (יו"ד סי' רכא סקמ"ב) במודה הנאה מחבירו אם מותר לשחוט לו וכתב הט"ז דיש להוכיח מסוגיין משיטת תוס' דס"ל שהוי מתקן וא"כ יש בזה איסור הנאה אבל הש"ך שם דחה דכל דברי התוס' הם כלפי הנדון האם הוי תיקון או קלקול אבל אי"ז נחשב הנאה, והנה בשיטת הט"ז י"ל שהוכיח משוחט לע"ז דהתם אין ענין בהנאה כלל אלא בתיקון וקלקול אבל הט"ז הבין שהקושיא היא מעיקר שוחט בשבת והתם אפשר הנדון הוא לגבי הנאה, וצ"ע. והנה שיטת הרמ"א צ"ע מ"ט לא חשיב הנאה דסו"ס אנשים רוצים שישחטו להן

בראב"ד [הו"ד ברמב"ן] חילק דלגבי שבת אחר מעשה האדם אזלינן ומעשה שלו תקון הוא שאלו נשחטה מעצמה בלא כח אדם נבלה היא, אבל גבי אסור ע"ז בתר סכין אזלינן שהשחיטה עצמה קלקול הוא שהרי בהמה בחייה שוה יותר, ואינו מחזור דגבי אבר מן החי דפסחים ליכא הנאת מעשה אדם אלא מעשה הסכין שהיא השחיטה בעצמה שהיא מתה וקלקול הוא חשוב

??

(צו) דהתירא נמי בלעה אבר מזה חי. עי' בקה"י (סי' ה') שהאריך אם מוכח מכאן דדבר חי מפליט טעם. [ודן שם איך מותר לאכול דבר רותח, הרי בשר אדם אסור, והאוכל הרותח מפליט מן האדם האוכלו טעם בשר אדם וחזור האדם ואוכלו ע"ש].

ובעיקר הא דמבואר דיש כאן איסור אבר מן החי עי' מנ"ח (מ' תנב) שהקשה למ"ד (להלן ק"ב ק"ג) בהמה בחייה לאו לאיברים עומדת א"כ אין כאן איסור אבר מן החי, וע"ש משכ"ב. ועי' בחזו"א סי' ג' סק"ג משכ"ב.

(צז) רש"י ד"ה חלבים - למכור בשוק. וביאר השלטי גבורים (אות ב') דרש"י בא לאפוקי מנקר החלב שא"צ ב' סכינים, ועי' בר"ן שהביא יש מי שאומר שצריך ב' סכינים והר"ן חולק דא"כ אין לדבר סוף שאותו של בשר כיון שהתחיל לחתוך בו במקום החלב אסור מיד, והכא שאני שהוא חותך חלב גמור סמוך לשחיטה שהוא חם. [ועי' ברא"ש ובמעדני יו"ט אות נ').

(צח) אית ליה הכירא. במעדני יו"ט אות כח הביא דמכאן למד הרמ"א בספרו "תורת חטאת" כלל ע"ב דין ח' שיש לעשות היכר בין כלי חלבי לבשרי, וכתב שם שנהגו לסמן אתה חלבי ע"ש הכתוב "חריצי חלב", ואין להפוך שמא יטעה אחר שאינו בקי בסימניו ויאכל חלב בכלי בשר או להיפך, וכן כתב הרמ"א ביו"ד בס"ס עט.

(צט) לא לסחוף איניש כפלי עלוי בישראל. והרמב"ם מתיר בדיעבד, אמנם הרשב"א ס"ל דבולע כדי קליפה ע"ש.

(ק) ואידך הני שכיחן. רש"י מפרש דתפילין וציצית ושחיטה מצוין תמיד וכל אדם יבין מעצמו איך לעשותם אף בלא לימוד מיוחד ור"ת בתוס' משמע שמפרש דשכיחי בעלי מלאכה שיוכלו לעשות עבורו [וכן מבואר להדיא ברא"ש ע"ש].

ובתוס' הביאו שיטתו בנו אליהו שצריך לקשור תפיליו כל יום והקשו עליו דאטו ילך לבר חבו כל יום, וקושיהם רק לפיר"ת דכוונת הגמ' דשכיחי - היינו שילך לבעל מלאכה שידוע לקשור עבורו אבל לפירש"י לק"מ וכן מבואר ברא"ש.

ומה שהקוש תוס' על רבנו אליהו דא"כ למה אסור לקשור קשר של תפילין בשבת, הרי לאו הוי קשר של קיימא. עי' במרדכי שתירץ דרחמנא קרייה קשר ולכן אסור. ובשו"ת בני נזר סי' קפ"ג, כתב להוכיח מדברי המרדכי גדר ההתר של קשר שאינו של קיימא. דיש מקום לפרש ההיתר בב' אופנים, א) דאם אינו של קיימא חשיב דבר שאינו מתקיים וכהתירא דכתב שאינו של קיימא. ב) י"ל דאי"ז חשוב כלל קשר דאין לקשר שאינו שם קיימא שם קשר. ומדברי המרדכי מוכח כצד השני, דאם נימא דההיתר הוא משום שאין מתקיים אבל מ"מ יש לו שם קשר, א"כ מנין להוכיח מדקרייה רחמנא קשר דאסור בשבת, דילמא באמת קשר הוא [ולכן כשר לתפילין] ומ"מ בשבת מותר משום שאינו מתקיים, אע"כ דקשר שאינו של קיימא אי"ז קשר כלל. [וכן הוכיח עוד מהא דדבר שאין מתקיים אסור מדרבנן, וקשר שאינו של קיימא מותר לכתחילה].

והנה בעיקר קושיית התוס' צ"ע טובא מאי קשיא להו, והרי גם לשיטתם יש עצה לקשור בשבת ע"מ להתיר אח"כ והיה קשר שאינו של קיימא, ומוכח מזה דתוס' סוברים שקשר שאינו של קיימא פסול בתפילין, [ולשיטת רבנו אליהו ג"כ פסול אם אין עליו שם קשר אלא דהכא גזה"כ דקרייה רחמנא קשר כמש"כ המרדכי].

וכתב האבנ"ז (שם) דלפ"ז לדידן דלא קי"ל כרבנו אליהו א"א לצאת בתפילין שקשרם בשר שאינו של קיימא והנוטל תפילין מחבירו ומשנה מידת הקשר באופן שהבעלים ישנה אח"כ ויחזיר לקדמותו לאו שפיר עבד עכ"ד.

ועיין ברא"ש שהביא דרבנו שמשון רצה לחלק בין קשר של יד לקשר של ראש ושוב חזר בו ע"ש.

(קא) טבח שאינו יודע דיני שחיטה. עי' ברמב"ם פ"ד ה"א דשחיטתו קרובה לספק נבילה והאוכל ממנו כזית מכין אותו מכל מרדות. ובביה"ל (ח"ב סי' ג) מדויק ממש"כ הרמב"ם "קרוב לספק נבילה" דאי"ז ספק גמור ומדאורייתא מותר, והיינו משום דרוב מעשיהם של בני דעת מתוקנים אף שלא למדו הלכות שחיטה ורק רבנן החמירו בזה, והביא דכן מבואר ברשב"א דף ה'.

אולם הט"ז (סי' ט"ז סקי"ג) מתיר לשחוט אחר שחיטת מי שאינו בקי בשחיטה את בנה - דאין בזה משום איסור אותו ואת בנו משו סדרוב מעשיהם מקולקלים, והעיר הביה"ל דדברי הט"ז נגד הרמב"ם והרשב"א הנ"ל.

(קב) תוד"ה כולהו. שיטת רש"י דעיקור היינו פסיקת הגרגרת ופירשו תוס' דהיינו ששחט בסכין פגומה והפסול משום שאין שוחטין אלא חונקין. והקשו ע"ז תוס' והראשונים מהא דלקמן כ' איכא מ"ד דאין עיקור סימנים בעוף ואם נימא דהיינו פסוקלת הגרגרת א"כ ודאי דזה פוסל גם בעוף וכדתנן להדיא להלן נו א'.

ובתוס' להלן כ' א' נראה שפירשו דגם אליא דרש"י מירי בדף כ' בשנעקר הסימן ממקומו [וכמו שמפרש בה"ג] אלא דהקשו דלפי רש"י דאין זה "דין עיקור" אלא הוי מדין "טריפה" א"כ למה יתכשר זה בעוף. ובריטב"א שם כתב דגם רש"י מודה לבה"ג דיש הלמ"מ גם על נעקרו סימנים ממקומם, ותרי דינים נאמרו בהילכתא דעיקור, גם פסוקת גרגרת וגם נעקרו סימנים ממקומם. וכן נקטו כמה אחרונים (עי' שו"ע הגר"ז סי' כד סקכ"ג, ובראש יוסף דף כ' בשם מג"ש, ובפמ"ג בפתיחה לשחיטה שרש ג'). והוסיף הפמ"ג דרש"י לא יכל לפרש בסוגיין כבה"ג, ד"ל דרש"י סובר דאם נעקרו הסימנים הוי טריפה כבר מחיים, [וכל השו"ט בדף כ' אם יש עיקור סמנים בעוף - והיינו אם יש היתר שחיטה - היינו רק לגבי לטהרו מטומאת נבילות אבל ודאי דאסור באכילה עכ"פ מדין טריפה] וא"כ בסוגיין ל"ש לומר כל שאינו בקי בשחיטה לא יאכל משחיטתו על כה"ג, דהרי בלא"ה אסור לאכול משום הטריפה.

(קג) והנה לפ"מ שנקטו התוס' דף כ' בדעת רש"י דבגוונא של הבה"ג [שנעקרו סמנים ממקומם] אי"ז נבילה אלא טריפה, וכן נקט הב"ח בסי' כ"ד, הקשה הביה"ל (ח"ב סי' יז) מהא דאיתא להלן י' שחט את הוושט ונמצא הגרגרת שמוטה ואין ידוע אם קודם שחיטה נשמטה אם אחר שחיטה נשמטה זה היה מעשה ואמרו כל ספק בשחיטה פסול. והשתא אם נימא דהוי טריפה ולא נבילה הרי הדין הוא דבחזקת היתר עומדת [וכדאיתא בסוגיין בהמשך דחלוק ספק נבילה מספק טריפה. אכן לשיטת רבנו יונה המובא ברשב"א דף י' דגם בטריפה אם א"א לתלות שנעשה אחר שחיטה אסור מספק א"ש, אבל להחולקים קשה].

ובביה"ל דן דלפי שיטת רש"י דנקובת הוושט ששחטה הוי נבילה [וכמשנ"ת באות פד] א"כ גם הכא הוי נבילה, והנה באות פד הובאה חקירה הביה"ל (בסימן כ') אם טעמו של רש"י משום דטריפות בסמנים הוי טפי קרוב למיתה ולא נתחדש דשחיטתם מטהרתם מידי נבילה, או דהטעם משום דסימן שנולד בו סימני טריפות נפסל, ולכאור' לב' הצדדים גם בסימן שנשמט ממקומו הוי נבילה וכטעמים הנ"ל. [ובאחיזעור ח"ב סי' ח' סק"ט נקט דלהצד השני הוי זה דין דוקא בנקובת הוושט ולא בשאר טריפות שבוושט, ולא אדע מנין לו זאת]. אכן הטעמים שנתבארו (באות פד) מהאחיזעור והאמר"מ שייכים רק בנקובת הוושט ולא בנשטרפה ע"י עיקור סמנים ע"ש ודו"ק.

והביה"ל כתב ליישב לדעת הב"ח דהברייתא בדף י' אזלא כר' יהודה בזבחים דף ע' דעוף טריפה אין שחיטתה מטהרתה מידי נבילה ולכן שייך שם חזקת איסור (וע"ע בקה"י סי' ו' מש"כ בשיטת רש"י).

ט' ע"א

אותה מחזקת אינה חזקה [עיי' בחת"ס בגיטין (סה ע"א) ובפנ"י (בגיטין כ"ח ע"א) ובמהרי"ט (קידושין ה:)] ובחת"ס יסד זאת ע"ד הרשב"א במשמרת הבית בדף ז ע"ב לענין הטעם של"א סמוך מיעוטא לחזקה גבי רוב מצוין אצל שחיטה מומחין ע"י"ש היטב, ומ"מ יקשה מ"ט אזלי' בתר חזקת איסור כאינו זבוח ולא אמרי' שגם בזה איתרע החזקה, וצ"ע. ובעיקר יסודות האחרונים הנ"ל כבר חלקו עליהם הרבה [עיי' אבני מלואים (כ"ז י"ח) ובקונטרס הספיקות (הוצאת בית הספק בסופו בתשובה של הקונה"ס) ובשער"י (ש"ב פ"ט) ועוד]. [הרחבה אות עו].

(ד) ענין מחזיקין מאיסור לאיסור. בעיקר הדין אם מחזיקין איסור לאיסור מצאנו בזה נדון גדול בראשונים ובאחרונים, עיי' בשב שבעתא (ש"ה) שהרחיב בזה. ולענין סברות המחלוקת עיי' בעונג יו"ט (סימן ע) משכ"ב.

ובסוגיא ביבמות ל': לענין חזקה דרבה [אשה זו בחזקת היתר עומדת והיינו היתר התלוי בעתיד] עיי' היטב בדברי התוס' ויש לדון האם נדון התוס' הוא בענין מחזיקין מאיסור לאיסור, ועיי' בש"ך (יו"ד סי' נ') ובש"ש ש"ה פ"ד מש"כ בד' התוס' שם

(א) "טריפה ואסורה באכילה". בפשטות ענין טריפה אינו כפשוטו אלא אסור הכמו טריפה ולא כנבילה וכ"כ התבוי"ש (סי' כה). ועיי' בגרע"א (תשובות חדשות סי' טו, נדפס על גליון הרמב"ם פרנקל פ"א הי"ב) ועיי"ש עוד מש"כ לענין מלקות [הרחבה אות עג].

(ב) "בחזקת איסור עומדת" רש"י (כאן ובדף פ"ו ובביצה כ"ה א') וסיעתו ס"ל דהחזקה היא חזקת 'אבר מן החי' ובתוס' ביצה כ"ה א' חלקו ע"ז משום דאין מחזיקין מאיסור לאיסור וכתבו דאיכא איסור מחודש "אינו זבוח", ועיי' ברעק"א (בשו"ע סי' כז בקטע המתחיל והנה במחלוקת הקדומים) דתלוי האם מצות זביחה [הרחבה אות עד].

(ג) מבואר בראשונים שהנדון הוא מצד 'חזקת איסור' של הבהמה היינו חזקת אינו זבוח או חזקת איסור אבר מן החי וכו', ויש לדון מדוע אין הנדון הכא מטעם חזקת הגוף של הבהמה שהרי הנדון הכא הוא אם נשחטו רוב הסימנים או לא, ולכאור' יש על כך חזקת הגוף שלא נשחטו רוב הסימנים ויש לדון זה ע"פ יסוד האחרונים שחזקה שנעשה מעשה להוציא

הסימנים אמרי' שהוי רוב התלוי במעשה ולכן לא הוי רוב מעלייתא ואילו כאשר הנדון הוא האם היה שהיה דריסה וכד' לא אמרי' דהוי רוב התלוי במעשה ואזלי' בתר הרוב, ועיין בראש יוסף להלן יא ועיין בשו"ת שואל ומשיב (מהדו"ק א, רמה) [הרחבה אות עט].

יש לברר מדוע לגבי דין רוב מצוין אצל שחיטה מומחין לא אמרי' דהוי רוב התלוי במעשה והרחיבו בזה האחרונים עיין בחת"ס בריש פרקין בערול"נ יבמות קי"ט ובפנ"י לעיל ג' ע"ב ובמחנה אפרים ובכו"פ (סימן א אות ז) ובאבן האזל (שחיטה א, יב) בהרחבה [הרחבה אות עט].

ח) בדעת המתנייתא דמטמא במשא. יש לדון מדוע מטמא בודאי במשא דאע"פ דאע"פ שיש חזקה לענין איסור מ"מאין לכאוי' חזקה לטומאה. ומצאנו [אינו זבוח או מחזיקין מאיסור לאיסור] אבל מה החזקה לענין טומאה. ומצאנו בזה כמה דרכים מה דרכים באחרונים, עיין היטב בלשון הרשב"א בסו"ד ובדברי הרעק"א (סימן כ"ח) דיש חזקה בפנ"ע שלא מדין חזקת איסור, והאחיעזר (ח"ב סי' ב') תמה עליו. ועיין בש"ש (ד' ג') בענין חזקת האם מהני לבת. ובשער"י (ב, ו') דהטומאה היא תולדה מהאיסור, [הרחבה אות פ].

ט) הנו"ב (אבהע"ז סי' מג) חידש דבכל ספק בשחיטה יש נגד החזקת אינה זבוח חזקה הפוכה דהעמידנה בחזקת טהרה שלא תטמא טומאת נבילות, ודנו בזה האחרונים עיין בבית"ל (ח"ב סי' כא) וברעק"א (שו"ע סי' כ"ה בתו"ד) ובאחיעזר (ח"ב סי' ב') [הרחבה אות פא].

עג) "טריפה ואסורה באכילה." בפשטות ענין טריפה אינו כפשוטו אלא אסור הכמו טריפה ולא כנבילה וכ"כ התב"ש (ס' כה). **אמנם הגרע"א** (תשובות חדשות סי' טו, נדפס על גליון הרמב"ם פרנקל פ"א הי"ב) כתב דיש כאן חשש טריפה דהא אם שחט רק מעוט סמנים הו"ל טריפה ואח"כ כשמתה מאליה הו"ל גם נבילה וגם טריפה. ולענין מלקות כתב בתב"ש שם שלוקין עליה והגרע"א (שם) כתב דל"ש מלקות דהא אין כאן חזקה שאסור משום נבילה או טריפה, אלא רק דמחזיקין מאיסור לאיסור, והיינו דמוחזק שהדבר אסור, אבל אין חזקה על השם הפרטי של האיסור וא"כ א"א ללקות ע"ז, דהא בעינן שיתרוהו על הלאו וכאן אין חזקה על שם הלאו. [הנהגה הנידון על מלקות הוא לדעות שהאיסור הוא מדאורייתא, אבל לראשונים שהאיסור דרבנן פשיטא שאין לוקין, ויבואר להלן].

עד) "בחזקת איסור עומדת" נחלקו הראשונים מהו החזקת איסור, **רש"י** (כאן ובדף פ"ו ובביצה כ"ה א'), והרי"ף ועוד ראשונים, כתבו דהחזקה היא חזקת 'אבר מן החי' [ועיין בתוס' ביצה כ"ה א' שכתבו דזה לא א"ש למ"ד לקמן ק"ג א' בהמה בחייה לאו לאיברים עומדת], **והתוס'** **בביצה** חלקו ע"ז דהא השתא ודאי שמתה היא ופקע איסורא [והיינו דס"ל דאין מחזיקין מאיסור לאיסור] **ומחזשים תוס'** דאיכא איסור מחודש "אינו זבוח" ומעמידים הבהמה בחזקת איסור שאינו זבוח. **ועיין ברעק"א** (בשו"ע סי' כז בקטע המתחיל והנה במחלוקת הקדומים) דזה תלוי בדברי **התוס'** **בשבועות** (כ"ד א' ד"ה האוכל) דדעת התוס' דאוכל שאינו זבוח אסור בלאו הבא מכלל עשה [זבוח אכול ושאינו זבוח אל תאכל], וכתבו שם **דהריצב"א** חולק ע"ז דזבחת לא אתא לאסור דבלא"ה אסורה בחייה משום אבר מן החי ולאחר מיתה משום נבילה ולא בא הכתוב אלא לאורויי התיקון. וע"ש בדברי הגרע"א שמפלפל לדעת ר"מ (להלן ק"ג) דבעוף ליכא איסור אבר מן החי, ונוקט הגרע"א דה"ה דאין איסור אינו זבוח, א"כ למה מעמידים בחזקת איסור, ע"ש בארוכה.

עה) מבואר בראשונים שהנדון הוא מצד 'חזקת איסור' של הבהמה היינו חזקת אינו זבוח או חזקת איסור אבר מן החי וכו', **ויש לדון** מדוע אין הנדון הכא מטעם חזקת הגוף של הבהמה שהרי הנדון הכא הוא אם נשחטו רוב הסימנים או לא, ולכאוי' יש על כך חזקת הגוף שלא נשחטו רוב הסימנים [עיין באבן האזל שחיטה א שכתב שחזקה זו מצטרפת לחזקת אינו זבוח לשיטת הרמב"ם]. **והנה בחת"ס** בגיטין (סה ע"א) כתב על

הסוגיא התם דהאשה שאמרה התקבל לי גיטי אסורה בתרומה מיד דחיישי' שמא השליח קבל הגט, וצ"ב מ"ט לא נעמידה על החזקה [ועיי"ש בתוס' וברמב"ן ואכמ"ל] ובחת"ס ביאר בזה"ל "הנה הרשב"א בת"ה ריש הל' שחיטה כתב דכל שאנו עוסקים לסלק החזקה כגון שוחט הבא לשחוט הבהמה ובה אנו עוסקים כבר איתרע לה חזקת חי... וכעין זה בתוס' נזיר ס"ד ע"ב ד"ה אמר אביי וכו' וה"נ כיון שנשלח השליח לקבל הגט כבר איתרע חזקת היתר תרומה שלה", היינו שהחת"ס למד בדברי הרשב"א שכל שאנו עוסקים לסלק החזקה איתרע החזקה, וכן כתב החת"ס בגיטין ע"ו: עיי"ש לענין ספק גרושין, ויסוד זה מצאנו גם בפנ"י (בגיטין כ"ח ע"א) גבי ה"ז גיטיך שעה אחת קודם מיתתי שאסורה לאכול בתרומה מיד, וכתב הפנ"י שהטעם שלא מעמידים את האשה על חזקת היתר הוא מפני שחזקה ההיתר איתרע ע"י הגט שלפנינו, עיי"ש. וכן מצאנו במהרי"ט (קידושין ה:): בספק קידושין כנתן הוא ואמרה היא דשיטת הרי"ף דלא מוקמי על החזקה [עיי"ש] וביאר המהרי"ט שהטעם הוא משום דכל היכא שנעשה מעשה כמו התם דפשטה ידה לקבל קידושין איתרע חזקת פנויה, והוסיף המהרי"ט דלא דמי לכל המקומות שיש חסר לפניך [כמקרה שנמדד וכו'] משום שבכל המקומות הריעותא נודעה לאחר לידת הספק משא"כ במקומות הנ"ל הריעותא היא קודם ללידת הספק. ומעתה בסוגיין א"ש דלא מוקמי' על חזקת הסימנים משום שהחזקה איתרע במה שנעשה מעשה להוציאה מחזקתה, אלא שא"כ קשה מ"ט אזלי' בתר חזקת איסור כאינו זכוח ולא אמרי' שגם בזה איתרע החזקה, וצ"ע. הנה בעיקר יסוד האחרונים הנ"ל הרבה פליגי ע"ז [עייין אבני מלואים (כ"ז י"ח) ובקונטרס הספיקות] (הוצאת בית הספק בסופו בתשובה של הקונה"ס) ובשער"י (ש"ב פ"ט) ועוד. ובאמת לכאור' גמ' מפורשת שלא כיסוד הנ"ל ביבמות ל' לא בזרק ספק קידושין או ספק גרושין ספק קרוב לו או קרוב לה דמבואר שמעמידים על החזקה, אמנם המהרי"ט (שו"ת סי' נ"א ד"ה ומה שכתב) יישב שהתם הוי ספק של תו"ת ובכה"ג לא אמרי' שאיתרע החזקה ועיין עוד באמרי בינה (שחיטה ח) שיישב באופן נוסף את הקושיא מסוגיא הנ"ל ואכמ"ל. [אכן מה שהביא החת"ס ראייה מדברי הרשב"א במשמרת הבית, לכאור' אי"ז ראייה משום שנראה שהרשב"א קאי על גוונא של רוב [דלא אמרי' סמוך מיעוטא לחזקה] דז"ל הרשב"א (משמרת הבית דף ז, ב) "אלא אפילו תימא דבעלמא אמרינן סמוך מיעוטא לחזקה לא אמרינן אלא ברובא וחזקה דעלמא אבל חזקה המסתלקת על ידי המתעסקין לסלקה ורוב דמתעסקין כל שיתעסקו בה מסלקין אותו ודאי. ושנתעסק בה מתעסק אחר ולא ידענו אם מן הרוב או מן המיעוט על כרחנו יש לנו לומר ז"ל בתר רובא ומיעוטא כמאן דליתיה דמי והיינו טעמא נמי דעיסה שבבית שהרי רוב הנוגעין בה מאותם שהם עמה בבית דוחים חזקת טהרתה". היינו שהרשב"א כתב סברא שיש ריעותא בחזקה אם ע"י הרוב יש בחזקה דין 'ודאי נגע' היינו שבמקום רוב כזה אין משמעות לחזקה להצטרף למיעוט, עיי"ש היטב. והנה בסוגיין על כרחך שהרוב אינו מסלק את החזקה [מאיזה טעם שיהיה כמבואר בתוס' ובראשונים עיין באות ?] וממילא לכאור' לא שייכת סברת הרשב"א לכאן. אמנם בעיקר הקושיא נראה שיש לומר שגם אם בעלמא לא צדקו שיטות האחרונים דלעיל בריעותא שעל ידי מעשה, אבל הכא דצדקו דבריהם, והביאור הוא שהכא בחזקה הגוף של הסימנים יש לומר שמאחר שנעשה מעשה בודאי שהתחיל לסלק את שלמות הגוף והנדון הוא האם נסתים המעשה, וברור הוא שכונת העושה היתה לסיים את המעשה ולגמור להוציא את הדר מחזקתו שהתחיל בה, בזה לא אמרי' שנעמיד על החזקה ונימא שלא הצליח מעשיו להוציא את הדבר מחזקתו שכבר התחיל לצאת ממנה, ולכן י"ל שכ"ז הוא כלפי חזקת הגוף של הסימנים אבל לענין חזקת האיסור י"ל שכל שלא נדע שיצא מהחזקה לא התחיל הדבר לצאת מחזקתו ולא איכפת לן שלטרת המעשה היתה להוציא את הדבר מחזקתו ועיין.

עו) ענין מחזיקין מאיסור לאיסור. בעיקר הדין אם מחזיקין איסור לאיסור מצאנו בזה נדון גדול בראשונים ובאחרונים, עיין בשב שמעתתא (ש"ה) שהרחיב בזה. ולענין סברות המחלוקת עיין בעונג יו"ט (סימן ע) שכתב דתליא בפלוגתא דר"ה ורב חסדא גבי שני כיתי עידים המכחישות זא"ז דר"ה סבר זו באה בפ"ע ומעידה וזו באה בפ"ע ומעידה ור"ח אמר בהדי סהדי שקרא ל"ל, ויסוד מחלוקתם הוא "דר"ח סובר דהא דמוקמינן אחזקה בכל התורה משום דהחזקה מאמת לנו שלא נעשה בדבר שאנו דנין בו עליו שום התחדשות ובודאי הוא על תכונתו הראשונה. וא"כ בשני כתי עדים המכחישות זא"ז דא"ל לומר דשניהם כשירים הן לא מהני החזקה מידי. ולר"ה מהני החזקה אף בכה"ג משום דמה שאמרה תורה אוקי אחזקה לא מפני שהחזקה מברר לנו הענין רק שהתורה אמרה שכל דבר שנולד לנו בו ספק נחזיקנה בתכונתו הראשונה להיתר או לאיסור להכי אף בשני כיתי עדים אף שאין החזקה מאמת לנו כשרות דידהו דהא חד מינייהו ודאי שיקרי ניהו אפ"ה צריכין אנו להחזיק כל חד מינייהו על תכונתו הראשונה שהיו כשרים. והאי עניינא דמחזיקין מאל"א נמי הכי הוא דלר"ח דסבר דכחו של חזקה הוא לאמת הענין שמפני חזקתו מתברר לנו עצם הספק. א"כ זה שייך לומר דדוקא היכא דאנו מסתפקין שמא עדיין נמשך בדבר שאנו דנין עליו האיסור שהי' עליו עד עכשיו. אבל להחזיק מאל"א כמו בהמה שנולדה עליה ספק טריפות דאיסור אבמה"ח ודאי חלף הלך לו איך נוכל להעמידו על חזקת איסור בענין ספק טריפות אלו מפני שהיה עד עכשיו אבמה"ח נחזיקנו כעת לטריפה. אבל לר"ה דסובר שאנו מעמידין כל דבר אחזקתו אף שאין החזקה מבררת הענין כמו בשני כתי עדים דהחזקה סותרת זא"ז מפני שהתורה אמרה להחזיק כל דבר בהיתרו או באיסורו עד שיתברר לנו היפוך תכונתו הראשונה. ה"נ אפשר לומר כיון שהבהמה היתה אצלינו בחזקת איסור אבמה"ח ולא יצאת מאיסורה עד שנולד לה ספק טריפות הרי היא באיסורה הראשון ואף שאין כח החזקה לברר לנו שהיא טריפה לטריפה ואבמה"ח תרי מילי ניהו מ"מ הא לר"ה מהני החזקה להעמיד כל דבר באיסורו או בהיתרו אף שאין החזקה מאמת עצם הענין כמו בשני כיתי עדים שאין החזקה מאמת לנו עצם הענין דהא חד מינייהו שיקרא הוי ואפ"ה מוקמינן כל חד מינייהו אחזקתו" עיי"ש. ובקצרה הנדון הוא האם חזקה הוי ברור אות הנהגה ועיין.

ובסוגיא ביבמות ל: לענין חזקה דרבה [אשה זו בחזקת היתר עומדת והיינו היתר התלוי בעתיד] והקשו תוס' (שם ד"ה ?) מ"ט אמרי' דאשה בחזקת היתר לשוק עומדת ואילו גבי ספק שחיטה אמרי' שאם נולד הספק מחיים כגון ספק דרוסה אמרי' דכיון שנולד הספק כשהיא בחזקת איסור ל"א שהיא בחזקת היתר אם תשחט, ולכאור' כוונת תוס' להקשות מדין מחזיקין מאיסור לאיסור מדוע הכא לא נחזיק מאיסור אשת איש [או אשת אח] לאיסור יבמה לשוק. ועיי"ש בתי' התוס' ובפשוטות כוונת תוס' דס"ל שאין מחזיקין מאיסור לאיסור בעלמא. ועיי"ן בש"ך (יו"ד סי' נ') שביאר [להבנת הש"ש] שבאמת בזה פליגי אביי ורבא על רבה (שם בסוגיא) דלשיתתם מחזיקין מאיסור לאיסור ולכן ל"א דאשה זו בחזקת היתר לשוק עומדת. [אמנם בש"ש ש"ה פ"ח פליגי ע"ד הש"ך וס"ל שאביי ורבה חלקו בענין אחר עיי"ש], ועיי"ן בתוס' בביצה כ"ה שהקשו על פי' רש"י התם שביאר שבהמה בחזקת איסור עומדת היינו איסור אמ"ה והקשו תוס' שאיסור אמ"ה אזיל כיון שמתה עיי"ש, ומוכח דלא ס"ל שמחזיקין מאיסור לאיסור כשיטת רבה בסוגיין, ואילו רש"י ס"ל דמחזיקין מאיסור לאיסור. [וכן נקט בדעת רש"י ברשב"א בסוגיין אכן ברעק"א ביאר באופ"א שיטת רש"י ויתבאר להלן]. הנה בפשוטות מבואר בסוגיא זו שדין חזקה דרבה הוא סתירה לדין מחזיקין מאיסור לאיסור, ועיי"ן באבי עזרי (ה' שחיטה) שהוכיח כן, דהנה הא דאין מחזיקין מאיסור לאיסור אי"ז רק בב' איסורים אלא גם באותו איסור עצמו שהרי בגמ' מבואר שגם בספק קידושין איתא לד"ז היינו דיש חזקה דרבה דנעמידה בחזקת היתר ליבם הגם שאפ"ל שכמו שעתה היא אסורה באיסור אשת אח גם לאח"מ תהיה אסורה באיסור א"א, ומוכח דמה דלא מחזיקין מאיסור לאיסור [בספק גרושין] אי"ז משום שיש כלל שלא להחזיק מאיסור לאיסור אלא משום שהחזקה דרבה שהיא בחזקת היתר עומדת אומרת לנו שלא נחזיקה לאיסור. עיי"ש. [ולפ"ז ביאר דברי התוס' בכתובות ע"ה: שלכאור' נראה שס"ל שמחזיקין מאיסור לאיסור ולהנ"ל אי"ז סתירה עיי"ש ועיי"ן נמי בש"ש ש"ה פ"ד מש"כ בד' התוס' שם ואכ"מ]. אכן בשער"י (ש"ה פ"ט) כתב שאין קושית התוס' ביבמות כלל מדין מחזיקין מאיסור לאיסור כיון שהתוס' כתבו קודם לכן שגם היכא שגרש ואח"כ כנס איכא חזקה מכח חזקת הערוה וא"כ אי"ז דין של חזקת היתר כלל ואי"ז סתירה למחזיקין מאיסור לאיסור. [וגם בש"ש ש"ה פ"ז עמד בזה ותי' בדוחק] ולכן ביאר הגרש"ש באופ"א שקר' התוס' היתה שיש יסוד בחזקות שלא מחזיקין מציאות אלא דין, ורק דין שהוא עתה נפ"מ לפנינו וא"כ כמו שגבי ספק בבהמה לא מחזיקין מחיים שאינה דרוסה כיון שעתה אין בזה נפ"מ שהרי היא בחזקת איסור כמו כן לא נחזיק עתה שום דין על הצרה כיון שאין בה עתה שום נפ"מ. עיי"ש באריכות. וברמב"ן (יבמות שם) הקשה על דין רבה מהא דמחזיקין מאיסור לאיסור ותי' דהתם [גבי בהמה] אפשר שתצא מאיסור לאיסור כגון שנתנבלה אבל הכא א"א שתצא מבעלה אא"כ תהא מותרת לשוק עיי"ש. היינו שמעשה מיתה הוא ודאי מתיר לכן היא עומדת עכשיו בחזקת היתר ולא שייך להחזיק מאיסור לאיסור משא"כ מעשה שחיטה שאין עתה מציאות שיש בה ודאי מתיר ולכן מחזיקין מאיסור לאיסור. [ועיי"ש ברמב"ן תי' נוסף, וביאור דבריו, דכיון שעתה היא אסורה ליבם שהרי היא צרת ערוה אי אפשר להחזיק מאיסורה עכשיו לאיסור לשוק שהרי האיסור לשוק הוא סתירה לאיסור של עכשיו וע"כ שהאיסור של עכשיו אומר שהיא תהיה מותרת לשוק עיי"ש]. ועיי"ן ברשב"א שהקשה על הרמב"ן בתי' הראשון דודאי שאפשר שתצא מבעלה ולא תהיה מותרת לשוק כגון שהיה הגט קרוב לערוה ומת הבעל, ומדוע לא נקטי' דכך היה מדין מחזיקין מאיסור לאיסור. [וצ"ל בדעת הרמב"ן שמעשה מיתת הבעל הוא בעצמו ודאי מעשה מתיר משא"כ מעשה שחיטה ועיי"ן וברשב"א תי' דמיתת הבעל הוא דבר שממילא האשה מותרת מחמתו ולכן יש חזקת היתר משא"כ שחיטה היא אסורה עד שיתחדש בה ענין המכשירה הלכך שאתה בא לומר שהותרה עליך הראיה עיי"ש. ודבריו צ"ב, ולכאור' כוונתו כעין דברי הרמב"ן הנ"ל וכן נקט בחזו"א (פ"א סק"א) עיי"ש. אמנם בעונג יו"ט (סי' ס"ט) ביאר דכוונת הרשב"א היא שבשחיטה צריך מעשה משא"כ במיתה ולכן יש בזה חזקה [וצ"ב, ומדבריו נראה שאיסור זה שצריך מעשה להיתירו הוא איסור שמחזיקין ממנו לאיסור אחר ועיי"ן]. ומ"מ מבואר מדבריו שדין חזקה דרבה אינו סתירה לדין מחזיקין מאיסור לאיסור. ועיי"ן. וביאור אחר בדברי הרשב"א מתבאר בדבריו בסוגיין (ט' ע"א ד"ה בהמה בחייה) דכתב שם דבהמה מחזקת מאיסור לאיסור "ויש כיוצא בזה ביבמות פ' ארבעה אחים וכולן שהיו בהן ספק קידושין או גרושין וכו' ושם כתבתי". עיי"ש. ולכאור' דבריו צ"ע דביבמות בחזקה דרבה מבואר לכאור' דלא מחזיקין מאיסור לאיסור [והגם שאי"ז סתירה לדין מחזיקין מאיסור לאיסור כמש"כ הרשב"א ביבמות אבל מ"מ אין ביאור דינו של דברי רבה כדין מחזיקין מאיסור לאיסור] ועיי"ן בשער"י (שער החזקות פ"כ) שמה דבהמה בחייה בחזקת איסור עומדת ואמר הרשב"א שמוחזקת לאיסור הוא מדין חזקה דרבה היינו שכיון שאם תמות בלא מעשה שחיטה היא תהא אסורה א"כ היא מוחזקת לאיסור עד שלא יתחדש בה מעשה שחיטה והבא לומר שנתחדש בה מעשה שחיטה עליו הראיה וה"ה לאידך גיסא ביבמה שבמצבה הטבעי בלא שיתחדש מעשה האסורה היא בסו"ד תהיה מותרת לשוק, עיי"ש. נמצא שלא רק שאין סתירה מדינו של רב לדין מחזיקין מאיסור לאיסור אלא אדרבא דינו של רב להיתר הוא מאותו יסוד שמחזיקין מאיסור לאיסור [גבי איסור בהמה]. ועיי"ן באבי עזרי (ה' שחיטה) משכ"ב.

עו) ברש"י ד"ה הנה בשיטת רש"י בסוגיין שהחזקה היא חזקת איסור של אבר מן החי, בפשוטות נראה שכדי להחזיק את הבהמה באיסור וטומאת נבילה בעינין לדין מחזיקין מאיסור לאיסור, והיינו דנהי דעתה פקע תורת איסור אבמה"ח, מ"מ בחזקת "אסורה" היא, ותלינן שיש כאן איסור חדש. וכן משמע מלשון הרשב"א בסוגיין. אמנם יש לדקדק בלשון רש"י בסוגיין שאין הנדון מטעם מחזיקין מאיסור לאיסור דיעוין ברש"י בד"ה (?) דמשמע שהכא החזקה היא החזקה הרגילה שבכל מקום מעמידין על החזקה, וביותר ברש"י בד"ה ? משמע שמאחר שמחזיקין שלא נשחטה והרי מתה לכן היא נבילה משמע שמה שהיא נבילה זה תוצאה של מה שמחזיקין שלא נשחטה ולא דין של מחזיקין מאיסור לאיסור,

ובאמת מצאנו כמה דרכים באחרונים בדעת רש"י דס"ל דאין מחזיקין מאיסור לאיסור ואפ"ה כאן מוקמינן בחזקת אבהמ"ח. **א- ברעק"א** (שובת"ע סי' כז) כתב עפ"מ שדנו אחרונים דבשחט תרנגולת ויש ספק בשחיטה דביצתה אסורה משום דחזקת איסור של התרנגולת אסורת את הביצה, ומדמה זאת הגרע"א לחזקת אם מהני לבת, וא"כ ה"נ י"ל דכל שוחט הרי כשחותך הקנה והוושט הו"ל הבני מעיים כמונחים בדיקולא וצריכים להיאסר משום אבר מן החי [ונכמבואר בסוגיא להלן ל"ג ב' אליבא דר"ל וכתב הגרע"א דאם שחט את ב' הסימנים לכו"ע הדין כן וכן לגבי הסימן עצמו הדין דנחשב כנתלש] והא דבני מעיים מותרים תמיד הוא משום חלות היתר דשחיטה, וא"כ כשנולד ספק בשחיטה הרי על הבני מעיים נשאר חזקת איסור אבר מן החי [ואיסור זה לא יפקע לעולם, שהרי נתלוש ע"י השחיטה והוי אבר מן החי אם לא הושלמה השחיטה בהכשר] וממילא אנו פושטים מאבר זה על כל הבהמה. **ב- בש"ש** (ש"ה פ"ו) ביאר דברי רש"י, דהחזקת אבר מן החי באה רק להפקיע שלא יהיה חזקת היתר, ומה דאסור באמת הוא מספק כיון דאין חזקת להתיר על פיה, ע"ש בארוכה. ג- עוד י"ל עפ"ד הרעק"א בשיטת הרשב"א שיובא להלן שיש כאן חזקה חיובית שיטמא [ולא משמע כ"כ ברש"י]

עח) בתוד"ה ואסורה. מבואר בתוס' דלמאן דמטהר הטעם הוא דכיון דרוב פעמים שוחט ושריא, מדאורייתא לא החמירו לעשות נבילה. ומבואר מתוס' דלולא הרוב היינו מטמאים במשא, **וצ"ב** דהתינח לגבי איסור י"ל שהוי חזקת אינו זכות אבל לענין טומאה מהכי תיתי לטמאות, **ועי' במהר"ם** שביאר ב' אופנים בזה, א- דמכח החזקת איסור פשטינן גם על הדין טומאה. ב- דלכ"פ הוי ספק נבילה ויטמא מספק. **הנה מבואר** בתוס' דגם האיסור אכילה הוא רק מדרבנן דמדאורייתא אזלינן בתר רוב. **אמנם מדברי הרמב"ם** משמע שהוי דין דאורייתא (שחיטה א) ז"ל "כל השוחט צריך לבדוק הסימנים ואם לא בדק ונחתך הראש קודם שיבדק הרי זו נבלה ואפילו היה השוחט זריז ומהיר" וכן דייק **התבו"ש** (סי' כה). **ועיין בשו"ת הרא"ש** (סי' כ') שהקשה לו בנו אמאי לא אזלינן בתר רוב המצויין אצל שחיטה מומחין הן, ותי' הרא"ש דהיכא דאיתא קמן ואמר שלא בדק הרי זה מודה שלא שחט כדיון ולא יצתה מחזקת איסור שאינה זכוחה, עי"ש. וי"ל שזהו טעמו של הרמב"ם, שהוי מדאורייתא, **וברעק"א** כתב שס"ל שרוב התלוי במעשה הוא לא רוב כלל [ולא רק מדרבנן כשיטת התוס' והרשב"א להלן]. **ובאבן האזל** (שם) כתב בזה"ל "ויש להסביר עוד עפ"מ שכתב הריב"ש בסי' שפ"ה דמשו"ה ספינה שרובה לאבד אסורה מדאורייתא משום דאיכא חזקת איסור וחזקת אשת איש [והוי רוב], וכאן נוכל לומר חזקת איסור שאינו זכות או אבמ"ה וחזקת שלא נשחטה דהיא ג"כ חזקת הגוף דהסימנים נשארו שלמים שלא נחתכו רובן".

עט) בא"ד. בענין רוב התלוי במעשה. מבואר בתוס' דרבנן החמירו לא ללכת אחרי הרוב ששוחטים את ב' הסימנים **וצ"ב** מ"ט החמירו ולא סמכו על הרוב, **ועיין ברשב"א** שכתב שהטעם הוא משום דהוי רוב התלוי במעשה [בכורות כ' א', ובטעם החילוק, עיין ברשב"א להלן י"ב שכתב שמיעוט הבא ממילא שכיח טפי מרוב הבא ע"י מעשה עי"ש (וק"ק בסוגיין וצל"ע) **ועיין בריטב"א** קידושין נ' דרק רוב בטבע לא חייש למיעוט אבל רוב התלוי במעשה היינו שהאדם יכול לבחור אם להיו מהמיעוט או מהרוב הזה חיישי למיעוט], **וברעק"א** (בשו"ע סי' כה) כתב הטעם משום סמוך מעוטא לחזקה [וצ"ב לשיטות של"א סמוך בקום שהיה מעשה שחיטה והרוב אומר שנשחט כדיון, וכן לשיטת שהמיעוט הוא מיעוטא דמיעוטא]. **ועי' ברעק"א** (בשו"ע סי' ב' ובשו"ת סי' קס"ב) שמדברי הרשב"א מבואר דרוב התלוי במעשה הוי רוב מדאורייתא ורק מדרבנן החמירו לא לסמוך על הרוב [וצ"ב בגדר הדברים]. **והנה יש לברר** מדוע לגבי הנדון אם נשחטו רוב הסימנים אמרי' שהוי רוב התלוי במעשה ולכן לא הוי רוב מעלייתא ואילו כאשר הנדון הוא האם היה שהיה דריסה וכד' לא אמרי' דהוי רוב התלוי במעשה ואולי' בתר הרוב, **ואולי** החילוק הוא במציאות דהתם הוי מיעוטא דמיעוטא **ועיין בראש יוסף** להלן יא שכתב כן [אמנם ברשב"א לא נראה כן שכתב שאין ברית כרותה למומחין וכו'] **וצ"ע. ועיין בשו"ת שואל ומשיב** (מהדו"ק א, רמה) שכתב דמאחר שכל היכא שגם המיעוט תלוי במעשה אין חסרון ברוב התלוי במעשה א"כ הכא דבין הרוב ובין המיעוט תלוי במעשה בודאי אזלינן בתר הרוב כמבואר הרשב"א להלן יב. **ובאופן אחר צ"ל** שכאשר הנדון הוא האם מעשה כל שהוא נעשה, והוא תלוי במעשה [ואינו מעשה דממילא וכד' עיין תוס' יבמות קיט דמה שאדם בא על אשתו הוי מעשה דממילא ואינו שייך לרוב התלוי במעשה] ולכן כאשר הנדון האם נשחטו רוב הסימנים הוי רוב התלוי במעשה אבל כאשר הנדון הוא 'כיצד' נשחטו הסימנים היינו האם המעשה נעשה בצורה כזו או אחרת זה אינו תלוי בענין רוב התלוי במעשה כיון שהמעשה ודאי נעשה והנדון הוא כיצד נעשה [והחילוק ברור אבל צ"ב מדוע הוא מחלק].

הנה לעיל נתבאר החילוק בין רוב התלוי במעשה בין שחיטת הסימנים לפסולי השחיטה, אבל לענין רוב התלוי במעשה כלפי עצם דין רוב מצוין אתל שחיטה מומחין, לכאור' לא דמי כלל כיון שהוא מנהג העולם כמו רוב ע"ה מעשרין וכד' **וכ"כ החת"ס** בריש פרקין [ועיין בערול"נ יבמות קי"ט וצ"ע]. **אכן בפנ"י** לעיל ג' ע"ב כתב בשיטת רבינא דס"ל שלא אמרי' רוב מצוין אצל שחיטה מומחין שטעמו הוא משום דבעי' לימוד שחיטה והוי רוב התלוי במעשה ולכן לא הוי רוב עי"ש. **ועיין באבן האזל** (שחיטה א יב) שהביא **שהמחנה אפרים** הקשה דאמאי אמרינן רוב מצויים אצל שחיטה מומחין הם הא הוי רוב התלוי במעשה דצריך ללמוד, **והכו"פ** (סימן א אות ז) תי' דאנן אמרינן דאם לא הי' מומחה לא היה נזקק לשחוט ומדנזקק ושחט מסתמא הוא מומחה והוי כמו רוב בהמות כשרות, **ובספר שערי תורה** כתב שלא הבין כונתו [של הכו"פ] דרוב בהמות כשרות הוא רוב ממילא, והשע"ת תי' דיסוד רוב מצויין הוא משום דאנן מעמידין אותו אחזקת כשרות, ורצה לומר דזה באמת כונת הכו"פ, אלא שא"כ אי"ז דומה לרוב בהמות כשרות. ועוד דן השע"ת דבשלמא כשאנו דנין אם הוא כשר או פסול שפיר דאמרינן רוב כשרין הם, אבל כשהרוב צריך להכריע

שהוא מומחה לימא דהוי רוב התלוי במעשה, עי"ש. וכתב האבן האזל דרוב בהמות כשרות הוא רוב בטבע וה"ה ברוב מצויין אצל שחיטה מומחין הם הוא כמו רוב בטבע שמי שהולך לשחוט הוא מומחה, עי"ש בהרחבה.

פ) ברעת המתניתא דמטמא במשא, יש לדון מדוע מטמא בודאי במשא דאע"פ שמוכח שס"ל שאין רוב מ"מ לכאור' אין חזקה לענין טומאה דאע"פ שאפשר שיש חזקה לענין איסור [אינו זבוח או מחזיקין מאיסור לאיסור] אבל מה החזקה לענין טומאה. **ומצאנו בזה** כמה דרכים באחרונים וכדלהלן **א-** עיין היטב בלשון **הרשב"א** בסו"ד "ומר סבר עד השתא באיסור חיה קיימא והשתא מתה וחיה שמתה נבילה היא, מספק אתה בא להוציאה מטומאתה אל תוציאנה מספק". **וביאר הגרע"א** (סימן כ"ח) דזו חזקה בפנ"ע שלא מדין חזקת איסור, [ובס"י כז הוסיף דממילא מהני חזקה זו אף בעוף לר"מ דליכא שם חזקת אינו זבוח או חזקת אבמה"ח]. **אכן יעו"ב באחיעזר** (ח"ב סי' ב') דמדויק ממש"כ הרשב"א "עד השתא באיסור חייב קיימא" דבעינן כאן לחזקת איסור, ומש"כ הרשב"א דחיה שמתה נבילה הוא וכו', היינו לאפוקי מחזקה ורבה ביבמות ל', וכן מבואר בחידושי הרשב"א ביבמות שם. [ואולי י"ל שכלל חזקת האיסור היינו אומרים שהשחיטה אינה מעשה המחודש היתר, וביאור הדבר דהנה אם הכוונה בדברי הרעק"א שכיון שבכדי שלא תהיה נבילה בעי' 'למעשה' ויש חחזקה שלא נעשה מעשה היינו שכל שלא ידעי' שנעשה מעשה אנו מעמידים את הדבר בחזקת שלא נעשה מעשה א"כ יקשה ממש"כ הרשב"א שתלוי בחזקת איסור, אבל א"נ שגדר הדבר שמאחר שהמעשה מחדש היתר לכן אנו דנים שלא נעשה מעשה, דהמעשה הוא חידוש כיון שהוא נגד החזקה, ובכה"ג אנו מעמידים על כך שלא נעשה מעשה א"כ יובנו דברי הרשב"א שרק מחמת החזקת איסור אנו דנים את מעשה שחיטה לחידוש אע"פ שהנדרון הכא הוא כלפי טומאת נבילה, ועיין]. **ב-** אופן נוסף כתב הגרע"א (בס"י כה) דלמתניתא מחמירין מדרבנן משום דהוי תרתי דסתרי לאיסור באכילה ולטהר. ועי"ש שדן אם החלב שבמעיה מותר, [דחלב נבילה אסור], וכתב דלסברא זו דהטומאה משום תרתי דסתרי, א"כ בחלב אי"ז תרתי דסתרי, ד"ל דהוי ספק ובאיסור נבילה דאורייתא מחמירין ואילו בחלב נבילה שאסור רק מדרבנן מקילין. משא"כ לגבי טומאה דא"א להקל בספיקות, אלא דבאם להתיר משום הרוב ולומר דהוי בודאי טהור - זה מקרי סתירה לפסק שאסרנו באכילה. [והיינו דהדין תרתי דסתרי הוא דין דרבנן כעין הא דשני שבילין, וכדין ס"ס בתרתי דסתרי ובמקום שאין הסתירה ברורה אפשר לחלק בין הדינים]. **ג- בש"ש** (ד' ג') ביאר, דע"י שפשטנו את הספק שחיטה ע"י החזקת איסור, נמצא שאנו נוקטים שלא נשחטה, וא"כ ממילא היא נבילה ומטמאה במשא, ואף שלגבי טומאה ליכא חזקה מ"מ פשטינן מכח החזקת איסור גם על הספק של השחיטה, ומדמה לה לחזקת מומים (כתובות ע"ה) דמהני חזקת הבת לאב, וכן במקוה מהני חזקת המקוה לטמא. **ובשער"י** (ב', ו') הקשה דאין דומה זל"ז, דבמקוה ובמומים החזקה על שרש הספק - היינו על המקוה שהוא מלא, ועל שאין בה מומים, אבל כאן החזקה אינה על מציאות השחיטה אלא רק על האיסור. והנה הש"ש בהמשך דבריו דן דמהני חזקה גם מחתיכה לחתיכה והוכיח כן מהא דחזקת האם מהני לבת, [וכ"כ הגרע"א סי' כה וסי' כז לדון דחזקת הבהמה מהני לחלב וביצים שלה אף שלהם יש חזקת היתר - משום דחזקת האם מהני לבת]. ועפ"י י"ל דמדין "חזקת האם מהני לבת" הוא דמטמאין כאן. אולם יעו"ב בשער"י ובקוב"ש שמבארים חזקת האם מהני לבת באופן אחר ולדבריהם אין שייך בנידון דידן חזקת האם מהני לבת. **ד- בשער"י** (ב', ו') מבאר דהטומאה היא תולדה מהאיסור, דיסוד הדין ששחטה אינ המטמאה, היינו משום דטומאת נבילות לא חילא אלא לאחר פרכוס [כדאיתא ר"פ העור והרוטב], והנה המקור לטומאת נבילות הוא מקרא "וכי ימות מן בהמה אשר היא לכם לאכלה", ובאופן שלא נשחט השעת המיתה היא גמר הפירכוס, אבל באופן שהיה שחיטה נמצא דמעיקרא הועילה היתר השחיטה לבטל ממנה שם חיה, וכשצריך לחול תורת נבילה כבר אין מיתה, ודו"ק. ולפ"ז הטומאה מיתלא תליא בהיתר שחיטה לגבי היתר אכילה או לגבי הפקעת אבר מן החי ולטומאת אוכלין - ולכן תלוי בחזקת איסור.

פא) הנו"ב (אבהע"ז סי' מג) חידש דבכל ספק בשחיטה יש נגד החזקת אינה זבוח - חזקה הפוכה דהעמידנה בחזקת טהרה שלא תטמא טומאת נבילות, וכתב **הביה"ל** (ח"ב סי' כא) דלפ"ז כאן גם למ"ד דמטמאה טומאת משא מ"מ אי" אלא ספק דהא יש חזקת טהרה נגד, וברמב"ם (פ"א הי"ב) משמע דהוי ודאי נבילה. [אמנם יעו"ש בכס"מ שנקט דהוי ספק נבילה, ועי' בפמ"ג סי' יח שדן בכמה דינים של ספק שחיטה בלשונות הרמב"ם אם הוי ודאי או ספק, ועי' מה שהאריך בזה האחיעזר ח"ב סי' ב'] ודן הביה"ל ד"ל דשאני הכא בלא בדק הסימנים דהוי "חזקת הגוף" שלא נשחטה וחזקת הגוף עדיף מחזקת דין ולכן הוי ודאי נבילה. משא"כ כשאר ספיקו כגון ספק נקובת הוושט וספק דרוסה שם יהיה ספק. **והאחרונים** כתבו לחלוק על הנו"ב דלא שייך כאן חזקת טהרה, עי' **ברע"א** (שו"ע סי' כ"ה בתו"ד) שכתב דליכא חזקת היתר דמה שלא היתה מטמאה היינו משום דבעל חי לא מטמא. [והיינו דאם לא שייך הנידון מחייב ל"ש ע"ז חזקה]. **ובביה"ל** (ח"ב סי' כא) כתב דצריך לדון בשעת הפרכוס אם היא שחטה, ואז אין לנו חזקת טהרה לומר שאינה נבילה - שהרי אפי' אם נבילה היא אינה מטמאה עד גמר פירכוס [כדאיתא ר"פ העור והרוטב] וא"כ באותו זמן כבר הוכרע ע"פ החזקה שהיא לא שחטה ושוב תטמא טומאת נבילות. [אולם יעו"ב באחיעזר ח"ב סי' ב' שדן בזה, דנהי דעל שאר הבהמה צדקו דברי הביה"ל, מ"מ לגבי הקנה והוושט ובני מעיים דכמאן דמנחי בדיקולא דמי יש נ"מ לאלתר אם מטמאים משום אבר מן החי, וא"כ נימא בהו חזקת טהרה ומכח זה נפשוט על כל הבהמה דהוי לכה"פ ספק ע"ש בארוכה].

ט' ע"א - המשך

יב) "בחזקת היתר עומדת" צ"ב מהו החזקת היתר, ובפשטות החזקה היא מה שאנו מחזיקין אותה מכח הרוב שאינה טריפה, ויש לבאר האם הוי 'חזקה הבאה מכח רוב' או 'רוב כפשוטו', ונחלקו בזה הראשונים להלן בדף י"א, ע"י בר"ן וברשב"א. ובתוס' ביבמות (הנ"ל) כתבו דמשמע מסוגיין שאם נולד הספק מחיים לא אזלי בתר החזקה "משום דבשעה שנולד הספק היתה עדיין בחזקת איסור" [אלא שהקשו מחזקה דרבה וכו'] וצ"ב מאי שנא אם נולד הריעותא מחיים לאם נולד הריעותא לאחר מיתה הרי גם בנולד הריעותא לאחר מיתה הספק הוא האם היה כך כבר מחיים או לא, ועיין בקו"ה (סי' כ"ח) ובתבוא"ש (כ"ט ד"ה כתב הד"מ) ובחוות דעת (סי' נ' ד"ה והנה התב"ש) ובשעריי. [הרחבה אות פד].

יג) "בא זאב ונטל בני מעיים" הקשו האחרונים דלכאוי אם החשש דבמקום נקב ניקב הרי אין כלל ריעותא לפנינו, שהרי ודאי שגם הזאב היה סיבה לנקב, ומהיכי תיתי לחוש שהיה עוד נקב קודם, ודמי לנאבדו המעיים דמבואר בסוגיא דאין חוששין כלל. ועיין בתב"ש (ל"ו יט) ובחזו"א (ר"פ אלו טריפות) ובקה"י (סי' ו) ובחו"ד (סי' לו סק"ב) [הרחבה אות פה].

י) "נשחטה בחזקת היתר עומדת". בתוס' ביבמות (ל:) כתבו דמשמע מסוגיין שכל החזקה הוא רק לענין חשש טריפות שקרו בה לאחר השחיטה אבל בספק אם היתה טריפה מעיקרא לא היינו מעמידים אותה על חזקתה, והקשו תוס' מאי שנא מחזקה דרבה, ע"ש, ויש להעיר מדוע תוס' לא הקשו כקושית הראשונים [רמב"ן רשב"א ריטב"א] שחזקה דרבה היא סתירה לכאוי לדין מחזיקין מאיסור לאיסור, וכן יש לדון האם לרשב"א דמחזיקין מאיסור לאיסור תלוי במה שבעי למעשה המתיר א"כ אם אין הספק במעשה השחיטה אלא אם היתה טריפה א"כ השחיטה אי"ז חידוש ולא נימא מחזיקין איסור לאיסור, וכן יש לדון בספק נקובת הושט שהוי ספק טריפה. ועיין ובש"ש (ש"ה פ"ו וש"ה פ"ט) בשעריי (ש"ב פ"ז) ובקו"ה סי' כ"ח. [הרחבה אות פב].

יא) בדרכי משה (יו"ד סי' לא) כתב בספק טריפה שיש ריעותא מחיים דאין להתיר מטעם שנשחטה הותרה, וכתב שכן משמע בתוס' ביבמות הנ"ל שהקשה עליו בשו"ת מהר"ם לובלין (סימן סו) דהא אדרבה מדברי התוס' משמע דאם אין נוטה טפי לאיסור מלהיתר שרינן. ועיין בש"ש (סי' נ') משכ"ב, ובש"ש ובשעריי [הרחבה אות פג ואות פד].

פב) "נשחטה בחזקת היתר עומדת עד שיועד לך כמה נטרפה... אע"ג דאיתליד בה ריעותא" מבואר בגמ' שמעמידים את הבהמה בחזקת שלא היה בה טריפה, וממילא השחיטה התירה אותה, ובתוס' ביבמות (ל:) כתבו דמשמע מסוגיין שכל החזקה הוא רק לענין חשש טריפות שקרו בה לאחר השחיטה אבל אם הספק היה אם היתה טריפה מעיקרא והשחיטה לא התירה אותה לא היינו מעמידים אותה על חזקתה, והקשו תוס' מאי שנא מחזקה דרבה שאמרי' שהאשה עומדת בחזקת שאם יקרה מיתת הבעל היא תהיה מותרת והכא נמי נעמיד הבהמה בחזקה שאם תשחט תהיה מותרת. ות' תוס' דאם נולד ספק טריפה מחיים אסורה "דחיישי' לספק דרוסה משום דשכיחא ומוכחא מילתא לאיסורא טפי מדלהיתרא". והנה יש להעיר מדוע תוס' לא הקשו כקושית הראשונים [רמב"ן רשב"א ריטב"א] שחזקה דרבה היא סתירה לכאוי לדין מחזיקין מאיסור לאיסור, ולכאוי י"ל דהבינו תוס' דאין סתירה בין חזקה דרבה למחזיקין מאיסור לאיסור כתירוצי הרשב"א [ביבמות ובחולין], אלא שהוקשה להם שכל תירוצי הרשב"א הם משום שהנדרון הוא אם היתה השחיטה כדין דהשחיטה היא מעשה המתיר ובזה י"ל שלא קרה מעשה המתיר וכמו בחזקה דרבה שאמרי' שהותרה ממילא במיתת הבעל שהוא מת לפנינו, אבל אם אין הספק במעשה השחיטה אלא אם היתה טריפה א"כ השחיטה אי"ז חידוש מתיר אלא כמו שמת הבעל לפנינו והנדרון הוא אם היתה טריפה מחיים וא"כ קשה מ"ט הכא אמרי' שאסורה ואילו בחזקה דרבה שריא, ע"ז תי' כנ"ל. ומשמעות דברי התוס' שאם היה ספק השקול היינו מעמידים בחזקת היתר כמו בסוגיא ביבמות, והנה נחלקו האחרונים מה הדין בספק נקובת הושט [שהיא טריפה] האם אמרי' דהיא בחזקת היתר או לא, דבכו"פ (ל"ג סק"ד) כתב שהוי כמו ספק בשחיטה ולא אמרי' שכוין שנשחטה הותרה, ובש"ש (ש"ה פ"ו) כתב דע"פ התוס' הנ"ל י"ל שהותרה הבהמה כיון שהשחיטה היתה טובה וכל הספק הוא אם ישב לה קוץ בושט קודם השחיטה וע"ז אמרי' שיש לה חזקת היתר שאינה טריפה כמו בסוגיא ביבמות הנ"ל, ובאמת לכאוי מוכח דברי הש"ש דהרי בתוס' ביבמות שם כתבו בסו"ד "וכן ההיא שישב לה קוץ בושט" והיינו שגם שם הטעם כמו ספק דרוסה [ועיין בשיעורי הגרש"ר ביבמות מה שכתב בזה]. אכן בעיקר הספק בנקובת הושט עיין בקו"ה סי' כ"ח שדן האם החסרון הוא בעיקר השחיטה שבכה"ג לא שייך שחיטה [דלא נשחט כל הסימן אפי' מדין רובו ככולו] וא"כ הוי כמו ספק בשהיה או חלדה וכד'.

הנה לשיטת הרשב"א ביבמות ובחולין שכתב שהטעם שלא קשה ממחזיקין מאיסור לאיסור לחזקה דרבא משום שבתרווייהו אם לא יעשה מעשה שיחדש היתר או איסור יעמוד הדבר בחזקת איסור הראשונה, א"כ בספק טריפות [שאינו ספק בשחיטה ולא ספק דשכיח יותר לאיסור] לכאוי אין מקור לומר שמחזיקין מאיסור לאיסור, [אכן בשיטת הרמב"ם ביבמות אם אין כוונתו לתי' הרשב"א יהיה מוכח שמחזיקין בכה"ג מאיסור לאיסור]. **אמנם בש"ש** (ש"ה פ"ט) הביא דשיטת הרשב"א היא שבספק בטריפות אמרי' דמחזיקין מאיסור לאיסור. **דהרשב"א** בדף י' [וכן הר"ן] הביאו דעת **רבנו יונה** שכל ספק טריפה אפי' אם נולד אחר שחיטה [כגון שראה אחר שחיטה שנשבר הגוף] אסור, ורק בנטל זאב בני מעיים דיש לתלות בזאב אז הוא דשרינן אבל אם הוי ספק השקול אסור, ואילו בבהמה שנמצאת טריפה ויש נידון על החלב שנחלב למפרע כתב רבנו יונה דאזלינן בתר החזקה הבאה מכח רוב, וצ"ע מאי שנא החלב שמותר אפי' כשיש ריעותא לפנינו דהשתא היא טריפה, לבין הברש שאסור אפי' באופן שהספק טמא עד עתה אינה טריפה. **ובש"ש** (ה' ט') כתב דהרשב"א אוסר משום דמחזיקין מאיסור לאיסור, ואילו על החלב ל"ש טעם זה כיון דהחלב מותר מחיים

בלי מעשה המתירו [והביא דברי הרשב"א ביבמות בלישנא אחרינא דתלוי בעינן מעשה להתירו או לא]. **ועיין באו"ש** (פ"א משחיטה) שתמה ע"ד הש"ש דלגבי טריפה ל"ש טעמו של הרשב"א שהרי אין איסור טריפה נעשה ממילא, **וע"ע בשער"י** (ש"ב פ"ז) ביאור אחר בדברי רבנו יונה, ואכמ"ל. [ועיין בהגהות מלוואי שמעתתא שהביא הרבה פוסקים ואחרונים שנחלקו בזה ואכמ"ל].

(פג) בדרכי משה (יו"ד סי' לא) כתב בזה"ל "ומעשה בא לירינו פה קראקא בראש בהמה שהיה בו מים וקודם שידעו הריעותא חתכו הגלגלת לשנים ומקצתו מן המוח עם הגלגלת ולא היה נודע אם המוח הקיפן או לא ואסרנוהו, ויש שהיו רוצים להכשיר מהא דתניא נשחטה הותרה עד שיודע לך במה נטרפה, ולא דמי דהואיל והיה כאן ריעותא ברורה מחיים אין להכשיר משום זה, וכן משמע בתוספות פרק ד' אחין דף ל' ע"ב וכן הסכימו כל חכמי העיר ונשאר טרפה". **והקשה עליו בשו"ת מהר"ם לובלין** (סימן סו) דהא אדרבה מדברי התוס' משמע דאם אין נוטה טפי לאיסור מלהיתר שרינן. **ובש"ך** (סי' נ') תירץ דדברי תוס' הם רק לרבה דס"ל "אשה זו בחזקת היתר לשוק עומדת", אבל אביי ורבא פליגי ע"ז, ונוקט הש"ך דפליגי ע"ז מעיקר הדין ולא רק בתורת חומרא דחליצה, ודלא כבית יוסף שם. ולכן מחזיקין מאיסור אבמה"ח לאיסור טריפה וכן כתב **הש"ש** דלדברי הש"ך הנ"ל מחזיקין מאיסור לאיסור. וכתב הש"ך דמה שכתב הרמ"א "וכן משמע בתוס' פ' ד' אחין" כוונתו למה שכתבו שם מעיקרא את החילוק הזה ואף שדחו שם אח"כ החילוק ההוא היינו לרבה אבל לאביי ורבא דקי"ל כוותיהו יכול להיות החילוק ההוא אמת וקיים, ע"ש. ועיין בהערה הבאה ביאור הגרש"ש בדברי התוס' והדרכי משה.

(פד) "בחזקת היתר עומדת" צ"ב מהו החזקת היתר, ובפשטות החזקה היא מה שאנו מחזיקין אותה מכח הרוב שאינה טריפה, ויש לבאר האם הוי 'חזקה' הבאה מכח רוב' או 'רוב כפשוטו', ונחלקו בזה הראשונים להלן בדף י"א, הר"ן כתב "נשחטה בחזקת היתר עומדת עד שיודע לך במה נטרפה והיינו משום דאזלינן בתר רובא ורוב בהמות אינן טריפות ומשום חזקה ליכא לאכשורה דמנלן שלא היתה טריפה מבטן" וכו' ע"ש. אבל **ברשב"א** ובר"ן שעל הרי"ף בדף יא כתבו דהטעם בסוגיין הוא משום חזקה הבאה מכח רוב. **והנה בתוס' ביבמות** (הנ"ל) כתבו דמשמע מסוגיין שאם נולד הספק מחיים לא אזלי' בתר החזקה "משום דבשעה שנולד הספק היתה עדיין בחזקת איסור" [אלא שהקשו מחזקה דרבה וכו'] **וצ"ב** מאי שנא אם נולד הריעותא מחיים לאם נולד הריעותא לאחר מיתה הרי גם בנולד הריעותא לאחר מיתה הספק הוא האם היה כך כבר מחיים או לא, **ובקו"ה** (סי' כ"ח) ביאר שכיון שהחזקה הכא היא מכח הרוב א"כ מבואר דהיכא שנולד הספק לאחר שחיטה, כגון שבא זאב ונטל בני מעיים והחזירן כשהן נקובין, י"ל דלא הוי ריעותא כלל וכאילו נאבדה הריאה ואמרינן זיל בתר רובא, דרוב בהמות אינן טריפות, "אבל כשנולד הספק מחיים, כגון ספק דרוסה, בזה לא מהני רובא, דהא דרוב בהמות כשרות, היינו אותן שלא נולד בהן ספק דרוסה, אבל הבהמות שהן ספק דרוסות, מניין לנו שהן רובן כשרות, ולא מהני לאותן שנולד בהן ספק דרוסה, הרוב שישנו בבהמות שלא נולד ספק" ע"ש. **והביא הקו"ה מדברי התבוא"ש** (כ"ט ד"ה כתב הד"מ), דכשנולד ריעותא מחיים ליכא למימר בהו רוב בהמות כשרות. **ובחנות דעת** (סי' נ' ד"ה והנה התב"ש) הקשה על דברי תב"ש, דאטו בבהמה חולה לא נאמר בה רוב בהמות כשרות, וכתב הקו"ה שיש לחלק שיש לחלק בין בהמה חולה דהחולי אינו הטרפה עצמה, ולכן אפילו שיצתה מכלל רוב בהמות בריאות, מ"מ עדיין לא יצאה מכלל רוב בהמות שאינן טריפות, באופן שנמצא ריעותא היינו ספק טריפה [כמו מים במוח ואיכא ספק אם המוח מקיפן], דהספק הוא אם נטרפה בדבר שאנו רואין לפנינו, בזה י"ל דא"א לומר רוב דאין לנו רוב בהמות שיש להן מים במוח שהן כשרות. ע"ש. **והנה בשער"י** (ב, יב) הוכיח בדעת תוס' דהטעם הוא משום חזקה הבאה מכח רוב, שהרי התוס' ביבמות ולהלן מ"ג ב' דנו שגם בספק דרוסה הכשיר מדינא דרב הונא, ושם לא שייך רוב על הספק דריסה דהרי ספק לפנינו ואין רוב שהאריה לא ידרוס, ובע"כ מדין חזקה אתינן עלה. [אלא שקשה ע"ז לשיטת תוס' דף י"א דחזקה שלא נתבררה בשעתה לא הוי חזקה א"כ איך אפשר לפרש מטעם חזקה. וכבר עמדו בקושיא זו התב"ש והתפאל"מ, הובאו דבריהם בחי' רע"א להלן מ"ג ובשער"י שם יבואר במקומו] **וביאר השער"י** דהנה עיקר החילוק בין אם נולד הריעותא מחיים לבין אם נולד הריעותא לאחר מיתה הבינו התוס' שהוא משום דכיון שבעי' לחזקה מכח רוב א"כ דיני ה'חזקה' לא שייך הכא חזקה משום דכל זמן שבין כך יש עליה איסור משום אבמה"ח ל"ש חזקת היתר, ולכן הקשו מחזקת היתר [חזקה דרבה] ומכח זה הוכיחו שבאמת אי"ז חסרון בחזקה וכל החסרון הוא ב'רוב' היינו דאם נולד הספק באופן שיתכן שמעולם לא עמדה בחזקת היתר א"כ אין כאן במציאות חזקה [דמה שהחזקנו ע"פ הרוב הרי התברר לנו שזה טעות ושבהמה זו יצאה מכלל הרוב] אבל מ"מ איז מיישב את ספק דרוסה דהתם פשוט שיש חזקה שאינה דרוסה, ומ"מ לא מעמידים על החזקה, והיינו בע"כ מטעם דלית לן דיני חזקה באופן שבזמן לידת הספק אין נ"מ מהחזקה [ואע"פ דזהו חזקת הגוף מ"מ אם אין נ"מ מזה למעשה לא דיינינן דיני חזקה] וזה נגד הסוגיא ביבמות דמוקמינן בחזקת היתר לשוק גם כשנולד הספק בהיותה עדין אשת איש. ותירצו התוס' דבספק דרוסה באמת הטעם דלא אזלינן בתר חזקה הוא משום דנוטה טפי לאיסור, **ולפ"ז כתב השער"י** א"ש דברי הד"מ, דכ"ד התוס' דבעינן נוטה טפי לאיסור הוא רק בספק דרוסה שיש שם חזקה דמעיקרא, אבל במצאו מים בראש הבהמה ויתכן שנולדה כך ואין חזקה כלל בזה לא אזלינן בתר חזקה אפי' בספק השקול כמו שדקדקו תוס' מסוגיין מדקאמר רק על נטל זאב בני מעיים ולא על ספק מחיים. **והנה בש"ש** (ש"ה פ"ה בסו"ד) כתב שלדינא יש להתיר בנדון הדרכי משה הנ"ל דאע"פ שלדינן לא קימ"ל כרבה ולא אמרי' לחזקה דאי אלא מחזיקין מאיסור לאיסור מ"מ חזקת הגוף שלא היה בבהמה טריפות עדיפא על החזקה של מחזיקין מאיסור לאיסור [דחזקת הגוף עדיפא על שאר חזקות] **ודברי הש"ש צ"ע** דהרי נתבאר שהחזקה היא מכח רוב והרי איתרע הרוב וצ"ע.

(פה) "בא זאב ונטל בני מעיים" הקשו האחרונים דלכאור' אם החשש דבמקום נקב ניקב הרי אין כלל ריעותא לפנינו, שהרי ודאי שגם הזאב היה סיבה לנקב, ומהיכא תיתי לחוש שהיה עוד נקב קודם, ודמי לנאבדו המעיים דמבואר בסוגיא דאין חוששין כלל. **ובתבוא"ש** (ל"ו יט) הוסיף לחזק הקושיא דאין לומר דספיקת הגמ' הוא רק באופן שכתבו התוס' שיש עוד נקבים הרבה שלא במקום שיניו, שהרי מלשון התוס' משמע דעיקר הסוגיא מיירי שרק במקום שיניו יש נקב, אלא דחדשו דגם בשיש עוד נקבים דינא הכי. **ותירץ התבוא"ש והחזו"א** (ר"פ אלו טריפות) דצ"ל דהזאב

לא ודאי נקב, אלא דעלול לנקוב. **ועיין היטב ברמב"ן** דף י"ב שהקשה כבר קושיא זו, וע"ש שהאריך בתירוצו, וכוונתו צ"ב ע"ש היטב. **ובקה"י** (סי' ו), כתב דבאמת מיירי באופן שאין ריעותא לחוש להחמיר, אלא הכוונה שכ"ז שאין סיבה לדון בדבר לא חיישינן, אבל כשיש נקב וצריך לדון עליו, אע"פ שבררו לנו שגם אם לא היה נקוב מקודם היה ניקב כעת ע"י נעיצת הזאב צפרניו, מ"מ כיון שכבר דנים ע"ז מקרי ריעותא. **ובחוו"ד** (סי' לו סק"ב) כתב דבליתנהו הוי כדעבד, אבל באיתנהו הרי אפשר לברר ע"י "מקיפין" [פי' שיעשה נקב לידו ויראה אם הם דומים זל"ז ואם אינם דומים ש"מ שזה מחיים וזה מלאחר שחיטה].

ט ע"ב

ועיין היטב ברשב"א שכתב [בפשטות בין לשיטת רב אובין לשיטת אביין] דכל היכא דיש ספק לפנינו שיש שכיחות בו שכיחות נגד החזקה לא אזלי בתר חזקה [הרחבה אות פח].

(ה) בעיקר דין ספק טומאה ברה"ר אם טהור רק בגלל החזקה או שיש הלכה שס"ט ברה"ר טהור, נחלקו בזה הראשונים בכמה מקומות, שיטה אחת לתוס' בע"ז (ל"ז:) ובתוס' בסוטה כ"ח: והר"ש (פ"ה בטהרות מ"ט) ושיטה אחרת לתוס' בסוגיא (ד"ה התם) ולתוס' בנדה (ב' ע"א ד"ה והלל) ולרש"י בריש נדה ב' ע"א ד"ה העמד והרשב"א בסוגיא והרמב"ם. והנדון תלוי בכמה סוגיות ובעיקר בביאור סוגית הגמ' בנדה ג' ע"א. וע"ע בעונג יו"ט (קע"א) שהביא ראיה אחרת לזה מסוגיא להלן (דף פ"ו) "אם אמרו ספק טומאה לטהר יאמרו ספק איסור להתיר", עיי"ש. ובש"ש (ש"א פ"ז) כתב שהמקור להא דס"ט ברה"ר טהור גם בלא חזקה הוא ממה שס"ט ברה"ר גם לבועל מותרת, אע"פ שלבועל אין כלל חזקת היתר, עיי"ש. והנה יש לדון האם מהני ס"ט ברה"ר לטהר במקום שיש חזקה לטומאה כמו שמהני ס"ט ברה"י לטמא במקום שיש חזקה לטהרה, ותלוי הדבר במחלוקת אחרונים עיין באבני"ז (יו"ד תס"ז סק"כ) ובאבי עזרי (פ"א מסוטה ה"ג) שהוכיחו ממתני' שאזלי בתר חזקת טומאה ומאיך מצאנו במקור חיים (ה' פסח תס"ז סק"ט) ובחמד"ש (יו"ד ס"ה) שס"ל שטהור, [הרחבה אות פט].

(ו) תוד"ה התם. בתירוץ התוס' דבדבר שלא יכול להיות לא ילפינן מסוטה, קשה א"כ למה ברה"י מביאין קריבין טומאה וקרבן טהרה, והרי כשם שברה"ר אזלינן בתר חזקה וכ"א מביא קרבן טהרה כמו"כ יהיה הדין ברה"י כיון שלא יכול להיות. ועיין במהר"ם ובש"ש (א' יז) חידוש גדול בדין ס"ט ברה"י [הרחבה אות צ].

(א) "צפור המנקר באבטיח... חוששין שמא במקום נקב ניקב" הנה יש לבאר מהי קושית הגמ' מציפור המנקר באבטיח הרי בסוגיא איכא חזקה דלא היתה הבהמה טריפה ומעמידים אותה על חזקתה וגבי ספק סכנתא ליכא לחזקה, ועיין בשער"י (ש"א פ"ב) שביאר ספק הגמ', ועיין עוד בחוו"ד (סי' לו סק"ב) משכ"ב. [הרחבה אות פח].

(ב) "והא ספק ספק טומאה ברה"ר טהור ... התם הילכתא גמירי לה" בביאור מחלוקת רבא ואבבי נאמרו כמה דרכים, עיין היטב ברשב"א בשם רבינו יונה (בסוגיא) דהמחלוקת היא בדין ספק איסור האם מדאורייתא לחומרא או לא, ועיין עוד בש"ש (ש"א פ"ד) שכתב גם כשיטת הרשב"א הנ"ל וביאר בזה את שיטת הרמב"ם (אבות הטומאה טז א) וכתב שהרמב"ם פסק כאבבי, ועיין בשער"י (ש"א פ"א וש"א פ"ב) שפליג ע"ד הש"ש בשיטת הרמב"ם עיי"ש. ועיין בשער"י (ש"א פ"ב) מה שביאר את ראית אבבי מספק טומאה ברה"ר [הרחבה אות פז].

(ג) הרשב"א הוסיף שאף אבבי לא אמר שספק דאורייתא לקולא אלא בספק איסור "שהאיסור תלוי במקרה הבא לו" עיי"ש היטב ועיין בש"ש (שם) מה שהקשה עליו, ויש להעיר בעיקר דברי הרשב"א בשיטת אבבי שמתחילה משמע בדבריו שלאבבי ספק לקולא רק בגוונא שיש חזקת היתר כמו גבי זאב שנטל בני מעיים בסוגיא, ובהמשך דבריו מבואר שבכל ספק הבא במקרה הדין הוא שטהור בלא חזקה. [הרחבה אות פז].

(ד) בתוס' משמע דיסוד המחלוקת בין אבבי לרבא היא אם אזלינן בתר חזקה [דכתבו בלשונם "והשתא דבעי למימר לא מוקמינן אסור בחזקתיה"] והיינו שהמחלוקת היא אם סמכינן על חזקה. וצ"ב מה המחלוקת בזה, ועיין היטב בחידושי רמ"ש שביאר הדברים ע"פ יסוד האחרונים דיש תרי גוני חזקה.

(פו) "צפור המנקר באבטיח... חוששין שמא במקום נקב ניקב" הנה יש לבאר מהי קושית הגמ' מציפור המנקר באבטיח וכו' על סוגיא, הרי בסוגיא איכא חזקה דלא היתה הבהמה טריפה ומעמידים אותה על חזקתה וגבי ספק סכנתא ליכא לחזקה, **והתינח** א"נ שאין בסוגיא חזקה כלל וכל הנדון הוא א לחשוש למיעוט א"כ זו הראיה מספק סכנתא, **ועיין בשער"י** (ש"א פ"ב) שביאר ספק הגמ' דהנדון במחלוקת רבא ואבבי היא האם ספק שיש מקום לתלות נחשב לספק או לא, דרבא ס"ל שנחשב לספק גמור ולכן בספק סכנתא חוששים דאם לא היה נחשב ספק לא היה ענין לחשוש ואבבי ס"ל שלא הוי ספק, ועיין להלן בראיתו מספק טומאה ברה"ר. **אבל לשיטות** שיש חזקה קשה מה הראיה מספק סכנתא שאין חזקה, **ועיין בחוו"ד** (סי' לו סק"ב) שכתב דהא אע"פ דאיכא חזקה מ"מ אפשר לברורי וא"כ אין להכשיר מחמת החזקה אלא מחמת מה שאין לחשוש וממילא הוכיחה הגמ' מסכנתא שג"כ אין לחשוש.

פז) "והא ספק ספק טומאה ברה"ר טהור ... התם הילכתא גמירי לה . " מבואר בגמ' שנחלקו אב"י ורבא האם יש ראייה מספק סוטה ברה"ר דטהור דלא חוששים לספק איסור גם בספק איסור של בא זאב ונטל בני מעיים, או שספק ברה"ר הוא דין בפני עצמו. הנה בביאור מחלוקת אב"י ורבא מצאנו כמה דרכים שהם יסודות גדולים בדין ספיקות חזקות וספק טומאה ברה"י וברה"ר.

שיטת הרשב"א בשם רבינו יונה (בסוגיין) דהכא אין הנדון מצד חזקה [ויבוא רלהלן] ומחלוקת רבא ואב"י היא בדין ספק איסור האם מדאורייתא לחומרא או לא, דשיטת רבא היא דספק איסור מדאורייתא לחומרא, ולכן ספק טומאה ברה"ר שטהור [ועל כרחך גם במקום שאין חזקה] הוא מטעם הלכתא גמירי לה שספק טהור [כמו לאידך גיסא בס"ט ברה"י שטמא] אבל אב"י ס"ל שכל ספק איסור מדאורייתא לקולא וממילא אין מקור לכך שיש גזירת הכתוב לטהר בס"ט ברה"ר, וממילא ניתן לדמות ספק טומאה ברה"ר לכל ספק איסור. **ובש"ש** (ש"א פ"ד) כתב גם כשיטת הרשב"א הנ"ל שהמחלוקת בין אב"י לרבא היא האם ספק דאורייתא לחומרא או לקולא, **וביאר בזה את שיטת הרמב"ם** (אבות הטומאה טז א) "מפני מה טהרו חכמים ספק טומאה ברה"ה, שהרי הציבור עושין פסח בטומאה בזמן שהטמאים מרובין אם טומאה ודאית נדחית מפניהן קל וחומר לספק טומאה שאיסור כל הספקות מדבריהן" הרי שס"ט ברה"ר טהור הוא מדין ספק איסור לקולא, וביאר הש"ש שספק הרמב"ם כשיטת אב"י בסוגיין שספק איסור מדאורייתא לקולא, **ועיין בשער"י** (ש"א פ"א וש"א פ"ב) שפליג ע"ד הש"ש בשיטת הרמב"ם ע"ש. **והנה ברשב"א הוסיף** שאף אב"י לא אמר שספק דאורייתא לקולא אלא בספק איסור "שהאיסור תלוי במקרה הבא לו" אבל בספק שלא בא לו במקרה אלא כמו חתיכה ספק חלב ספק שומן "שאין הספק תלוי במעשה אלא מעולם היתה חתיכה זו או חלב או שומן ולא ידענו לה היתר מעולם" אזי דין הספק הוא שהוא אסור ולא דמי לספק ברה"ר שאנו מסופקים אם נתחדשה שם טומאה. ע"ש. **ועיין בש"ש** (שם) מה שהקשה לשיטת הרשב"א בחידושו זה. [והנה יש להעיר על עיקר דברי הרשב"א והש"ש דהגם שנתבאר הראיה לשיטת אב"י מס"ט ברה"ר אבל מ"מ בסוגיין מ"ט לא חיישין הרי מדרבנן מ"מ לחומרא. עוד יש להעיר בעיקר דברי הרשב"א בשיטת אב"י שמתחילה משמע בדבריו שלאב"י ספק לקולא רק בגוונא שיש חזקה היתר כבו גבי זאב שנטל בני מעיים בסוגיין, ובהמשך דבריו מבואר שבכל ספק הבא במקרה הדין הוא שטהור בלא חזקה. ובהגהות מלואי שמעתתא (שם הערה 24) הביא לבאר מספר שפת הים דאין כוונת הרשב"א כדברי הש"ש ס"ל לאב"י שספק דאורייתא לקולא אלא רק בדבר שעמד בחזקתו לקולא אע"פ שאיתרע חזקתו בכה"ג אזלי' לקולא וזהו הדין בסוגיין שהדין הוא לקולא מטעם שחזקתו לקולא אע"פ שאין זו הכרעה מצד החזקה וגם במקרה אע"פ שאין הכרעה מצד החזקה אבל הדבר 'המקרה הוא בחזקתו' ולכן ההיתר הוא מצד עצמו. והוא חידוש גדול בהלכות חזקה].

ועיין בשער"י (ש"א פ"ב) שביאר את ראת אב"י מספק טומאה ברה"ר ע"פ מש"כ שמחלוקת רבא ואב"י היא האם ספק שיש מקום לתלות נחשב לספק או לא, דרבא ס"ל שנחשב לספק גמור ואב"י ס"ל שלא הוי ספק, וראית אב"י מספק טומאה מרה"ר היא שגם אם הוי הלכה ס"ט ברה"ר טהור אבל לא הותר הטומאה על הצד שנטמא, וא"כ מדוע מותר לכנס לבית הספק בספק טומאה ברה"ר ולא גזור רבנן לאיסור כמו בכל הספיקות ועל כרחך הגדר הוא שבמקום שניתן לתלות לא חששו לספק כלל אבל באופן שאין הנדון על 'תליה' אין חילוק בין סכנתא לאיסורא, ורבא אמר שהטעם שמותר הוא מההלכה, ע"ש.

פח) בתוס' משמע דיסוד המחלוקת בין אב"י לרבא היא אם אזלינן בתר חזקה [דכתבו בלשונם "והשתא דבעי למימר לא מוקמינן אסור בחזקתיה"] והיינו שהמחלוקת היא אם סמכין על חזקה. רצ"ב מה המחלוקת בזה, [ולא כשיטת הרשב"א שמשמע שאין מחלוקת בדיני חזקה וכדלעיל] **ועיין בחידושי רמ"ש** שביאר הדברים ע"פ יסוד האחרונים דיש תרי גוני חזקה, חזקה דלא איתרע בהא אין חולק דכללא הוא בכל התורה דאזלינן בתרה, וחזקה דאתרעי בזה נחלקו הרבה ראשונים ואחרונים, [עיין שער המלך פ"ב אישות הי"ד] וכתב רמ"ש "ולא רחוק הוא שנייחס פלוגתא זו להנך אמוראי, ונאמר דחזקה הוא בירור שבודאי לא נתחדש דבר ההפכי למה שהיה קודם, אבל חזקה דאיתרע אינו בגדר בירור שהרי ריעותא לפניך, רק הוא חוק מחוקי התורה לאוקמי כל מידי על ענין הקודם בכל האפשרויות, וזהו הנדון הכא דחזינא בבני מעיים נקבים הרבה אף שלא כנגד שינוי ואיכא ריעותא טובא ואמרי' דמוקמינן על החזקה והקושיא מאבטיח שנקב היא דמוכח דאע"ג דאיכא כמה לתלות את הריעותא בכל זאת חשיב ריעותא והוי ככל חזקה דאתרעי דלא אזלינן בתרה והוי ספק השקול" [כמו שביאר השעה"מ שם] ואמרה הגמ' שיש חילוק בין איסור דאזלי' בתר חזקה גם בכה"ג כיון שהוא חוק מחוקי התורה וכו' להעמיד דבר על חזקתו, משא"כ בספק סכנתא, שאין חזקה, ורבא ס"ל שחזקה דאיתלע אינו מועיל כלל, ואב"י הוכיח מספק טומאה ברה"ר דאזלי' בתר חזקה וטהור אע"פ שאיתרע החזק הכגון בגוונא שנגע באחד בלילה ולבוקר ראינו שמת [בגוונא שראוהו חי מבערב עיין במשנה בטהרות פ"ה מ"ח] ורבא תי' דהתם הילכתא גמירי לה וכו'. **ומבואר בדברי רמ"ש** שהנדון הכא בסוגיין הוא על חזקה במקום דאיכא ריעותא.

ועיין היטב ברשב"א שכתב [בפשטות בין לשיטת רב אובין לשיטת אב"י] דכל היכא דיש ספק לפנינו שיש שכיחות בו שכיחות נגד החזקה לא אזלי' בתר חזקה, וזהו ספק מים מגוללין שאסור משום שאין להעמיד על החזקה כיון דאיכא דוכתא דשכיחי נחשים ודוגמא לדבר בסוגיא בניהד (ד' א') דאשה כיון דשכיחי בה דמים ע"ש. אכן בביאור דברי הרשב"א הנ"ל יש מקום לדון אם כוונתו שבכה"ג אין חזקה, עיין באב"י עזרי בסוף הלכות שחיטה משכ"ב.

פט) בעיקר דין ספק טומאה ברה"ר אם טהור רק בגלל החזקה או שיש הלכה שס"ט ברה"ר טהור, נחלקו בזה הראשונים בכמה מקומות, בתוס' בע"ז (ל"ז:): כתבו דלא בעי' ללמוד ס"ט ברה"ר דטהור מסוטה כיון דבלה"כ טהור מחמת החזקה וכן בתוס' בסוטה כ"ח: דכתבו לדינא כשיטת התוס' בע"ז דרך בגוונא דאיכא חזקת טהרה ס"ט ברה"ר טהור [אלא מ"מ כתבו דבעי' הילכתא מסוטה גם ברה"ר משום דאי לאו הלכתא הו"א דנלמד מסוטה דטמא גם ברה"ר עי"ש] וכן בתוס' בנוזר (נ"ז א ד"ה באומר) ועוד מוכח כן משיטת הר"ש (פ"ה בטהרות מ"ט) שדימה ס"ט ברה"ר בתרי ותרי להא דאמרי' שבתו"ת לא מעמידים על החזקה לכה"פ מדרבנן עי"ש [ובש"ש (ש"א פ"ח) תמה עליו דס"ט אינו מדין חזקה ובאמת צ"ל דשיטת הר"ש היא דבעי' לחזקה]. מאידך בתוס' בסוגיין (ד"ה התם) ובתוס' בנדה (ב' ע"א ד"ה והלל) פליגי על יסוד זה וס"ל דס"ט ברה"ר טהור גם בלא חזקה, וכתבו תוס' דסוטה חשיב כליכא חזקה כיון שאיתרע חזקתה גם ברה"ר, וכן מבואר ברש"י בריש נדה ב' ע"א ד"ה העמד דספק טומאה ברה"ר אי"ז מדין חזקה אלא הלכתא גמירי לה מסוטה, ועיין עוד ברש"א בסוגיין שמבואר שגם במקום שאין חזקה כגון במקום שיש ריעותא גמורה מ"מ בס"ט ברה"ר טהור, וכן הוכיח הש"ש (ש"א פ"ט) משיטת הרמב"ם דס"ל שהטעם שספק טומאה ברה"ר טהור הוא משום שכל הספיקות מדבריהם, והיינו משום שס"ל שס"ט ברה"ר נאמר גם במקום שאין חזקה.

והנה הנדון בזה תלוי בביאור סוגית הגמ' בנדה ג' ע"א דהתוס' דס"ל שבעי' לחזקה הוכיחו כן משיטת רבנן (שם) דפליגי ע"ד ר"ש וס"ל דמקוה שנמדד ונמצא חסר דרבנן ס"ל כל טהרות שנעשו על גביו בין ברה"ר בין ברה"י טמאות ומבואר התם בל"ב דטעמם של רבנן הוא משום דגבי ס"ט ברה"ר גברא בחזקת טהרה מספיקא לא מחתינן טומאה משא"כ בגברא בחזקת טומאה מספיקא לא מטהרין עי"ש. ואילו התוס' בסוגיין ובנדה הוכיחו להיפך מדברי ר"ש (בנדה שם) דס"ל במקוה שנמדד ונמצא חסר דטהור הגם דליכא חזקת טהרה דמקוה דאדרכא העמד טמא על חזקתו, עי"ש. ועיין בקה"י (טהרות נדה ס' סא) בהרחבה ואכמ"ל בביאור סוגיא חמורה זו. ובעונג יו"ט (קע"א) הביא ראיה אחרת להא דס"ט ברה"ר טהור גם בלא חזקת טהרה, וז"ל מסוגיא להלן (דף פ"ו) "אם אמרו ספק טומאה לטהר יאמרו ספק איסור להתיר", והיינו דלר"מ דמסמיך מיעוטא לחזקה והוי פלגא ופלגא מטהר בתינוק משום דהוי דבר שאין בו דעת לשאול וגמרינן מסוטה לטהר, ומוכח דאף בלא חזקה נמי טהור, [דע"י החזקה נעשה פלגא ופלגא] אכן יש ליישב קושיא זו בב' דרכים, א- דשאני דין אין בו דעת להשאל שטהור גם בליכא חזקה מדין ס"ט ברה"ר שטהור רק אם יש חזקת טהרה, ע"פ דברי הגמ' בסוטה בדרשת רב גידל עי"ש בגמ' דאיצטריך גם לדרשת רב גידל וגם ללימוד מסוטה עי"ש ואכמ"ל. ב- באופן נוסף י"ל עפ"ד התוס' בקידושין (פ' ע"א ד"ה סמוך) דפליגי ע"ד התוס' בחולין הנ"ל וביארו דהא דמטהר ר"מ בגוונא דאמרי' סמוך מיעוטא לחזקה אי"ז מחמת דהוי פלגא ופלגא וטהור משום דאין בו דעת להשאל אלא משום דהאי רוב אינו רוב גמור ולהכי מרעי לו מיעוטא וחזקה והוי טהור לגמרי, עי"ש. [עוד יש לפלפל בנדון זה במתני' בטהרות פ"ה מ"ז ובסוגית הגמ' בערובין (ל"ה ע"א)]. ובש"ש (ש"א פ"ז) כתב שהמקור להא דס"ט ברה"ר טהור גם בלא חזקה הוא ממה שס"ט ברה"ר גם לבועל מותרת, אע"פ שלבועל אין כלל חזקת היתר שהרי הספק נולד בזמן שהיתה אשת איש, והוסיף הש"ש דס"ל לרבא דלא מהני חזקת הבעל משום שלא אמרי' חזקת האם מהני לבת עי"ש, והיינו דאם אמרי' חזקת האם מהני לבת הרי שחזקת היתר לבעל מהני גם לבועל. ועי"ש בהגהות מלווי שמעתתא שהביא דברי האחרונים בזה ואכמ"ל.

והנה יש לדון האם מהני ס"ט ברה"ר לטהר במקום שיש חזקה לטומאה כמו שמהני ס"ט ברה"י לטמא במקום שיש חזקה לטהרה, ובפשטות ענין זה מוכרע ממתני' ומגמ', דבמתני' (מקואות פ"ב מ"א) "הטמא שירד לטבול ספק טבול ספק לא טבול... שני מקואות אחד יש בו ארבעים סאה ואחד שאין בו טבול באחד מהם ואינו יודע באיזה מהן טבול ספיקו טמא" וביארו הרמב"ם והר"ש והרא"ש דהטעם שטמא הוא משום דהעמד טמא על חזקתו והיינו דאזלי' בתר חזקה, ומה דבעי' ליזיל בתר חזקה זהו דוקא ברה"ר דברה"י הרי בלא חזקה הוא טמא בודאי, ומבואר דבספק טומאה ברה"ר אזלי' בתר חזקת הטמא לטמא, ומוכח לכאן דאזלי' בתר חזקת טומאה בספק טומאה ברה"ר, וכבר עמדו האחרונים בראיה זו עיין באבנ"ז (יו"ד תס"ז סק"כ) ובאבי עזרי (פ"א מסוטה ה"ג) ועוד. אמנם בכמה אחרונים מצאנו שכתבו שספק טומאה ברה"ר טהור גם כנגד חזקה. עיין במקור חיים (ה' פסח תס"ז סק"ט) ובחמד"ש (יו"ד ס"ה) כתב "והנה לפי סברא זו נראה דבספק טומאה ברה"ר כיון דבלא החזקה הוא ודאי טהור שוב לא מהני חזקה לאיסור כעין הסברא הנ"ל עכ"ל ובשער"י (ש"ב פ"א ד"ה ובזה). ואכמ"ל.

צ) תוד"ה התם. [בענין ס"ט ברה"ר דהוא גם במקום דאין חזקה נתבאר בהערה לעיל] ובתירוץ התוס' בדבר שלא יכול להיות לא ילפינן מסוטה, קשה א"כ למה ברה"י מביאין קריבין טומאה וקרבן טהרה, והרי כשם שברה"ר אזלינן בתר חזקה וכ"א מביא קרבן טהרה כמו"כ יהיה הדין ברה"י כיון שלא יכול להיות. וביארו בזה המהר"ם והש"ש (א' יז) דנהי דלא ילפינן מזה שיהיה ודאי טמא דזה לא יכול להיות, מ"מ ילפינן מסוטה לעקור את חזקת הטהרה שזה יכול להיות. וחזוין חידוש דהא דלא מעמידים על החזקה ברה"י אין זה תולדה ממה שמכריעין שהוא ודאי טמא, אלא הוא דין בפנ"ע, ויסוד זה מוכח גם בתוס' סוטה כ"ה ב' ד"ה בית הלל, ואכמ"ל.

י' ע"א

(ד) **בביאור שיטת רב הונא.** יש להשוות כמה קושיות בשיטת ר"ה א- יש לבאר מדוע פליג ר"ה על הדין דאין ספק מוציא מידי וודאי. ב- נחלקו הראשונים מה הדין לר"ה היכא שנאבד הסכין אחר שחיטה ולא ידעין אי נפגמה ושיטת הרמב"ן דשחיטתו פסולה. עיי'ש בראיותיו וברשב"א וצ"ב מסברא מדוע באמת תלין לחומרא אחר שיש מצב של ספק וודאי, ג- הנה לעיל (ג:) בדין רוב מצויין אצל שחיטה מומחין הן הביאו הראשונים דעת הגאונים דכל היכא דאיתא קמן השוחט יש לבדוקו אם הוא מומחה. ובתורת הבית (ו:) הביא ראה לדבריהם בשם הרמב"ן "דהא איכא חזקה דאיסורא דבהמה בחייה בחזקת איסור עומדת ומן הדין היה שלא תצא מחזקתה אלא בידיעה ודאית ולא שנסמוך על הרוב אלא משום קולא דבהמה לא איתרעי שהרי שחוטה לפנינו סמכינן ארובא ודי אם נסמוך בכך היכא דליתא קמן." וצ"ב, מדוע בלא קולא דבהמה שחוטה לפניך לא היינו הולכים אחר הרוב הרי קימ"ל "רובא וחזקה רובא עדיף". ד- ברשב"א (שו"ת ח"א סימן ת"א) כתב דמהני ספק ספיקא נגד איתחזק איסורא והוסיף ז"ל והוביף שאין להקשות מסוגיין דאיכא ס"ס ומ"מ אסורא, "משום דאזיל לטעמיה דאמר בהמה בחזקת איסור עומדת עד שידוע לך וודאי שנשחטה ואפילו שיבר בה עצמות." הרי מבואר מדברי הרשב"א דשאני חזקת איסור דבהמה אליבא דרב הונא דבחזקה זו לא מהני ספק ספיקא משא"כ בשאר חזקות מהני ס"ס נגד החזקה. וצ"ב. [ועיין בש"ך (יו"ד סימן ק"י הלכות ספק ספיקא כ"ז ס"ד) ובחיו"ד בבית הספק (ס"ק כ"ז)] [הרחבה אות צד]

(א) **"ש"מ חמירא סכנתא מאיסורא".** מבואר דנחלקו אביי ורבא אם חמירא סכנתא מאיסורא או לא. ובשיטת רבא תמהו האחרונים דהא אין ל"א בטר חזקה ובתר רובא בפיקו"נ [עיין פנ"י ומהרי"ץ חיוץ] אכן בגוף הדין אם יש חילוק בין ספק סכנתא לספק איסורא יש לדון, דזה ברור שכל היכא שיש פיקוח נפש לא אזי' בטר רוב, ואפי' בטר רובא דליתא קמן כדמוכח בתוס' בנדה (מד: ד"ה איהו) אמנם יש לחלק דאם הרוב מברר לנו שאין כאן סכנה בודאי, ובין אם הרוב הוא לברר שאין חיוב 'הצלה' ועיין בפרי מגדים (או"ח משב"ז קעג סק"ב) שדן אם אזלי' בטר ספק ספיקא במקום סכנה ובפרי מגדים (או"ח אשל אברהם ס"ד סק"ב). ועיין ברש"ש בברכות (לב:) ובחת"ס (שו"ת יו"ד סימן רמ"ה) [הרחבה אות צא].

(ב) **ברש"י ד"ה ואין דרכן.** כתב רש"י בביאור הראשון דהכא איכא רוב להקל ואילו בספק מים מגולין לא, וצ"ב איזה רוב הוא זה, ובפשטות הוא רובא דאיתא קמן וצ"ב מהו הרוב במים מגולין, ולכאז' כוונת רש"י אינה לרוב אלא למהכי תיתי, וה"ה למים מגולין וצ"ע בלשונו, ועוד קשה לשיטת הרשב"א דס"ל במים מגולין דאין חזקה.

(ג) **"איתמר השוחט בסכין ונמצאת פגומה".** יעוי' היטב בכל סוגית הגמ', ומבואר דיש ג' אופנים, א- בשיבר בה עצמות. ב- בפגע בעצם המפרקת. ג- בשחט בהמות נוספות אם תלין שנפגמה באחרונה. הנה סברת רב חסדא מבואר בגמ' משום "אין ספק מוציא מידי ודאי", ועיין במהרש"א שסברת אסממ"ו תלויה בדעות במה נחלקו ר"ה ור"ח ועיין בר"ן בזה [הרחבה אות צג].

(צא) **"ש"מ חמירא סכנתא מאיסורא".** מבואר דנחלקו אביי ורבא אם חמירא סכנתא מאיסורא או לא. ובשיטת רבא תמהו האחרונים דהנה מצאנו כמה אוסנים של חילוק בין סכנתא לאיסורא דהא בכל איסורין שבתורה אזלינן בטר חזקה ובתר רובא משא"כ בסכנתא מחללין השבת ולא מהני לא רובא ולא חזקה ואין לך דבר שעומד בפני פיקוח נפש, ואפילו את"ל דהכא לאו סכנת נפשות ממש הוא כדמשמע בלשון הרמב"ם ופשטיה דשו"ע שעיקר איסור גילוי אין לך אלא חששא בעלמא שלא יבא לידי סכנה מ"מ מילתא דפשיטא היא שאין לאדם להכניס עמו לכתחילה במלתא שיוכל לבוא לידי סכנה. ועיין בפנ"י ובמהרי"ץ חיות. ויסוד התי' בזה הוא שלשיטת רבא הדמיון בין סכנתא לאיסורא הוא במה שנחשב ל"ספק", היינו שבודאי דיני ההנהגה בספיקות שונים בין איסורא לסכנתא אבל בהגדרה מה נחשב לספק אין הבדל בין סכנתא לאיסורא ומה שלא נחשב לספק סאיסורא לא נחשב גם לספק בסכנתא, ומותר להכניס עצמו לספק זה, ואביי הוכיח שספק סכנתא חמור יותר בענין זה שחשיב ספק גם מה שבאיסורים לא נחשב לספק. [ויש לדון בביאור מהלך הסוגיא לעיל ואכמ"ל]. אכן בגוף הדין אם יש חילוק בין ספק סכנתא לספק איסורא יש לדון, דזה ברור שכל היכא שיש פיקוח נפש לא אזי' בטר רוב, ואפי' בטר רובא דליתא קמן כדמוכח בתוס' בנדה (מד: ד"ה איהו) שכתבו שגוסס אע"פ שההרוגו פטור משום שרוב גוססין למיתה, מ"מ מחללין עליו את השבת משום שאין הולכין בפיקוח נפש בטר רוב, והיינו רובא דליתא קמן. אמנם יש לחלק דאם הרוב מברר לנו שאין כאן סכנה בודאי, אז תלין שאין כאן דין פקו"נ מה שאין כן אם הרוב הוא לברר שאין חיוב 'הצלה' כהא דרוב

גוססין למיתה דהרוב מברר לנו שאין לנו חיוב הצלה על מי שבדאי ימות, בזה י"ל דדין "וחי בהם" הנאמר בו שלא ניזיל בפיקו"נ בתר רוב. ובסוגיין לכאור' אין"ז דין הצלה אלא דין שלא להסתכן ובוזה אפשר שאזלי' בתר רובא או בתר חזקה. ועיין בפרי מגדים (או"ח משב"ז קעג סק"ב) שדן אמן אזלי' בתר ספק ספיקא במקום סכנה ודימה לס"ס במקום חזקה וכתב דתלוי בסוגיין דבסוגיין מבואר שבשיטת אב"י לא אזלי' בתר חזקה בסכנתא דחמירא סכנתא מאיסורא, אבל הוסיף ד"למאן דאמר ספק ספיקא כרובא או עדיף מינה י"ל דמהני ספק ספיקא בסכנה כמו באיסורא". היינו שאם ס"ס הוא מדין רוב או עדיף מרוב א"כ יועיל גם בספק איסור. אמנם בפרי מגדים (או"ח אשל אברהם ס"ד סק"ב) כתב בה"ל "לרמב"ם כל ספיקא מן התורה שריא וספק סכנה מן התורה אסור ושמרתם לנפשותיכם דהא לא מוקמינן אחזקה ורובא בספק סכנה חולין ט' ע"ב מים מגולים, שאני ספק איסור מספק סכנה" הרי שס"ל שגם בתר רוב לא אזלי' בספק סכנתא. ועיין ברש"ש בברכות (לב:) שכתב "ואע"ג דאין הולכין בפיקו"נ אחר הרוב לאו כללא הוא, עיין בשו"ע שכ"ט ס"ב וסי' תרי"ח ס"ג". וע"ע בחת"ס (שו"ת יו"ד סימן רמ"ה) שנראה שס"ל שאלו"י בתר רובא דליתא קמן בנפשות [כל היכא שאי"ז ספק הצלה].

צב) ברש"י ד"ה ואין דרכן. כתב רש"י בביאור הראשון דהכא איכא רוב להקל ואילו בספק מים מגולין לא, וצ"ב איזה רוב הוא זה, ובפשטות הוא רובא דאיתא קמן [וראיתי מי שהביא שהאחיעזר הקשה על השאג"א דס"ל שרובא דליתא קמן לא מהני בס"ט ברה"י מסוגיין, והיינו שנקט שהכא הוי רובא דליתא קמן, אבל לא מצאתי זאת באחיעזר]. וצ"ב מהו הרוב במים מגולין, ולכאור' כוונת רש"י אינה לרוב אלא למהכי תיתי, וה"ה למים מגולין וצ"ע בלשונו, ועוד קשה לשיטת הרשב"א דס"ל במים מגולין דאין חזקה, וסו"ד צ"ע.

צג) "איתמר השוחט בסכין ונמצאת פגומה". יעוי' היטב בכל סוגיית הגמ', ומבואר דיש ג' אופנים, א- בשיבר בה עצמות. ב- בפגע בעצם המפרקת. ג- בשחט בהמות נוספות אם תלינן שנפגמה באחרונה. **הנה** סברת רב חסדא מבואר בגמ' משום "אין ספק מוציא מידי ודאי", **וכתב המהרש"א** דכ"ז לפום מאי דמפרשינן מילתיה דר"ח בשיבר בה עצמות או שפגע במפרקת, אבל למאי דאמרינן בע"ב דלעולם תלינן לקולא [ואפי' בשחט כמה בהמות תלינן שנפגמה במפרקת אחרונה] בע"כ טעמא דר"ח משום דהרי שחוטה לפניך וסכין אתרעאי בהמה לא אתרעאי. [אמנם כתב מהרש"א דכ"ז לרש"י ולשאר תירוצי התוס', אבל חד תירוצא בתוס' אית ליה דגם בשחט כמה בהמות יש כמה לתלות שנפגם באחרונה - דאז כבר אינו משגיח על הכשר הסכין]. **וכבר קדמו הר"ן בזה**, והוסיף הר"ן דבתירוץ הגמ' סכין אתרעאי בהמה לא אתרעאי - שם כבר חזרה הגמ' מהטעם דלעיל ומפרשינן כנ"ל דמשום ריעותא דסכין לא מחזיקים ריעותא בבהמה [ולא מחמת אין ספק מוציא מידי ודאי]. אלא דעדין יש לומר דבעינן גם לטעם של התליה בעצמות, וזהו השו"ט של הגמ' להלן.

צד) בביאור שיטת רב הונא. מבואר בגמ' דרב הונא "כשמעתי" ורב חסדא סובר דכיון דעצם וודאי פוגם ועור ספק פוגם אמרינן דאין ספק מוציא מידי וודאי. ויש לבאר מדוע פליג ר"ה על הדין דאין ספק מוציא מידי וודאי. **והנה נחלקו הראשונים** מה הדין לר"ה היכא שנאבד הסכין אחר שחיטה ולא ידעינן אי נפגמה רוב הראשונים סוברים שבכה"ג לא פסל ר"ה, **אמנם הרמב"ן** כתב שאף באופן זה לדעת ר"ה שחיטתו פסולה. **והוכיח הרמב"ן** ועיין היטב בדברי הרמב"ם כמה שהוכיח כשיטתו **אלא שצ"ב** מצד הסברא מדוע סובר רב הונא דאין להעמיד את הסכין על חזקתו שלא נפגם, וגם לדברי הראשונים החולקים על הרמב"ן דכל מה דפליג ר"ה זה באופן שנמצאת הסכין פגומה, צ"ב מדוע חולק רב הונא על דינו של רב חסדא. **ועיין ברשב"א** שביאר שאילו דינו של ר"ה היינו תולין לקולא לומר שבעצם נפגמה, עי"ש **אמנם צריך** ביאור מדוע באמת תלינן לחומרא אחר שיש מצב של ספק וודאי, שהרי מדינו של רב הונא דלעיל דבספק אי נשחטו הסימנים תלינן לחומרא לא מוכח לכאור' דבמקום שיש ספק וודאי כסוגיא דפגימת סכין נתלה לחומרא. **ונראה** מבואר מדברי הראשונים הנ"ל דחזקת איסור דבהמה בחייה בחזקת איסור עומדת אינה כשאר חזקות דמעיקרא אלא עדיפא משאר החזקות, וצ"ע].

הנה לעיל (ג:) בדין רוב מצויין אצל שחיטה מומחין הן הביאו הראשונים דעת הגאונים דכל היכא דאיתא קמן השוחט יש לבדוקו אם הוא מומחה. ובתורת הבית (ו:) הביא רביה לדבריהם בשם הרמב"ן "דהא איכא חזקה דאיסורא דבהמה בחייה בחזקת איסור עומדת ומן הדין היה שלא תצא מחזקתה אלא בדיעה ודאית ולא שנסמוך על הרוב אלא משום קולא דבהמה לא איתרעי שהרי שחוטה לפנינו סמכינן ארובא ודי אם נסמוך בכך היכא דליתא קמן". וצ"ב, מדוע בלא קולא דבהמה שחוטה לפניך לא היינו הולכים אחר הרוב הרי קימ"ל "רובא וחזקה רובא עדיף" **ובספר העיקרים לגר"ש איגר** (עיקר "אין הולכין בממון אחר הרוב") עמד בזה, ותירץ דכוונת הרשב"א היא דכל מה דאמרינן רובא וחזקה רובא עדיף זה רק בחזקה שאנו דנים לומר שכמו שאתמול היה הדין כך כמו כן היום לא נשתנה דינו, אבל בחזקה הקיימת לפנינו היום לא אמרינן רובא וחזקה רובא עדיף. ודימה ד"ז למש"כ הקצה"ח (סימן ר"פ ס"ק ב') עי"ש בענין חזקת ממון. **אמנם דברי הגר"ש איגר תמוהים, וכבר הקשה עליו אביו הרעק"א** (חולין י"א) דמה בכך שבאה הבהמה לפנינו כשהיא חיה, מכל מקום אחר השחיטה נדון מכח הרוב דנשחט בהיתר ואין כאן עוד חזקה. ואינו דומה לדברי הקצה"ח גבי חזקת ממון דהתם אפילו לדברי הרוב הוא מוחזק. **[אכן]** א"נ שחזקה זו אילמא טובא א"ש סברת הרשב"א. **אכן יעוין ברמב"ן** (ג:) מה שכתב בטעם דלא ניזיל בתר רוב לכתחילה ז"ל: "ורובא דאיתא חזקה בהדה לא עשאוהו כוודאי כדאיתא במסכת נידה (י"ח:) אלא משום קולא דבהמה לא איתרעי". וצ"ב ואכ"מ. **הנה ברשב"א** (שו"ת ח"א סימן ת"א) כתב דמהני ספק ספיקא נגד איתחזק איסורא והוסיף ז"ל והוביף שאין להקשות מסוגיין דאיכא ס"ס ומ"מ אסורא, "משום דאזיל לטעמיה דאמר בהמה בחזקת איסור עומדת עד שיודע לך וודאי שנשחטה ואפילו שיבר בה עצמות". **הרי מבואר מדברי הרשב"א** דשאני חזקת איסור דבהמה אליבא דרב הונא דבחזקה זו לא מהני ספק ספיקא משא"כ בשאר חזקות מהני ס"ס נגד החזקה. וכן למד בדבריו **בספר משאת בנימין** הו"ד בש"ך (יו"ד סימן ק"י הלכות ספק ספיקא כ"ז ס"ד) וכן הבין בדבריו בט"ז (שם), ועיין נמי במש"כ הט"ז ביו"ד ס"א סק"ו לענין שוחט שנמצא שאינו יודע הלכות שחיטה וספק מתי שכת, שסובר הט"ז

דלא אומרים דאיכא ספק ספיקא בשחיטתו דלמא לא שחך בזמן השחיטה ואת"ל שחך אולי בכל אופן שחט כדין, ומהטעם הנ"ל דלא אמרינן ס"ס נגד חזקת איסור דבהמה ושלכ"ד הרמ"א שם. **אלא שבש"ך** לא ס"ל הכי וכתב שבדברי הרשב"א שם נפלה טעות והשיא כוונת הרשב"א לענין אחר, ועיין נמי בפר"ח (שם) משכ"ב. **ובביאור דברי הרשב"א הנ"ל** כתב בחור"ד בבית הספק (ס"ק כ"ז) על פי דברי הרשב"א ביבמות ל': דהכא אמרי' שיש חזקה שלא התחדש בה מעשה המכשירה וכתב דחזקה זו אלימא מחזקה בעלמא ולכן לא מהני ס"ס נגד חזקה זו, וכן רוב לא מהני נגד חזקה זו ואף לא דין אסממ"ו עכ"ד החוות דעת. אלא שצ"ב מ"ט עדיפא חזקה זו משאר חזקות שהרי בכל החזקות יש את הענין הזה שכל הבא לחדש עליו הראיה כגון בחזקת "פנויה" או חזקת "אשת איש" דאם לא יתחדש בה מעשה שיוציאה ממצב זה היא תשאר בדינה הקודם, ולכאור' כל מה שחידש הרשב"א (ביבמות שם) הוא שגם באופן שאין חזקה דמעיכא קבעלמא היינו באופן שהאיסור הקודם לא שייך בה יותר ורק מטעם מחזיקין מאיסור לאיסור אנו באים לאוסרה, כה"ג כתב הרשב"א דיש גם את ענין החזקה כבעלמא היינו שמצב הבהמה הוא שממילא היא נאסרת והבא לומר שבהמה זו הותרה עליו הראיה, אבל אין בזה סיבה שחזקה זו תהא עדיפא משאר החזקות, ויש ליישב ואכמ"ל. וביסוד זה יש ליישב קושית הקו"ש (ב"ב אות קי"ז) לדעת הסוברים אליבא דר"ה דהשוחט בסכין בדוקה ונאבד הסכין שחיטתו פסולה משום שבהמה בחייה בחזקת איסור עומדת אף דהסכין בחזקת בדוק קאי הוה חזקה נגד חזקה, וקשה מאי שנא משני כתי עדים דמעמידים בחזקת כשרות ולא אמרינן דהוי חזקה נגד חזקה, וכן יש ליישב לפ"ז הקושיא מ"ט אמרי' תרתי לריעותא נגד חזקת הסכין אע"פ של"א תרתי לריעותא נגד חזקה הגוף לחלק מהראשונים]. ולהלן יתבאר במה חלק ר"ח על סברת ר"ה.

י"ע"א המשך

חזקת הגוף ונגד חזקת הגוף ל"א תרתי לריעותא ומקור הדבר שלא אזלי בתר תרתי לריעותא נגד חזקת הגוף הביאו האחרונים מתוס' בכתובות עה: עיין שב שמעתא (ש"ב פ"ב) וכן מבואר בתרומת הדשן (של"ג) ובפני יהושע (כתובות ט ע"א ושם) ויש לדון בטעם הדבר בב' סברות א- שחזקת הגוף מאחר שהיא אלימא ביותר אין חזקת הדין נחשב כנגדה לכלום, ולכן א"א לצרף אותה לתרתי לריעותא. ב- שמאחר שחזקת הגוף נדונה קודם לחזקת הדין, אזי כבר הוכרע הדין עוד קודם שנבא לדון על חזקת הדין, ושוב ולא שייך בזה תרתי לריעותא. ויש בביאורים אלו נפ"מ לכמה נדונים שיש לדון בהם אם נימא תרתי לריעותא גבי חזקה"ג [הרחבה אות צח].

הנה בסוגיין יש לדון לשיטת רב הונא האם טעמו הוא משום תרתי לריעותא וא"כ יקשה על יסוד האחרונים הנ"ל שהרי בפשטות בסכין הוי חזקת הגוף, ועיין בעין יצחק (אהע"ז סי' ס"ה ענף א') ובראש יוסף (חולין דף י') מש"כ. [הרחבה אות צח]

ט) בא"ד. [דין חסר ואתאי] הנה מבואר בתוס' שנחלקו האם לדין תרתי לריעותא בעי דוקא סברת חסר ואתאי, ועיין בתוס' בנדה (ב:) ובתוס' הרא"ש בכתובות ט ע"א ובתוס' בפרק המדיר ע"ה: והנה יש להעיר דלכאור' בתוס' משמע שרק בגונא של סכין איתרעי וכו' בעי לסברת חסר ואתאי, אכן בתוס' הרא"ש הנ"ל בכתובות גבי אשת כהן דאזלי בתר חזקת בתולה אע"פ דהוי תרתי לריעותא משום דלא הוי חסר ואתאי, אע"פ שהוי בגוף אחד, ועוד העירו להקשות מאי שנא לדברי התוס' הרא"ש דין חזקת בתולה דל"א חתרת לריעותא משום שלא הוי חסר ואתאי מטביל ועלה בסוגיין דנמצא עליו דבר חוצץ דאמרי' תרתי לריעותא. עוד יש לדון האם לדעת ר"ה הוי בודאי או בספק ועיין ברמב"ם (פ"א הכ"ד) ובפמ"ג (י"ח

ה) "רב חסדא אמר" וכו'. הנה בשיטת ר"ח דס"ל דתולים שנשברה בעצם מבואר בגמ' ב' סברות א- אין ספק מוציא מידי ודאי ב- סכין איתרעי בהמה לא איתרעי. ג- "הרי שחוטה לפניך" ועיין בתורת הבית דמטעם סברא זו אזלי בתר הרוב ולא בתר ההחזקה וצ"ב סברא זו ועיין ברשב"א שסברת ר"ח היא ד"כיון שנבדק הסכין קודם שחיטה דהעמד בהמות על חזקת כשרות עם חזקת הסכין שהיה בדוק מתחלה שהוא מסייע בהכשר" ומשמע שיש כאן ב' חזקות והדברים צ"ע. [הרחב אות צה].

ו) "סכין איתרעי בהמה לא איתרעי" צ"ב מהוא הסברא בכך דמה לי אם נולדה הריעותא בסכין או בבהמה, ועיין ברעק"א (שו"ע סי' כ"ז) שכתב דכל שהריעותא בדבר עצמו זה מבטל יותר את החזקה, וצ"ב. עיין ברשב"א ובר"ן ובתוה"ב (עמ' 23) דיש סברא שלא שחטו כנגד הפגימה, עיי"ש ועיין בתוס' בתי' שלישי. ובפשטות משמעות הגמ' שסברת שחוטה לפניך היא סברת סכין איתרעי וכו' והביאור כבהערה הקודמת שיש חזקה ששחוטה לפניך וצ"ע. [הרחבה אות צו].

ז) כתב הרמ"א (א, א) דשוחט שנבדק ונמצא ששחך הלכות שחיטה שחיטתו כשירה דאמרינן השתא הוא דשכח. ובט"ז (שם סק"ו) הביא דהמקור מספר האגודה דיליף לה מסוגין דאמרינן סכין אתרעאי בהמה לא אתרעאי, וה"נ שוחט אתרעאי ובבהמה לא איתרעי. אמנם הקשה הט"ז דזה לא א"ש לתירוצי התוס' הראשונים בסוגיין [הרחבה אות צז].

ח) בתוד"ה ד"ה סכין. [תרתי לריעותא נגד חזקת הגוף]. כתבו תוס' דהא דלא אמרי' הכא תרתי לריעותא כמו במקוה שנמצא חסר הוא משום דאמרי' תרתי לריעותא רק בחסר ואתאי ומבואר בתוס' שבלא טעם דחסר ואתאי לא אזלי בתר תרתי לריעותא ובפשטות הטעם הוא משום דחזקת הסכין היא

ואתאי עיין בראש יוסף, בכור שור, תפארת יעקב, וחזו"א אבהע"ז סי' פ' סקכ"ג, אלא שלפ"ז יצא שסברת חסר ואתאי לא תהיה להלכה שהרי פסקין כר"ה היכא שלא שיבר בה עצמות. ועוד קשה לפ"ז דא"ז שייך לדברי ר"ה דלעיל דבהמה בחייה בחזקת איסור עומדת [הרחבה אות ק].

צה) רב חסדא אמר וכו'. הנה בשיטת ר"ח דס"ל דתולים שנשברה בעצם מבואר בגמ' ב' סברות א- אין ספק מוציא מידי ודאי ב- סכין איתרעי בהמה לא איתרעי. ועיין להלן (אות ?) בביאור סברת סכין איתרעי בהמה לא איתרעי. ומתחילה הביאה הגמ' רק את סברת אין ספק מוציא מידי ודאי, ורק לאחר הקושיא מספק בחציצה שחזי' דלא אזלי' בתר אסממ"ו הביאה הגמ' את סברת סכין איתרעי בהמה לא איתרעי. והנה בשיטת רב חסדא להלן מבואר שגם במקום שלא שיבר עצמות תלינן לריעותא באחרונה היינו במפרקת האחרונה, והתם יל"ע האם הסברא היא ג"כ מטעם אין ספק מוציא מידי ודאי [משום שבודאי יש סיבה יותר שיפגם במפרקת מאשר בעור] או"ד שהתם אין שייכות לדין אסממ"ו ורק לסברת סכין איתרעי בהמה לא איתרעי. [ועיין לעיל אות צג? שהבאנו דברי הר"ן והמהרש"א]. **הנה מלבד** סברת סכין איתרעי בהמה לא איתרעי וסברת אסממ"ו מצאנו בדברי רב חסדא סברא נוספת והיא "הרי שחוטה לפניך" כלומר שהיא בחזקת שחוטה ויש לבאר האם סברא זו עומדת בפני עצמה או לא. והנה בתורת הבית [הו"ד באות צד] כתב דמיעיקר הדין לא היה לנו לילך בתר רוב כנגד חזקה דבהמה בחייה בחזקת איסור עומדת "אלא משום קולא דבהמה לא איתרעאי שהרי שחוטה לפנינו סמכין ארובא" וצ"ב מהי קולא זו דלא משמע שכוונתו לחזקת הגוף של הסכין או של הבהמה שאינה טרפה אלא חזקת היתר ששחוטה לפניך והדברים צ"ב. ועיין עוד ברשב"א בביאור שיטת רב חסדא שכתב בזה"ל "ואלו לר"ח אפי' נמצאת פגומה בסוף כולן מותרות דמיתלא תלינן לקולא דבעצם מפרקת דבתריא איפגם כיון שנבדק הסכין קודם שחיטה דהעמד בהמות על חזקת כשרות עם חזקת הסכין שהיה בדוק מתחלה שהוא מסייע בהכשרן" משמע שיש כאן ב' חזקות והדברים צ"ע. [ואולי י"ל שמאחר שלפנינו יש סכין בדוקה ובהמה שבחזקת שאינה טריפה הרי שיש כעין חזקה דרבה שאם ששחט בסכין זו שחיטה בלא שהיה דריסה וכו' תהיה מותרת באכילה, וא"כ הכא שנחטה לפנינו בשחיטה טובה היא בחזקת כשרה אלא שאח"כ איתגלי רעותא ויש במה לתלות אזי יש חזקת כשרות לפנינו].

צו) "סכין איתרעי בהמה לא איתרעי" צ"ב מהוא הסברא בכך דמה לי אם נולדה הריעותא בסכין או בבהמה, ויש לבאר בד' דרכים א- **עיין ברעק"א** (שו"ע סי' כ"ז) שכתב דכל שהריעותא בדבר עצמו זה מבטל יותר את החזקה, ואכתי צ"ב. [ואולי הביאור הוא שחזקת הבהמה אינה יכולה לבטל את חזקת הסכין ובפרט שיש לדון בסכין נפ"מ לענינים נוספים הגם שא"ז הנדון לפנינו אבל הסכין הוא נדון לכשעצמו משא"כ באותו הגברא] ב- **בחי' הרשב"א והר"ן וכ"ה בתוה"ב** (עמ' 23) כתבו דסברת סכין לא איתרעאי היינו דכיון דהחזקה דהשתא של הסכין אינה מכרעת בודאי שהבהמה אסורה, שהרי יתכן שלא שחטו כנגד הפגימה, ממילא לא אלים חזקה דהשתא של הסכין לאסור את הבהמה. ויעוי' בשו"ת מהרי"ל דסקין סי' מ"ב שביאר שגם כוונת התוס' כן דאין אומרים תרתי לריעותא אא"כ ריעותא אומרת בתורת דאי. [ועיין באבי עזרי פ"ח ה"י מאיסור"ב דכוונת הרשב"א כסברת הרעק"א בכתובות ט' שאין החזקה מצטרפת לטומאה כיון שאין הפגימה מורה בודאי שהבהמה טריפה]. ג- **בתוס'** כתבו בתי' שלישי שסברת סכין איתרעי וכו' אינה סברא בחזקות וכד' אלא דיש ס"ס שהבהמה מותרת. ד- **בפשטות** משמעות הגמ' שסברת שחוטה לפניך היא סברת סכין איתרעי וכו' והביאור כבהערה הקודמת שיש חזקה ששחוטה לפניך וצ"ע.

צז) כתב הרמ"א (א, א) דשוחט שנבדק ונמצא ששכח הלכות שחיטה שחיטתו כשירה דאמרינן השתא הוא דשכח. **ובט"ז** (שם סק"ו) הביא דהמקור מספר האגודה דיליף לה מסוגין דאמרינן סכין איתרעאי בהמה לא איתרעאי, וה"נ שוחט איתרעאי ובהמה לא איתרעאי. **אמנם הקשה הט"ז** דזה לא א"ש לתירוץ התוס' הראשונים דכאן הרי חסר ואתאי שאין שוכחים הדינים בבת אחת, וגם אין במה לתלות שישכח דוקא אחרי השחיטה. אמנם לתירוץ אחרון של תוס' א"ש דגם כאן יש ס"ס שמא לא שכח ואפי' שכח שמא במקרה שחט כדין. אמנם תמה הט"ז דהא להלכה פסקין כר"ה דאם לא שיבר עצמות אסור וכאן הרי כלא שיבר עצמות, וע"ש **בש"ך** ובהגהות **רע"א** והפמ"ג משכ"ב.

צח) בתוד"ה ד"ה סכין. [תרתי לריעותא נגד חזקת הגוף]. הקשו תוס' מ"ט לא אמרי' הכא תרתי לריעותא כמו במקוה שנמצא חסר ותי' א- דאמרי' תרתי לריעותא רק בחסר ואתאי ב- דהכא הרי מטעם אסממ"ו. ומבואר בתוס' שבלא טעם דחסר ואתאי לא אזלי' בתר תרתי לריעותא וצ"ב מ"ט, ובפשטות הטעם הוא משום דחזקת הסכין היא חזקת הגוף ונגד חזקת הגוף ל"א תרתי לריעותא [בלא חסר ואתאי או אפי' בחסר ואתאי לתי' ב' דתוס'] וסברת חסר ואתאי משמע שהיא ריעותא באלימות חזקת הגוף שעתיד הדבר להתחסר ועיין בסוגיא בנדה ב' ע"ב. ומקור הדבר שלא אזלי' בתר תרתי לריעותא נגד חזקת הגוף הביאו האחרונים מתוס' בכתובות עה: שהקשו תוס' מדוע בלא טעם דאיכא חזק"מ היה מהני חזקה"ג [לר"י] הא איכא תרתי לריעותא דאיכא חזקת פנויה ועוד דאיכא מום לפניך, ובכה"ג לא אזלי' בתר חזקה"ג כדמוכח בסוגיא דריש נדה גבי מקוה שנמדד ונמצא חסר שלא אזלי' בתר חזקת המקוה היכא שחסר לפניך אלא בתר התרתי היינו חזקת טמא וחסר לפניך. ותי' תוס' דחזקת פנויה לא חשיבא כלל חזקה גבי חזקת הגוף. **וביאור האחרונים** דכוונת התוס' דכנגד חזקת הגוף שאלימא משאר החזקות לא אמרינן תרתי לריעותא. [עיין **שב שמעתתא** (ש"ב פ"ב) וכן מבואר ב**תרומת הדשן** (של"ג) ו**בפני יהושע** (ט ע"א ושם) ועיין עוד ב**חידושי הגרש"ר** (כתובות סי"ב) ו**בשערי יושר** (ריש ש"ב)]. **ויש לדון** בטעם הדבר בב' סברות א- שחזקת הגוף מאחר שהיא אלימא ביותר אין חזקת הדין נחשב כנגדה לכלום, ולכן א"א לצרף אותה לתרתי לריעותא. ב- שמאחר שחזקת הגוף נדונה קודם לחזקת הדין, אזי כבר הוכרע הדין עוד קודם שנבא לדון על חזקת הדין, ושוב ולא שייך בזה תרתי לריעותא. ויש בביאורים אלו נפ"מ לכמה נדונים שיש לדון בהם אם נימא תרתי לריעותא גבי חזקה"ג כדלהלן. א- **בתוס' בקידושין** (ע"ט)

לענין פלוגתא דרב ושמואל בקדשה אביה בדרך והיא קדשה עצמה בעיר והרי היא בוגרת לפנינו כתבו התוס' דאם לא קדשה רק אביה לחוד גם לדעת שמואל אין לחוש לקידושי אביה משום דאיכא דין תרתי לריעותא כנגד חזקת הגוף היינו חזקת נעורות [עיי' פנ"י גיטין י"ז וחו"ט המשולש ח"ג סכ"ז שהקשו כן] **אמנם בשערי יושר** ש"ב פ"ג כתב דליכא התם חזקת הגוף דמיירי ביומא דמשלם שית דאז ליכא חזקת נעורות. ב- **בריש נדה** (ב:) מבואר גבי חבית של יין ונמצא חומץ תרתי לריעותא [חזקת טבל וחומץ לפנינו] כנגד חזקת היין דהוי "חזקת הגוף". **ובשב שמעתתא** (ש"ב פ"ב) ביאר עפ"ד הגמ' ב"מ ע"ג דלקולו של היין בתוכו אלא שאינו ניכר א"כ תו לא הוי חזקת הגוף. והקשו עליו האחרונים דעל כרחך היה בעבר יין ונשתנה לחומץ וזהו חזקת הגוף מעלייתא. **ובחמדת שלמה** (יו"ד ס"ח) כתב דכיון דדרך היין להחמיץ אין לזה את מעלת חזקת הגוף. **ובשערי** (ש"ב פ"ג) יסד דכל מה דל"א תרתי לריעותא נגד חזקת הגוף זה באופן שהחזקת הגוף היא נפ"מ לעצם הדבר שעליו החזקה [שרק אז הוא נדון מוקדם לנדון של חזקת הדין (כמבואר לעיל באופן הב')] ולפ"ז כתב די"ל דהסוגיא ביין ונמצא חומץ מיירי באופן שאין נפ"מ ליין בעצמו עיי"ש. ד- **מקוה שנמדד** ונמצא חסר מבואר בגמ' ריש נדה דאמרי בו תרתי לריעותא [העמד טמא על חזקתו, וחסר לפניך] נגד חזקת הגוף דמקוה, **אמנם בש"ש** (ש"ב פ"ב) כתב דכה"ג ליכא חזקת הגוף דהמקוה לא נשתנה גופא אלא שנחסר ממנה מעט מים. והקשו עליו האחרונים דגם שינוי בשלמות המקוה הוי שינוי בגוף [עיי' בקו"ש (כתובות ר"ס) שהקשה דבשלמא אי הוי חזקת הגוף י"ל דהשתא הוא נתחסר המקוה מ"מ סאה לל"ט סאה אבל אי הוי חזקת "דין" הרי לל"ט סאין שרואים אנו לפנינו מעולם לא היה דין כשרות לטבילה בפני עצמו ומה שייך חזקה כלל. **ובשערי** וכן בקו"ש הקשו עוד מחזקת פירות דאבדו או נגנבו בסוגיא דגיטין (מתני' ל"א). ובחזו"א (אהע"ז פ"ב סק"ב) הקשה בעיקר סברת הש"ש דבמקוה לא הוי חסרון המים חיסרון "בגוף" מאי שנא מאצבע שנחסרה שלא נשתנה גופא אלא נחסר האצבע עיי"ש. [ולכאור' י"ל דבמים כל מה שמצורף אותם להיות דבר אחד הוא הדין דבעי' מ' סאה לטבילה ולכן הוי חזקת דין משא"כ באדם שמציאות שלמות גוף האדם הוא המצורף את כל גופו להחשיב לכל חלק ממנו לחזקה"ג] וכן במהרי"ט (חו"מ ס"כ וכתובות עה:) נקט דהוי חזקת הגוף. **ובשערי** (ש"ב פ"ג) כתב דבמקוה אין נפ"מ על גוף המקוה שכבר נחסר וכל החזקה היא דלאדם יש חזקת המקוה והוי חזקת דין ולכן אמרי' כה"ג תרתי לריעותא. ועיי' בכ"ז בספר רווחא שמעתתא על הש"ש. ה- **הנה בסוגיין** יש לדון לשיטת רב הונא האם טעמו הוא משום תרתי לריעותא וא"כ יקשה על יסושי האחרונים הנ"ל שהרי בפשטות בסכין הוי חזקת הגוף, אמנם עיי' **בעין יצחק** (אהע"ז סי' ס"ה ענף א') **ובראש יוסף** (חולין דף י') מש"כ בגדר חזקת סכין כתבו שאי"ז חזקת הגוף דהוי שינוי קטן עיי"ש וצ"ע, **ועיי' להלן** אות ק שנתבאר שיש סברא נוספת בדברי ר"ה והיא שהעור הוא ג"כ מספק והוא ריעותא לפנינו ולכן לא אזלי בתר החזקה עיי"ש.

צט) בא"ד. [דין חסר ואתאי] הנה מבואר בתוס' שנחלקו האם לדין תרתי לריעותא בעי' דוקא סברת חסר ואתאי, ומחלו' זו מצאנו בעוד כמה תוס' בש"ס, הנה תוס' בנדה (ב:) הקשו מ"ט בנגע לא אמרי' תרתי לריעותא [חזקת טהור וחסר לפניך] ותי' "דגבי מקוה רגילות להתחסר מעט מעט ולכך איכא למימר דמעיקרא חסר אבל הנגע רגילות להתחסר בבת אחת פחות מכגריס" [ועיי' להלן בע"ב הנדון בזה בהרחבה] ובתוס' בכתובות ט ע"א (ד"ה לא צריכא) מבואר דכנגד חזקת כשרות איכא חזקת הגוף לאיסור. והקשו האחרונים מ"ט ל"א הכא תרתי לריעותא כנגד חזקה"ג [היינו בעולה לפניך וחזקת כשרות] וכבר עמד בזה בתוס' הרא"ש ותי' דלא הוי חסר ואתאי [והאחרונים שם תי' סברות אחרות עיי"ש בפנ"י וברעק"א ועוד]. ובתוס' בפרק המדיר ע"ה: הקשו מ"ט אזלי' התם בתר חזקת המומין ול"א תרתי לריעותא מצד חזקת פנויה ומומין לפניך, ועיי"ש מה שתי' ולא תירצו חסר ואתאי ונראה שפליגי על תי' זה, ובאמת יש להקשות מ"ט לא הוי שם תרתי לריעותא משום חזקת מומן בצירוף חסר לפניך והיינו לשיטת הקצה"ח (?) דס"ל שחזקת מומן יכולה להצטרף לתרתי לריעותא ומשמע שתוס' לא ס"ל שיכולה להצטרף לתרתי לריעותא ובאמת בקצה"ח שם כתב שתרתי לריעותא אמרי' רק היכא שהוי חסר ואתאי כשיטת התוס' בנדה ובחולין עיי"ש והתוס' לא הקשו כן דס"ל שסר ואתאי אי"ז סברא לחלק. הנה יש להעיר דלכאור' בתוס' משמע שרק בגונא של סכין איתרעי וכו' בעי' לסברת חסר ואתאי, אכן בתוס' הרא"ש הנ"ל בכתובות גבי אשת כהן דאזלי' בתר חזקת בתולה אע"פ דהוי תרתי לריעותא משום דלא הוי חסר ואתאי, אע"פ שהוי בגוף אחד, ועוד העירו להקשות מאי שנא לדברי התוס' הרא"ש דין חזקת בתולה דל"א תרתי לריעותא משום שלא הוי חסר ואתאי מטב"ל ועלה בסוגיין דנמצא עליו דבר חוצץ דאמרי' תרתי לריעותא. ובספר שחיטת חולין כתב דבטבל ונמצא דבר חוצץ לא הוי ודאי חציצה אלא רק ספק, ואזלינן לחומרא. והיינו שבגונא של"א חסר ואתאי אכתי הוי ספק ולחומרא. והנה הכא בשיטת ר"ה שהבהמה אסורה כתב הרמב"ם (פ"א הכ"ד) דאי"ז אלא ספק נבילה, וצ"ב למה לא הוי ודאי עיי' התרתי לריעותא. [ועיי' ברעק"א שהסתפק בזה] וביאר הפמ"ג (י"ח סק"א) דכיון דלא הוי חסר ואתאי הוי ספק, דהוי חזקה דמעיקרא דסכין נגד חזקה דמעיקרא של הבהמה. וכיסוד זה מבואר גם במחנ"א אישות סי' ג', שהקשה בהא דבערב בתרומה שנטמאת ספק אם קודם ביה"ש ספק אחר ביה"ש"מ דהרי זה ספק אע"פ שיש כאן תרתי לריעותא [חזקת ביתו והרי עירוב למת לפניך] מ"מ הוי ספק כיון דלא שייך חסר ואתאי. ועיי' גם בחי' רע"א שדן דכאן הוי רק ספק דכיון דלר"ח הוי ודאי מותר א"כ גם לר"ה י"ל דהאיסור רק מספק. אכן הש"ש לומד בדעת הרמב"ם דכל תרתי לריעותא הוי ספק ולכן כאן הוי ספק נבילה ע"ש (ש"ג פט"ו). ועיי' בשו"ע סי' כח ס"כ שפסק דבנמצא סכין פגום חייב בכסוי הדם מספק, [והב"ח חולק, ועי' בפמ"ג שם סק"ח משכ"ב] וכן מבואר בחו"מ סי' ש"ו ס"ה דהוי ספק והשוטח פטור מלשלם על ההיזק. והגר"א שם כתב דהמקור דהוי רק ספק הוא מהא דאמרינן בסוגיא "כל ספק לאתויי הא דרב הונא" אלמא דרב הונא פוסל רק מספק.

ק) הנה במחלוקת רב הונא ורב חסדא יש לבאר במה שורש מחלוקתם, ויש לדון בזה בכמה דרכים ע"פ המבואר לעיל, א- הנה לסברת ר"ח שאסממ"ו וס"ל לר"ה שגם אם שיכר בה עצמות לא מהני ע"כ שהמחלוקת היא שר"ה אינו סובר להאי אסממ"ו וצ"ב בטעמא דמילתא [וביאר הקושיא שלכאור' סברת אסממ"ו היא כסברת רוב ומדוע שיחלוק ע"ז ר"ה ואולי ע"פ המבואר בראשונים שגם על סברת רוב הכא לא אזלי' בתרא

וע"כ משום שחזקת בהמה בחייה וכו' היא חזקה אלימא מאוד כמבואר באות צג וא"כ ה"ה שפליג על סברת אסממ"ו] והנה לפי תירוץ התוס' [השני] שגם סברת סכין איתרעי בהמה לא איתרעי בעי' לסברת אסממ"ו א"כ י"ל דרב הונא מטעם שפליג על סברת אסממ"ו פליג גם על סברת סכין איתרעי וכו', **ב- לתירוץ התוס' [השלישי]** דטעמו של רב חסדא הוא משום דאיכא ספק ספיקא י"ל דר"ה סובר שלא מהני ס"ס נגד חזקה זו כמבואר לעיל בדברי הרשב"א או שס"ל שאי"ז נחשב לס"ס. ג- לתי' ראשון בתוס' יש לדון מ"ט פליג ר"ה ויש לבאר שהמחלוקת היא בדין תרתי לריעותא היינו שר"ה ס"ל לדין תרתי לריעותא גם במקום שאין חסר ואתאי ור"ח ס"ל שרק בחסר ואתאי איכא לסברת תרתי לריעותא וכן מבואר באחרונים [ראש יוסף, בכור שור, תפארת יעקב, וחזו"א אבהע"ז סי' פ' סק"ג] ועיין לעיל מה שנתבאר מדברי האחרונים אם הוי אסור בודאי או בספק, **והנה התוס' בע"ב** הקשו בנגע שהסגירו שנמצא חסר אם נכנס לבית אדם טהור למה לא נטהרנו משום תרתי לריעותא [חזקת טהור והרי חסר לפניך], ובתוס' נדה ב' ב' תירצו דאין שם חסר ואתאי. **וכתב הראש יוסף** דתוס' דידן שלא תירצו כן משום דרב הונא חולק ע"ז. **אבל קשה לפ"ז** שסברת חסר ואתאי לא תהיה להלכה שהרי פסקינן כר"ה היכא שלא שיבר בה עצמות. **ועוד קשה לפ"ז** דאי"ז שייך לדברי ר"ה דלעיל דבהמה בחייה בחזקת איסור עומדת [גבי ספק אם נשחטו רוב סימנים] ובגמ' אמרינן דר"ה "כשמעתי". **ד- אפ"ל** דסברת רב הונא משום דגם כאן יש לדמותו לחסר ואתאי, כיון דהעור יכול לפגום את הסכין, היינו שיש ריעותא מחמת העור וכמו שמבואר ברעק"א בשיטת הרמב"ם שגם אם נאבד הסכי פליג משום שיש ריעותא שנתעסק בעור, וה"ה י"ל לחולקים על הרמב"ם דמ"מ הוי סברא לחזק את הריעותא וכמו בחסר ואתאי, ועיין [ועיין בשחיטת חולין בשם הפנ"י כעין סברא זו ולא מצאתיו]. ה- בדרך פלפול י"ל, דהנה נחלקו ר"ה ורב חסדא בב"ב (ל"א:) גבי שני כתות עדים המכחישות זו את זו דר"ה סובר דזו באה בפני עצמה ומעידה וזו באה בפני עצמה ומעידה ור"ח סובר דבהדי סהדי שקרי למה לי, וביארו האחרונים את מחלוקתם דר"ה סובר שחזקה זה "הנהגה" בעלמא ולכן לא איכפת לי שכת אחת ודאי משקרת, אבל רב חסדא סובר שחזקה זה "בירור" וממילא לא שייך לדון אף אחת מכתות אלו כיון שאחת מהם ודאי משקרת. וא"כ י"ל דאזלי' הכא לטעמיהו דרב חסדא שסובר שחזקה היא בירור א"כ כיון שנקבע על הסכין שאזלינן בתר חזקתו א"כ בהמה לא איתרעי אבל ר"ה שסובר שחזקה זה רק הנהגה א"כ כיון דסכין איתרעי גם הבהמה שדינה הוא בתוצאה מדיני הסכין נמי איתרעי. ודו"ק. ויתיישב בזה היטב גם דברי הגמ' דר"ה כשמעתי והיינו שר"ה ס"ל מחזיקין מאיסור לאיסור והבאנו (באות ?) מהעונג יו"ט שהמחלוקת אם מחזיקין מאיסור לאיסור היא ג"כ בענין זה אם הוי הכרעה או הנהגה וא"ש היטב.

קא) "שחט את הוושט ונמצאת הגרגרת שמוטה". נחלקו רש"י והבה"ג בתוס' ט' א' אם נשחטו הסימנים ממקומם הוי טריפה או נבילה, ולהסוברים דהוי טריפה קשה למה לא מטהרינן מספק, והרי אין כאן חזקת אינו זבוח. והנה רבנו יונה [מובא בר"ן וברשב"א בע"ב] הוכיח מסוגיין דכל ספק טריפה שנולד מחיים אסור, ותמהו עליו מה ראה היא מספק נבילה לספק טריפה, אמנם להנ"ל דגם הכא הוי ספק טריפה א"ש [כ"כ ביה"ל ח"ב סי' יז אות ז'] אמנם י"ל דבעיקור סמנים כיון דהוי טריפה בסימנים שוב אין השחיטה מוציאתה מידי נבילה, וכמו שביאר הביה"ל (שם, ובסי' כ') דעת הסוברים דנקובת הוושט הוי נבילה מה"ט דהוי טריפה בסימנים.

י' ע"ב

וחמד"ש יו"ד סי' כ"ה] ובביאור השיטות הנ"ל דחזקת הגוף עדיפא על שאר החזקות מצאנו ב' דרכים באחרונים. עיין בשערי יושר (ש"ב פ"א) ובקובץ שיעורים (כתובות אות רס"ה) [הרחבה אות קב].

ג) [כיצד לומדים חזקת הדין מחזקת הגוף] יש להקשות לשיטות הנ"ל שחזקת הגוף עדיפא משאר החזקות כיצד נלמדו כל החזקות [היינו חזקות דין] מבית המנוגע דהוי חזקת הגוף. ועיין בקו"ש בכתובות אות רס"ה ובשעריי (ש"ב פ"א) ובחוט המשולש (ח"ג סכ"ז). [הרחבה אות קג].

ד) [השיטות שאין עדיפות לחזקה"ג על חזקת דין] דין זה דחזקת הגוף עדיפא משאר חזקות אינו מוסכם כלל עיין בסוגיא בכתובות ע"ה: דהחולקים על רבי יהושע שם בפשטות ס"ל שחזקה"ג לא עדיפא על שאר חזקות עי"ש בסוגיא ובמהרש"א (כתובות עה: ע"ד תוס' ד"ה ספק) ועיין עוד בגרש"ר (חידושי רבי שמואל כתובות סי' י"ב) בדעת הרעק"א (כתובות ט' ע"א) ובקו"ה סימן כ"ח [הרחבה אות קד]

ה) "ודילמא כגון שיצא דרך אחוריו" [מקור דיני חזקה לר"א בר יעקב] בגמ' מבואר דרב אחא בר יעקב פליג על הלימוד מבית המנוגע. ולכאוי' לדבריו אין מקור לדין חזקות. ועיין בתוס' (י"א ע"א

א) "מנא הא מילתא דאמור רבנן זיל בתר חזקה". יש ג' מינים של "חזקה". א- חזקה דמעיקרא כבסוגיין. ב- חזקה הבאה מכח הנהגה, סוקלין ושורפין על החזקות כו'. ג- חזקה מכח סברא-אין אדם פורע בתוך זמנו וכו', ובפשטות אין ג' הנידונים שייכים זל"ז, אמנם בב"ש (אהע"ז סי' י"ט סק"א) דן למה לא ילפי' זמ"ז וכן דן בקרי"ס דילפינן להא דסוקלין על החזקות מבית המנוגע וממקלל אביו ומשמע שישוד החזקות שווה [הרחבה אות קא].

קב) "דלמא אדנפיק ואתא בצר ליה שיעורא". [עדיפות חזקת הגוף משאר חזקות] הנה דין זה דאזלינן בתר חזקה הנלמד מבית המנוגע הוא לכאוי' דין "חזקת הגוף". ועיין בשעריי (ש"ב פ"א) שדן בזה. ומצאנו בכמה ראשונים ואחרונים מעלות לחזקת הגוף על חזקת דין א- דעדיפא מחזקת דין [תוס' כתובות ע"ה: ר"ש בנגעים פ"ד מ"יא בתוס' בנדה י"ט תרומת הדשן שלי"ג מהרי"ט שו"ת חו"מ ס"כ שטמ"ק (כתובות שם) בשם הרא"ה והריטב"א]. ב- רק חזקה"ג מהני להוציא ממון [פני יהושע כתובות ע"ה: ודף י"ג ש"ש (ש"א פט"ו וש"ב פ"ד) בה"ל (ח"ג סי' י"ז אות א' ד"ה ואמנם) ומהרי"ט (כתובות ע"ו ע"א ד"ה רב אש"ן)] ג- לא מהני תרתי לריעותא נגדה [ציון לעיל אות ?] ד- יש שס"ל שמהני בס"ט ברה"י [ש"ש"א פט"ו

ז) **בתוד"ה ודילמא**. [חזקה עם ריעותא דחסר לפניך] הקשו תוס' מנ"ל דין חזקה בגוונא דאיכא ריעותא דחסר לפניך, ותי' דבבית המנוגע ג"כ מיירי בגוונא של חסר לפניך [ועיין בחזו"א נגעים סי' ה' סק"ט מש"כ בדברי התוס']. והנה יסוד זה דאזלי" בתר חזקה עם ריעותא דחסר לפניך תלוי במחלוקות בראשונים כדלהלן. דיעוין בתוס' ביבמות ס"ט ע"א ובשו"ת מהרי"ט (ח"א סי' י"א) בשם מורו לחלק בין חזקה עם ריעותא דלא אזלי" בתרא לבית המנוגע וע"ע בשער המלך (אישות פ"ג הי"ד) [הרחבה אות קז].

ד"ה מנא) ובמהרש"א שם ועיין במשך חכמה (פרשת ראה) מדברי התוספתא.

ו) **[דין חזקה לשיטת ר"מ דחייש למיעוטא]** שיטת הפרמ"ג (יו"ד כ"ח סקכ"ז) שכשם שר"מ לא אזיל בתר רוב כמו כן לא אזיל ר"מ בתר חזקה, ולכא"ו ראייה לדבריו מסוגיא ביבמות קי"ט ע"ב ע"ש היטב, וצ"ב וכי כל הסוגיא הכא לא קאי לר"מ [הרחבה אות קו].

קא) "מנא הא מילתא דאמור רבנן זיל בתר חזקה". הנה מצינו שלשה דינים שנקראו בפי חז"ל "חזקה". א) חזקה קמיתא, וזהו הנידון דסוגיין. ב) חזקה הבאה מכח הנהגה, וכדאיתא בקידושין דף פ' סוקלין ושורפין על החזקות כו' איש ואשה תינוק ותינוקת שהגדילו בתוך הבית נסקלין ונשרפין זע"ז. ג) חזקה מכח סברא כגון חזקה אין אדם פורע בתוך זמנו (ב"ב ה' ב'). והנה בפשטות אין ג' הנידונים שייכים זל"ז, ורק שוים המה בשמם, אבל דיניהם וגדריהם ומקורם חלוקים זמ"ז. ועי' בשו"ת הגרע"א סי' קלו ובחת"ס חו"מ סי' ס"ז שאין לדמות החזקות. אמנם באחרונים מבואר דיש שייכות ביניהם. דהנה הרמב"ם (פ"א ה"כ מאיסור"ב) הביא הוכחה להא דסוקלין ושורפין על החזקות ממה שדנה תורה במכה ומקלל אביו שיומת, ומנין לנו ראייה ברורה שזה אביו, אלא בחזקה עכ"ד. ובב"ש סי' י"ט סק"א הקשה דלמה בסוגיין לא ילפינן חזקה מהך ילפותא של הרמב"ם ובבית מאיר תמה על קושיתו דהא ב' חזקו הם ואין שייכות זל"ז. אמנם כדברי הב"ש מבואר בקרי"ס שם דילפינן להא דסוקלין על החזקות מבית המנוגע וממקלל אביו, אלמא דימה הקרי"ס ב' החזקות זל"ז. וכמו"כ יעו' ברדב"ז (ח"ב סי' רמ"ה) שהביא ראייה דמהני דין הוחזק אפי' לקולא מהא דמפרש רש"י בסוגיין "במקומות הרבה סמכו חכמים על החזקה לאסור ולהתיר". וידוע לבאר בזה דמוכח דיסוד דין חזקה הוא שניזיל בתר הפשטות הנראה לעניניו ולא נחשוש לדברים אחרים וזהו יסוד שני החזקו הללו. [וכן ידוע בשם הגר"פ זצ"ל דכל חזקה יסודה משום ש"הוחזק" שכן הוא, וע"ז באה ההלכה של חזקה, ועיין בספר שני שבילין שבילי דחזקה שהאריך בזה ואכ"מ] וענין זה יש להוכיח ממה שמצאנו דין סמוך מיעוטא ללחזקה וסמוך רובא לחזקה, ויבואר עוד להלן בדף י"א.

קב) "מנא הא מילתא דאמור רבנן אוקי מלתא אחזקיה... דלמא אדנפיק ואתא בצר ליה שיעורא". [עדיפות חזקת הגוף משאר חזקות] הנה דין זה דאזלינן בתר חזקה הנלמד מבית המנוגע הוא לכא"ו דין "חזקת הגוף". אמנם בשער"י (ש"ב פ"א) כתב דיש מקום לומר דנגעי בתים אינם בגדר חזקת הגוף דאי"ז שינוי בגוף הבית אלא בדינו [מש"א נגעי אדם] אבל כתב דמ"מ בפשטות הוי חזקת הגוף כמבואר. אכן מלבד חזקת הגוף מצאנו חזקות שהם "חזקת דין" כגון חזקת אשת איש, וחזקת פנויה, וחזקת טבל וטומאה וכד'. ובפשטות לא נמצא מקור נפרד לב' חזקות אלו, ועל כרחך שנלמדו כולם מחזקת הגוף. [ולהלן יתבאר שאפשר שיש מקור אחר מהתורה לחזקת דין]. והנה מצאנו בכמה ראשונים ואחרונים מעלות לחזקת הגוף על חזקת דין א- שיטת התוס' (כתובות ע"ה: ד"ה ספק והובא גם בר"ש בנגעים פ"ד מ"א) ובתוס' בנדה (י"ט) דחזקה"ג עדיפא מחזקת טמא. ועיין בתרומת הדשן (של"ג) דלכן עדיפא מחזקת פנויה דהוי חזקת דין, וכן במהרי"ט (שו"ת חו"מ ס"כ) ובשטמ"ק (כתובות שם) בשם הרא"ה והריטב"א. ועיין ב"ח אה"ע ז"ל ס"ט וב"ש שם ס"ק ס"א ובית מאיר שם. ב- בפני יהושע (כתובות ע"ה: ודף י"ג) כתב דחזקת הגוף עדיפא מרוב, ולכן בחזה"ג לחדר אפשר להוציא ממון מש"א כ' ברוב והובאו דבריו גם בש"ש (ש"א פט"ו וש"ב פ"ד) ע"ש. [וגם צירוף של בוש"ש וחזקת הגוף (כתובות י"ב: י"ג ע"א) כתבו כמה אחרונים שהוא דוקא בחזקת הגוף עיין בבה"ל (ח"ג סי' י"ז אות א' ד"ה ואמנם) ובחי' מהרי"ט (כתובות ע"ו ע"א ד"ה רב אשי)] ג- כמה מהאחרונים נקטו שלא מהני תרתי לריעותא נגד חזקת הגוף [עיין לעיל אות ? הרחבה בזה] ד- בשב שמעתא (ש"א פט"ו) ובחמד"ש (יו"ד סי' כ"ה) נקטו דחזקת הגוף מועלת גם בספק טומאה ברשות היחיד [דבשאר חזקות ספיקו טמא] וכן כתבו דלא אמרי' במקום חזקת הגוף דספק סוטה הוי כודאי. והנה בביאור השיטות הנ"ל דחזקת הגוף עדיפא על שאר החזקות מצאנו ב' דרכים באחרונים. א- בשער"י יושר (ש"ב פ"א) ביאר דחזקה המכרעת את שורש הספק היא מכרעת יותר משאר החזקות, ושאר הדינים נגררים אחריה. ומטעם זה חזקת הגוף שהיא חזקה בשורש הספק עדיפא [ועיין בדברי התוס' רא"ש נדה ב': משמע לענין מקוה כדברי השער"י הנ"ל, ואף ברעק"א (חולין יא ע"א) לענין פרה אדומה המטהרת את הטמא כתב נמי סברא זו דאנו דנים קודם על הפרה והמקוה וכו'. ע"ש] ב- בקובץ שיעורים (כתובות אות רס"ה) ביאר, דכיון שיסוד ענין החזקות הוא לנקוט שלא קרה שינוי ממה שהיה קודם או לכה"פ שהיה שינוי מועט ככל האפשר, לכן חזקת הגוף אלימא משאר החזקות והיינו משום דשינוי בגוף הוא שינוי גדול יותר משינוי "בדין" והוי כמו ב' חזקות כנגד חזקה אחת. ובמהרי"ט (שו"ת חו"מ ס"כ) מבואר על דרך זו, דחזקת דין וטומאה הוי "חזקה קלילה" ועומדת להשתנות מש"א כ' "חזקת גוף" דאינה עומדת לשינוי.

קג) [כיצד לומדים חזקת הדין מחזקת הגוף] מעתה יש להקשות לשיטות הנ"ל שחזקת הגוף עדיפא משאר החזקות כיצד נלמדו כל החזקות [היינו חזקות דין] מבית המנוגע דהוי חזקת הגוף. ובקו"ש (כתובות אות רס"ה) ביאר לפי דרכו [שהובאה לעיל] דמעלת חזה"ג על שאר החזקות היא משום שהשינוי גדול יותר היכא שהוא שינוי בגוף א"כ אפשר ללמוד מבית המנוגע דאמרי' חזקה שלא נשתנה הדבר ל"ש שינוי קטן ל"ש שינוי גדול. ובשער"י (ש"ב פ"א) כתב לפי דרכו דאין מעלה לחזה"ג משאר חזקות אלא מטעם שהיא בשורש הספק א"כ כמו שמהני חזקת הגוף כן מהני שאר חזקות אלא שהם אינם בשורש הספק. ועיין בשער"י (שם) שתמה ע"ד הש"ש דאי חזה"ג אלימא גם בס"ט ברה"י כיצד שייך ללמוד ממנה שאר חזקות, ולפ"ד הקו"ש י"ל דנלמד עיקר הדין שאין לשנות דבר ממה שהוחזק וא"כ ל"ש שינוי גדול ול"ש שינוי קטן, וכן צ"ל לסוברים שחזקה

העשויה להשתנות שמייה חזקה וחזקה הבאה מכח רוב שמייה חזקה, והיינו משום דשורש החזקות אחד הוא. [ובחוט המשולש (ח"ג סכ"ז) כתב דבאמת מחמת זה דחזקת הגוף עדיפא משאר החזקות אין ללמוד ממנה "חזקת דין" ועל כרחק שחזקת דין הוי מטעם הלכה למשה מסיני או מטעם סברא ועיין עוד בשו"ת חלקת יואב פתיחה ל"ד ס"ב משכ"ב. ולהלן יתבאר שאפשר דהמקור לחזקת דין הוא מקרא ד"לטהרו או לטמאו".

קד) [השיטות שאין עדיפות לחזקה"ג על חזקת דין] אכן דין זה דחזקת הגוף עדיפא משאר חזקות אינו מוסכם כלל בדגמ' בכתובות ע"ה: נחלקו רבן גמליאל ור' יהושע אי אזלי' בתר חזקת הגוף להוציא ממון ואיתא בגמ' "אמר רבא לא תימא רבי יהושע לא אזיל בתר חזקה דגופא כלל אלא כי לא אזיל ר' יהושע בתר חזקה דגופא היכא דאיכא חזקה דממונא אבל היכא דליכא חזקה דממונא אזיל רבי יהושע בתר חזקה דגופא". ובמהרש"א (כתובות עה: ע"ד תוס' ד"ה ספק) כתב דלר"ג ורבנן חזקה"ג לא עדיפא משאר חזקות, וראיתו היא מהא דאיתא שם בגמ' דנחלקו רבי יהושע וחכמים בספק בהרת קדמה לשער לבן, דחכמים מטמאין ור"ג מטהר מטעם חזקה"ג, ואע"פ דאיכא חזקת טמא כנגדו. ע"ש. ומשמע דחכמים לא אזלי' כה"ג בתר חזקת הגוף ומשום שאיכא כנגד חזקת הגוף חזקת טמאה וא"נ דר"ג ס"ל דאזלי' בתר חזקת הגוף כנגד חזקת טמאה יצא לנו ג' מחלוקות בדבר [היינו שיטת חכמים דחזקה"ג לא עדיפא מחזקת טמא ולא מהני להוציא ממון ושיטת ר"ג דעדיפא מחזקת ממון ומחזקת הגוף ורבי יהושע דלא מועלת להוציא ממון ועדיפא משאר חזקות] אלא ע"כ דס"ל לר"ג כחכמים דלא עדיפא חזקת הגוף משאר חזקות והוי רק ב' דעות בגמ' התם. וכן ביאר הגרש"ר (חידושי רבי שמואל כתובות סי' י"ב) בדעת הרעק"א (כתובות ט' ע"א). ועיקר הנחתו של המהרש"א שחכמים שפליגי על רבי יהושע אזלי' בשיטת ר"ג דפליגי עליו בחזקת הגוף להוציא ממון, מבוארת להדיא בר"ש בנגעים פ"ד מ"א. ע"ש. ונמצא לפ"ז שלדעת ר"ג וחכמים חזקת הגוף לא עדיפא משאר חזקות, ועיין בקו"ה סימן כ"ח אות ? לענין הקושיא ממחט בבית הכסות על תוס' ביבמות ל': שכתב שאפשר שקימ"ל כר"ג שחזקה"ג לא עדיפא משאר חזקות ע"ש. [אלא שהדברים תמוהים, שלפ"ז יהיו סברות רבי יהושע ורבן גמליאל ור"א הפוכות זמ"ז, דלר"ג עדיף חזקת הגוף על חזקת ממון ולא עדיפא על שאר חזקות ולרבי יהושע הדין הוא בהיפוך ובמקור"א נתבאר]. אכן כל הראיה היא א"נ שלכ"ע חזקת בהרת הוי חזקה"ג אבל במהרי"ט (כתובות שם) כתב שהמחלוקת היא אם בחזקת בהרת הוי חזקת הגוף ע"ש.

קה) "ודילמא כגון שיצא דרך אחוריו" [מקור דיני חזקה לר"א בר יעקב] בגמ' מבואר דרב אחא בר יעקב פליגי על הלימוד מבית המנוגע. ולכאור' לדבריו אין מקור לדין חזקות. והנה בתוס' (שם י"א ע"א ד"ה מנא) כתבו דנדון הגמ' שם "מנא הא מילתא דאמרו רבנן זיל בתר רובא" קאי לרב אחא בר יעקב, משום דלשאר התנאים יש ללמוד מקור לדין רוב מדין חזקה, שהרי רובא וחזקה רובא עדיף. ע"ש. אכן מ"מ ביאר המהרש"א (שם) בדבריהם שלא פליגי רב אחא בר יעקב על דין חזקה, אלא דלא ס"ל לחזקה מקרא אלא מהלכה למשה מסיני. ע"ש. והנה, יסוד זה שדיני חזקות נלמדו מהלכה למשה מסיני מצאנו גם לענין הקושיא שהקשו האחרונים דא"נ דחזקת הגוף עדיפא משאר החזקות כיצד ניתן ללמוד ממנה "חזקת דין" כגון חזקת אשת איש וחזקת פנויה וכד', ונאמרו בזה כמה ביאורים **ובחוט המשולש (ח"ג סכ"ז) שכתב דבאמת מאחר דחזקת הגוף עדיפא משאר החזקות אין ללמוד ממנה "חזקת דין" ועל כרחק שחזקת דין הוי מטעם הלכה למשה מסיני, או מטעם סברא. [וק"ק דסוגיין מיירי לענין חזקת בהמה בחייה וכו' היא חזקת דין, ומשמע שהלימוד לזה הוא מבית המנוגע]. וממה שנתבאר לעיל אפ"ל דלשיטת רב אחא בר יעקב המקור לדין חזקת הגוף הוא מקרא ד"לטהרו או לטמאו" שהרי קרא זה מיירי לשיטת רבי יהושע (בנגעים פ"ד מ"א) לענין שאזלי' בתר חזקת הגוף [ולדעתו ילפי' מהכא דאזלי' בתר חזקה גם בגוונא שיש סיבה שלא נזיל בתר החזקה] וא"כ י"ל לדעת רב אחא בר יעקב שהמקור לדין חזקה הוא מקרא זה, וגם נדע מקרא זה דין חזקה היכא דאיכא ריעותא בחזקה [כמו שכתבו תוס' (בסוגיין) דילפי' לחזקה מבית המנוגע גם היכא דאיכא ריעותא לפנינו] והתם נמי [בדינו של רבי יהושע] איכא בהרת לפנינו [אלא שיש שס"ל שאי"ז נחשב לריעותא ואכמ"ל] והראוני במשך חכמה (פרשת ראה) שהביא דברי התוספתא שכתב דמקור הדין לחזקה הוא מהא שאין יוצא הרוצח עד מות הכהן הגדול, ומוקמי' לכהן שהוא בחזקתו שהוא חי [וא"כ י"ל שזהו מקור דין החזקה לרב אחא בר יעקב]. אלא שמקור זה הוא בגוונא שלא איתרע החזקה שהרי התם מיירי בגוונא שלא ידעי' שמת הכהן כלל ואין אנו מסתפקים מתי מת הכהן הגדול. ע"ש. והקשה עוד במשך חכמה מ"ט לא הבאנו ראייה לדין חזקה דאיתרע מנביא שקר שכתב הספרי שאינו חשוד למפרע והטעם הוא משום חזקה ובכה"ג הוי חזקה דאיתרע. וכתב דבאמת אפשר שרב אחא בר יעקב למד דין חזקה דאיתרע מהתם. ועי"ש עוד שדן שאפשר שבכה"ג הוי תרתי לריעותא ובזה דבריו מחודשים מאוד. ואכמ"ל.**

קו) [דין חזקה לשיטת ר"מ דחייש למיעוטא] הנה מצינו שיטת הפרמ"ג (יו"ד כ"ח סכ"ז) דלר"מ דס"ל דחיישי' למיעוטא אזי בשחיטת חש"ו אילולי הטעם שרוב מעשיהם מקולקלים היה הדין שחייב בכיסוי הדם וז"ל "דאי מחצה על מחצה על כל פנים מדרבנן היה מצריך כיסוי דכיון דלא אזיל בתר רובא מדרבנן כל שכן בתר חזקה". עכ"ל ע"ש. הרי מבואר דדעת הפרמ"ג שכשם שר"מ לא אזיל בתר רוב כמו כן לא אזיל ר"מ בתר חזקה, ואף כ"ש הוא, והיינו משום דרובא וחזקה רובא עדיף. ויש לדון הרבה בדבריו, והנה בסוגיא ביבמות קי"ט ע"ב "סיפא חזקה לשוק ורובא לשוק והוי זכרים מיעוטא שמיעוטא ולא חייש ר"מ" ועי"ש בתוד"ה וחזקה ומשמע כדברי הפרמ"ג ע"ש, ועוד לכאור' ראייה ברורה לשיטת הפרמ"ג היא מדברי הגמ' הנ"ל, דקשה מ"ט הוצרכה הגמ' לומר דהזכרים הוי מיעוטא דמיעוטא דגם אילו הוי מחצה על מחצה מ"מ הוי אזלי' בתר החזקה שהיא לשוק, ומוכח כדברי הפרמ"ג דלר"מ לא אזלי' בתר חזקה. [אלא שנראה לדחות הראיה גם מד' ההתוס וגם מד' הגמ' דהן אמת הוא שבסוגיא זו מוכח שר"מ לא אזיל בתר חזקה אמנם כ"ז לענין חזקה דרבה היינו חזקה דאי', וביאור החילוק דבעלמא ר"מ אזיל בתר חזקה אבל בתר חזקה דאי' שהיא רק חזקה שאל תוציאנו מספק אבל אין ענינה להעמיד על המצב הקיים ממש בכה"ג לא אזיל בתר חזקה ומ"מ אזיל בתר חזקה זו לצרפה לרוב משום דסו"ס הוי שינוי כל שהוא לומר שלא כחזקה זו ועיין]. ומ"מ נראה ברור שגם לשיטת הפרמ"ג שר"מ לא אזיל בתר חזקה אין לומר דפליגי ר"מ על כל דיני חזקות בספיקות, דלא מסתבר שיחלוק ר"מ על כל דיני חזקות שבש"ס [דלא מצאנו בשום מקום שיש מי שחולק על עיקר

דין חזקה דמעיקרא, וגם ר"א בר יעקב לא פליג בזה אלא שס"ל שאין ללמוד כן מבית המנוגע כמו שבארנו] אלא י"ל דרק בכה"ג דאיכא ספק של מחצה על מחצה [ולא של חסרון ידיעה] ס"ל לר"מ דלא שייך דין חזקות משום שהתם הוי גדר ספק אחרים ויש בזה כמה נפ"מ ואכמ"ל.

קז) בתוד"ה ודילמא. [חזקה עם ריעותא דחסר לפניך] הקשו תוס' מנ"ל דין חזקה בגוונא דאיכא ריעותא דחסר לפניך, ותי' דבבית המנוגע ג"כ מיירי בגוונא של חסר לפניך [ועיין בחזו"א נגעים סי' ה' סק"ט מש"כ בדברי התוס' הנ"ל]. **והנה** יסוד זה דאזלי" בחר חזקה עם ריעותא דחסר לפניך תלוי במחלוקות בראשונים כדהלן. **דהנה** בתוס' ביבמות ס"ט ע"א מבואר דבספק על כועל אם הוא בן ט' הדין הוא דלא מעמידים על חזקה הקטן היכא דאיכא ריעותא לפנינו שהיום הוא גדול, וקשה דהא בכל מקום אזלי" בחר חזקה דמעיקרא הגם שיש ריעותא לפנינו. ובתוס' בסוגיין הוכיחו ד"ז מבית המנוגע דאזלי" בחר חזקה גם כאשר בא הכהן לאחר שבוע וראה שנתחסר ע"ש, **ובשו"ת מהרי"ט** (ח"א סי' י"א) הביא בשם מורו לחלק בין היכא דכשנולד הספק לא היה ריעותא דאז גס היכא דאיכא אח"כ ריעותא דהשתא מ"מ אזלי" בחר מעיקרא, וזהו שהביאו התוס' בחולין ובנדה הנ"ל מבית המנוגע ובכה"ג אזלי" בחר חזקה עם ריעותא, אבל היכא שכשנולד הספק ואנו דנים להעמיד על החזקה איכא ריעותא לפנינו דבכה"ג אין מעמידים על החזקה דמעיקרא. וזהו שכתבו התוס' ביבמות דכיון שכאשר נולד הספק הוא כבר גדול אין לנו להעמיד על החזקה דמעיקרא. **והקשה המהרי"ט** דמוכח לא כן בכ"מ כגון במתני' בטהרות (פ"ה מ"ז) דמבואר התם דאם ראו אדם חי בערב ונמצא מת בבוקר ונגע באדם ולא ידעי' אי קודם שמת או אח"כ מוקמי' על חזקה חי דמעיקרא הגם שבשעת לידת הספק איכא ריעותא בחזקה. ועוד דמאי שנא מהדין המוסכם שמקוה שנמדד ונמצא חסר דאילו דין תרתי לריעותא היינו מעמידים על החזקה [היינו חזקת שלמות המקוה] ואמרי' השתא הוא דאתחסר, הגם שעתה בלידת הספק חסר הוא לפנינו. **ותי' המהרי"ט** דהחזקה ביבמות הוי חזקה העשויה להשתנות ולכן אי לא ידעי' אם הוא בן ט' או לא ודאי ניזיל בחר מעיקרא אבל היכא שעתה הוא בן ט' אין לדון בחר מעיקרא כיון שעומד להשתנות. **וכ"כ בפנ"י** גיטין כ"ח ע"א שיישב ג"כ שיטת התוס' בדרך זו דהכא הוי חזקה העשויה להשתנות. ע"ש. **ועיין בשער המלך** (אישות פ"ג הי"ד) שכתב לבאר דברי התוס' דבאמת ס"ל דהיכא דאיכא ריעותא בחזקה דמעיקרא לא אזלי" בחר מעיקרא, אלא דנשאר הדבר בספק ומה דבעי' במקוה שנמדד ונמצא חסר לתרתי לריעותא הוא בשביל לעשותו ודאי טמא אבל בלה"כ הוי ספק, וגם במתני' בטהרות דראוהו חי מבערב הטעם דטהור אי"ז משום חזקה אלא מטעם ספק טומאה ברה"י דטהור. **והנה בגמ' בנזיר** ס"ה: מבואר דמקור דברי רבי יהושע שמטהר בספק נגע הוא מהא דכתיב "לטהרו או לטמאו" דמאחר שפתח הכתוב תחילה בטהרה נלמד שספיקו טהור והנה התם מיירי ג"כ בחזקה עם ריעותא דהא איכא בהרת לפנינו, ומ"מ למד כן מהפס' דלטהרו או לטמאו דאזלי" בחר חזקה, והנה החזקה בספק בהרת אינה דומה לחזקה בנגע ע"פ החילוק של אביו של המהרי"ט הנ"ל דבנגע כאשר אנו דנים מתחילה את החזקה לא היה בה ריעותא כלל, שהרי כשיצא הכהן מן הבית ואנו דנים מכח החזקה לומר שלא נתחסר הנגע בזמן היציאה הרי אין לנו ריעותא בזה כלל אלא שאח"כ כאשר בא הכהן בסוף השבוע וראה שחסר ואנו באים לטמאות את כל מי שנכנס לבית בימי הסגרו אז אנו מטמאין אותו הגם שחזי' עכשיו שיש ריעותא בחזקה, משא"כ גבי חזקת בהרת בזמן שאנו דנים לטמאות מכח החזקה איכא ריעותא לפנינו ומ"מ אזלי" בחר החזקה ולריעותא כזו אין מקור מבית המנוגע.

קח) [חזקת הגוף בס"ט ברה"י]

יא ע"א

ועיין עוד בשימ"ק החדש שכתב בשם רבינו מאיר [הרחבה אות קי].

ג) בא"ד. הקשה המהרש"א לשיטת התוס' מ"ט לא נימא סמוך מיעוטא לחזקה קשה מ"ט לא אמרי' הכא סמוך מיעוטא דבהמות אינן טריפות לחזקת הטמא ובתי' ההשני כתב דמיעוט טריפות הוא מיעוט דלא שכיח. וצ"ב כיצד ילפי' ממיעוט טריפות לכל רוב ועיין בשעה"מ (פ"ג מיבוס הט"ז) והרעק"א בסוגיין וע"ע במחנ"א (בחי' על הר"מ פ"ג מיבוס הט"ז) מה שיישב קושיית המהרש"א ודבריו נסתרים בכל דברי הראשונים בסוגיית רוב מצוין אצל שחיטה מומחין וע"ע בספר שחיטת חולין ת"י נוספים על קו' המהרש"א [הרחבה אות קיא].

ד) **"רובא דאיתא קמן וכו'.** מבואר בסוגיין דאי אפשר ללמוד רובא דליתא קמן מרובא דאיתא קמן, אמנם ברש"י להלן בסוף הסוגיא מבואר דהלימוד הוא מדין רובא דאיתא קמן, ורגילים לבאר שרובא דאיתא אין בו סברא משא"כ ברובא דליתא קמן שיש בו סברא, אמנם עיין בקה"י (ס"ז) שכתב שלא הבין החילוק בזה ע"ש היטב. ומצאנו כמה חילוקים בין

א) **"מנא הא מילתא דאמור רבנן זיל בחר רובא".** עיין רש"י ור"ן (בחי'דושים) מ"ט הכא איבעי' לגמ' כן.

ב) **בתוד"ה מנא. [רובא וחזקה רובא עדיף].** הקשו תוס' דהא רובא וחזקה רובא עדיף וא"כ זה המקור ללמוד רוב, [ויש להעיק מדברי הש"ש והחמד"ש דס"ל שחזקה"ג עדיף מרוב] ותי' תוס' שקושיית הגמ' היא למאן דס"ל שאין מקור בתורה לחזקה ועיין היטב ברשב"א מה שתי' שרק לאחר שאמרי' לדין רוב קימ"ל רובא וחזקה רובא עדיף ודבריו צ"ע עיין בתוס' הרא"ש ובחמדת שלמה [בהקדמה] יסוד גדול בדין הכרעת רוב וחזקה וע"ע בקו"ש ב"ב ע"ח [וצ"ב מדין סמוך רובא לחזקה דמשמע שההכרעות הם בגדרים דומין זל"ז] וובתי' שני כתבו תוס' דרוב עדיף מחזקה אי"ז מסברא אלא ממה שראינו בפרה אדומה וצ"ב דלכאוי הוי ודאי נגע ומה"ט צריך שתהיה עדיפות לחזקת הבהמה על חזקת הטמאועיין ברעק"א משכ"ב וע"ע ברעק"א שהקשה אמאי לא ילפינן דרובא עדיף מחזקה מכל שחיטה דלא חיישינן למיעוט דשמא במקום נקב קשחית ע"ש.

זוממין ולכן תני' דלא הוי חזקה משום שלא נתבררה בשעתה ויבואר להלן] והקשה בראש יוסף דאי קו' התוס' היא לתני' ראשון דלעיל ד"ה מנא הא מילתא דלרב אחא בר יעקב פריך א"כ שפיר מייתי ראי' מפרה אדומה דאי מטעם חזקה א"כ מוכח מקרא וק"ו לרובא דעדיף מחזקה, ואי לפירוש רבי' חיים לעיל א"כ איך תירצו דאיכא חזקה אחרת כנגדה ואיך הונח להם בזה דא"כ מנ"ל דרובא וחזקה רובא עדיף דהא איכא חזקה אחרת נגד חזקה ומש"ה אזלינן בתר רובא למאי דס"ד בקושי' דחזקה שלא נתבררה הוי חזקה עי"ש. ועיין בחידושי ברוך טעם שהאריך בקו' זו. [הרחבה אות קטן].

ז) בא"ד. עיין בשו"ת רעק"א (קמא סי' קצ"ח) דלכאורה הי' אפשר לומר דהכא לא שייך לצרף חזקת טמא דגברא כיון דכבר הוכרע שורש הספק דהיינו הפרה שאינה טריפה וממילא ראוי' לטהר. ועיין בחת"ס ובאמרי בינה (דיני שחיטה סי' כ') ובחזו"א אבע"ז סי' פ' סקכ"ט. [הרחבה אות קטן].

ח) בא"ד. [חזקה שלא נתבררה בשעתה] וצ"ב בטעם הדבר דחזקה שלא נתבררה בשעתה אינה חזקה, ועיין בתוס' הרא"ש (עירובין לה:) בענין חזקה על הגברא שלא עירב בע"ש וצ"ע אם אפ"ל שהמבואר שם הוא הטעם לחזקה שלא נתבררה בשעתה. ועיין בשו"ת חמד"ש (יו"ד כ"ה) משכ"ב וצ"ב. ועיין בחת"ס דכתב דלא הוי דומיא דנגעים וצ"ב. ועיין במהרי"ט ח"א סי' ל"ז שהביא ראי' של"א חזקה שלא הובררה בשעתה מדין המשנה פ"ה דטהרות נגע באחד בלילה ואין ידוע אם חי או מת, עי"ש. [הרחבה אות קטן].

רובא דאיתא קמן לרובא דליתא קמן א- לענין מחלוקת ר"מ ורבנן כמבואר בתוס' ביבמות ק"ט ע"א ב- לענין ע"א נגד רוב עיין ברעק"א (כתובות י"ג ע"א) ובש"ש (ש"י פ"ז) ג- "לענין עשירי ודאי" עיין בשטמ"ק בב"מ ו' וברעק"א (מהדו"ת סי' קח) ובש"ש ד- בענין סמוך מיעוטא לחזקה, ברש"י בקידושין פ' כתב של"א סמוך ברובא דאיתא קמן, אמנם בתוס' בכתובות י"ג ע"ב ד"ה מסייע משמע שיש סמוך גם ברובא דאיתא קמן. ה- בענין ס"ט ברה"י ורה"ר בגמ' בכתובות ט"ו מבואר דבס"ט ברה"י וס"ט ברה"ר אזלי' בתר רוב, ומיירי ברובא דאיתא קמן ועיין בשאגת אריה (תשו' חדשות סי' י"ח) שכתב דרק רובא דאיתא קמן מהני לס"ט ברה"י ועיין בש"ש (ש"א פט"ו וריש ש"ב) ו- נחלקו הראשונים האם דין אין הולכים בממון אחר הרוב הוא רק ברובא דליתא קמן או גם ברובא דאיתא קמן. עיין בכתובות טו ע"ב דמוכח בראשונים דגם ברובא דאיתא קמן (כסוגיא התם) נאמר הכלל דאין הולכים בממון אחר הרוב. אמנם בתרומת הדשן (ש"י"ד) כתב בשם גליון תוס' דברובא דאיתא קמן גם לדעת שמואל אזלינן בתר רוב, וכן מוכח בעוד ראשונים [הרחבה אות קיב].

ה) "רובא דליתא קמן" יל"ע האם ברובא דליתא קמן לו יצויר שהיינו יודעים או מסופקים שמא היום במקום מסוים נולדים טריפות כמו כשרות האם לא היה דין רוב, ועיין בקה"י (ס"ז) ובחת"ס בסוגיין. [הרחבה אות קיג].

ו) בתוד"ה אתיא. הקשו תוס' מה הראיה דאפשר דאזלי' בתר חזקה, ותי' דכנגד זה יש חזקת טמא [אלא שהקשו מעדים

קט) "מנא הא מילתא דאמור רבנן זיל בתר רובא". כתב רש"י דאידי דנקט מנה"מ דחזקה נקט נמי מנה"מ דרוב. אמנם יעו' בחידושי הר"ן דזה קאי על מה שאמר רב הונא נשחטה בחזקת היתר עומדת והיינו משום רובא דליתא קמן שרוב בהמות אינן טריפות, ועיין בראש יוסף שתמה על שיטת רש"י מ"ט לא פירש כר"ן ע"ש.

קי) בתוד"ה מנא. [רובא וחזקה רובא עדיף]. הקשו תוס' דהא רובא וחזקה רובא עדיף וא"כ זה המקור ללמוד רוב, היינו מחזקה. [הנה שיטת הש"ש (ש"א פט"ו וש"ב פ"א) דחזקה"ג עדיף מרוב ולכן מועיל בספק טומאה ברה"י ולפ"ז לכאור' אין מקום לקו' הראשונים דרובא וחזקה רובא עדיף שהרי מקור החזקה הוא מחזקה"ג שעדיפא מרוב, אלא שמ"מ למדנו מחזקה גם חזקות שרוב עדיף מהם כגון חזקת דין ומזה אולי אפשר ללמוד רוב וצ"ע. וע"כ צ"ל כן לשיטת החמד"ש שכתב (יו"ד סי' כ"ה) כש"ש שחזקה"ג מהני בס"ט ברה"י]. ותי' דרובא ראשון כתבו תוס' דבאמת ניתן ללמוד רוב מחזקה וקושי' הגמ' למאן דס"ל שאין מקור בתורה לחזקה [אלא מהלכה למשה מסיני ומזה א"א ללמוד רוב עיין מהרש"א]. ועיין ברשב"א שדן מתחילה שכל קושי' הגמ' היא מטעם דלא איפשטא הבעיא אי אזלי' בתר חזקה, אלא שהקשה דודאי איפשטא דאזלי' בתא חזקה ואע"ג דאמר רב אחא בר יעקב "כגון דקיימי דרא דגברי" וכו', זהו רק דיחויא בעלמא, והטעם דאיבעיא לן אי אזלינן בתר רובא או לא, הוא משום "דהא דקי"ל רובא וחזקה רובא עדיפא ה"מ בתר דאיפשיטא לן דאזלינן בתר רובא אבל עד דלא קי"ל אי אזלינן בתר רובא או לא לא מוכחינן לה מחזקה דאימר בתר חזקה אזלינן ולא בתר רובא כלל". ודברי הרשב"א צ"ב דאם רוב עדיף מסברא על חזקה יש ליזיל בתר רוב גם בלא שיהיה כתוב בתורה רוב [וכמו שאזלי' בתר סוגי חזקות שונים מסברא לאחר שלמדנו את עיקר דין חזקה] ואם יש חילוק מסברא דאפשר ליזיל בתר חזקה ולא בתר רוב א"כ מדוע אחרי שהתחדש רוב אמרי' שהוא עדיף מחזקה. ובאמת בתוס' הרא"ש הביא תירוץ הרשב"א או תמה עליו מסברא עי"ש, ובשטמ"ק כתב דאע"פ שמסברא רוב עדיף מ"מ חזקה דכתיבא תהיה עדיפא משום דכתיבא עי"ש והדברים צ"ע מסברא וגם לא משמע כ"כ ברשב"א כדבריו. וביאר החמדת שלמה [בהקדמה] דיש חילוק בין הגזה"כ של רוב לגזה"כ של חזקה היינו שחזקה אינה בירור אלא גזה"כ להעמיד כל דבר על חזקתו כל שלא נודע להיפוך משא"כ רוב הוא 'בירור' ומחמת כן עדיף מחזקה, וממילא רק לאחר שיש גזה"כ שאזלי' בתר הבירור של רוב א"כ מימלא עדיף הוא מחזקה אבל מסברא לא היינו יודעים שהולכים אחרי בירור של רוב וממילא לא היינו יודעים שעדיף מחזקה, עי"ש. וכדברי החמד"ש כתב בקו"ש ב"ב ע"ח ובדברי חיים (אוי"רבך יו"ד ס"ו) [הנה יסוד זה שרוב עדיף מחזקה משום שהוא בירור וחזקה היא הנהגה מבואר

ג"כ בפנ"י בכתובות יב דכתב שאע"פ שחזקה עדיפא מרוב כדמוכח ממה שאזלי' בתר חזקה"ג להוציא ממון משא"כ ברוב מ"מ כאשר רוב מתנגד לחזקה אזלי' בתר הרוב משום שרוב הוא בירור ואין מקום לחזקה בכה"ג]. הנה המבואר לעיל דרוב הוא בירור ולכן עדיף מחזקה אי"ז משום שרוב הוא בירור 'שכלי' ו'מסברא' אלא משום דגדר הפסק ללכת אחרי רוב הוא משום דאמרה התורה שהספק מתברר ע"פ הרוב [ועיין בשער"י ש"ג פ"ג שכתב שרוב לא מועיל להוציא ממון כיון שאינו בירור שכלי אלא דין התורה בלא סברא ע"ש, ויש להוכיח שאין רוב וחזקה הכרעות שאין שייכות בניהם שהרי אמר' בכ"מ סמוך מיעוטא לחזקה והוי פלגא ופלגא, ועוד מוכח כן ממה דאיתא שסמוך רובא לחזק הוי המיעוטא כמיעוטא דמיעוטא וע"כ שיסוד ההכרעה בחזק וברוב דומה אחד לחבירו היינו שלא לשנות מהמוחזק לנו אלא שרוב הוא בגדר בירור וחזקה בגדר הנהגה או הכרעה ועיין היטב בזה]. הנה בתי' שני כתבו תוס' דרוב עדיף מחזקה אי"ז מסברא אלא ממה שראינו בפרה אדומה שאזלי' בתר הרוב אע"פ שיש חזקה של הגברא שהוא בחזקת טמא וממוכח שרוב עדיף מחזקה, ודברי' התוס' צ"ע דלכא"ג גם אם לא היה רוב על הבמה שהיא אינה טריפה אלא חזקה בעלמא ג"כ היה עדיף מחזקה כיון שהיא בשורש הספק, ודומה לחזקת הטהרות במקוה שא"א לצרף לטהר כיון שתלוית במגע הגברא [והיינו ודאי נגע] וכבר עמד בזה הרעק"א, אכן עיקר היסוד דודאי נגע אינו ברור כמבואר בסוגיא בקידושין דף פ' ע"ש ברש"י ובתוס' וברמב"ן (שם ובחולין פ"ו ובגדה י"ח) ולכא"ג תוס' הכא אזלי' לצד של"א חזקה בודאי נגע. והנה הרעק"א הקשה אמאי לא ילפינן דרובא עדיף מחזקה מכל שחיטה דלא חיישינן למיעוט דשמא במקום נקב קשחית אע"ג דאיכא חזקת איסור דבהמה המסייע למיעוט. ותירץ דרבינו חיים ס"ל כשיטת הריצב"א (בתוס' שבועות דף כד) דבחיי הבהמה אין איסור אינו זבוח, וסברת ר"ה היא מדין מחזיקין מאיסור לאיסור ולפי"ז אין ראייה דרובא עדיף מחזקה, דאפ"ל שהטעם שהשיטה מותרת היא משום שאין דין מחזיקין מאיסור לאיסור. [ועוד י"ל שמחזיקין מאיסור לאיסור הוא חזקה בגדר אל תוציאנו מספק ובזה עדיף רוב מחזקה עיין לעיל אות ? בשם העונג יו"ט שבוזה תלוי הנדון אם מחזיקין מאיסור לאיסור]. עוד יש לדון בעיקר קושית הרעק"א דלכא"ג תלוי במבואר בסוגיא לעיל דשיטת הרשב"א ועוד דל"א מחזיקין מאיסור לאיסור בספק טריפה אלא אדרבא מוקמי' על חזקה דרבה ורק בספק בשחיטה עצמה תלוי' בהכי אלא שיש לדון שספק נקובת הושט הוא ספק בשחיטה כמבואר לעיל ואכמ"ל. ועיין עוד בשימ"ק החדש שכתב בשם רבינו מאיר ז"ל להוכיח דרובא עדיפא מחזקה משעיר המשתלח דאיכא חזקה על החוטאים שעדיין לא נתכפרו ואיכא רובא דלאו טריפות נינהו ע"ש.

קיא) בא"ד. הקשה המהרש"א מ"ט לא אמר' הכא סמוך מיעוטא דבהמות אינן טריפות לחזקת הטמא ותי' א- דסמוך הוא מדרבנן ולא החמירו בפרה אדומה [וצ"ב דהא לר"מ אי"ז מדרבנן אלחא מעיקר הדין] ב- דמיעוט טריפות הוא מיעוט דלא שכיח. והנה לתי' ב' דהמהרש"א קשה דא"כ כיצד ילפי מפרה אדומה לענין רוב בעלמא הרי הוי מיעוטא דלא שכיח, כן הקשה בשעה"מ (פ"ג מיבום הט"ז) והרעק"א בסוגיין [ולכא"ג י"לדהסברא דהוי מיעוטא דלא שכיחא מהני רק לענין זה שלא נימא סמוך מיעוטא לחזקה אבל לענין אם אם נתחדש דין רוב בתורה אין מקום לחלק בין מיעוט השכיח למיעוט שאינו שכיח, אכן י"ל דבמיעוט שאינו שכיח היינו מיעוטא דמיעוטא דמורה ר"מ משום שכה"ג המיעוט כמאן דליתא ומהני גם להוציא ממון א"כ אין ללמוד מזה לשאר רוב וממה שמצאנו שגם ברוב שאין כ"כ ספק לפנינו כדלמא לאו אביו הוא דלמדינן מזה דאזלי' בתר רוב הוא משום שאין 'מעליותא לרוב' בכה"ג אלא שיש לדון שאין מקום לספק ובזה אמר' שגם ענין זה שלא להסתפק הוא מדין רוב כמבואר בחזו"א (ס"א) אבל במיעוטא דמיעוטא שיש מעליותא לרוב שהמיעוט כמי שאינו קשה קושית הרעק"א הנ"ל]. ובעיקר קושית מהרש"א עיין במחנ"א (בחי' על הר"מ פ"ג מיבום הט"ז) שכתב ליישב דהא דאמר' סמוך מיעוטא לחזקה הוא דוקא היכא דהרוב והחזקה הם באותו הגוף, משא"כ בפרה אדומה דהרוב והחזקה הם בשני גופים, דהרוב הוא בפרה והחזקת טומאה בגברא, לא אמר' סמוך מיעוטא לחזקה אכן בתוס' ובראשונים שהקשו מסמוך מיעוטא לחזקה ברוב מצוין אצל שחיטה מומחין ולא תי' כנ"ל מוכח שא כדבברי המחנא"פ. ועיין בספר שחיטת חולין שכתב ליישב עוד דבר המהרש"א ע"פ דברי הרעק"א בענין קושית המהרש"א בבכורות (כ) אמאי לא אמרינן [לשיטת ר/מ] סמוך מיעוטא לחזקה בכל שחיטה [סמוך מיעוטא דשמא במקום נקב קשחית לחזקת איסור דבהמה] ועי"ש במהרש"א שתי' דאי/ז חשוב חזקה משום שגם אפבמקום נקב נשחט מהני השחיטה לטהר מידי נבילה [והיינו דס/ל למהרש"א שטריפה אי/ז פסול בעיקר השחיטה ובפרק שני ? נרחיב בזה] והרעק"א תי' דהכי דלא אפשר לא אמרינן סמוך מיעוטא לחזקה ע"ש, ולפ"ז ה"ה לענין פרה אדומה כיון דלא אפשר לברורי אם כשרה היא או טריפה לא אמרינן סמוך אפילו לר"מ וכ"ש לרבנן, ע"ש. והנה המהרש"א העמיד קושיתו ע"ד התוס' דאזלי' לשיטתם להלן שחזקה שלא נתבררה בשעתה אינה חזקה, ולפ"ז מוכח מפרה אדומה דרובא וחזקה רובא עדיף [והקשה המהרש"א דאיכא סמוך] ולכא"ג יש ליישב שגם אם נימא דחזקה שלא נתבררה וכו' אינה חזקה מ"מ מהני דלא נימא סמוך מיעוטא לחזקה היינו שלהרוס את הסמוך זה מספיק [ואולי תלוי במחלו' הרעק"א והחזו"א להלן בדברי התוס' ואכמ"ל] שו"ר שהביאו ליישב כן בשם ספר במלבושי יו"ט דיני חזקות (סוס"י א') ע"ש. והנה לשיטת ר"מ באמת יקשה מ"ט בפרה אדומה אזלי' בתר רוב [אא"כ נימא כמהרש"א הנ"ל] ובראש יוסף כתב דס"ל דכל חזקה שלא נתבררה הוה חזקה, ואוקי חזקה להדי חזקה ואזלינן בתר רובא לר"מ מן התורה, ע"ש.

קיב) רובא דאיתא קמן וכו'. [החילוק בין רובא דאיתא קמן לרובא דליתא קמן] מבואר בסוגיין דאי אפשר ללמוד רובא דליתא קמן מרובא דאיתא קמן, אמנם ברש"י להלן בסוף הסוגיא מבואר דהלימוד הוא מדין רובא דאיתא קמן, ועיין להלן כמה נפק"מ בין רובא דאיתא לרובא דליתא, ורגילים לבאר שרובא דאיתא אין בו סברא משא"כ ברובא דליתא קמן שיש בו סברא, אמנם עיין בקה"י (ס"ז) שכתב בזה"ל "מעולם לא הבנתי חילוק זה היטב דאם נאמר למשל שמכל מאה אנשים איכא מיעוט של עשרה פסולים וכמו בתשע חנויות שיש מעשרה טריפה א"כ מאי נפק"מ אי הוא רובא דאיתא קמן או רובא דליתא קמן, והרי כמו שגבי רובא דאיתא קמן אנו אומרים דשמא פירש מהמועט אע"פ שרוב הפרישות נעשות

מהרוב ה"נ הכא גבי רובא דליתא קמן נימא דשמא הנידון שלפנינו מהמיעוט ומה מקום לחלק בזה ולומר דרובא דאיתא קמן אפשר שפירש מהמועט וגבי רובא דליתא קמן לא נוכל לומר שהנדון שלפנינו נזדמן מהמיעוט וידעתי שיש לצדד ולפלפל וקצרתי".

והנה מצאנו כמה חילוקים בין רובא דאיתא קמן לרובא דליתא קמן **א- בתוס' ביבמות קי"ט ע"א ד"ה** כגון כתבו דאפשר שר"מ לא פליג על רובא דאיתא קמן כגון בט' חנויות וסנהדרין אלא על הרוב של קטן וקטנה שהוא רובא דליתא קמן **ב- כתב הרעק"א (י"ג ע"א)** דע"א נגד רוב לא מהני ברובא דליתא קמן אבל מהני ברובא דאיתא קמן **[וכ"כ בפנ"י (קידושין ס"ג): ובש"ש (ש"ו פ"ז) ועי"ש בביאור ענין בדרך אחרת מד' הרעק"א]** אמנם יעויין **בנו"ב (אהע"ז ס"ט ד"ה ומש"כ התוס')** שכתב דברובא דליתא קמן לכ"ע ע"א יהיה נאמן כנגד הרוב וברובא דאיתא קמן דן אם יהיה נאמן ואכמ"ל. **ג- בשטמ"ק בב"מ ו' דכתב** דכל דפריש מרובא פריש לא מהני היכא דבעי"עשירי ודאי" דרוב אינו ודאי ולפ"ז כתב דה"ה לענין ספק ממזר כיון דהתורה אמרה ממזר ודאי ולא ספק א"כ גם ברוב פסולים לא הוי ממזר ודאי. **ועיין ברעק"א (מהדו"ת סי' קח)** משכ"ב ובש"ש דהש"ש כתב דכ"ז הוא ברובא דאיתא קמן שאי"ז בירור גמור מסברא אבל ברובא דליתא קמן י"ל דמהני גם לענין עשרי ודאי וממזר ודאי עי"ש. **ד- בענין סמוך מיעוטא לחזקה ברש"י בקידושין פ' כתב של"א** סמוך ברובא דאיתא קמן, **[והרבה נפק"מ בזה] אמנם בתוס' בכתובות י"ג ע"ב ד"ה** מסייע משמע שיש סמוך גם ברובא דאיתא קמן. **ה- בגמ' בכתובות ט"ו מבואר דבס"ט ברה"י וס"ט ברה"ר אזלי' בתר רוב,** ומיירי ברובא דאיתא קמן **ועיין בשאגת אריה (תשו' חדשות סי' י"ח)** שכתב דרק רובא דאיתא קמן מהני לס"ט ברה"י ולא רובא דליתא קמן, וכ"כ הנתה"מ (בתשובה הנדפסת בסוף ספק מקור מים חיים) ובשו"ת הר"י מליסא וכ"כ האו"ש (פ"ח משחיטה). עי"ש. **אמנם יש מהאחרונים** דמוכח מדבריהם שגם ברובא דליתא קמן אמרי' רוב בס"ט ברה"י ובש"ש (ש"א פט"ו וריש ש"ב) מוכח כן בכ"מ ואכמ"ל. **ו- נחלקו הראשונים** האם דין אין הולכים בממון אחר הרוב הוא רק ברובא דליתא קמן או גם ברובא דאיתא קמן. בראשונים בבכתובות טו ע"ב מוכח דגם ברובא דאיתא קמן (כסוגיא התם) נאמר הכלל דאין הולכים בממון אחר הרוב. אמנם בתרומת הדשן (שי"ד) כתב בשם גליון תוס' דברובא דאיתא קמן גם לדעת שמואל אזלינן בתר רוב, וכתב דכן דעת הרשב"ם (ב"ב צ"ג ע"א ד"ה דהוא גופיה) וכן דעת הריצב"א עי"ש וכן כתב בתוס' רי"ד ב"ב (צ"ב:) וכן ביאר הרעק"א (שו"ת ק"ו) בדעת תוס' ביומא פ"ה ע"א ד"ה לא צריכא, עי"ש. **ז- בפיקוח נפש** אי אזלי' בתר רוב כאשר אי"ז ספק הצלה אלא ספק אם יש כאן סכנה, דברוב אדלאיתא קמן ל"א בתר רוב משא"כ ברובא דליתא קמן יש להוכיח שאזלי' בתר רוב. **[ויסוד החילוק בכל הנדונים דלעיל דרובא דאיתא קמן אינו בירור כלל מצד ההסתברות אבל הוא דין ודאי לגמרי דהמיעוט כמי שאינו, ואילו רובא דליתא קמן הוא מצד אחד עדיף דהוא בירור מצד הסברא אבל אין המיעוט כמי שאינו ולכן הנפק"מ דלעיל ואכמ"ל].**

קיג) רובא דליתא קמן יל"ע האם ברובא דליתא קמן לו יצויר שהיינו יודעים או מסופקים שהיום במקום מסוים נולדים טריפות כמו כשרות האם לא היה דין רוב, **ועיין בקה"י (ס"ז)** שכתב דהחידוש ברובא דליתא קמן הוא משום שיש מקום לומר שבאמת אין רוב דליתא קמן, שהרי לא עמדנו למנין לבדוק כל העולם, אלא ע"פ אומדנות ומה שראינו אצל מכירנו נקבע בהשערת השכל שזהו הרוב, וזהו חידושא דרובא דליתא קמן שאפשר לסמוך ע"ז. **[וע"ש מש"כ עפ"ז].** **אכן בחי' חת"ס** כאן (מהדו"ת) מבאר באופן אחר, דכל רובא דליתא קמן נקבע בעבר שמאז ימות עולם כן היה, אבל עדיין יתכן שבהוה כבר השתנתה המציאות וזהו חידושא דרובא דליתא קמן. וצ"ע.

קיד) הקשה בפלתי (?) דנליף דאזלינן בתר רובא מדשרי התורה אכילת חלב ולא חיישי דילמא הבהמה טרפה, ודוחק דלא יאכלו חלב רק לאחר שנשחטה הבהמה ונבדקה ותרין עי"ש דהוא מטעם רובא דאיתא קמן עי"ש, ובברוך טעם תמה ע"ז דלא שייך לומר כל דפריש מרובא פריש כיון שאין הספק מחמת התערובות רק כל בהמה בפ"ע הוא בספק טריפות משנולדה אי לא הוי אזלינן ב"ר ועי"ש תתי' בדרך פלפול. **[ואולי י"ל עפ"ד המהרש"א** שהוי מיעוט דמיעוט אלא שקשה א"כ מנין ילפי' רוב מהכא וי"ל שמ"מ יש חזקה כנגד ולכן אליבא דאמת אי"ז מיעוט דמיעוט אע"פ שלא אמרי' סמוך משום דהוי מיעוט דמיעוט משא"כ לענין החלב שאין חזקה כגד א"כ הוי מיעוט דמיעוט וליכא למילף מינה וצ"ע].

קטו) בתוד"ה אתיא. הקשו תוס' מה הראיה דאפשר דאזלי' בתר חזקה, ותי' דכנגד זה יש חזקת טמא **[אלא שהקשו מעדים זוממין ולכן תי' דלא הוי חזקה משום שלא נתבררה בשעתה ויבואר להלן] והקשה בראש יוסף דאי קר' התוס' היא לתי' ראשון דלעיל ד"ה** מנא הא מילתא דלרב אחא בר יעקב פריך א"כ שפיר מייתי ראי' מפרה אדומה דאי מטעם חזקה א"כ מוכח מקרא וק"ו לרובא דעדיף מחזקה, ואי לפירוש רבי' חיים לעיל א"כ איך תירצו דאיכא חזקה אחרת כנגדה ואין הונח להם בזה דא"כ מנ"ל דרובא וחזקה רובא עדיף דהא איכא חזקה אחרת נגד חזקה ומש"ה אזלינן בתר רובא למאי דס"ד בקושיהם דחזקה שלא נתבררה הוי חזקה" עי"ש. **ועיין בחידושי ברוך טעם** שהאריך בקו' זו ותו"ד לענין קר' זו הוא דבאמת חזקה שאין בה ריעותא אינה חלשה מרוב **[וכע"ז דברי הש"ש ש"ב דאזלי' בתר חזקה"ג בצירוף כ"נ כ"ה משום שהוי כחזקה שלא איתרע שעדיף מרוב] וממילא הקשו תוס' לר"א בר יעקב דדילמא הכא אזלי' בתר חזקה ואין להוכיח דרוב עדיף מחזקה דהכא אין ריעותא, וקר' התוס' לעיל היא משום שילפי מנגעים והתם הוי חזקה עם ריעותא וא"כ כ"ש דרובא עדיף עי"ש.**

בא"ד. עיין בשו"ת רעק"א (קמא סי' קצ"ח) דלכאורה ה' אפשר לומר דהכא לא שייך לצרף חזקת טמא דגברא כיון דכבר הוכרע שורש הספק דהיינו הפרה שאינה טריפה וממילא ראוי' לטהר. וכמו בדין השו"ע (יו"ד סי' ר"א ס"ה) דמקוה שהיה בו מ' סאה אע"פ שפעמים מימיו מתמעטין מ"מ כ"ז שלא ראינו שהי' חסר אינה צריכה לחזור ולטבול, היינו דכיון שהוכרע שורש הספק דהיינו חזקת המקו' שהיתה שלימה שוב לא מצרפינן חזקת הטמא שכנגד ולא אמרינן דאיכא חזקת טמא נגד חזקת המקוה. **ובחת"ס** כתב דחלוק החזקה שבפרה מחזקת מקוה שהרי בזמן שהיתה שלימה היתה מטהרת טמאים וא"כ החזקה היא על המקוה אבל בפרה אדומה הרי מעולם לא היתה יכולה לטהר את הטמאים כיון דעדיין לא היתה

בת שנתיים. ועיין באמרי בינה (דיני שחיטה סי' כ') שכבר השתא ידעו התוס' דהוי חזקה גרוע משום שהיא חזקה שלא הובררה בשעתה ואינה הכרעה וראית להכריע גם נגד חזקת הטמא שכנגדה. וע"ע בחזו"א אבע"ז סי' פ' סקכ"ט.

קטז) בא"ד. [חזקה שלא נתבררה בשעתה] כתבו תוס' דחזקה שלא נתבררה בשעה אינה חזקה, וצ"ב בטעם הדבר, ובעיקר קשה שהרי עתה ידע' שהבהמה לא היתה טריפה ומ"ט לא נעמידה על החזקה, ועיין בתוס' הרא"ש (עירובין לה:) בענין חזקה על הגברא שלא עירב בע"ש, דכתב הרא"ש "אלא ודאי לאו חזקה היא משום דלא שייך עירוב בערב שבת ולא מקרי חזקה אלא בדבר שהיינו צריכין לה עד עתה" ומשמע מדבריו שחזקה שאין בה נפ"מ שלא היינו צריכים לה עד עתה לא הוי חזקה, ואולי זה הטעם גם בחזקה שלא נתבררה בשעתה. ובשו"ת חמד"ש (יו"ד כ"ה) ביאר דיסוד דין חזקה הוא גזה"כ כדי שלא להרבות ספיקות כשברי התיו"ט בסוף נזיר בשיטת הרמב"ם בביאור דברי המשנה 'רגלים לדבר' עי"ש ובחזקה שלא הובררה דכיון דמעולם לא ה' לפנינו שעת כשרות א"כ נשאר הדבר בספק לעולם עי"ש וצ"ב. [ואולי יש בזה יסוד שענין החזקה שהיא 'לא לשנות' ולא מספיק בה שנימא לשא נשנה ממה ידוע לנו שהיה המציאות, אלא בעי' שהחזקנו את המציאות דרך אז הוי 'שינוי מספיק' שעליו אמרי' שדין החזקה הוא שאין לנו לשנות מספק]. ובחת"ס כתב דכיון דדין חזקה ילפינן מנגעי בתים והתם הרי החזקה שהובררה בשעתה משו"ה אין לך בו אלא חידושו [וצ"ב שהרי מוכח שמבית המנוגע למדנו את הכלל של חזקה ולא בכל מקום בעי' לדומיא דבית המנוגע כדמוכח מחזקת הגוף וחזקת דין ואכמ"ל] ולפ"ז כתב דלשיטתראב"י דיליף חזקה מהלכה למשה מסיני לא בעינן חזקה שהובררה בשעתה. [הנה במהרי"ט ח"א סי' ל"ז הביא ראיה של"א חזקה שלא הובררה בשעתה מדין המשנה פ"ה דטהרות נגע באחד כלילה ואין ידוע אם חי או מת ולמחר השכים ומצאו מת ר"מ מטהר וחכמים מטמאין ומבואר שר"מ ורבנן מסכימים שאם ראוהו חי מבערב טהור דמעמידים על חזקת חי וצ"ב מה הענין בראינו חי מבערב הרי בודאי שהיה חי פעם, והוכיח המהרי"ט שכיון שלא ראינוהו הוי חזקה שלא נתבררה בשעתה, אמנם עיין בנוב"י (מהדו"ק אבע"ז סי' ל"א) שתמה ע"ז דמ"מ באותו זמן היה ידוע שהיה חי ומה איכפת לנו שלנו לא התברר הדבר, עי"ש].

י"א ע"א המשך

לכאוי נמי לחזקה דרבה, ויש לדון לפי מהלכי האחרונים הנ"ל. עוד יקשה לשיטת התוס' מאי שנא ריעותא של גבינות, מריעותא של מחט בבית הכוסות דמבואר בסוגיא בכתובות ע"ו: דאזלי' בכה"ג בתר חזקה"ג [ואף מועיל להוציא ממון בצירוף הדין דכאן נמצא כאן היה] ועיין בקובץ הערות (סימן כח אות ב). [הרחבה אות קיז].

יא) בשיטת הרשב"א. בחזקה הבאה מכח רוב והרשב"א ס"ל דאזלי' בתר חזקה זו לכן הגבינות מותרות, והוכיח כן מסוגיא דבא זאב ונטל בני מעיים דמחמת החזקה אמרי' שהנקב הוא מחמת הזאב ולא מחמת שהיתה טריפה. ויש להקשות לשיטת הרשב"א ממש"כ הרשב"א לעיל בדף י' שכל ספק בשחיטה אסור כמו גבי נשמת הגף או ספק דרוסה ואמרי' ספק איסורא לחומרא וצ"ב מאי שנא התם דאמרי' שאסור מהיתר הגבינות דאזלי' בתר חזקה הבאה מכח רוב. ועיין בש"ש (פ"ה ס"ט) ודבריו קשים בשיטת הרשב"א ביבמות ל' עי"ש ועיין בשערי ישר (ש"א פ"ז) [הרחבה אות קיז].

ט) בא"ד. [חזקה מכח רוב] נחלקו הראשונים האם אזלי' בתר חזקה מכח רוב במקום שיש ריעותא לפנינו ובעיקר סברות המחלוקת יליע אם המחלוקת היא באלימות הרוב לא עיין ברעק"א להלן מג ובחזו"א (סימן פ"א סק"ד בתו"ד) ובקה"י (סי' ו'). [הרחבה אות קיז].

י) בשיטת התוס' בחזקה מכח רוב. בשיטת התוס' שהגבינות אסורות, יש לדון מכמה סוגיות א- סוגיא לעיל (ט.). דנשחטה בחזקה היתר עומדת וכו' ולכאוי הוא מדין חזקה הוי חזקה הבאה מכח רוב, ב- לענין הספק במים במח [עיין לעיל אות ?] דהתם נמי יש לדון מטעם חזקה הבאה מכח רוב, ג- ספק דרוסה וישב לה קוץ בושט. ומצאנו כמה דרכים באחרונים בענין זה בתבואות שור (סי' כ"ט) וברעק"א (בדף מג) ובחזו"ד (סי' נ') ובקו"ה (סי' כ"ח אות ב) עי' בינת אדם (שער רוב וחזקה סי' י"ד). ועיין בתוס' ביבמות ל' שהקשו מ"ט בספק דרוסה לא אזלי' בתר חזקה דרבה, וקשה מ"ט לא הקשומ מדין חזקה מכח רוב ואי משום דליכא לחזקה זו א"כ ליכא

וכן יש להקשות מדין קנס של חמישים שקלים לאביה, עיין תורת חיים וראש יוסף ובחתם סופר. ועיין בתורת כהנים בפרשת אמור "יאמר לאמו ולא יאמר לאביו מה ת"ל לאביו מה אמו שהיא מתחללת הרי הוא מטמא לה אביו שאינו מתחלל אינו דין שיטמא לו אילו כן הייתי אומר מה אמו בידוע אף אביו בידוע אביו חזקה מנין תלמוד לומר ולאביו" ועיין בשו"ת הרשב"א סימן כ"ז שדן בזה. [הרחבה אות קיט].

(ב) יש להקשות דבסוגיא ביבמות ס"ט ועוד מבואר גבי ארוס וארוסתו שאם לא דיימא הארוסה מעלמא אין לחשוש על העובר שהוא מאדם אחר, וגם מי שחולק זהו משום שסובר שכיון שדיימא מהארוס דיממא גם מאחר, וא"כ הכא שאנו יודעים שהבעל בא על אשתו ואינה דיימא מאדם אחר א"כ לכאוי אי"צ לדין רוב בעילות אחר הבעל אלא שאין מקום לספק משום שתולין בידוע. [הן אמת שלכאוי בלא פסוק היה מקום לומר שתמיד אנו צריכים להסתפק אבל מ"י יקשה מנין לנו לדין רוב ומ"ט בעי' לדין רוב בעילות אחר הבעל עי' יתחזו"א (אהע"ז ס"א) וחיידושי הגר"ש היימן כתובות ס"ו בסוגיא דארוס וארוסתו [הרחבה אות קכ].

(ג) בתוד"ה כגון. הקשו תוס' דנעמידה בחזקת צדקת ועמדו בקו'. ויל"ע אם כוונתם לחזקה דמעיקרא או לחזקה של סברא, ועיין בתוס' הרא"ש ועיין במהרש"א מה שדנו בד' התוס' [הרחבה אות קכא].

(ק"ז) בא"ד. [חזקה מכח רוב] נחלקו הראשונים האם אזתי' בתר חזקה הבאה מכח רוב או לא, היינו במקום שיש ריעותא לפנינו הנדון הוא לאחר את הריעותא, אלא שלא כמו חזקה דמעיקרא בעלמא שידוע על המציאות מעיקרא והנדון מתי השתנה הכא הידע על המציאות דמעיקרא הוא רק מכח הרוב [דהמציאות לא נודעה בשעתה]. **שיטת התוס' וסיעתו** דלא אזלי' בתר חזקה הבאה מכח רוב, **ואילו שיטת הרשב"א** וסיעתו דאזלי' בתר חזקה הבאה מכח רוב. **ובעיקר סברות המחלוקת** לכאוי היא האם 'רוב' הוא בירור שנחשב שנודע הדבר בשעתו או לא, ועיין **ברעק"א** להלן מג ומשמעות דבריו שהמחלוקת היא האם ע"י רוב נחשב לחזקה שנודעה בשעתה או לא [עוד יש לדון של"א חזקה מכח רוב משום שרוב אינו הכרעה על המציאות אלא על הספק שלפנינו]. **ועיין בחזו"א** (סימן פ"א סק"ד בתו"ד) בשיטת ר"י שאין חזקה מכח רוב ומ"מ הגבינות מותרות משום שכיון שבזמן שנעשו הגבינות לא ידענו ריעותא ממילא יש לתלות שנטרפה בזמן שסמוך לשחיטה ע"ש. ועיין עוד **בקה"י** (סי' ר').

ובשיטת התוס' שהגבינות אסורות, **יש להקשות** מסוגיא לעיל (ט ע"א) דנשחטה בחזקה היתר עומדת על שידוע לך וכו' ולכאוי הוא מדין חזקה הוי חזקה הבאה מכח רוב, **וכן לענין הספק במים במח** [עיין לעיל אות ?] דהתם נמי יש לדון מטעם חזקה הבאה מכח רוב, **וכן בספק דרוסה** וישב לה קוץ בושט שיש לדון מטעם חזקה הבאה מכח רוב. ומצאנו כמה דרכים באחרונים בענין זה א- **בתבואות שור** (סי' כ"ט) ביאר דהטעם דלא אזלי' בתר חזקה מכח רוב הוא משום דכל היכא שיש ריעותא לפנינו הרי יצא מהרוב ואין מקום לומר בה רוב ואפשר שנולדה טריפה [ואם מטעם שהרי חיייתה י"ב חודש ונמצא שידענו שנולדה לא טריפה זה אינו מועיל כלום שהרי הוי חזקה שלא נתבררה בשעתה] אכן כ"ז לענין מים במח או בגבינות לשיטת התוס', אבל בזאב דאזלי' בתר החזקה הוא משום שאם נתלה בזאב ונימא שקרה לאחר שחיטה א"כ נמצא שאין כאן כלל ריעותא, מה שאין כן במים במח שהריעותא לפנינו, אבל בישב לה קוץ או בספק דרוסה שבדאי לא נולדה דרוסה וכד' א"כ הוי חזקה מעלייתא. **וברעק"א** (בדף מג) הביא דברי התבואו"ש וכתב שכ"כ **הפנ"י** (בכתובות פ"ז) אלא שהקשה הרעק"א על התבואות שור דהרשב"א בתוה"ב הקצר כתב דגם במחט יש לאסור הגבינות למפרע אע"פ שלא נולדה עם המחט ועל כרחך משום "דשם טריפות אינו מבוררת לא מקרי חזקה מבוררת" [או שאפשר שנולדה עם המחט ומ"מ דברי התבואו"ש אינם עולים עם ד' הרשב"א]. **ועיין עוד בחזו"ד** (סי' נ') שהאריך להקשות על דברי התבואו"ש [ומדבריו ומדברי הרעק"א עולה שמאחר שיש צד שהיא עכשיו טריפה מחמת הקוץ אין לנו לדון על כך שהיא לא טריפה מחמת סיבה אחרת] **ועיין בקו"ה** (סי' כ"ח אות ב) מה שדן בקו' החזו"ד. **ב- הרעק"א** כתב לייסד שכל חזקה הבאה מכח רוב אי"ז חזקת הגוף [משום שבבאמת לא ידענו שכך היה] אלא יש בזה חזקת דין דכיון דעד השתא בפועל היתה מותרת הבהמה מכח הרוב ונהגנו בה היתר, יש לנו להעמידה על חזקתה שהיא עדין מותרת, אלא שס"ל לתוס' דהך חזקה לא מהניא אלא לגבי הבהמה עצמה שהחזקנוה למותרת מכח הרוב כסוגיא של בא זאב ונטל בני מעיים או לגבי ספק דרוסה אבל לא לגבי הגבינות דאין לגבינות בעצמותן חזקת היתר. **ג- עוד חילקו האחרונים** [עי' בינת אדם שער רוב וחזקה סי' י"ד] דגבי גבינות ליכא לחזקה כיון דודאי נטרפה והספק הוא מתי נטרפה וכיון דחזינו דהשתא נטרפה ע"כ דיצאה מהרוב, וממילא גם בטלה חזקתה הראשונה

(ק"ח) [ריעותא דחסר לפניך - שא"א לומר שכעשיו נחסר]. כתב הרשב"א בשם רבינו יונה דאע"פ דאזלי' בתר חזקה הבאה מכח רוב מ"מ כ"ז "בטרפות שאפשר לומר דהשתא סמוך לשחיטה ממש נולד בה אבל ודאי בטרפות סירכא או טרפיות אחרים שא"א לתלותם בשעת שחיטה בהא ודאי אסורין דכיון דודאי יצתה מחזקתה ואי אתה יכול לברר מתי ולא לתלות בזמן ידוע אסורין אותה" עיי"ש ודבריו צ"ב מה הטעם שלא נאחר שאת השינוי כל כמה שנוכל לאחר את השינוי, שהרי לכאוי זהו יסוד דין חזקה בגוונא שאיתרע [החסר לפנינו] שאנו אומרים שהשינוי קרה בזמן היותר מאוחר. ועיין בשטמ"ק (כתובות ט ע"א) דמשמע כדברי הרשב"א. ובביאור דברי רשב"א עיין בשער"י (ב יז) שביאר את הרשב"א לשיטתו בדף י' שבספק נשטט הגף לא אזי' בתר חזקה שיש בה סוג ריעותא כזה עיי"ש בהרחבה. ועיין עוד בחזו"א (סי' פ"ב סק"א) שביאר דבריו באופ"א, וכתב שכל דבריו הם מדרבנן בעלמא [הרחבה אות ק"ח].

י"א ע"ב

(א) "אתיא ממכה אביו" וכו'. מבואר בגמ' שהלימוד הוא ממה שדלמא לאו אביו הוא וע"כ משום דאזלי' בתר רוב בעילות אחר הבעל. ובאחרונים העלו צדדים נוספים ממקומות שיש חשש שמא אינו אביו וע"כ משום רוב כגון ממה שהכחנים מקריבים קרבנות, וכן ישאו ישראל נשים דלמא ממזרות היא,

(ק"ז) בא"ד. [חזקה מכח רוב] נחלקו הראשונים האם אזתי' בתר חזקה הבאה מכח רוב או לא, היינו במקום שיש ריעותא לפנינו הנדון הוא לאחר את הריעותא, אלא שלא כמו חזקה דמעיקרא בעלמא שידוע על המציאות מעיקרא והנדון מתי השתנה הכא הידע על המציאות דמעיקרא הוא רק מכח הרוב [דהמציאות לא נודעה בשעתה]. **שיטת התוס' וסיעתו** דלא אזלי' בתר חזקה הבאה מכח רוב, **ואילו שיטת הרשב"א** וסיעתו דאזלי' בתר חזקה הבאה מכח רוב. **ובעיקר סברות המחלוקת** לכאוי היא האם 'רוב' הוא בירור שנחשב שנודע הדבר בשעתו או לא, ועיין **ברעק"א** להלן מג ומשמעות דבריו שהמחלוקת היא האם ע"י רוב נחשב לחזקה שנודעה בשעתה או לא [עוד יש לדון של"א חזקה מכח רוב משום שרוב אינו הכרעה על המציאות אלא על הספק שלפנינו]. **ועיין בחזו"א** (סימן פ"א סק"ד בתו"ד) בשיטת ר"י שאין חזקה מכח רוב ומ"מ הגבינות מותרות משום שכיון שבזמן שנעשו הגבינות לא ידענו ריעותא ממילא יש לתלות שנטרפה בזמן שסמוך לשחיטה ע"ש. ועיין עוד **בקה"י** (סי' ר').

ובשיטת התוס' שהגבינות אסורות, **יש להקשות** מסוגיא לעיל (ט ע"א) דנשחטה בחזקה היתר עומדת על שידוע לך וכו' ולכאוי הוא מדין חזקה הוי חזקה הבאה מכח רוב, **וכן לענין הספק במים במח** [עיין לעיל אות ?] דהתם נמי יש לדון מטעם חזקה הבאה מכח רוב, **וכן בספק דרוסה** וישב לה קוץ בושט שיש לדון מטעם חזקה הבאה מכח רוב. ומצאנו כמה דרכים באחרונים בענין זה א- **בתבואות שור** (סי' כ"ט) ביאר דהטעם דלא אזלי' בתר חזקה מכח רוב הוא משום דכל היכא שיש ריעותא לפנינו הרי יצא מהרוב ואין מקום לומר בה רוב ואפשר שנולדה טריפה [ואם מטעם שהרי חיייתה י"ב חודש ונמצא שידענו שנולדה לא טריפה זה אינו מועיל כלום שהרי הוי חזקה שלא נתבררה בשעתה] אכן כ"ז לענין מים במח או בגבינות לשיטת התוס', אבל בזאב דאזלי' בתר החזקה הוא משום שאם נתלה בזאב ונימא שקרה לאחר שחיטה א"כ נמצא שאין כאן כלל ריעותא, מה שאין כן במים במח שהריעותא לפנינו, אבל בישב לה קוץ או בספק דרוסה שבדאי לא נולדה דרוסה וכד' א"כ הוי חזקה מעלייתא. **וברעק"א** (בדף מג) הביא דברי התבואו"ש וכתב שכ"כ **הפנ"י** (בכתובות פ"ז) אלא שהקשה הרעק"א על התבואות שור דהרשב"א בתוה"ב הקצר כתב דגם במחט יש לאסור הגבינות למפרע אע"פ שלא נולדה עם המחט ועל כרחך משום "דשם טריפות אינו מבוררת לא מקרי חזקה מבוררת" [או שאפשר שנולדה עם המחט ומ"מ דברי התבואו"ש אינם עולים עם ד' הרשב"א]. **ועיין עוד בחזו"ד** (סי' נ') שהאריך להקשות על דברי התבואו"ש [ומדבריו ומדברי הרעק"א עולה שמאחר שיש צד שהיא עכשיו טריפה מחמת הקוץ אין לנו לדון על כך שהיא לא טריפה מחמת סיבה אחרת] **ועיין בקו"ה** (סי' כ"ח אות ב) מה שדן בקו' החזו"ד. **ב- הרעק"א** כתב לייסד שכל חזקה הבאה מכח רוב אי"ז חזקת הגוף [משום שבבאמת לא ידענו שכך היה] אלא יש בזה חזקת דין דכיון דעד השתא בפועל היתה מותרת הבהמה מכח הרוב ונהגנו בה היתר, יש לנו להעמידה על חזקתה שהיא עדין מותרת, אלא שס"ל לתוס' דהך חזקה לא מהניא אלא לגבי הבהמה עצמה שהחזקנוה למותרת מכח הרוב כסוגיא של בא זאב ונטל בני מעיים או לגבי ספק דרוסה אבל לא לגבי הגבינות דאין לגבינות בעצמותן חזקת היתר. **ג- עוד חילקו האחרונים** [עי' בינת אדם שער רוב וחזקה סי' י"ד] דגבי גבינות ליכא לחזקה כיון דודאי נטרפה והספק הוא מתי נטרפה וכיון דחזינו דהשתא נטרפה ע"כ דיצאה מהרוב, וממילא גם בטלה חזקתה הראשונה

שהיתה לה מכח הרוב, משא"כ גבי ספק טריפה דבהא גופא הוא דמספקא לן שמא לא נטרפה כלל, הרי כה"ג לא יצאה מכלל הרוב וממילא לא בטלה החזקה. ויש שהקשו על תירוץ זה, שהרי בתוס' מבואר דיש לאסור את הגבינות אפי' כה"ג שכבר עברו י"ב חודש משעה שנולדה, וא"כ הוברר למפרע דבדאי לא נולדה טריפה וע"כ דלא יצאה מהרוב, ואי"ז קושיא שהרי אין לנו להחזיק ע"פ הידיעה שלא נולדה טריפה שהוי ידיעה זו הוי חזקה שלא נתבררה בשעתה וכל מה שאפשר להחזיק הוא ע"פ הידיעה מחמת הרוב וכיון שנטרפה לפנינו הרי ידעי' שאין לנו בבהמה זו ידיעה של 'רוב'. [אלא שבאמת סברא זו היא הפוכה מסברת התבוא"ש שהתבוא"ש כתב שלמה דקימ"ל שהגבינות מותרות ומ"מ חיישי' למים בח זהו משום שהיכא שהריעותא היא מחמת הטריפות שלפנינו יש לומר שכיון שבשעת עשית הגבינות לא היה ריעותא לכן הגבינות מותרות אבל בספק של מים במח הרי בשעת הריעותא אנו באים להכריע על בהמה זו ובוזה י"ל שאינה מהרוב עי"ש].

ויש להקשות לשיטת התוס' ביבמות ל' ע"ב שהקשו מ"ט בספק דרוסה לא אזלי' בתר חזקה דרבה, [ותי' דשכיח לאיסור יותר מלהיתר] ולכאור' קשה מ"ט לא אזלי' בתר חזקה הגוף הבאה מכח רוב שאינם טריפות, וע"כ משום דחזקה הבאה מכח רוב אינה חזקה כמו שכתבו התוס' בגבינות, וא"כ יקשה דלכאור' גם חזקה דרבה ליכא שהרי החזקה דרבה היא משום שאמרי' שבהמה זו מותרת לכשתשיחט ולכאור' זה רק משום שהיא מוחזקת שעכשיו אין לה טריפות הוי מכח רוב, **ולד' הרעק"א** א"ש כיון שחזקת הגוף ליכא אבל חזקת הדין [חזקה דרבה] איכא וכן לשיטת הבינת אדם צ"ל שהכא לא ידוע מתי נטרפה וא"כ יש חזקה ההבאה מכח רוב, **אלא שיקשה** מ"ט לא הקשו תוס' התם מדין חזקת הגוף והוצרכו להקשות מדין חזקה דרבה. וצ"ל שכאשר יש ריעותא לפנינו [כספק דרוסה] אין לזה מעלה של חזקה"ג דמעלת חזקה"ג היא שאין מקום לספק משא"כ בריעותא של חסר לפנינו י"ל שיש מעלה של חזקה"ג [דאמרי' שנעשה בזמן היותר מאוחר ולא איתרע החזקה]. **ומ"מ לכל השיטות יקשה** מאי שנא ריעותא של גבינות דס"ל לתוס' שלא אמרי' חזקה הבאה מכח רוב והגבינות אסורות, מריעותא של מחט בבית הכוסות דמבואר בסוגיא בכתובות ע"ו: דאזלי' בכה"ג בתר חזקה"ג [ואף מועיל להוציא ממון בצירוף הדין דכאן נמצא כאן היה] **ועיין בקובץ הערות** (סימן כח אות ב) דהקשה מ"ט לא הקשו תוס' ביבמות מטעם חזקה"ג דספק דרוסה [לשיטת התבוא"ש דיש חזקה"ג בכה"ג] וכדמוכח ממט בבית הכוסות דיש בכה"ג חזקה"ג, ותי' דבאמת יש חזקה"ג אלא שכנגד זה יש מחזיקין מאיסור לאיסור וס"ל לתוס' דחזקה"ג לא אלימא ממחזיקין מאיסור לאיסור וגבי מחט שנמצא בעובי בית הכוסות לא איירי לענין איסורא אלא לענין ממונא אם המקח טעות ואין כנגד זה מחזיקין מאיסור לאיסור, והוסיף דתוס' ס"ל שקימ"ל דחזקת הגוף לא עדיפא משאר חזקות דלא כשיטת ר"י בסוגיא שם ע"ה: עי"ש [ודבריו מחדשים בזה ואכ"מ] ומ"מ יקשה לדברי הקו"ה מאי שנא מחט בבית הכוסות מגבינות [דבגבינות ג"כ אין דין מחזיקין מאיסור לאיסור לענין הגבינות] וצ"ע. **ואולי י"ל** בפשטות שלא דמי הסוגיא במחט הנמצאת בבית הכוסות דקאי לענין ממונא לשאר הסוגיות דמחט בבית הכוסות שהנדון על המקח אנו יכולים להפריד את ענין הטירפא המיוחדת של המחט בבית הכוסות מהנדון על הבהמה אם היא טריפה מסיבות אחרות או לא משום שאין הספק כלפי הבהמה אם היא טריפה או לא אלא האם המקח קיים או לא וזה תלוי מתי המחט היתה בבית הכוסות אם קודם המכירה או אח"כ, ובוזה אמרי' חזקה"ג לענין ד"ז בעצמו שלא היה המחט מעיקרא שנולדה, אבל לגבי איסור והיתר כתב הרעק"א דשם טריפות חד הוא וממילא אין לדון על הטריפה הזו במסוים, וממילא לא שייך חזקה מצד המציאות שלא נולדה עם אותה טריפה אלא חזקה כללית שאינה טריפה והוי חזקה הבאה מכח רוב ול"א לשיטת התוס'.

בשיטת הרשב"א וסיעתו. מבואר ברשב"א שאמרי' חזקה הבאה מכח רוב [גם לא אמרי' חזקה שלא נתבררה בשעתה] ולכן הגבינות מותרות, והוכיח כן מסוגיא דבא זאב ונטל בני מעיים דמחמת החזקה אמרי' שהנקב הוא מחמת הזאב ולא מחמת שהיתה טריפה. **ויש להקשות לשיטת הרשב"א** ממש"כ הרשב"א לעיל בדף י' שכל ספק בשחיטה אסור כמו גבי נשמת הגף או ספק דרוסה ואמרי' ספק איסורא לחומרא וצ"ב מאי שנא התם דאמרי' שאסור מהיתר הגבינות דאזלי' בתר חזקה הבאה מכח רוב. **ובש"ש** (פ"ה ס"ט) כתב בדברי הרשב"א דהטעם הוא משום מחזיקין מאיסור לאיסור, עי"ש, והנה הרשב"א שם כתב שהוי ספק דאורייתא לחומרא, ולכאור' אם הכוונה למחזיקין מאיסור לאיסור אי"ז שייך לספק אלא לודאי, וע"כ הכוונה מטעם שיש כנגד זה חזקה אחרת היינו חזקה הבאה מכח רוב ולכן הוי ספק ועיין. אלא שכ"ז אינו עולה שפיר בשיטת הרשב"א ביבמות ל' שמבואר בדבריו שלא מחזיקין מאיסור לאיסור אלא במקום של"צ לחדש מעשה והכא שהוי ספק טריפה שנשחטה בשחיטה טובה הרי אי"צ לחדש מעשה להיתר ולא שייך מחזיקין מאיסור לאיסור וצ"ע. **ובביאור דברי הרשב"א שם** י"ל שכל היכא שיש ריעותא גדולה שאין אנו יודעים מה לפנינו אם הוא טריפה או לא [היינו שאין הספק מתי נעשה הדבר ובוזה אזלי' בתר החזקה שנעשה בזמן היותר מאוחר, **ועיין בשערי ישר** (ש"א פ"ז) שכתב עד"ז. אלא שצ"ב מחזקת נגע דבפשטות הכוונה היא שיש ספק אם הוא מחלה לפניך או לא [לביאור הקו"ה והגרש"ש ולא לביאור הגר"ח שהחזקה היא על השער לבן בעצמו ואכמ"ל] ואפ"ל שרק בחזקה מכח רוב יש את החסרון הזה שבגוונא שלא ידוע מה לפניך לא אמרי' לחזקה זו כיון שא"א להחליט שבהמה זו לא יצאה מהרוב, ועיין.

קית) [ריעותא דחסר לפניך - שא"א לומר שכעשיו נחסר]. כתב הרשב"א בשם רבינו יונה דאע"פ דאזלי' בתר חזקה הבאה מכח רוב מ"מ כ"ז "בטרפות שאפשר לומר דהשתא סמוך לשחיטה ממש נולד בה אבל ודאי בטרפות סירכא או טריפות אחרים שא"א לתלותם בשעת שחיטה בהא ודאי אסורין דהא א"א לך לומר בה העמידנה על חזקתה דהא ודאי נפקא לה מחזקתה ואי אתה יודע מתי נטרפה ומתי יצאה מחזקתה וכיון דודאי יצתה מחזקתה ואי אתה יכול לברר מתי ולא לתלות בזמן ידוע אסורין אותה" ודוגמא לדבר הביא הרשב"א מסוגיא בנדה גבי כתם שהתייבש על החלוק דנחזיקין את האשה בטמאה משעה שיכל להיות הכתם היינו שעת כיבוס ולא אמרי' שנאחר את זמן הראיה כמה שיותר. ודברי הרשב"א צ"ב מה הטעם שלא נאחר שאת השינוי כל כמה שנוכל לאחר את השינוי, שהרי לכאור' זהו יסוד דין חזקה בגוונא שאיתרע [החסר לפנינו] שאנו

אומרים שהשינוי קרה בזמן היותר מאוחר. ועיין בשטמ"ק (כתובות ט ע"א) דרן בדברי התוס' שם דלא מוקמי' על חזקת בתולה משום "דעכשיו הרי היא נשואה לפנינו וכלה בחופתה ודאי לא זינתה... ומעתה אית לן למימר כיון דעכשיו לאחר שנשאת פשיטא דלא זינתה העמידנה על חזקתה ולא זינתה אלא קודם שנתאסרה" ע"ש. ומבואר בדבריו דליתא חזקה"ג כיון שהשתא ודאי לא זינתה, וצ"ב הרי הספק הוא אי זינתה בזמן האירוסין. ולכאור' משמע בדבריו כשיטת הרשב"א דכל היכא שאין לומר דעכשיו היה השינוי ליתא לחזה"ג.

ועיין בשער"י (ב יז) שביאר דכל שיצאה קצת מחזקתה הקודמת שוב לא מהני חזקה לומר דנשתנה רק מקצת ולא טובא, משום שבכה"ג הוי ריעותא גדולה יותר והיינו ריעותא 'בגוף הדבר' ואינו דומה לריעותא דחסר לפניך, וביאור הדבר דכל ריעותא של חסר לפניך אין זה נחשב לריעותא כלל [אלא לסיבה להסתפק] משום דמה שהחזקנו את הדבר בחזקת שלימות אי"ז כלפי הזמן העתיד "ולכן אם אפשר לתלות שעכשיו בשעת מציאה נולד הריעותא אז לא נגרע כלום מהחזקה הראשונה, דמעיקרא הוחזק לנו רק על זמן ההווה, היינו דבכל שעה ושעה כשמגעת השעה אנו מחזיקים הדבר כפי חזקתו הראשונה, כשהגיעה השעה של עכשיו ואנו מוצאים השתנות לא נשתנה הדבר כלום בענין ההתחזקות דעל זמן זה לא נתחזק עדיין, ואם אנו מסופקים על זמן הקודם לשעה של עכשיו שמא כבר היו בו השינוי אנו מעמידים הדבר על חזקתו שלא נשתנה מכפי שהיה מוחזק לנו עד עכשיו" אבל באופן שאי אפשר לתלות שקרה השינוי באותו זמן שאנו רואים אותו וחייבים לומר שהוא קרה בזמן קודם "בע"כ נשתנה מכפי שהחזקנו אותו, ובטל מכל זמן העבר ענין דין החזקה לגמרי, דהזמן הוא עצם אחד שאינו מפורד לחלקים". והוסיף השער"י שיסוד הדברים הוא בדברי הרשב"א בענין נשבר הגף (בדף י) "דכל התילדות של ריעותא הגורמת לספק את הדין ולגרע מכפי המוחזק לנו מבטלת את החזקה, ורק היכא דאפשר לומר עכשיו נעשה ובשעה הקודמת לא נולד שום ריעותא אז הדבר בחזקתו עומד". היינו דס"ל לרשב"א בשם רבינו יונה שחזקה עם ריעותא אינה חזקה כלל אלא א"כ נימא שע"י החזקה אמרי' שאין כאן ריעותא כלל, וממילא כל ריעותא שהחזקה לא יכולה לומר לנו שהיא אינה ריעותא כגון שאנו מסופקים על דבר שאין אנו יודעים מהו [ורק אם ניזיל בתר החזקה לאחר את הזמן אז נדע מהו] בזה אין החזקה יכולה לומר שאין ריעותא לפנינו וכן בכה"ג של 'זמן' שכאשר יש זמן שיש בו ריעותא אין החזקה יכולה לומר שנאחר את הריעותא ואז לא תהיה זו ריעותא, אלא דין חזקה הוא בהיפך שכל ריעותא שלפנינו אינה ריעותא כלל כיון שאפשר שהיא לא סותרת את החזקה ולכן אפשר להעמיד על החזקה, ועיין. [והנה במקוה שנחסר מעט מעט אי"ז דומה לנדרון הרשב"א הנ"ל משום שאם אנו רואים חסרון ואפשר לתלות שעכשיו הוא נחסר אזי גם אם הוא חסרון מתמשך מ"מ הוא חסרון אחד ארוך ונחשב שאנו רואים את כל החסרון שאנו יודעים שנחסר ועל כך לא קאי החזקה ועל מה שלא ידוע לנו קאי החזקה משא"כ בחסרון שאנו לא רואים את פעולת החסרון עכשיו אלא שרואים חסרון שלא ידוע מתי התחיל וידוע שפעולת החסרון לא קרתה עכשיו א"כ אין זמן מסוים לתלות אותה ולומר שאין ריעותא].

ובעיקר דברי הרשב"א הנ"ל, עיין עוד בחזו"א (סי' פ"ב סק"א) שביאר דבריו באופ"א, וכתב שכל דבריו הם מדרבנן בעלמא ומשום שחלק מהחלב בודאי אסור ולכן הכל אסור, וכן בכתם שחלק מהטהרות שנגעה בהם אסור לכן הכל אסור, ונדחק החזו"א במה שהקשה הרשב"א מסוגיא דמומין ע"ש. וע"ע בפרמ"ג (?) שכתב שדברי הרשב"א ההם רק בחזקה הבאה מכח רוב, ואע"פ שמסברא יש לקיים ד"ז מ"מ ברשב"א מוכח לכאור' לא כן שהרי הוכיח דבריו מכתם והתם אי"ז חזקה מכח רוב, וצ"ע.

ק"ט) "אתיא ממכה אביו וכי" מבואר בגמ' שהלימוד הוא ממה שדלמא לאו אביו הוא וע"כ משום דאזלי' בתר רוב בעילות אחר הבעל. והנה הגמ' למדה מדין מכה אביו, ובאחרונים העלו צדדים נוספים ממקומות שיש חשש שמא אינו אביו וע"כ משום רוב כגון ממה שהכהנים מקריבים קרבנות, עיין תורת חיים ופורת יוסף ועוד, ובחתם סופר תי' בשם הגאון מהר"י חיים לבוב צ"ל דאוקמא אמותיהן של כהנים בחזקת צדקת דאלו נאנסה היה אסורה לבעלה ולא היה שותקת עוד הקשה בת"ח א"כ איך ישאו ישראל נשים דלמא ממזרות היא, ועיין בחת"ס מה שפלפל בזה. וכן יש להקשות משריפת בת כהן, וכן יש להקשות מדין קנס של חמישים שקלים לאביה [דלענין רוב בממון י"ל כדברי ההפלאה (כתובות טו): שהוחזק שהוא אביה לענינים אחרים אכן מ"מ מוכח דאזלי' בתר רוב] וע"ע בתורת כהנים בפרשת אמור "יאמר לאמו ולא יאמר לאביו מה ת"ל לאביו מה אמו שהיא מתחללת הרי היא מטמא לה אביו שאינו מתחלל אינו דין שיטמא לו אילו כן הייתי אומר מה אמו בידוע אף אביו בידוע אביו חזקה מנין תלמוד לומר ולאביו" ועיין בשו"ת הרשב"א סימן כ"ז מה שהביא מהגדול בחכמי פרובנצ'א שהקשה מ"ט צריך פסוק על אביו היא יכול להטעמא ממנ"פ שאם אינו אביו הרי אינו כהן דהוא ממזר ועי"ש בהרחבה והרשב"א כתב בסו"ד דפשט דברי התוס' הוא דאמו משכחת לה בידוע אבל אביו הרי א"א בידוע דאפילו בחבושין בבית האסורין לפי שאין אפטרופוס לעריות אלמא לעולם אי אפשר לומר באביוולכן צריך פסוק על אביו שהוא רק מטעם חזקה, ע"ש. וא"כ הוא מקור נוסף בפס' לרוב מאביו. וע"ע בחת"ס מה שכתב בדברי הרשב"א הנ"ל. ובעיקר הקו' י"ל דאולי הגמ' רצתה להביא דוקא ממקום שיש בו דיני 'נפשות' דאם בכה"ג אזלי' בתר רוב כ"ש בשאר מקומות וצ"ע.

קכ) יש להקשות דבסוגיא ביבמות ס"ט ועוד מבואר גבי ארוס וארוסתו שאם לא דיימא הארוסה מעלמא אין לחשוש על העובר שהוא מאדם אחר, וגם מי שחולק זהו משום שסובר שכיון שדיימא מהארוס דיממא גם מאחר, וא"כ הכא שאנו יודעים שהבעל בא על אשתו ואינה דיימא מאדם אחר א"כ לכאור' אי"ז לדין רוב בעילות אחר הבעל אלא שאין מקום לספק משום שתולין בידוע. הן אמת שלכאור' בלא פסוק היה מקום לומר שתמיד אנו צריכים להסתפק אבל מ"י קשה מנין לנו לדין רוב ומ"ט בעי' לדין רוב בעילות אחר הבעל הרי ניתן לומר שהכתוב מגלה לנו לתלות בידוע. **ועיין בחזו"א** (אהע"ז ס"א) שעמד בזה וכתב שכלא דין רוב לא היה דין לתלות בידוע ע"ש. ונראה להוסיף ביאור ע"פ דברי הגר"ש היימן כתובות ס"ו בסוגיא דארוס וארוסתו שהביא הגר"ש היימן דהרעק"א הסתפק במי שחשוד לכך שמזנה על אשתו אזי אם מת אין אחיו יכול לייבם משום

שאפשר שיש לו בן מאשה אחרת, וכתב הגר"ש היימן שכנראה הבין הרעק"א שחשש מדאפקרא וכו' הוא שהגברא או האשה איבדה את חזקת הכשרות אכן הגר"ש היימן תמה דזה אינו דמהכי תיתי לחשוש לכך [וכנראה כוונתו דלא אבדה האשה חזקת כשרותה בזנות אחת, ודוגמא לדבר היכא שאדם גנב פעם אחת דלא נימא שמחמת כן אם יהיה לנו ספק אם גנב פעם נוספת נימא שהוא גנב כיון שאבד את חזקתו ועיין] ולכן ביאר דכל הנדון הכא הוא כלפי הולד שיש לנו ספק מאיזה ביאה הוא נוצר אזי יש לחוש מדאפקרא נפשה לגבי האי כ"כ אפקרא נפשה לגבי אידך והולד הזה הוא מאיש אחר, היינו שגם מה שאין אנו חוששים שהפקירה מאחר מ"מ אי"ז ראייה שהולד הוא מהארוס דכלפי זה אין ראייה מהמצאות הולד שהוא בנו, והוסיף הגר"ש היימן שגדולה מזו מצאנו בסוגיין שלמדנו דין רוב ממכה אביו משום דדלמא לאו אביו הוא ובעי' לרוב בעילות אחר הבעל היינו שבלה"כ לא היינו אומרים שהולד הוא מהידוע שהוא אביו וצריך סיבה כרוב בעילות וכו', עי"ש. הרי למדנו שכל שיש עובר לפנינו ואנו דנים מהיכן הוא א"א לומר שבפשטות הוא מהידוע שהוא אביו דאי"ז מועיל לקבוע בודאות את דינו של העובר ורק משום דין רוב בעילות יש לתלות בידוע ועצם התליה הזו היא מדין רוב בעילות. [ועי"ש שדן בארוס דאין אלא בעילה אחת האם יש דין רוב בעילות ועיין בסוגיא בסו"פ אלמנה לכה"ג בנדרן בזה ואכמ"ל].

קכא) בתוד"ה כגון. הקשו תוס' דנעמידה בחזקת צדקת ועמדו בקו'. ובפשטות קושיית התוס' היא דחזקת צדקת ענינה כחזקת כשרות שהיא חזקה של סברא כמו שהבאנו לעיל [?] מדברי הבית הלוי והחמד"ש (יו"ד ס"ה) דהיא חזקה אלימתא היינו חזקת סברא, ולזה לא בעי' לפסוק ואי"ז מטעם רוב [ואע"פ שודאי שייך לדין רוב אבל הוי כמו רוב של א"א פורע תו"ז וכ"ד היינו רוב בלא טבע של מיעוט]. ועיין במהרש"א שכתב שכל קושיית התוס' היא לפני שאמרה הגמ' שאין אפטרופוס לעריות אבל אחרי תי' הגמ' א"א לומר שנעמיד על חזקת צדקת כיון שאפשר שנאנסה, ועיין בתוספות הרא"ש שתי' בזה"ל "י"ל משום דאיכא חזקה אחרת כנגדה דאדרבה העמד המכה בחזקת צדיק ולא הכה את אביו" ודבריו צ"ע ולכא"ו משמע שהבין שכוונת התוס' היא לחזקה דמעיקרא היינו חזקת כשרות ולא מטעם סברא היינו מטעם חזקה וואז הוי חזקה נגד חזקה [וצ"ע אם הורגים בגלל חזקה דמעיקרא].

י"א ע"ב המשך

קכב) רוב בנפשות. בגמ' בסוגיין מבואר דאזלי' בתר רוב בנפשות, ובסנהדרין דנה הגמ' (סט.) אי אזלי' בתר רוב בנפשות דהשקתה הגמ' "ובדיני נפשות מי אזלינן בתר רובא התורה אמרה ושפטו העדה, והצילו העדה ואת אמרת זיל בתר רובא, אהדרוה קמיה דרבינא אמר ליה ובדיני נפשות לא אזלינן בתר רובא? והתנן... אמר רבי ירמיה מדפתי אף אנן נמי תנינא... אלא לאו דאמרין זיל בתר רובא" עי"ש. ומבואר דאזלי' בתר רוב אע"פ שנאמר והצילו העדה. ויש להעיר מ"ט אזלי' בנפשות בתר רוב ואילו בממון לא אזלי' בתר רוב. והנה בגמ' בב"ב (ג:) מבואר דספק נפשות להקל וכתב הרשב"ם הטעם משום "ושפטו העדה והצילו העדה" ובתוס' (שם) כתבו דאי"צ לזה קרא דסברא הוא דלא קטלינן מספיקא שהרי אפילו ממון לא מפקי' מספיקא ומבואר בתוס' דאלים ספק נפשות מספק ממון, אמנם בתוס' בריש סנהדרין (ג:) ד"ה דיני ממונות) כתבו דברוב גמור מודה שמואל לרב דאזלי' בממון אחר הרוב משום דמבואר התם בגמ' דאזלי' בתר רוב דיינים בדיני ממונות מק"ו מדיני נפשות דחמירי וכיון שכן מוכח דרוב המועיל לנפשות מועיל לממונות. ובתוס' בב"ב ק"ז ד"ה קמ"ל) כתבו דאין ללמוד מרוב דיינים לשאר דינים עי"ש ובקונטרס הספיקות (כלל ו' ב' ג') נקט בביאור דבריהם דאין ללמוד דיני ממונות מדיני נפשות משום "דבדיני ממונות איכא למימר העמד ממון על חזקתו משא"כ בדיני נפשות שהוא עצמו נידון", אבל תוס' בסנהדרין הבינו שאין לחלק בין דיני נפשות לדיני ממונות. עי"ש. ובקו"ש (אות רכג) כתב דהתוס' בב"ב קאי בשיטת התוס' בסנהדרין ולא בשיטת התוס' בהמניח ובעיקר מה שנקט הקוה"ס בדעת תוס' בהמניח דאיכא חזקה בנפשות עיין בש"ש (ש"ד פ"ח) שהקשה שגם בנפשות מסייע לנידון חזקת גופא וכתב דזה קושיא עצומה עי"ש. ועיין בקו"ש (ח"ב בביאורים על הש"ש אות כ"ד) כתב דבנפשות לא שייך מוחזק משום דמוחזק שייך רק בנדרן שבין אדם לחבירו אבל בבין אדם למקום לא שייך מוחזק דהקב"ה מוחזק באדם יותר ממה שהוא מוחזק בעצמו.

הנה בשער"י (ש"ג פ"ג) דן ביסוד הדין דלא אזלי' בממון בצר רוב ובדין רוב בנפשות ובמחלו' התוס' בסנהדרין ובהמניח, וכתב דיסוד שיטת שמואל דלא אזלי' בממון בתר רוב "הכונה דבדינים שיסודם חוק התורה אמרה תורה ליזיל בתר רוב, אבל בממון שיסודו הוא הסכמת שכלי גם בירור הספיקות תלוי על פי שכל וסברא" אמנם גם לדיני ממונות מועיל ביאור שאינו מסברא אם הביור אינו על עצם הנדון אלא על ענין אחר שהנדון תלוי בו כגון ספק בכשרות העדים והדיינים ועל פי רוב הם כשירים דאז הם כשירים גם לדיני ממונות, כיון דכשרותם הוא דין תורה ועי"ז נאמר בתורה לילך בתר הרוב, וממילא מהני עדותם גם להוציא ממון, "דכשרות העדים והגדתם אינו גורם באמת זכות וחובה דלא איברו סהדי אלא לשקרי, משו"ה אם על פי רוב הגדתם שלמה אף דיש לספק שמא אין הגדתם כראוי, ספק זה אינו ספק בזכות הממון שיגרום זכות לנתבע שיסייעהו חזקת הממון, וזה חילוק נכון ומסתבר". והוסיף הגרש"ש שגם גדר דין "והצילו העדה" הוא כמו בדיני ממונות היינו "דכיון דאמרה תורה ושפטו העדה והצילו העדה הרי גילתה תורה שבדיני נפשות עלינו להתבונן גם על ראיות שכליות... וענין זה ליזיל בתר רוב אינו ראייה ובירור שכלי". אלא שמסקנת הגמ' בסנהדרין היא שר כאשר הנדון הוא על "בירור המעשה אם עשה הנידון המעשה או לא" בזה בעי' ראייה שכלית ולא סגי ברוב אבל כאשר אנו דנים על כשרות העדים וכד' בודאי שסגי בבירור של רוב בנפשות כמו בממונות. ובשיטת התוס' בסנהדרין הנ"ל כתב הגרש"ש דס"ל לתוס' שרוב בטבע נחשב ג"כ כבירור שכלי שסגי לממונות ולנפשות אבל רוב של רדיא אי"ז בירור שכלי [דהוי כמו רוב התלוי במעשה] ונמצא לסברת הגרש"ש בשיטת התוס' בסנהדרין שממונות ונפשות אינם חלוקים זמ"ז ורוב שהוא שכלי ומסברא מכריע גם לדיני נפשות ולפ"ז כתב

שאי"צ לדברי ההפלאה בכתובות ט"ו שהקשה כיצד מחייבים קנס לאבי הנערההרי דלמא לאו אביה הוא ואין הולכין בממון אחר הרוב, ותי' דאזלי' בתר תדין "הוחזק" עיי"ש ולדברי התוס' בסנהדרין אי"ת לזה דמהני גם רוב של סברא בדיני ממונות כמו בדיני נפשות, אכן לשיטת תוס' דב"ק (המניח) חלוק ממון מנפשות, דבנפשות י"ל כל רוב דמהני לענין איסור מהני גם בנפשות רק חזקת ממון שאני, ורק לענין דיינים אמרו דלרבי יאשיה יליף ק"ו לדיני ממונות מנפשות דשם ליכא חילוק בין ממון לנפשות. עיי"ש.

קכג) "חיישי' שמא במקום נקב ניקב" הקשה המהרש"א מ"ט הגמ' לעיל שהסתפקה על בא זאב ונקב דלמא במקום נקב ניקב מ"ט לא פשטה הגמ' מהכא דכמו דלא ניחוש הכא שמא במקום נקב קא שחית דאזלינן בתר רובא ה"נ לא ניחוש דלמא במקום נקב נקב, ותי' המהרש"א א- דלר"מ קמבעיא לן לעיל דחייש למיעוטא במלתא דאפשר כדמסיק והך מלתא דבא זאב מלתא דאפשר מקרי ב – עוד תי' דעיקר איבעיא דלעיל בנקבים הרבה שלא במקום שיניו כמ"ש התוספות לעיל עיי"ש. והנה הרמב"ן בסוגיין כתב דמשמע דסוגיא התם "דלאו בדקא חזינן דאיהו נקבינהו ממש קאמר אלא משום דדרך הזאב לנקוב קאמר הכי מי חיישינן שמא היה שם נקב מתחלה ובמקום הנקב הכניס צפרניו, ולא שנקב כלום אלא משום דאיהו הכניס צפרניו בנקבים נקט האי לישנא" עיי"ש.

קכד) תוד"ה ליחוש

קכה) הרמב"ם פרק ט"ו מהלכות איסורי ביאה הלכה כ"ז דרובא דליתא קמן עדיף דז"ל, יראה לי שכל מדינה שיש בה שפחה או עכו"ם הראוי לילד הואיל והאסופי הנמצא שם ספק עכו"ם או ספק עבד כשישא הגיורת כמו שבארנו הרי זו ספק אשת איש והבא עליה פטור שאין הורגין על ספק. עכ"ל. והראב"ד הקשה ע"ז בזה"ל מצאנו במסכת סנהדרין שהולכים בדיני נפשות אחר הרוב. עכ"ל. ומזה שהוכיח הראב"ד שם גם הרמב"ם סובר להלכה דאזלינן בתר רוב בדיני נפשות, דהרי פסק בפרק ג' מהלכות איסורי ביאה בבא על הקטנה שקדשה אביה הרי זה בחנק, ומוכח דסובר דרובא דליתא קמן מהני גם לדיני נפשות ורובא דאיתא קמן לא מהני בדיני נפשות. ובקונטרס הספיקות הביא דברי הרמב"ם אלו וכתב דסובר דאין זה רוב מעליא ולא אדע לחלק. ובאמת מצאתי לגדולי האחרונים שכתבו דרובא דליתא קמן הוא רוב מכריע ומברר יותר מרובא דאיתא קמן, הגרע"א בחידושו למסכת כתובות דף י"ג ובהגהות לספר שב שמעתתא להגאון ר"ב פריינקיל. יעו"ש. וע"כ ענין זה צריך ביאור.

קכו) ר"מ דחייש למיעוטא

קכז) מקור דין רוב רש"י קה"י

קכח) רוב התלוי במעשה

קכט) רובא דאיתא קמן בממון, רעק"א

הנו"ב דבכה"ג הוי ספק קידושין וע"ע בעונג יו"ט (סי' ב') משכ"ב. [הרחבה אות קל].

(ב) ברשב"א בשם רבנו יונה מבואר דאי מהני שליחות מהני ננמי עע"ג ולכן בגט מהני געע"ג משא"כ בחליצה ובגט. ובביאור דברין עיין **בחי' הגרנ"ט** (סי' פ') ובשיעורי הגרש"ר (גיטין אות קפה) וע"ע **ברבנו יונה** דמשמע מדבריו דבכתיבת גט כשר בהגיע לעונת הפעוטות. ועיין בחי' חת"ס גיטין כב **והקשה החת"ס** מהא דאיתא בדף ל"א דאשה שאנסה את חבירתה והטבלתי מהני כוונת המטבלת, והתם הרי ל"ש שליחות ואפ"ה מהני כוונת המבטילה. וע"ע **באו"ש** (הלכות מקוואות פ"א אות ט'). [הרחבה אות קלא].

(ג) בשו"ת הרשב"א סי' כו, מבואר דהכל תלוי בהוכחת המעשה ויש בזה ג' דרגות: א- הוכחה גמורה ומהני אפ"י בשוטה. ב- ליכא הוכחה כלל דלא מהני אפ"י בחרש וקטן. ג- הוכחה קצת ומהני בחרש וקטן שיש להם דעת קלישתא ולא בשוטה. עי"ש. [הרחבה אות קלב].

(ד) בדין כוונה בשחיטה. כתב היש"ש (פ"ב סי' יג) דאם חשב כוונה הפכית שלא יהיה שחיטה לא מהני, ובגליון מהרש"א (סי' ג) תמה למה השמיטו זה הפוסקים, והפמ"ג חקר לדעת היש"ש אם בעינן שיאמר בפה שמתכוון שלא לשם שחיטה או דאף במחשבה סגי, עי"ש. ועיין בר"ן (דף ח' ב' בדפי הרי"ף) דהשחט בהמת חבירו לע"ז לא נאסרה בהנאה משום דאין אדם אוסר דבר שאינו שלו, עי"ש והקשו מ"ט לא תאסר מטעם כוונה הופכית עיין בפמ"ג (סי' ד' משבצות סק"ד) ובחי' הגרש"ש סוף ב"ב [הרחבה אות קלג].

י"ב ע"ב

(א) "מאן תנא דלא בעינן כוונה לשחיטה". הקשו הראשונים דהא אחרים רואים אותם ודמי לגדול עע"ג דמבואר דכשר בגט [ולשון הרשב"א דכוונת אחרים הרואים אותם כוונה היא, וצ"ב] ותירצו בתוס' שגדול עע"ג מלמדו לעשות לשמה, וצ"ב אי"כ מ"ט קטן לא יכול לקדש אשה בכה"ג, ועי' בחי' רח"ה (הלכות יבום פ"ד) משכ"ב. וע' בבית מאיר סי' קכא ס"ו מדברי

קל) "מאן תנא דלא בעינן כוונה לשחיטה". בתוס' הקשו דהא אחרים רואים אותם ודמי לגדול ע"ג דמבואר בגיטין כב דכשר בגט בכה"ג. ועי' ברשב"א שהוסיף דהא דמהני רואים היינו דכוונת אחרים הרואים אותם כוונה היא. וצ"ב מדוע מהני כוונת האחרים [בשלמא לתירוצ' התוס' דמלמדים את הקטן ניחא, אבל אם מיירי בראיה גרידא מה המעליותא בזה] ולכאורה צ"ל הטעם דכשהקטן רואה הגדול הע"ג מבטל דעתו כלפיו ועושה מעשיו על דעת הגדול, ולפ"ז אם אין הקטן יודע שהגדול רואהו לא מהני אף לשיטה זו. **ותירצו התוס'** דשאני "רואים" מגדול ע"ג שמלמדו לעשות לשמה, ומשמע בתוס' דע"י שהגדול מלמדו שוב מכוין הקטן בעצמו לשמה. **ועי' בחי' רח"ה** (הלכות יבום פ"ד) דהקשה מ"ט אין חש"ו יכולים לקדש אשה ע"י גדול ע"ג שילמדום לגמור דעתו לקנין. [והביא הגר"ח ראיות דלא מהני בשום אופן גירושין בקטן מהא דתנן ר"פ חרש דכנסה כשהוא פיקח ונתחדש לא יוציא עולמית, וכן גבי קידושין איתא בגיטין דף פ"ה דקטן לאו בר הויה הוא. ועי' בעונג יו"ט סי' ב' שהביא עוד הא דתנן בתרומות פ"א חמשה לא יתרוממו ואם תרמו אין תרומתן תרומה חרש שוטה וקטן - ועי' בתוס' ד"ה ותיבעי משכ"ב בשם הירושלמי וכן בקידושין י"ט מבואר דאין אישות לקטן, וכן בב"ב קנ"ו מבואר דקטן שנבדק לקידושין א"צ בדיקה לגירושין דאין הקידושין תופסין כלל ולא משכ"כ בשום אופן שיהיו קידושיו קידושין]. **ותירץ הגר"ח** דשאני קידושין וגירושין דצריך דעת בעלים על עצם הקידושין והגירושין, משום דעיקר הקידושין והגירושין נעשה ע"י הבעלים והם האוסרים והם המתירים, ועל כן צריך דעתם ולא מהני מה שאחרים מלמדים אותם, משא"כ בחליצה ולשמה אין בהם דין דעת בעלים, ורק כוונה הוא דבעינן על עצם מעשה החליצה והפטור ממילא בא, ע"ש. [ועי' בבית מאיר סי' קכא ס"ו שכתב כע"ז, ונחלק על הנו"ב שסובר דקידושין וגירושין בגע"ג הוי לכל הפחות ספק, והביא שמבואר כן בירושלמי בריש תרומות דקטן שקידש בינו לבין אחרים קידושיו קידושין, ובתו"ג תמה על הנו"ב, דאי מיירי בקידושין הרי ודאי הוי בינו לבין אחרים דבעינן עדות לקיומי ובלא עדים אף בפיקח לא מהני ולכן כתב דהירושלמי מיירי לענין קידוש מי חטאת ודוק וע"ע בכת"ס אבהע"ז ח"ב סי' קנ]. **ובעונג יו"ט** (סי' ב') כתב ג"כ כע"ז, והגדיר הדברים יותר, דבלשמה המחשבה רק מפרשת את המעשה, אבל עיקר החלות לשמה בא מכח המעשה עצמו, וזה מקרי "כוונה", משא"כ בגו"ק בעינן רצון שהבעלים פועל את הדבר והרצון הוא חלק מעצם יצירת החלות ולזה אין לקטן דעת. ועפ"ז כתב העונג יו"ט לחלק בין טוית ציצית לשמה, לבין כתיבת גט לשמה, דנהי דבגט מהני גדול ע"ג מ"מ בציצית לא מהני, והטעם דבגט הלשמה הוא רק כוונה במעשה, משא"כ בציצית יסוד הדין לשמה הוא לייחד ולהעמיד הציצית להמצוה, ובזה המחשבה (ע"ש ראיותיו לזה) היא חלק מן החלות ולא מהני מחשבת קטן. אולם המג"א בסי' י"א כתב דדין גדול ע"ג בציצית כדין גע"ג במצה, ודלא כהנ"ל.

הנה במש"כ הגר"ח והעונג יו"ט דלשמה בגט הוא רק כוונה במעשה, **עיין בשו"ת הגרע"א** (סי' כג) שכתב דבגוי שאמר שכותב לשמה ובאמת כותב אדעתא דנפשיה ל"ש לומר דדברים שבלב אינם דברים משום דעיקרו של הלשמה הוא בלב, ודברים שעיקרם בלב הוי דברים. ונראה דכ"ז א"ש רק אם נימא כהגר"ח דהוי "כוונה", אבל אם נימא דמחיל חלות לשמה א"כ דמי לכל קנין דדברים שבלב אינם דברים ודו"ק. **וע"ע בקו"ה** סי' ע"ו כתב דהא דמבואר בתוס' גיטין ל"ב ב' דאפשר לבטל גט היינו משום דהלשמה הוא ייחוד הגט לגירושין, וממילא הלשמה קיים כל הזמן ואפשר לבטלו. ולכא"ז זה דלא כהנ"ל דהוי רק כוונה במעשה. **ויש ליישב** דנהי דחל חלות לשמה בגט מ"מ אין הכותב פועל הלשמה בגט ע"י כוונתו, אלא כוונתו רק בגדר כוונת מעשה והלשה חל ממילא.

קלא) בא"ד. ברשב"א כאן הביא בשם **רבנו יונה** שתירץ קושיית התוס' באופן אחר. דבגט דמהני שליחות מהני גדול ע"ג, והוי עמידה ע"ג כוונת העושה ומדין שליחות. אבל בחליצה דלא מהני שליחות לא מהני ג"כ ע"ג, וכן בשחיטה דל"ש שליחות דגם מי שאינו בעלים יכול לשחוט לא מהני בזה ע"ג. **בחי' הגרנ"ט** (סי' פ') מבאר דהשליח מכוון רק על הלשמה, אבל גוף הכתיב הנעשית ע"י הקטן וא"צ ע"ז שליחות, דכל מאי דבעינן שליחות הוא רק על חלות הלשמה, ובזה א"ש הא דהקטן כותב אף דלית שליחות לקטן. ויסוד החילוק בין לשמה לשחיטה מבאר הגרנ"ט דבגט אין הכוונה על המעשה כתיבה ממש, אלא דמיחד הגט לשם האשה ולכן מהני ע"י אחר. אבל גבי שחיטה כוונה לחתוך סימנים, לכן לא מהני כוונה ע"י אחר דבעינן שעושה המעשה הוא יכוון את מעשיו. **וסברא זו** היא היפך סברת הגר"ח דלעיל דהלשמה הוא כוונת מעשה, ואמנם יתכן דבהא גופא נחלקו תוס' ורבנו יונה. **ועי' באו"ש** פ"א משחיטה אות ט' משכ"ב. **והגרש"ר** (שיעורי גיטין אות קפה) מבאר דנחשב כאילו הע"ג כותב ע"י הקטן ולכן מהני בגט דגם הכתיבה מתייחסת אליו, וצ"ל לפ"ז דהא דבשחיטה וחליצה לא מהני היינו דכיון דאין בזה שליחות ל"ש שאדם אחר יחלוץ, אמנם בשחיטה צ"ע למה פסול בע"ג והרי גם הע"ג כשר לשחיטה ומה בכך דל"ש שליחות. וצ"ל דמי שאין לו בעלות על העשיה לא דיינין למעשה הקטן כמעשה הבא מכחו הואיל ואינו בעלים על המעשה. **ובאמת בשו"ת הרשב"א** (ח"א סי' כו) הובא בב"י סי' תס מבואר דלרבנו יונה בשחיטה מהני גדול ע"ג, והעיר בזה בשו"ת מהר"י אסאד סי' קנו, ובטעם המלך על שעה"מ פ"ג מגירושין ע"ש.

עוד כתב רבנו יונה דהא דממעטין חרש מקרא אינו משום דלולא זאת היה מהני ע"ג, אלא רבותא הוא דאפי' בהגיע לעונת הפעוטות לא מהני. ובפשטות משמע מדבריו דבכתיבת גט כשר בהגיע לעונת הפעוטות. [ועי' בט"ז או"ח סי' ת"ס סק"א שמדייק מתשובת הרשב"א הנ"ל דגבי מצה כשר קטן שהגיע לכלל דעת, והאחרונים שם חולקים ע"ז (ע"ש במ"ב)], ועי' בחי' חת"ס גיטין כב שכתב דגם לרבנו יונה לא מהני בגט, ושאינו גט מחליצה, דבחליצה בעינן כוונת קנין וזה שייך בהגיע לעונת הפעולות, אבל בלשמה הוי כוונת מצוה וזה ל"ש בקטן אף שהגיע לעונת הפעוטות.

הקשה החת"ס (בגיטין שם) על רבנו יונה מהא דאיתא בדף ל"א דאשה שאנסה את חבריתה והטבילתי מהני כוונת המטבלת, והתם הרי ל"ש שליחות ואפ"ה מהני כוונת המטבילה. ותירץ החת"ס דהתם הכל תלוי בכוונת המטביל כמו בהטבלת כלים, משא"כ כאן דתלוי בדעת הכותב. **ובאו"ש** (הלכות מקוואות פ"א אות ט') כתב תירוצ' זה בשני אופנים א- דבטבילה גזה"כ דהכל תלוי במטביל ולא בנטבל. ב- דכאן שהמעשה נעשה בנטבל הוי המטביל עושה המעשה, משא"כ בגט דהע"ג אינו עושה המעשה.

קלב) שיטה שלישית מצינו בשו"ת הרשב"א סי' כו, דהכל תלוי בהוכחת המעשה ויש בזה ג' דרגות: א- בגט יש הוכחה גמורה ומהני אפי' בשוטה. ב- בשחיטה, ליכא הוכחה כלל ולא מהני אפי' בחרש וקטן. ג- בחליצה איכא הוכחה קצת ומהני בחרש וקטן שיש להם דעת קלישתא ולא בשוטה. וע"ש ברשב"א שכתב דלגבי לישת מצה, לפ"ד תוס' מהני גע"ג בחרש וקטן ולא בשוטה, ולר' יונה מהני אפי' בשוטה, ולדעת הרשב"א הנ"ל כיון דאין כלל הוכחה לא מהני אפי' בחרש וקטן.

קלג) בדין כוונה בשחיטה. כתב היש"ש (פ"ב סי' יג) דאם חשב כוונה הפכית שלא יהיה שחיטה לא מהני, **ועי' בגליון מהרש"א (סי' ג)** שהביא שבכנה"ג תמה למה השמיטו זה השך והט"ז [ועי' בתבו"ש], **והפמ"ג חקר** לדעת היש"ש אם בעינן שיאמר בפה שמתכוון שלא לשם שחיטה או דאף במחשבה סגי, ותלה זאת במחלוקת הראשונים אם מחשבת קדשים פוסלת רק בפה או גם במחשבה. **ועי' בפ"ת (שם)** הביא בשם תשובת זכרון יצחק סי' צ"ו דאם שחט בלא כוונה ושחט בהמה שנשחטה אמה או בתה באותו יום - דשחיטתו פסולה, דבכה"ג אין הבהמה עומדת לשחיטה, והא דכשר תמיד בלא כוונה היינו כמש"כ התבו"ש סק"ט דסתם בהמה קיימא לשחיטה אבל הכא דקיימא באיסור אותו ואת בנו לא עומדת לשחיטה, והפ"ת חולק ע"ז ע"ש. **ויעוי' בר"ן (דף ח' ב' בדפי הרי"ף)** שכתב דאם שחט בהמת חבירו לע"ז לא נאסרה בהנאה משום דאין אדם אוסר דבר שאינו שלו, ומיהו איכא מ"ד דבאכילה אסורה וכו' דכל שיש בו סרך ע"ז מיתסרא באכילה, וליכא למימר לענין איסור אכילה אין אדם אוסר דבר שאינו שלו, דהכא לאו איהו אוסר לה, אלא דלא שרי לה והוי כאילו לא נשחטה אלא שמתה מאליה. **ובתבו"ש** כתב דפסול זה אינו אלא מדרבנן. **ובפמ"ג (סי' ד')** משבצות סק"ד) הקשה למה לא נפסל מדאורייתא משום דאיכא כוונה הפכית, [וכוונתו משום דשוחט לע"ז לא הוי כשוחט לשם זביחה, דהיינו "שיודע שנצטוו ישראל על השחיטה ולפיכך הוא שוחט", - לשון הרשב"א בסוגיין. ובתוס' זבחים מ"ז הלשון "מתכוון לשחיטה להתיר בשר"]. **ותירץ הפמ"ג** דהתם מיירי ששוחט גם לשם ה' וגם לע"ז, ולכן כל הפסול רק מדרבנן. **ויעו"ע בחי' הגרש"ש סוף ב"ב** שמבאר ד' הר"ן הנ"ל באופן אחר.

ז) תוד"ה קטן. במה שהביאו מהירושלמי, לעיל הובא נידון האחרונים בגודל עומד ע"ג אם מהני לקנין, והסכמת רוב אחרונים דלא מהני. ויל"ע אם מהני קנין של קטן ע"י מעשה. ועיין באו"ש (פ"א ממקוואות ה"ח אות יג) ובחזו"א (קדשים כ (ב') סק"א) שנחלקו בביאור דברי הירושלמי בענין זה [הרחבה אות קלח].

ח) בשו"ע (או"ח קנט) הביא **הרמ"א מהג"א** דקטן פחות מבן ו' שנים דינו כקוף [ועי"ש דלגבי נט"י יש ב' דעות אם כשר בקוף, ומעיקר הדין פסקינן דכשר אלא דלכתחילה בעינן להחמיר]. **והקשה הגרע"א (יו"ד סי' א' ס"ה)** דלמה לא הובאה דעה זו ביו"ד לגבי שחיטה דקטן פחות מבן ו' שחיטתו פסולה. ועי"ש משכ"ב ועיין במג"א.

י"ג ע"א

א) "מניין למתעסק בקדשים שהוא פסול", פירש"י כגון מתעסק בסכין להגביהו או לזורקו ושחט בקדשים, והקשו תוס' דבכה"ג פסול אפי' בחולין לרבנן, [ועי' ברשב"א שרש"י מייירי אליבא דר"ן] אמנם צ"ב למה לא פרש"י דהנידון לגבי מחשבת זביחה דזה לכו"ע דין מסויים בקדשים, ועיין בראש יוסף [הרחבה אות קלח].

ב) בתוד"ה מנין כתבו תוס' דמתעסק הוא בב' אופנים ובאופן הראשון כתבו שאינו מתכוון לשם זביחה בקדשים ועיין בלשון

י"ב ע"ב המשך

ה) "קטן יש לו מחשבה". נחלקו רש"י ותוס' האם הכונה למחשבה לשמה, או לשוחט משום חולין עי"ש. והקשו האחרונים מ"ט לא פירשו דהנ"מ לגבי הא דבעינן "מחשבת זביחה" בקדשים, [כמבואר בתוס' להלן יג ע"א ד"ה מנין] וביותר דעל מחשבה זו לא יועיל גם הא דהיתה בדרום ומשכה לצפון, דמעשה זה מוכיח רק שידע שהוי קדשים, אבל לא מוכיח שכוון לשם זביחה. ועיין בראש יוסף ובקרא"א בזבחים ובקובץ ענינים [הרחבה אות קלד]

ו) מחשבה ומעשה בקטן. עי' היטב בכל הסוגיא. שיטת רש"י דאם איכא מעשה ודיבור מהני מדאורייתא, ובדיבור בלא מעשה לא מהני כלל, והספק הוא במעשה בלא דיבור. ועיין בתוס' בשם רש"י ובמל"מ פ"ד מטו"א. ושיטת תוס' דהכל תלוי במעשה אם יש ממנו הוכחה גמורה או הוכחה קצת. ועי' באחיעזר ח"ג סי' נב ובחזו"א (קדשים סי' כ (ב') סק"ב) [הרחבה אות קלה].

צריך כוונה, וזו לא שמענו. עיי"ש מה שחידש לפי"ז [הרחבה אות קלט].

ג) דין מתעסק בקדשים. עיי' בתוס' דבסבור שהוא חולין ג"כ פסול. וברע"א (תנינא סד) ועיין באחיעזר (יו"ד סי' ד', וח"ג סי' נב) דדין מתעסק הוא פסול רק בשחיטה ולא בשאר עבודות, ועיין בחזו"א משכ"ב. ובאוי"ש (פ"א מקוואות סק"ט). [הרחבה אות קמ]

קלד) "קטן יש לו מחשבה". פירש רש"י דנ"מ לגבי מחשבה לשמה, ותוס' פירשו נ"מ לגבי שוחט משום חולין עיי"ש [היינו שקטן הוי כמתעסק]. והקשה בראש יוסף (בסוגיין) ובקרא (בזבחים ב.) למה לא פירשו דהנ"מ לגבי הא דבעינן "מחשבת זביחה" בקדשים, [כמבואר בתוס' להלן יג ע"א ד"ה מנין] ועוד הקשה הראש יוסף דעל מחשבה זו לא יועיל גם הא דהיתה בדרום ומשכה לצפון, דמעשה זה מוכיח רק שידע שהוי קדשים, אבל לא מוכיח שכונן לשם זביחה. וכתב הראש יוסף דלרש"י בע"כ צ"ל דס"ל לר"נ שאין דין מחשבת זביחה [עייין להלן שיתבאר], אבל לתוס' קשה. ובקרא ובקובץ ענינים כתבו דהכא מיירי בגדול עומד על גביו ולכן יש כאן שפיר מחשבה לענין מחשבת זביחה, ומ"מ לענין הלשמה ומשום חולין לא מהני הגעע"ג משום שנאמר בו מחשבה, וכעין דברי הירושלמי המובאים בתוס' [גבי תרומה] דכל שנאמר בו מחשבה לא מהני גדול ע"ג. [והדברים צ"ע דהרי עיקר דברי הירושלמי קיימי על מחשבה המוכחת מתוך מעשיו דלא מהני זאת בדבר שנאמר בו מחשבה. ואם נימא דגם ב"משום חולין" נאמר מחשבה מה מועיל מה שהולין מצפון לדרום]. ובספר שחיטת חולין כתב ע"פ מה דמצינו ב' סוגי כוונה, א- כוונה גרידא היינו 'משום מה עושה את המעשה'. ב- כוונה 'המפרשת ומגדירה את המעשה'. והנה בסוגיין איירי בדין השני, [כגון בכלי לגבי טומאה שקובע ומגדיר את עשיתו לעשית כלל] וע"ז דיינינן אם לקטן יש מעשה. אבל לגבי כוונה גרידא י"ל דזה פשיטא שיש לקטן כוונה. וראיה לזה מהא דקטן מוציא רבים יד"ח לר' יהודה במגילה י"ט ב', והקשה הטו"א הרי קטן אין לו כוונה להוציא, ותירץ דנ"מ בגעע"ג, ובהגהות אמרי ברוך הקשה דעדין תקשה לשיטת הרמב"ם (פ"א מפסוה"מ ה"ו) דס"ל דלמסקנא לא מהני געע"ג, וכן תקשה לר' יונה הסובר דרק במידי דמהני שליחות מועיל גדול ע"ג, וע"ע בטו"א ר"ה כ"ט א' שהקשה כע"ז אהא דמפרשינן שם הטעם דחש"ו אין מוציאין את הרבים יד"ח משום דלאו בני חיבו אנינהו, וקשה דתיפול"ל דלאו בני כוונה נינהו, וע"ע בטו"א חגיגה ו' שהקשה מה שייך חנוך בקטנים למ"ד מצוות צריכות כוונה, הרי לקטן אין כוונה. ובע"כ כנ"ל דכוונה לעשית מצוות יש לקטן. ולפ"ז י"ל דמחשבה לשם זביחה יש לקטן דזה רק דין מחשבה גרידא שלא מגדירה את המעשה, וזה יש לקטן, ולכן כל הנידון בסוגיא שייך רק לגבי מחשבת 'משום חולין' שזה מדיני מתעסק ומגדיר את המעשה.

קלה) מחשבה ומעשה בקטן. עיי' היטב בכל הסוגיא. שיטת רש"י דאם איכא מעשה ודיבור מהני מדאורייתא, ובדיבור בלא מעשה לא מהני כלל, והספק הוא במעשה בלא דיבור. [וכ' התוס' דבמעלה פירותיו לגג לא נחשב אפי' כמעשה גרידא הואיל ויתכן שהעלו משום הכנימה. ובמל"מ פ"ד מטו"א ה"ב כתב דמ"מ אם היה גם אמירה בהדיה שהעלו לגג מהני עכ"פ מדרבנן, והביא ראיה ממש"כ רש"י "העלו חש"ו - מפני הכנימה" משמע דאם נתכוונו לצורך שירדו עליהם דשמים מק"ט. ולכא"ו דבריו צ"ע, דרש"י עצמו הוי מפרש דאם נתכוונו בשעת העלאה באמת הוי מעשה גמור, ובבריייתא מיירי שחיטת אח"כ, ולכן פירש רש"י דבשעת העלאה לא חיטב, אבל לפמש"כ תוס' ע"פ שיטת רש"י אין שום מקור לומר דהדיבור מועיל, ובפשוטות כיון דהמעשה גרוע גם הדיבור לא מועיל והוי כדיבור גרידא. ועיי' בחס"ד בתוספתא דכלים ב"מ פ"ז מ"ז שנחלק על המל"מ]. ושיטת תוס' דהכל תלוי במעשה אם יש ממנו הוכחה גמורה או הוכחה קצת. [ועיי' באחיעזר ח"ג סי' נב [והוא תשובה על השגות החזו"א] שהביא דברי המשכנ"י שאם ההוכחה לפני המעשה לא מהני כל שיש צד רחוק שיהני ופירש דזהו החסרון בהא דחיישינן שמא מקום לא אתרמו ליה - והיינו משום דההוכחה היתה קודם. ובחזו"א (קדשים סי' כ (ב') סק"ב) הקשה ע"ז, ע"ש.

קלו) תוד"ה קטן. הקשו תוס' על רש"י הא אי"צ לשמה. ובחי' הגר"ח [עמ' רכז] כתב דגם רש"י מפרש כתוס', אלא דס"ל דכל מאי דפסול מתעסק בקדשים הוא רק משום דבעינן כוונה לשמה.

קלז) בא"ד. במה שהביאו מהירושלמי, הנה לעיל הובא נידון האחרונים בגדול עומד ע"ג אם מהני לקנין, והובא שם הסכמת רוב אחרונים דלא מהני. ויל"ע אם מהני קנין של קטן ע"י מעשה. והנה האור"ש (פ"א ממקוואות ה"ח אות יג) כתב דלא מהני קנינים ע"י מעשה קטן, דרק לפרש מעשיו יש לו כח אבל לא להחיל קנינים. וכתב דלפ"ז צריך לפרש משה"ק הירושלמי דיועיל מעשה על תרומה [דלכא"ו קשה הרי תרומה היא חלות] היינו משום דתרומה אינה אלא בירור החלקים ואי"ז נחשב שמחדש חלות. ולפ"ז תירוצ' הירושלמי הוא דכיון דכתיב ביה מחשבה לא מהני אע"פ שאי"ז חלות. אכן החזו"א (קדשים כ (ב') סק"א) כתב דזהו גופא תירוצ' הירושלמי דדבר דכתיב ביה מחשבה לא מהני מעשה קטן, היינו דמעשה קטן מהני רק בדברים שאינם חידוש התורה [כגון "תורת כלי" שהוא ענין מציאות] אבל תרומה וקנינים שהם חלות שחידשה תורה ע"ז לא מהני דעת קטן. ובמה שהקשו התוס' על הירושלמי, עיי' בקרא ובזבחים ב' ב', ובמשכנ"י או"ח סי' כא ובחזו"א (שם) משכ"ב.

קלט) בשו"ע (או"ח קנט) הביא הרמ"א מהג"א דקטן פחות מבן ו' שנים דינו כקוף [ועיי"ש דלגבי נט"י יש ב' דעות אם כשר בקוף, ומעיקר הדין פסקינן דכשר אלא דלכתחילה בעינן להחמיר]. והקשה הגרע"א (יו"ד סי' א' ס"ה) דלמה לא הובאה דעה זו ביו"ד לגבי שחיטה דקטן פחות מבן ו' שחיטתו פסולה. והנה המג"א (שם) הקשה למה ביו"ד נפסק בפשיטות ששחיטת קוף פסולה ולא הובאה המחלוקת הנ"ל הנזכרת באו"ח והיינו שלרמ"א בנט"י הוי רק חומרא. ותירץ המג"א דבשחיטה דאורייתא מחמירין לפסול. וכתב שם הגרע"א דלפ"ז יהיה אסור לשחוט את בנו אחריו, דלגבי איסור או"ב אזלינן לחומרא. אמנם כתב הגרע"א דיש לתרץ באופן אחר, דלגבי נט"י מקרי הקוף ג"כ ככח גברא, אבל בשחיטה הקוף פסול

משום דלאו בר זביחה הוא. ובפמ"ג שם תירץ דהא דקוף כשר הוא משום דבנט"י סגי ב"כ נותן" וא"צ "כח גברא" ולכך קוף כשר, משא"כ בשחיטה בעינן כח גברא והקוף איננו גברא. ולסברת הגרע"א דבשחיטה הפסול משום דלאו בר זביחה הוא, א"ש מ"ט לא הביא הרמ"א דין קטן פחות מבין ו' דבקטן פחות מבין ו' ל"ש פסול זה, אלא דהיה מקום לפסול כמו בנט"י דאי"ז כח גברא, אמנם הרי לגבי זה מעיקר הדין גם בנט"י כשר ורק לחומרא מצריכים ליטול ע"י גדול, וא"כ בשחיטה אין נ"מ דבלאו הכי גם שחיטת קטן יותר מבין ו' כשרה רק בדיעבד. [אבל לשיתת המג"א שהוי רק חומרא בשחיטה אבל אין חילוק באמת בין קטן פחות מבין ו' לקוף אכתי' קשה מ"ט לא הביא הרמ"א ד"ז בשחיטה].

קלח) "מנין למתעסק בקדשים שהוא פסול", פירש"י כגון מתעסק בסכין להגביהו או לזורקו ושחט בקדשים, והקשו תוס' דבכה"ג פסול אפי' בחולין לרבנן, [ועי' ברשב"א שרש"י מיירי אליבא דר"נ] אמנם צ"ב למה לא פרש"י דהנידון לגבי מחשבת זביחה דזה לכו"ע דין מסויים בקדשים, וביאר הראש יוסף דרש"י סובר דלר' נתן באמת לא פסלינן בקדשים אלא בדליכא מחשבת 'חיתוך בשר' אבל מ"מ א"צ כלל לא מחשבת חתוך סמנים ולא מחשבת זביחה, ורק רבנן הם שסוברים דבעינן מחשבת זביחה, ונמצא שהמחלוקת בין ר"נ לרבנן יסודה היא בדין קדשים והיינו דמבואר להלן בדף ל"א ב' דהמקור של ר' נתן להכשיר בחולין הוא מדפסל מתעסק בקדשים ש"מ שבחולין כשר, ורבנן השיבו דהפסול ומתעסק בקדשים הוא במחשבת זביחה, וס"ל לרש"י דהמחלוקת מתחילה מדין קדשים ועיין. [ודעת תוס' דבקדשים מודו כו"ע דבעינן מחשבת זביחה].

קלט) בתוד"ה מנין כתבו תוס' דמתעסק הוא בב' אופנים א- שאינו מתכוון לשם זביחה בקדשים ועיין בלשון התוס' בזבחים מ"ז שכתבו שהכונה בקדשים היא 'להתיר בשר', ועיין ברשב"א שכתב ג"כ דבקדשים בעינן 'כוונת שחיטה'. ב- דיש מתעסק שסבור שהוא חולין ושחט קדשים [הנה הכא אין נפק"מ 'במעשה השחיטה' בין קדשים לחולין אלא שהוא מעשה עם 'משמעות אחרת' וגם זה בכלל מתעסק]. וכתבו תוס' דב' האופנים של מתעסק הנ"ל נלמדו ר'בן הברק' [ועיין ברשב"א שכתב נמי לב' האופנים ונראה קצת בדבריו שהוא מחלוקת אם יש את ב' האופנים הנ"ל] ומשמע בתוס' שס"ל שסוגיין מיירי באופן הא' אלא שיש עוד אופן והיינו האופן הב' וביאר החזו"א דרק באופן הא' יש משמעות למצוה כמבואר בגמ' "זו בידנו לעבכ מנין". והנה באופן הראשון בתוס' תמה החזו"א (זבחים ס"י כ (ב) סק"ג) דאטו יש דין כוונת שחיטה מחודשת בקדשים לגבי להתיר בשר באכילה, דלכאור' בפסוק של ושחט בן הברק נאמר שבמעלה של 'בן הקר' היינו קדשים בעי' כוונה ולא מתעסק אבל בשחיטה עצמה לכאור' אין מעלה של בן הברק. ועוד הקשה דאטו אם לא יכוון יהיה נבילה כמו בחולין אם היה צריך כוונה, וזו לא שמענו. ומחדש החזו"א דאין כוונת הקדשים לענין להתיר איסור אינו זכות, אלא דבעינן כוונה להכשיר את הקרבן לכפרתו, ע"ש. [ואם ידע שהוא קדשים ונתכוון לשם חולין פסול, ומה שאמרה הגמ' שלשם חולין כשר (ולכמה שיטות לא עלה לבעלים לשם חובה) היינו במקום שנתכוון לעשות עבודת קדשים בבהמת חולין וחשב שיש לזה משמעות וזה דומה לנתכון לעשות עבודת שלמים בעולה, אבל אם נתכוון לשחיטת חולין בעלמא היינו להתיר הבשר בעלמא באמת הוי פסול כיון שלא התכוון לשם עבודת הקרבן. ע"ש. [וי"ל באופן נוסף, ע"פ דברי הבית הלוי (ח"ב ס"י כ"ג) דבקדשים נתחדש דין שחיטה נוסף מלבד הא דיש שחיטה בחולין, וראיה לזה מהא דאיתא בדף יז לר"ע שבמדבר הותר בשר נחירה ואילו בקדשים בעינן שחיטה. ועוד ראיה מהא דמתעסק פסול בקדשים. וביאור הדברים דשחיטת חולין הוא רק להפקיע איסור אבר מן החי. אבל בקדשים יש מלד זה גם מצוות שחיטה ויש בה דינים מסויימים, ועפ"ז י"ל דגם דין כוונת זביחה הוא מן הדינים המחודשים בקדשים, ואם לא חשב אי"ז נבילה דמ"מ לא גרע משחיטת חולין, אבל לענין קרבן אי"ז שחיטה כשרה].

קמ) דין מתעסק בקדשים. עי' בתוס' דבסבור שהוא חולין ג"כ פסול. והקשה הגרע"א (תנינא סד) בהא דתנן בכורות מ"ה דקטן דחרש ושוטה פסולים לעבודה משום דאינם שוים בזרעו של אהרן, ומבואר שם דלא מחללי עבודה, והקשה הגרע"א הא אין להם כוונה וא"כ עבודתם היא כמתעסק. ולרש"י י"ל דאם הביא לצפון ואמר שמכיון לקדשים מהני מדאורייתא, אבל לתוס' דרק בהוכחת מעשה גמורה מהני מן התורה קשה איזה הוכחה שייכא בקדשים. ובאחיעזר (יו"ד ס"י ד', וח"ג ס"י נב) כתב דדין מתעסק הוא פסול רק בשחיטה ולא בשאר עבודות, ולפ"ז בעינן קרא לפסול גם בשאר עבודות. אמנם החזו"א בזבחים שם חולק ע"ז ונוקט דהוא פסול גם בשאר עבודות ע"ש ראיותיהם. ועיין בחזו"א משכ"ב. ובאור"ש (פ"א מקוואות סק"ט).

י"ג ע"א -המשך

ה) כתב הרמב"ם (פ"ב מאה"ט ה"י) "שחיטת נכרי נבילה ומטמאה במשא וכו' וקרוב בעיני שאף זה מדברי סופרים וכו' ואם תאמר והלא היא אסורה באכילה דבר תורה, לא כל האסור באכילה מטמא, שהרי הטריפה אסורה וטהורה". וקשה מה הדמיון בין שחיטת נכרי לטריפה, ועיין בחי' מרן רי"ז הלוי במכתבים (עמוד ע"ט) בשם אביו משכ"ב [הרחבה אות קמב].

ו) בעיקר שיטת הרמב"ם דשחיטת נכרי מדאורייתא מטהרת מידי נבילה כתב הראב"ד בזה"ל "א"א זו היא אחת מסברותיו ואין בכולן פחותה מזו, כי עובדי כוכבים הם כבהמות ואין מטמאין ואין מיטמאין, עם הדומה לחמור הן גוים כמר מדלי ואת כולם

ד) "שחיטת עובד כוכבים נבילה ומטמאה במשא". נחלקו הראשונים בטעם הדבר ששחיטת גוי פסולה, בתוס' (לעיל ג:) כתבו משום דאינו בר זביחה, ובפשטות מקורו הוא מתוספתא, ושיטת הרמב"ם (פ"ד ה"א משחיטה) דבפסול הוא משום הפס' וקרא לך ואכלת מזבחו. ונחלקו הפוסקים בשיטת הרמב"ם אם גוי שאינו עובד ע"ז שחיטתו פסולה מדאורייתא או מדרבנן עיין בב"י ובכס"מ ובש"ך וברעק"א (ריש ס"ב) ובראיות לשיטת הרמב"ם עיין ב"ך שם וברעק"א בסוגיין. [הרחבה אות קמא].

מומר נהי דאסורה באכילה מ"מ נטהרת מטומאת נבילות. [והרשב"א בחי' ובמשמרת הבית חולק ע"ז]. ועיין בראש יוסף וברע"א משכ"ב. ובקוב"ש ח"ב (קובץ שמועות) [הרחבה אות קמד]

ז) בביאור הדין דיש שחיטה המטהרת מידי נבילה ויש שחיטה גמורה צ"ב גדר הדבר ומקורו, ועיין באחיעזר (יו"ד סי' ז אות ד' ז') ובאבנ"מ (תשובה ד') [הרחבה אות קמג].

ישא רוח והחושב אותם לכלום אסף רוח בחפניו. וצ"ב במחלוקתם. ועיין בכס"מ שתמה על הראב"ד מה שייד דין "אין מטמאין ואין מיטמאין" לסוגיין. עיי"ש. [הרחבה אות קמג]

עוד מצאנו שחיטה פסולה המטהרת מידי נבילה [מלבד שחיטת טריפה] לענין 'מומר'. עיין ברמב"ן ובר"ן (בחידושים) להלן י"ד א', [וכ"ה ברא"ה בבדק הבית בית ראשון ריש ש"ד] דשחיטת

ח) נחלקו התבו"ש ורעק"א לדעת הרמב"ם דשחיטת עכו"ם מטהרת מידי נבילה אם איכא איסור אותו ואת בנו, **דדעת התבו"ש** דליכא איסור או"ב, והגרע"א הוכיח כנגדו דהרי בטריפה איכא איסור אותו ואת בנו [כדאיתא להדיא להלן פ"א ב' למ"ד שחיטה שא"ר שמה שחיטה]. וקשה לדעת התבו"ש מ"ש שחיטת נכרי משחיטת טריפה. [הרחבה אות קמה].

קמא) "שחיטת עובד כוכבים נבילה ומטמאה במשא". נחלקו הראשונים בטעם הדבר ששחיטת גוי פסולה, **בתוס'** (לעיל ג:) כתבו משום דאינו בר זביחה, ובפשוטו מקורו הוא מתוספתא דמבואר בתוספתא שזבחת ממעט גוי וקוף ונשחטה מאליה. **אמנם שיטת הרמב"ם** (פ"ד ה"א משחיטה) דשחיטת גוי פסולה משום משום הפס' וקרא לך ואכלת מזבחו. ובה יש לחלק בין גוי עובד ע"ז שאז הפסול הוא משום שהשחיטה היא לע"ז אבל גם שחיטת גוי שאינו עובד ע"ז פסולה, **אלא שבוזה נחלקו הפוסקים** אם הוי פסול מדאורייתא או מדרבנן, **שיטת הש"ך** (ב סק"ב) ששחיטתו פסולה מדאורייתא והוכיח כן מלשון הרמב"ם "עובד כוכבים ששחט כו' שחיטתו נבלה ולוקה על אכילתו מן התורה שנא' וקרא לך ואכלת מזבחו... וגדר גדול גדרו בדבר שאפי' כותי שאינו עובד כוכבים שחיטתו נבלה" ומשמע שרק בכותי יש גזירה אבל שאר עכו"ם פסול מדאורייתא. **והוכיח כן מסוגיא לעיל (ה)** שמומר לכה"ת [חוץ מע"ז ושבת] שחיטתו אסורה מהתורה וא"כ כ"ש גוי שאינו עובד ע"ז. [וברעק"א (שם) כתב שא"כ יקשה לשיטות שמומר לנבילות לחוד להכעיס שחיטתו כשרה מאי שנא ממומר לכה"ת לתאבון עיי"ש דסו"ס אינו נזהר בשחיטה עיי"ש] **אמנם בב"י ובכ"מ** כתב דהרמב"ם סובר דעובד כוכבים ממש שאינו עובד עבודת כוכבים שחיטתו אינה אסורה אלא מדרבנן וכ"ה שיטת הב"ח [ועיין בש"ך שכתב שתלוי בגרסת הרמב"ם]. **ובראיות** לשיטת הרמב"ם שעכו"ם אינו מתמעט מקרא דזבחת, **עיין במרכבת המשנה** שכתב שראיתו היא ממה דאיתא בגמ' להלן (יג:) איש איש לרבות הנכרים שנודרים נדרים ונדבות כישראל וקי"ל בזבחים דף קט"ז ע"א דאין נכרי מצווה על שחוטי חוץ ובונה במה לעצמו ומקריבו ואסור לישראל לסייעו וכי הא דאיפרא הורמיז וכו' אלמא דהנכרי שוחט לעצמו וקרבנו כשר ואי נכרי לאו בר זביחה בחולין כ"ש בקדשים, עיי"ש. **וברעק"א** הוכיח כשיטת הרמב"ם מסוגיא בגיטין ס"ה: לפי הגרסא התם דמבואר שמין ומומר פסולים לכתוב ס"ת ומזוזות דאינו בכלל וקשרתם וקשה דאי מיירי במומר להכעיס א"כ היינו מין אלא ע"כ במומר לתאבון ואילו במומר לתאבון בשחיטה מהני בודק סכין ונתן לו, ומוכח שאין בשחיטה את הכלל של אינו בתורת כמו בס"ת ומזוזות. עיי"ש.

קמב) כתב הרמב"ם (פ"ב מאה"ט ה"י) "שחיטת נכרי נבילה ומטמאה במשא וכו' וקרוב בעיני שאף זה מדברי סופרים וכו' ואם תאמר והלא היא אסורה באכילה דבר תורה, לא כל האסור באכילה מטמא, שהרי הטריפה אסורה וטהורה". **ובחי' מרן רי"ז הלוי במכתבים** (עמוד ע"ט) תמה מה הדמיון בין שחיטת נכרי לטריפה, והרי בטריפה שחיטה גמורה היא אלא דאיסור מן הצד רביע עליה ולכן לגבי טומאת נבילות שפיר מקריא שחוטה. אבל בשחיטת גוי דהפסול לאכילה הוא משום דהגוי מופקע משחיטה א"כ מנין ששחיטתו מהני מיהת להוציא מידי נבילה. והביא הגרי"ז מהגר"ח, דגם טריפה הא דאסורה באכילה הוא משום דחסר בהיתר שחיטה, והיינו דכיון דטריפה כבר חסר לה מקצת חיות ממילא לגבי היתר אכילה כבר מופקעת היא משחיטה היינו דגדר איסור טריפה הוא דהוי כבהמה שחסר בה שחיטה, אבל הא מיהת דלית בה איסור "אינו זבוח" וכמש"כ בפשפישות הגרע"א בשו"ע סי' יג גבי בן פקועה דטריפה שלא ניתר בשחיטה האם, דמ"מ אין בו איסור של אינו זבוח, דכל מה שפעל השחיטה אצל האם פעל אצל הולד. וזהו שהשוה הרמב"ם דין שחיטת גוי לשחיטת טריפה, דבתרומתו החסרון הוא בשחיטה, ואפ"ה אשכחן בטריפה דיש דינים נפרדים לשחיטה לגבי היתר אכילה ולשחיטה לדין טריפה, ומזה למד הרמב"ם דגם שחיטת גוי נהי דפסולה היא לאכילה כשירה היא לגבי טומאת נבילות.

קמג) בעיקר שיטת הרמב"ם דשחיטת נכרי מדאורייתא מטהרת מידי נבילה **כתב הראב"ד** בזה"ל "א"א זו היא אחת מסברותיו ואין בכלל פחותה מזו, כי עובדי כוכבים הם כבהמות ואין מטמאין ואין מיטמאין, עם הדומה לחמור הן גוים כמר מדלי ואת כולם ישא רוח והחושב אותם לכלום אסף רוח בחפניו. וצ"ב במחלוקתם. ובפשוטו צ"ל דהראב"ד ס"ל כתוס' דהטעם הוא משום דאינו בר זביחה ממילא הוי כמו שמתה מאליה, ואילו הרמב"ם ס"ל שגוי הוא ג"כ בר זביחה אלא שיש איסור אכילה מטעם אחר ולכן אין כאן טומאת נבילה ודמי לטריפה, **הנה בכס"מ** תמה על הראב"ד "ואני שמעתי ולא אבין מ"ש ואין מטמאין ואין מיטמאין דאטו אנן מטמאין בטומאת העכו"ם וטהרתן עסקינן שיטעון עליו כן. וכן מ"ש כי הם כבהמות מה ענין זה לשחיטתן תהא מטמאה במשא דהא אפשר דשחיטת קוף נמי לא תטמא במשא כיון דשם שחיטה עליה ושוב אין כאן מי שיחשוב אותם לכלום". **והנה בעיקר הדין** דשחיטה מטהרת מידי נבילה **ביאר האחיעזר** (יו"ד סי' ז אות ד') דבטומאת נבילות נאמר "וכל אשר יגע בהם במותם" וכל שיש ע"ז איזה תורת שחיטה שוב לא מקרי "במותם" אבל לאכילה בעינן זביחה והכשר סמנים' עח"ש, [וע"ש עוד באות ז' שהמקור לחילוקי הדינים הוא ממה שבטריפה שחיטתה מטהרתה מידי נבילה וילפינן לה מקרא להלן ע"ד א' פ"ה ב', ובטריפה הרי אין תורת שחיטה לגבי

אכילה וכמש"כ הגרי"ז לעיל, והוכיח הגרי"ז כן מהא דבן פקועה של טריפה אינו נותר בשחיטת אמו, וכן הוכיח האחיעזר שם, והוסיף הוכחה מעצם הא דבעינן קרא לומר ששחיטת טריפה נטהרת מידי נבילה, ואם הוי איסור בעלמא מדוע ס"ד דיטמא טומאת נבילות, ועוד הביא מש"כ הרמב"ם פ"ד ממאכ"א דנבילה וטריפה מצטרפין לכזית ללקות עליהם, ובאבנ"מ תשובה ד' כתב מקור לזה מד' הספרי "לא תאכלו כל נבילה אין לי אלא נבילה טריפה מנין ת"ל כל נבילה, ומזה מקור דנבילה וטריפה יסודם אחד שחסר להם בהיתר שחיטה ודמו למיתת הבהמה] וחזו"ן דיש דין שחיטה חדש לגבי טומאת נבילות. ולפ"ז י"ל דיסוד המחלוקת בין הראב"ד לרמב"ם הוא אם יש לגויים תורת "מעשה שחיטה" כל דהו לענין לטהר מידי נבילות, וטען הראב"ד דהגויים אינם נחשבים לכלום וכאלו נשחט מאיליו, וע"ז השיב הכס"מ דלענין תורת שחיטה א"צ שה"שוחט" יהיה נחשב, אלא כל ש"הבהמה" נשחטה ע"י מעשה שחיטה סגי, ואפי' בקוף השוחט, ולכן גם בשחיטת גוים מהני. [ויסוד זה דיש אופנים שהפסול בשחיטה ויש שהפסול בשוחט, מבואר בתוס' להלן פ"ה ב' ד"ה סלקא]

קמד) עוד מצאנו שחיטה פסולה המטהרת מידי נבילה [מלבד שחיטת טריפה] לענין 'מומר'. **עיין ברמב"ן ובר"ן** (בחיידושים) להלן י"ד א', [וכ"ה ברא"ה בבדק הבית בית ראשון ריש ש"ד] דשחיטת מומר נהי דאסורה באכילה מ"מ נטהרת מטומאת נבילות. [והרשב"א בחי' ובמשמרת הבית חולק ע"ז]. **וביאור ד' הר"ן כתב הראש יוסף** דהוי רק פסול דרבנן. וכן ביאר הגרע"א בגליון שו"ע סי' ב' בתחילת דבריו, אמנם הרעק"א דחה דבע"כ דאורייתא הוא, שהרי הר"ן ביאר דשחיטת מומר חייב משום אותו ואת בנו [אע"פ שאי"ז שחיטה לענין אכילה] משום דהוי שחיטה לטהר מטומאת נבילות, ואם נימא דכל הפסול לאכילה הוא מדרבנן א"כ פשיטא שחייב משום אותו ואת בנו. **ובקוב"ש ח"ב** (קובץ שמועות) ביאר דיש חילוק מדאורייתא, דגדר הפסול של מומר הוא משום שאינו בר זביחה כמש"כ תוס' ג' ב', וא"כ י"ל דרק לענין איסור אכילה הוי אינו בתורת, אבל לענין טומאה כיון דבר קבולי טומאה הוא ממילא הוי בתורת זביחה לגבי זה. **אמנם בלשון הר"ן** שכתב דהא דטהור מטו"נ הוא משום שקידושי המומר קידושין לכאור' לא משמע כהסבר הנ"ל, דא"כ הול"ל הוא ומקב"ט. ולמתבאר לעיל י"ל דשיתת הר"ן היא דהוכיח דמומר חלוק מגוי ויש לו חשיבות של "שוחט", והראיה מדיש לו קידושין א"כ חשוב הוא ויש לו תורת שוחט.

[עוד מצאנו נדון בשחיטה לטהר מידי נבילה לענין שעיר המשתלח עיין יומא ס"ד א' ובתוס' להלן פ"ב א' מבואר שנטהר מטומאת נבילות ועיין באחיעזר משכ"ב. וע"ע במנ"ח (מ' נב בסופו) וברש"ש פסחים כב לענין שוה"נ "ממשמע שנא' סקול יסקל השור איני יודע שהוא נבילה ונבילה אסורה באכילה מה ת"ל ולא יאכל וכו'", דדילמא שאני התם דסקילו זוהי שחיטתו, עי"ש ובאחיעזר שם. וע"ע בסנהדרין קי"ב א' "בעי רב חסדא בהמת עיה"נ מהו דתתהני ביה שחיטה לטהרה מידי נבילה" ועי"ש ברש"י ובר"ן ואכמ"ל].

קמה) נחלקו התבו"ש ורעק"א לדעת הרמב"ם דשחיטת עכו"ם מטהרת מידי נבילה אם איכא איסור אותו ואת בנו, **דדעת התבו"ש** דליכא איסור אוא"ב, והביא שמפורש כן בתוספתא. **אמנם הגרע"א** כתב דאחר ששחיטתו מטהרת מידי נבילה ממילא חייב באו"ב. ותירץ דברי התוספתא בתרי אנפי, חדא די"ל דמייירי באין אחרים עומדים ע"ג דאז תלינן שלא שחט כדין אלא שהה או דרס. עוד תירץ דבתוספתא הרי איתא לדרשא דזובחת ומזה ממעטינן עכו"ם, וא"כ לפי דרשא זו פשיטא שגם אינו נטהר מידי טריפה וכהחולקים על הרמב"ם, אבל הרמב"ם פוסל שחיטת עכו"ם מקרא ואכלת מזבח וולפ"ז כיון שנטהר מנבילה ה"ה דאיכא איסור אוא"ב.. והנה הגרע"א הוכיח כדבריו דהרי בטריפה איכא איסור אותו ואת בנו [כדאיתא להדיא להלן פ"א ב' למ"ד שחיטה שא"ר שמה שחיטה]. וקשה לדעת התבו"ש מ"ש שחיטת נכרי משחיטת טריפה. **ואולי י"ל** שס"ל לתבו"ש ששחיטת טריפה שהחסרון אינו בשוחט אלא בנשחט [הבהמה] יש איסור אותו ואת בנו כיון שבמה זו מופקעת מהיתר שחיטה, ואע"פ שהיה בה 'מעשה שחיטה' מהניזו רק שאי"ז כמו שמתה מאליה ולכן מטהרת מידי נבילה, אבל שחיטת גוי החסרון הוא בשוחט ולא בבהמה וממילא כל היכא שאינה מוגדרת כמתה מאליה שהרי שנשחטה שחיטה המטהרת מידי נבילה [שבזה דימה הרמב"ם שחיטת טריפה לשחיטת נכרי] י"ל שאין איסור אותו ואת בנו כיון שאין בהמה זו מופקעת מהיתר שחיטה. ועיין.

יג ע"ב

ב) "אין רוב עובדי כוכבים מינין". עיין ברש"י דהוי מיעוט ומשמע שאילו היה מע"מ היה אסור בהנאה וצ"ב מ"ט לא מוקמי על החזקה ועמדו בזה הרעק"א והרש"ש, ועיין ברעק"א שהוכיח מדבריה גמ' כרש"י [ודלא כרש"ש] ועיי"ש שכתב דמיושב ע"פ התוס' בעי"ז לד': ד"ה אי אמרת, ועיי"ש היטב בתוס' דמבואר שלא אזלי בתר חזקה [לצרף לרוב] במקום

א) [לעיל] יל"ע מהוא האיסור אכילה לשחיטת הרמב"ם בשחיטת גוי, עיין בפר"ח ג' ביאורים מ"ט הוי איסור נבילה, ועיין בתובא"ש דהאיסור הוא מטעם תקרובת עי"ז ועיין בראש יוסף [הרחבה אות קמו].

(ה) **"הסומא ששחט שחיטתו כשירה"**. הקשה הגרע"א להפוסקים כר' יהודה דסומא פטור ממצוות [ע"י מג"א סי' תקפ"ט] א"כ יפסל סומא לשחטה הואיל ואינו בתורת זביחה כמו גוי ומומר. עיי"ש משכ"ב [הרחבה אות קנ].

(ו) **שחיטה בלילה. ברש"י ד"ה לכתחילה כו'**. כתב רש"י דחיישי שמא לא ישחוט רובא והוא לא ידע. ועיין בב"ח (י"א ד"ה לעולם שוחטין) דהקשה דהא קימ"ל לעיל דסימנים צריכה בדיקה אם נשחטו רובן, עיי"ש בתירוצו ובט"ז. ועיין בבכור שור שתמה על תירוצם וביאר שיטת רש"י באופ"א [הרחבה אות קנא].

שיש עגלים לפנינו שנשחטים לע"ז ובפשטות הוא דין ריעותא בחזקה, והדברים צ"ע, ועיי"ש בחת"ס מה שביאר בד' התוס' שם אלא שלשיטתו מובנים ד'ה תוס' רק לענין צירוף בין רוב לחזקה ואילו בסוגיין מיירי על חזקה בעלמא. וצ"ע. [הרחבה אות קמז].

(ג) **"ומטמאה במשא פשיטא"**. הקשה הראש יוסף לשיטת הרמב"ם דטומאת משא רק בדרבנן, וחזינן דאין הכרח מדין "איסור נבילה" לדין טומאה, א"כ מאי פריך פשיטא.

(ד) **בדין תקרובת**. עיין בתוס' בסוגיין, ובתוס' בב"ק (ע"ב:) וברש"י (ע"ז מ"ה) בגדר טומאת תקרובת וברעק"א בסוגיין שפלפל בשיטות הנ"ל.

קמו [לעיל] יל"ע מהוה האיסור אכילה לשיטת הרמב"ם בשחיטת גוי, ובפר"ח בסי' ב' שהקשה לרמב"ם מנ"ל דיש בזה איסור נבילה. ותירץ א- דאחר שאסרה תורה שחיטת גוי אהרריה לאסורא קמא כדאמרינן בגוזז פסוה"מ. ב- דכיון שאסרה תורה שחיטתו הוי כאילו מתה הבהמה מאליה. ג- דבאמת האיסור מקא דפן תכרות ברית, ו"פן" הוא לאו. ובתב"ש כתב דכל האיסור רק משום חשש תקרובת ע"ז, והקשה עליו הראש יוסף דהא פסקינן דסתם מחשבת גוי אינה לע"ז.

קמו **"וניחוש שמא מין הוא"**, אימא אין רוב עובדי כוכבים מינין. יל"ע מה סברא הגמ' בקושיא ולולי דברי רש"י היה מקום לומר שהגמ' סברא דהוי מחצה על מחצה, ובזה היה מדוקדק לשון הגמ' בתי' "אין רוב מינים", ולא אמרה הגמ' 'רוב אין מינים' ומשמע שהוי מחצה על מחצה ומוקמי על החזקה, כ"כ הרעק"א והרש"ש, אמנם ברש"י כתב דהתי' הוא דהו"ל מינין מיעוטא, וברעק"א כתב שהדין עם רש"י דכיון דבאמת ליכא רוב מינין מהיכן פסיקא ל' להמקשן דהוי רוב מינין באמת עד דמקשה בפשיטות דניחוש שמא מין הוא, אע"כ דהמקשן הקשה בפשוטו דניחוש חששא בעלמא דשמא מין הוא, אלא שלפ"ז קשה טובא מ"ט אילו הוי מחצה על מחצה לא היה מהני הרי י"ל שנעמיד את הבהמה על חזקתה שהיא מותרת בהנאה. וביאר הרעק"א בזה"ל 'ולמ"ש התוס' בע"ז (לד: ד"ה אי אמרת) דלאחר שחיטה איתרע ליה חזקה דהנך קיבות העומדות לפנינו לאחר שחיטה בספק ע"ז קיימי ע"ש, א"כ ה"נ א"ש דאיתרע החזקה ע"ש. והנה איתא שם בגמ' דטעמא דר"מ דאסר גבינות בית אונייקי בהנאה מפני שרוב עגלים נשחטים לע"ז, ומבואר שם בגמ' דרק עגלים רובם לע"ז, אבל רוב בהמות אינם נשחטות לע"ז [ולכן רק מאחר שרוב עגלים לע"ז אוסר ר"מ אבל בלה"כ הוי מיעוטא דמיעוטא], והקשו התוס' שם דמ"מ נתיר משום רוב בהמות יחד עם חזקת היתר של אותה בהמה, והוי הרוב עגלים מעוטא דמעוטא דאף ר"מ לא חייש לה כדברי הגמ' ביבמות קי"ט: ותירצו תוס' "וי"ל דשאני הכא דלאחר שחיטה איתרע ליה חזקה דהנך קיבות העומדות לפנינו לאחר שחיטה בספק עבודת כוכבים קיימי, התם נמי זמנין דחיישינן כגון ביצאה מלאה משום דאיכא ריעותא שיצאה מעוברת ואפי' לר' יהושע דלא חייש התם אסר הכא, דהתם אין שום ודאות של איסור אפי' כשיצאה מלאה דאפשר הפילה, אבל כאן כיון שמעוט הקיבות אסורות יש כאן חשש מיעוט של איסור". וכתב הגרע"א דלפ"ז מיושב גם הכא.

ובאמת דברי התוס' צ"ב דבמה איתרע החזקה התם, וגם אם נבין שאיתרע החזקה בכך שחלק בודאי נשחטים לע"ז מ"מ הרי אזלי' גם בתר חזקה דאיתרע. ועיין בחת"ס סופר (שם) שביאר שהריעותא היא מש"כ הרשב"א במשמרת הבית לענין רוב מצוין אצל שליטה מומחין דכל שאנו עוסקים לסלק החזקה שוב לא אלים למסמך חזקה למיעוטי' כגון רוב מצוין אצל שחיטה מומחין' ובא א' מהרוב ושחט הרי איתרע חזקה שאינו זכות ולא סמכי' חזקה למיעוטא וה"נ כיון דרוב עגלים נשחטי' לע"ז שוב כיון ששחט גוי שהוא מהרוב איתרע ל' חזקת התירא ולא סמכי' ארובא. עיי"ש. והנה בתוס' ביבמות קיט: הקשו ג"כ את קושית התוס' הכא ולא תי' כלום, [ובמהרש"א שם כתב שיש חסרון דברים בתוס' שם וכוונתו לכאור' שדברי תוס' בע"ז מיישבים קושית התוס' התם וכ"כ בפורת יוסף] ועיין גם בתוס' בחולין (פ"ו: ד"ה יאמרו) שהקשו כן ועמדו בקושיא. והנה המעיין יראה שיש חילוק בין דברי התוס' בע"ז לדברי התוס' ביבמות ובחולין [ועמד בזה בחת"ס שם], דבע"ז הקשו התוס' מחזקת ההיתר של הקיבות ובזה שייך ביאורו של החת"ס בתי' התוס', אבל ביבמות ובחולין הקשו התוס' מחזקת היתר של החלב ובזה לא שייך תירוצו של התוס' [כביאור החת"ס], וי"ל דלהכי לא תי' התוס' ביבמות ובחולין, ולאידך גיסא בשיטת התוס' בע"ז שלא הקשו מצד חזקת החלב, עיין בחת"ס [והרעק"א בגליון הש"ם בע"ז שם] שציינו לדברי המרדכי בסוף חולין (פ' הזרוע תשל"ו) שתי' קושית התוס' [ביבמות ובחולין] שלענין חזקת החלב י"ל שמעולם ליכא לחזקה, דתחילת עשיתו היא בספק [כוונתו לגבינה הנעשית מן החלב, וביאור הדבר דהרי לא מספקינן עכשיו על הקיבות אם הן מותרות או אסורות, דנוקמינהו על חזקת היתר שהיתה להן קודם שחיטה, אך הספק הוא על הגבינה אם העמידה בקיבה אסורה או בקיבה מותרת. וכיון דרבי מאיר חייש למיעוטא וחייש שמא העמידו בקיבה אסורה, לא שייך כאן כלל חזקת היתר דקיבה, ועל החלב לא דיינינן דין חזקת היתר, שהחלב בין כך ובין כך הוא נשאר בהיתרו, והגבינה אסורה רק משום איסור המעמיד] ואפשר שמחמת כן לא הקשו התוס' בע"ז כדברי התוס' ביבמות ובחולין.

ומ"מ נמצאנו למדים שהסברא לא ללכת בתר החזקה היא רק סברא כלפי דין סמוך מיעוטא לחזקה [כדברי החת"ס], ואילו לדברי הרעק"א א"א לומר כן שהרי הכא אין הנדון מצד סמוך וכו' אלא אין חזקה בעלמא. וצ"ע. הנה בעיקר הריעותא בסוגיא בע"ז עיי"ש בתוס' שדימו את הריעותא

לריעותא ביצאה חמותה מעוברת שכתבו תוס' והראשונים ביבמות קיט ע"א שעצם זה שחמותה מעוברת זה ריעותא שבכה"ג לא אומרים סמוך רובא [-צד מפילות וצד נקבות] לחזקה [-היתר לשוק], וביאור הריעותא התם עי"ש בריטב"א ובמאירי. וברשב"א כתב בתחילת דבריו דאתרע החזקה רק קצת ומ"מ לחומרא חוששת [ועי"ש בריטב"א] ובהמשך דבריו כתב הרשב"א, דליכא התם 'רוב' משום דלגבי חמותה החשש הוא שמא כבר הפילה, דאין הנדון על הזמן שקודם הלידה דבזמן זה אין נפ"מ ליכוס [דהוי אח שלהב"ע] וממילא הוי כשמא 'מת' דלא חיישי'. [וצ"ב, דסו"ס הנדון הוא שיש מיעוט במציאות שמפילות ומ"ט ששייך ענין זה לשמא מת או שמא ימות]. וצ"ב לשיטת התוס' מה השייכות בין הריעותא התם לריעותא בע"ז, ולכא' צ"ל שכל היכא שהנדון לפנינו תלוי במציאות שעליו א"א לומר חזקה בזה יש ריעותא בחזקה, וזהו דהתם החזקה של האשה לשוק תלוי בעובר שעליו אמרי' שמא מת לא חיישי' לכן יש ריעותא בחזקה, וה"ה בע"ז שיש מיעוט שנשחטים לע"ז שהם המספקים אותנו ובה יש ריעותא בחזקה וצ"ע. ומ"מ בסוגיא דידן בספק אם שוחטין לע"ז או לא צ"ב מהי הריעותא הרי הוי ספק רגיל של מחצה על מחצה דמוקמי' על חזקה, ואף לא מיירי' בדין סמוך מיעוטא לחזקה. ואולי אפ"ל דיש לדון דהכא אין כלל ספק של מחצה על מחצה דלכא' מחצה על מחצה הוא רק באופן שבטבע יש מחצה על מחצה כמו בזכרים ונקבות וכד', אבל בגויים אם הם עובדים ע"ז או לא לא שייך לומר שיש מחצה על מחצה אלא שאנו לא יודעים מה הרוב, אבל בודאי שיש רוב לצד מסוים, ואם כנים אנו בזה הרי כבר כתבו תוס' בחולין פ"ו ע"א דבספק של רוב כנגד רוב לא מעמידים על החזקה [ושי לבאר מכמה סיבות או דהוי כספיקא דדינא או כספק של תו"ת לצד דהוי ספיקא דאורייתא ואכמ"ל] וממילא מיושבת קושית הרעק"א והרש"ש בפשטות. [ואע"פ שבקטן מבואר בתוס' בחולין שם שיש צד שהוי מחצה על מחצה אם מעשיהם מתוקנים או לא מ"מ יש לחלק בין הספק בקטנים לבין עכו"ם וצ"ע, ועוד י"ל שבמסקנת התוס' שכתבו כנ"ל שרבנן הסתפקו האם רוב מעשיהם מתוקנים או מקולקלים זהו מהטעם הנ"ל דלא שייך בכה"ג מחצה על מחצה] וצ"ע.

קמח) "ומטמאה במשא פשיטא". הקשה הראש יוסף לשיטת הרמב"ם דטומאת משא רק בדרבנן, וחזינן דאין הכרח מדין "איסור נבילה" לדין טומאה, א"כ מאי פריך פשיטא, ובמי נפתוח תירץ דקושית הגמ' דאם המשנה נוקטת בסתמא "נבילה" משמע מזה דיש גם טומאת משא.

קמט) בדין תקרובת. מבואר בתוס' דלריב"ב טמא מדאורייתא באהל ולרבנן טהור מדאורייתא וטמא טומאה כל דהו מדרבנן, ומ"מ אסור בהנאה מדאורייתא, ובתוס' בב"ק (ע"ב:) הסתפקו אם האיסור הנאה דאורייתא או רק האכילה דאורייתא דכתיב ויאכלו זבחי מתים, וברש"י (ע"ז מ"ה) סובר דגם לריב"ב טומאת אהל לאו דאורייתא, ועי' ברע"א כאן שפלפל בשיטות הנ"ל.

קנ) "הסומא ששחט שחיטתו כשירה". הקשה הגרע"א להפוסקים כר' יהודה דסומא פטור ממצוות [עי' מג"א סי' תקפ"ט] א"כ יפסל סומא לשחטה הואיל ואינו בתורת זביחה כמו גוי ומומר. ומחדש הגרע"א דנהי דסומא פטור ממצוות עשה (להך מ"ד) מ"מ במצוות ל"ת הוא מחויב ואסור לאכול בלא שחיטה ומקרי בר זביחה. וכן היא דעת הפמ"ג (או"ח סי' סט במשבצות). ויש להעיר דבענין שיהא מצווה בעשה של אינו זבוח. ולכא' יש לדון דסומא יש אסור ספיה כמו בקטן ומשו"ה מקרי בר חיובא כמו קטן, וצ"ב.

קנא) שחיטה בלילה. ברש"י ד"ה לכתחילה כו'. כתב רש"י דחיישי' שמא לא ישחוט רובא והוא לא ידע. והקשה הב"ח (י"א ד"ה לעולם שוחטין) הא קי"ל לעיל דסימנים צריכה בדיקה אם נשחטו רובן, ותירץ דחיישינן דעד הבוקר יתרחב החתך ע"י פירכוס ובדיעבד באמת לא שרינן כ"א היכא דנשחטו כל הסימנים דאז לא חיישינן לפירכוס עיין שם. וצ"ב דה"ל לרש"י לפרש לן כי הא מילתא ועיקר חסר מן הספר, ותו' הב"ח דחיישינן שמא יתירשל מלבדוק למחר ויאכלנה בלא בדיקה, וגם הט"ז הסכים לתירוצו זה ובבכור שור תמה דעדיין אין זה במשמעות דברי רש"י דכתב שמא כו' והוא לא ידע ומה זה טעם לאיסור שחיטה בלילה הא אפי' ביום מספקין בכל אדם שמא לא שחט רובא והוא לא ידע ואפי' בדיעבד חיישינן להכי ומהאי טעמא צריך שיבדוק בסימנים והכי הו"ל לרש"י לכתוב שמא לא ישחוט רובא ויתירשל וישכח לבדוק. וביאר הבכור שור דרש"י ז"ל אזיל לשיטתו דס"ל במסכת ע"ז דף י"א ע"א בד"ה עיקור דאסור לגרום טריפות או נבילות בידים אי משום בל תשחית אי מטעם אחר וכ"כ הרשב"א בחי' טעם שאין מוסרין לחש"ו חולין אפי' בעומד על גביו משום שרגילין לקלקל ואיכא בל תשחית ולכן סומא או בלילה אין לשחוט לכתחילה שמא לא ישחוט רובא והוא לא ידע דאילו ידע היה מתקנה קודם שיעזר שהייה כמ"ש הרשב"א בתה"א גבי מומר לתיאבון דמסתמא שחט שפיר ובדוק בסימנים אחר שחיטה ואם מוצא שלא נשחטו רובן הוא גומר שחיטתו קודם שיעזר שהייה אבל בלילה שא"א לו לבדוק תיכף כדי שיתקן שחיטתו ויסבור שמתקן הוא ומחכה עד אור הבוקר ומצא עון בל תשחית בחנם. והביא הבכור שור ראייה מהא"ז עי"ש.

יד ע"א

סוגית מוקצה תילמד בעיון במקומה

ט"ו ע"ב

(א) **"בכל שוחטין חוץ... והצפורן"**. כתב רש"י דטעמא דצפורן משום מחובר. ויל"ע בציפורן של בע"ח, ועיין בשו"ע (סי' ו' ס"ב) דפסול וברעק"א הקשה דאולי רק באדם פסול דאיתקש לקרקע ועיין ובאו"ש (פ"א מגירושין ה"ו) מה שיש בזה ומש"כ בגדר פסול מחובר לאדם ובע"ח, ועיין ברעק"א שהוכיח כדבריו מדברי הר"ש במכשירין פ"ד מ"ה, עיי"ש. [הרחבה אות קנו]

וע"ע במדרש רבה פרשת שמני (פ"ג ה"ג) ובחידושי הרש"ש שם שהוכיח מדבריו כשיטת הרעק"א הנ"ל [הרחבה אות קנו]

(ב) **"אי ר"ח דיעבד אין לכתחילה לא"** עיין בתוס' (ד"ה כאן) דמבואר דהטעם שמא ידרוס, ולפי"ז אין חילק בין מחובר מעיקרו לתלוש ולבסוף חברו. אכן הרשב"א מפרש באופ"א עיי"ש, ועי"ע ברמב"ן להלן ט"ז ב' משכ"ב.

טז ע"א

(א) **"הא בסרנא דפחרא הא בסרנא דמיא"**. יל"ע האם בסרנא דפחרא מהני אף בכח שני ועיין ברשב"א בתוה"ב הקצר (דף ו' ע"ב) וברבינו יונה (ברכות מ"ב א' בדפי הרי"ף).

(ב) **בעיקר החילוק** בין כח ראשון לשני, עי' רש"י דתחילת הגלגול הוא כח ראשון, ומה שמתגלגל מחמת המים שאח"כ הוי כח שני. והסברא בזה עיין ביד רמה סנהדרין ע"ז ב'. והקשה הרמ"ה דאין לדבר קיצבא [דמנין לנו למיפסק בסכינא חריפא ולומר עד כאן נחשב ככח ראשון ומכאן ואילן כח שני]. [הרחבה אות קס].

(ג) **להלן גבי רציחה** פרש"י דאם הניח את הנרצח רחוק מן המים אי"ז נחשב לכח ראשון, והרמ"ה בסנהדרין שם הקשה ע"ז דכיון דגירי ניהו מה לי מוטו לאלתר מה לי מוטו לאחר זמן, ובמה ששינה רש"י פירושו בין שחיטה לרציחה, עי' בתב"ש סי' ז' סק"ג. [הרחבה אות קס].

הנה בחידושי רבינו חיים הלוי (הלכות שכנים) כתב דשחיטה בעינן כח גברא ורציחה לא, ועיין ובגליונות חזו"א שהביא מהשטמ"ק ב"ק נ"ו בשם הרא"ה דגם ברציחה בעינן כח גברא, והוכיח החזו"א כן מסוגיין [הרחבה אות קסא].

(א) **"השוחט בשבת וכו'".** ביאור חידוש המשנה י"ל בכמה דרכים א- דחשוד לד"א חשוד לכה"ת, ב- דלא נימא אי עביד לא מהני ג- לאפוקי ממאן דאוסר מעשה שבת. והא דבאמת לא אמרינן אי עביד לא מהני, הביא עיין היטב ברעק"א בסוגיין וברעק"א שו"ת קכט ובקובץ הערות (סי' עד) [יש להעיר דאכתי צ"ב לשון המשנה "אע"פ שמתחייב בנפשו"] [הרחבה אות קנב].

(ב) **תוד"ה השוחט**. בקו' תוס' מר"מ דאית ליה דמומר לדבר אחד הוי מומר לכה"ת, עיין במהרי"ק שצ"ח הגרע"א. ובתירוץ התוס' דמשום פ"א לא חשי במומר. יל"ע האם סגי בפ"א ועיין ברעק"א שהוכיח מתוס' שבפעם אחת לא זסגי ובעי' רגיל לכך ועי' בב"י סי' קיט בשם תשובת הרשב"א דבעינן ג"פ, אמנם הר"ן הביא בשם התוס' ד"שחיטתו הראשונה כשירה שאינו נעשה מומר אלא עד גמר שחיטה". ועיין ברעק"א מה שביאר בשורש מחלוקתם ועי' בקצה"ח (נב סק"א) ועי"ע ברעק"א שסיכם השיטות בזה. [הרמב"ה אות קנג].

(ג) **הקשו הראשונים** מסוגיא להלן (פא ב) דבשוחט אוא"ב לע"ז חייב ואמאי לא הוי שחיטת מומר, ועיין ברשב"א בתוה"ב (בית א' ריש שער ד') שהביא תירוץ התוס' [כשיטת הר"ן בח"י] ועיין ברא"ה מה הביא מהרמב"ן דישאל מומר אין שחיטתו נבילה ובמשמרת הבית כתב דשוחט לע"ז ממש זבחי מתים הוא וכדברי ריב"ב מטמא אף באהל. ועיין ברעק"א שתמה ע"ז מה בכך דהוא זבחי מתים מ"מ לא הוי נחירה בעלמא והוי שחיטה [הרחבה אות קנד].

עיין בשו"ע (סי' ד' ס"ב) בשחט סתם ואח"כ חשב לזרוק דמה לע"ז ה"ז ספק זבחי מתים [והיינו דיש ספק אם אמרינן הוכיח סופר על תחילתו שכבר בשחיטה חשב כן]. **ובש"ך** הביא בשם ר' ירוחם דלהלכה אסור באכילה ומותר בהנאה. ועיין ברעק"א מה שהביא מהפלתי (אות ב) בביאור הפסק ומשכ"ב. [הרחבה אות קנד].

(ה) **רש"י ד"ה אוסרין**, עיין היטב ברש"י ומוכח דס"ל לרש"י כשיטת מהר"י המובאת בתוס' עירובין ל"ו ב' דלמ"ד אין ברירה חיילא התרומה ולא ידעינן על מה חייל. וכן מבואר ברש"י גיטין ע"ב ב', ועיין ברעק"א משכ"ב. [הרחבה אות קנה].

יד ע"א

קנב **"השוחט בשבת וכו'".** המהרי"ק [שציינו הגרע"א בגה"ש] ביאר שחידוש המשנה דמתניתין כר"מ דחשוד לד"א חשוד לכה"ת, וכאן מיירי כאן אחרים רואים אותו וקמ"ל דאינו חשוד והואיל ולא שחט כמה פעמים כמש"כ התוס'. **והגרע"א** הקשה ע"ז דא"כ מה החידוש לפי המסקנא דמיירי בשוגג [- דאז פשיטא דאינו נעשה חשוד]. ולכן מפרש הגרע"א דקמ"ל דלא נימא אי עביד לא מהני או דקמ"ל לאפוקי מר"י הסנדלר דאוסר מעשה שבת.

והא דבאמת לא אמרינן אי עביד לא מהני, הביא הרקע"א מהמהרי"ט שהקשה כן ותירץ דכיון דגם בנחירה אסור ולא נתקן האיסור ע"י שלא מהני - לא אמרינן בזה אע"ל"מ, ובתשובה קכט כתב הגרע"א עוד ב' סברות, חדא דבאיסור דיומא קגרים לא אמרינן אע"ל"מ, ועוד חידש דאע"ל"מ הוא

רקכשיש לפרש שכוונת התורה כן לומר דלא מהני [כגון דכתיב אשר זונה לא יקח - דאפשר לפרש דלא יצליח לקחתה]. אבל כאן ליכא למימר הכי. ובקובץ הערות (סי' עד) תירץ עוד דכאן שהחלות חל ממילא מכח המעשה ולא האדם מחיל את החלות ל"ש אעל"מ.

יש להעיר דאכתי צ"ב לשון המשנה "אע"פ שמתחייב בנפשו" דלכאור' מה הרבותא בזה ומהיכי תיתי דמה שמתחייב בנפשו יפסלו את השחיטה. [וצ"ע אם יש ליישב ע"פ התוס' בגיטין נ"ג א' בדמקום קלב"מ הוי כאילו נעשה ממילא או ע"י אחר].

קנג) תוד"ה השוחט. בקו' תוס' מר"מ דאית ליה דמומר לדבר אחד הוי מומר לכה"ת, במהרי"ק (שציין הגרע"א) נקט בפשיטות דלר"מ אינו "מומר" לכה"ת, אלא רק "חשוד", ונמצא דשחיטתו כשירה אלא צריך אחרים רואים שמא ישהה וידרוס. ועפ"ז ביאר דקושיית התוס' משום דמתני' קמ"ל דא"צ אחרים רואים. אמנם יעוי' בחי' הגרע"א שחלק ע"ז דל"מ תוס' דקושייתם רק מאחרים רואים, אלא דסוברים התוס' דלר"מ באמת מומר לדבר אחר הוי מומר לכה"ת, והוכיח כן מהגמ' בעירובין, ועי' בחזו"א (סי' ב' סקט"ז).

בא"ד. בתירוץ התוס' דמשום פ"א לא חשי במומר. ובהמשך כתבו תוס' בהא דב' אוזנין בסכין ושוחטים דמיירי בשהיה כבר מומר ומוכח דגם אחר ששחט לע"ז וחזר ושחט עוד בהמה שחיטתו כשירה [ולא רק שחיטה הראשונה כשירה]. עיין ברעק"א שהוכיח ד"ז. [ועי' בב"י סי' קיט בשם תשובת הרשב"א דבעינין ג"פ, וכ"כ הנמוק"י ע"ז כ"ו] וביאר הגרע"א דבחד זימנא לא נעשה מומר דאולי במקרה הוא עד שיהא רגיל לעשותו. [ועי' בנתיבות סי' נב שכתב דלגבי "פסול עדות" ודאי דנפסל מיד ורק מומר בעי איתחזק, ועי' בחזו"א סי' מ"ג שכתב ג"כ דלענין "חשוד" נעשה כבר וכ"כ הפמ"ג סי' ב' בשתפי דעת סק"ז. ואמנם לדברי מהרי"ק דלר"מ קושיית התוס' מדין "חשוד" א"כ מוכח בתירוץ דגם חשוד אינו נעשה בפ"א. ויעוי' במהרי"ק שם שעמד בזה, ועי' מש"כ בדבריו הגרע"א והפמ"ג הנ"ל]. אמנם הר"ן הביא בשם התוס' ד"שחיטתו הראשונה כשירה שאינו נעשה מומר אלא עד גמר שחיטה". ומבואר דבשחיטה שניה הוא כבר פסול אלא דבראשונה הוא כשר, וגדר הדברים כתב הגרע"א דברגע שנעשה מומר כבר נשחטה ובאין כאחת. וכתב הר"ן דראיה לדבר מהא דאיתא בדף פ"א ב' דאם שחט אוא"ב לע"ז חייב משום אוא"ב וקשה דהא הוי שחיטת מומר ולא שמה שחיטה, ובע"כ דאינו נפסל אלא לבסוף. וכתב הר"ן דיש דוחים דבע"ז כיון דאינו עובדה אלא בגמר שחיטה לכן השחיטה כשירה, אבל בשבת יש חלול שבת מיד בהתחלה דחובל הוא. [ובאמת כן מפורש ברמב"ם בפיה"מ] והר"ן דחה דבשבת פטור על החבלה שבתחילה משום דהוי קלקול, ורק גמר השחיטה הוא תיקון. [עי' ברע"א שמוכח מזה דחלול שבת דרבנן לא עושהו למומר, שהרי מקלקל אסור מדרבנן]. וכתב הגרע"א דשרש המחלוקת בין הר"ן לר"מ (הרמב"ם בפיה"מ) הוא אם בעינן שיבוא מיד התיקון או דסגי במקלקל ע"מ לתקן אח"כ והביא דנחלקו בזה ב' תירוצים בתוס' שבת ק"ו א' ע"ש. ועי' בקצה"ת (נב סק"א) שהתוס' דידן סוברים ג"כ כרמב"ם בפיה"מ, מדלא תירצו כהר"ן דאינו נפסל עד לבסוף, אלמא יש חלול שבת לאלתר, ולכנה וצרכו לתרץ דמ"מ לא הוי מומר בפעם אחת. עוד הביא הר"ן דיש דוחין דנהי דשחיטת מומר אסורה באכילה מ"מ מוציאה היא מידי נבילה ולכן חייב משום אוא"ב.

ונמצא דיש כאן כמה שיטות, לרמב"ם השוחט במזיד בפרהסיא אותה שחיטה עצמה פסולה - דנהיה מומר בתחילת שחיטה ובסוף השחיטה הוי שחיטת מומר. והר"ן סובר דבין בשבת בין בע"ז נפסל רק בסוף השחיטה, והיש דוחין ס"ל דבין בשבת ובין בע"ז גם שחיטתו הראשונה היא שחיטת מומר אלא דמ"מ אין מטמא במשא וחייב משום אוא"ב. [כ"כ הגרע"א ע"ש. ויש להוסיף שיטת התוס' דאין נפסל כלל אף בפעם שניה].

קנד) ברשב"א בתוה"ב (בית א' ריש שער ד') הקשה מהסוגיא להלן (פא ב') דבשוחט אוא"ב לע"ז חייב ואמאי לא הוי שחיטת מומר. והביא תירוץ התוס' דאינו נעשה מומר אלא בגמר שחיטה כמו שהביא כאן הר"ן בחידושו בשם התוס' ולא כתוס' דידן. והרא"ה בברק הבית נחלק דפסולו ופסול שחיטתו באין כאחד ולא לתרץ ודאי שחיטתו פסולה. והא דשוחט לע"ז חייב משום אוא"ב, כבר תרגמה רבינו משה (הרמב"ן בחידושו) (ז"ל דישאל מומר אין שחיטתו נבילה דמ"מ ישראל הוא ולא חשיב נבילה אלא בשחיטת נכרי. ובמשמרת הבית כתב "גם מה שתירץ בשם הר"ר משה ז"ל וכו' זה אינו נראה לי דשוחט לע"ז ממש זבחי מתים הוא וכדברי ריב"ב מטמא אף באהל". והגרע"א תמה ע"ז מה בכך דהוא זבחי מתים מ"מ לא הוי נחירה בעלמא והוי שחיטה, אלא דחל עליה טומאתה מצד תקרובת עכו"ם ולמה לא יתחייב משום אוא"ב. והוכיח הגרע"א דהא במתני' דף פ"א חשיב השוחט לעכו"ם בפלוגתא דשחיטה שאינה ראויה ולדידן חייב משום אוא"ב הרי דהוי שחיטה. עי"ש. [ומשמע ברשב"א דהגזה"כ ד"זבחי מתים" הוי גם גילוי על השחיטה גופא דאם נעשית לע"ז היא פסולה בעצמותה מלבד הדין איסור"נ וטומאה ששייך גם בשאר עבודות וצ"ע]

הנה בשו"ע (סי' ד' ס"ב) איתא שחט סתם ואח"כ חשב לזרוק דמה לע"ז ה"ז ספק זבחי מתים [והיינו דיש ספק אם אמרינן הוכיח סופר על תחילתו שכבר בשחיטה חשב כן]. ובש"ך הביא בשם ר' ירוחם דלהלכה אסור באכילה ומותר בהנאה. ווברע"א היבא מהפלתי (אות ב') שביאר הפסק דגבי אכילה יש חזקת איסור דבהמה בחייה בחזקת איסור עומדת, משא"כ לענין הנאה איכא חזקת היתר. אמנם כתב הגרע"א דכ"ז להשיטות דהשוחט לע"ז שחיטתו הראשונה כשחיטת מומר והיא נבילה, אבל להסוברים דאינו נעשה מומר בפ"א נמצא דיש ספק רק על האיסור החדש של תקרובת, וא"כ אין מחזיקין מאיסור לאיסור. ואפי' לשיטת רש"י דמחזיקין מאיסור לאיסור היינו רק לאיסור אבר מן החי שאם לא יעשה במיתת הבהמה "מעשה שחיטה" יבוא האיסור ממילא אבל לענין איסור תקרובת שהוא איסור חדש ודאי דאין מחזיקין מאיסור לאיסור, עי"ש. וא"כ לפ"מ דפסקינן דאינו נעשה מומר לאותה שחיטה צריך להיות מותר גם באכילה. [אמנם למבואר לעיל דבשחיטת ע"ז מלבד "איסור תקרובת" איכא גם חסרון בהיתר שחיטה מגזה"כ ד"זבחי מתים" א"כ מיושב היטב דיש כאן חזקה על איסור אינו זכוח וצ"ע].

קנה) רש"י ד"ה אוסרין, אלמא לר' יהודה לית ליה ברירה וחייש שמא תרומה שתה. והנה בפשטות למ"ד אין ברירה לא חל כלום וא"כ הו"ל לרש"י למממר דשותה טבלים, **וחזינן דס"ל לרש"י כשיטת מהר"י המובאת בתוס' עירובין ל"ו ב'** דלמ"ד אין ברירה חיילא התרומה ולא ידעין על מה חייל. וכן מבואר ברש"י גיטין ע"ב ב', וע"ש בתוס' שחולקין. כ"ז כתב הגרע"א. אלא דהקשה ע"ז, דהא למעשה לא הופרשה התרומה והרי הוא החיל על שני לוגין "שאני עתיד להפריש" ומאחר שלא הפרישם [שהרי חיישין ששתאם] לא יכולה התרומה לחול. והוכיח הגרע"א כסברתו הנ"ל, דהא אמרינן אמרו לו לר"מ אי אתה חושש שמא יבקע הנוד ונמצא שותה טבלים למפרע, אלמא אם לא הופרש לבסוף הוי טבל ולא חולין ותרומה מעורבים. וחירץ בזה הקה"י בגיטין, דהדבר תלוי בפלוגתא אם יש ברירה או אין ברירה, דלמ"ד יש ברירה א"כ אם לא הופרש לבסוף התברר שבאמת אין שני לוגין שעתידים להפרישם, אבל למ"ד אין ברירה גם אם לא הפריש לבסוף חל המעשר.

סוגית מוקצה תילמד בעיני במקומה.

ט"ו ע"ב

קנו) "בכל שוחטין חוץ ממגל קציר והמגירה והשנים והצפורן". כתב רש"י דבגמ' מפרש דטעמא דצפורן משום מחובר. **הנה בשו"ע (סי' ו' ס"ב)** כתב דאף השוחט בצפורן המחוברת לבע"ח פסול משום מחובר. [וכ"ה בטור שם, וברש"י להלן י"ח א']. **וברעק"א תמה** דלפי דברי הש"ך בחו"מ סי' זה סק"ח דאדם איתקש לקרקע וקרא דוהתנחלתם אע"ג דקאי אעבד כנעני מ"מ ילפינן מינה גם על בן חורין [ודין זה הוא פלוגתת רש"י ותוס' קידושין ז' א', ורמב"ם וראב"ד פ"ה מגונ"ט] א"כ מניין פסיקא דשוחט בצפורן המחוברת בבהמה דפסול, דילמא דוקא בשוחט בצפורן המחוברת באדם דהוקש לקרקע פסול, אבל צפורן דבהמה לא פסולה. [ובשו"ת הוסיף הגרע"א דאף להפוסקים דבן חורין לא הוקש לקרקע, דילמא גזרו על ב"ח אטו עבד, אבל מניין שגם בבהמה פסול]. **ובא"ש (פ"א מגירושין ה"ו)** כתב בזה, דכל מאי דעבדים הוקשו לקרקעות היינו דוקא "בדיני ממון" ובחשיבות ממון כמו אונאה ומעילה ושבויה וקנין וגזל. אבל בהכשר ושחיטה ל"ש כלל ההיקש דהוא ענין דתי, ורק דבעינן שיהא תלוש. **וגדר פסול מחובר לאדם ובע"ח**, ביאר האו"ש דאי"ז מדין "מחובר לקרקע" אלא גדר הדין הוא דבעינן שיהא "מאכלת" ואם הוא מחובר לדבר שאינו מאכילת מקרי מחובר ופסול. [ובזה מבאר האו"ש הא דבגט שכתבו על יד של עבד כשר אם נותן לה את כל העבד, והיינו דפסולא דמחובר הוא מקרא ד"ספר" כמ"כ הירושלמי, ואם הוא מחובר לקרקע - שאינה ספר - הוא פסול, אבל במחובר לעבד דכל העבד ראוי לכתוב עליו גט א"כ כל העבד הוא הוא הספר ושפיר דמי. אבל אם לא יתן את כל העבד נמצא דאותו חלק שלא נתן אינו ראוי לגירושין ולא נחשב חלק מן הספר המגרש וא"כ פסול מדין מחובר]. **ונמצא** דפליגי הרע"א והאו"ש אם הפסול משום דהוי "מחובר לקרקע" או דהוי "מחובר ואינו מאכלת", ומדברי רש"י והטור והשו"ע שפסלו אף במחובר לבע"ח מוכח כאו"ש. **אמנם הגרע"א** הוכיח כדבריו מדברי הר"ש במכשירין פ"ד מ"ה, וז"ל הר"ש "והא דמשמע לעיל גבי רגליו מליאות טיט ועבר בנהר דאם שמח בכי יותן וכן בפ"ב דחולין גבי בשביל שיוודחו ידיו, אלמא לענין הכשר לא חשיב אדם כמחובר, ולענין שחיטה דפסלינן במחובר בפ"ק דחולין חשבינן נמי אדם כמחובר דפסלינן צפורן מחוברת, אין לדמותן זל"ז דהא תלוש ולבסוף חברו מבעיא ליה לרבא התם מהו, ולענין הכשר קאמר תנאי היא" עכ"ל. הרי מבואר מדברי הר"ש כהגרע"א דפסולא דאדם משום דמקרי מחובר, ולפ"ז בבע"ח באמת כשר וכ"ד הגרע"א. [ואמנם צ"ב מהו באמת החילוק בין שחיטה להכשר].

קנו) במדרש רבה פרשת שמיני (פי"ג ה"ג) איתא דלעתיד לבוא הלוינתן שוחט לשור הבר בסנפיריו, וחכמים אומרים זו שחיטה כשירה (בתמיה) ולא כך תנינן בכל שוחטין חוץ ממגל קציר והמגירה והשניים מפני שהן חונקין, א"ר אבין בר כהנא אמר הקב"ה תורה חדשה מאתי תצא, חידוש תורה מאיתי תצא (וע"ש ביאורו בענף יוסף, וע"ש בעץ יוסף דהה"נ דמצי להקשות דל"ה כח גברא) **ובחידושי הרש"ש** שם הקשה למה השמיט המדרש הא דאין שוחטין בצפורן - דהא גם הך פסולא דמחובר שייך בליתן, **והוכיח מזה הרש"ש** כהגרע"א דבע"ח אין פסול מחובר. ושוב כתב לדחות דאפי' אם נימא דבע"ח יש פסול מחובר משום דהוי גדו"ק, מ"מ בדגים דלא הוי אפי' גדו"ק כדאיתא בעירובין כ"ז ליכא פסול מחובר, עוד כתב לדחות דהך מדרש ס"ל כב"ש (להלן ע"ה) דדגים שנצודו הם כמתים, ונמצא דהוי מחובר למתים.

ובמש"כ הרש"ש בפשיטות דמחובר למתים אין פסול מחובר לכו"ע, לאו מילתא דפשיטא היא, **דהנה הרמב"ם** כתב (פ"א הכ"א משחיטה) דאפשר לשחוט בשן הקבוע בלחי אפי' לכתחילה, וכ"ה דעת רש"י דף י"ח, **אכן הטור** סי' ו' כתב ע"ז דלא נהירא, דגם זה מקרי מחובר, **והבית יוסף** כתב ליישב דעת הרמב"ם דאע"ג שהוא מחובר ללחי לא מקרי מחובר דהו"ל לחי כבית יד. **וכתב התב"ש** דלפ"ז אם הבהמה שלימה לא דיינינן לבהמה כבית יד של השן ופסול, וזה דלא כהרש"ש שפוסל רק בבע"ח. [אמנם מדברי רש"י דף י"ח מדויק דרק בבע"ח פסול ולא במתים, וזה כרש"ש]. **ובפמ"ג** סק"ז הסכים עם התב"ש באופן שכל הבהמה שלימה, **אכן במש"כ התב"ש** דאף אם מחובר חלק גדול בבהמה ג"כ פסול, כתב הפמ"ג דיש לעיין בזה ומ"מ מסתברא דפסול דלא הוי כבית יד. [וביאור הנידון הוא על דרך האו"ש דאם מחובר לדבר שאינו מאכלת נפסל א"כ אותו דבר נחשב כבית יד דאז בטל הוא למאכלת].

קנח) "אי ר"ח דיעבד אין לכתחילה לא" עיין בתוס' (ד"ה כאן) דמבואר דהטעם שמא ידרוס, ולפ"ז אין חילק בין מחובר מעיקרו לתלוש ולבסוף חברו. אכן הרשב"א מפרש דר"ח סובר דמחובר מעיקרו פסול ונחלק עם רבי אם גזרינן גם על תלוש ולבסוף חברו [וזה דלא כדאמרינן בדף ט"ז ואו דכתיבא אאופתא, ע"ש]. והרמב"ן (ט"ז ב') מפרש דטעם הפסול לר"ח גזירה שמא ישחוט בדבר שאינו מכח אדם. [ועי' במשה"ק תוס' ט"ז ב' מצפורן, ולשיטת הרשב"א מיושב].

קנט) "או שהיה קנה עומד מאליו". כתבו תוס' דלאו למעוטי נטעו אדם קאתי, אבל ברש"י ט"ז א' כתב שלא נטעו אדם, וכתב הר"ן בע"ז (כ' ב' בדפי הרי"ף) דמדויק דרש"י חולק וסובר דרק בנטע גרעין הוי כמחובר אבל בנטע יחור הוי כתלוש, והובא בביאור הגר"א סי' ו'. (וע"ש בגליון מהרש"א משכ"ב).

טז ע"א

קס) "הא בסרנא דפחרא הא בסרנא דמיא". בפשטות בסרנא דפחרא מהני אף בכח שני כיון דתחילתו מכח אדם ממש, וכ"כ הרשב"א בתוה"ב הקצר (דף ו' ע"ב). אמנם ברבנו יונה (ברכות מ"ב א' בדפי הרי"ף) כתב דרק בסביבה ראשונה מהני ולא בסביבה שניה, דאינן באות מכחו. [וזה דומה לשיטת רש"י בכח שני גבי רציחה ויבואר להלן]

החילוק בין כח ראשון לשני, עי' רש"י דתחילת הגלגול הוא כח ראשון, ומה שמתגלגל מחמת המים שאח"כ הוי כח שני. והסברא בזה, דמים שאח"כ דמו לזרק חץ ותריס בידו וסילק התריס, [עי' בתוס'], והיינו משום דיסוד הסברא שהסרת הסכר הוי כמעשה אדם הוא "כיון דמחמת מעשה ידיה קאזלי ככחו דמי דהא גיריה כי אזלי לאו מחמת כחו קא אזלי אלא מחמת דשביק ליתירה של קשת ואזלי גיריה ממילא ומחייב עליהו, ה"נ לא שנא, והיינו דקאמר ר"פ שגיריה ידיה נינהו ומחייב ולא דמיא הא מילתא לזרק בו חץ ותריס בידו דאילו התם כי סלקיה לתריס מיקמי דנימטי גירא לגביה הוא דסליקיה וכו' ואיטול הכי פטור דכי סלקיה לאו מידי עבד מאי אמרת סוף חץ לבוא הא אמרן כל סוף הורג לבוא פטור דגרמא בעלמא הוא אבל הכא דכי סלקיה לעפרא דמפסיק בין מיא לדידיה מיא הוו נגעי בההוא עפרא גופיה, כי סלקיה לעפר גירי נינהו ומחייב" [לשון יד רמ"ה סנהדרין ע"ז ב']. וממילא בכח שני הוי כמים שלא נוגעים בסכר, וכן מבואר ברמ"ה שם בהמשך דבריו. אמנם הקשה שם הרמ"ה על רש"י דאין לדבר קיצבא [דמנין לנו למיפסק בסכינא חריפא ולומר עד כאן נחשב ככח ראשון ומכאן ואילן כח שני] ותו דכולהו מיא דסמיכי להדדי כחד גופא דמו. [ובתב"ש כתב להחמיר ולהתיר רק בכח ראשון ממש כיון דאין אנו בקיאים בשעורו].

ולהלן גבי רציחה פרש"י דאם הניח את הנרצח רחוק מן המים אי"ז נחשב לכח ראשון, והרמ"ה בסנהדרין שם הקשה ע"ז דכיון דגירי נינהו מה לי מוטו לאלתר מה לי מוטו לאחר זמן, וברעת רש"י צ"ל דכיון דאי"ז כחו ממש אלא רק שנוצר מחמתו כח טבעי אי"ז מתייחס אל האדם אלא בקירוב למקום עשייתו, ויעוי' ברבנו יונה (ברכות מ"ב א' בדפי הרי"ף) שכתב כן אפי' בכחו ממש כמו באריתא דדלאי ע"ש. אכן ע"ד ר' יונה ילה"ק מ"ש מחץ, אבל לדעת רש"י י"ל דחץ שאני שהוא יצר גם את כח מתיחת היתה, משא"כ בהסרת מחסום [וסברא זו נזכרה בתב"ש סי' ג' סק"ב]. [ובמה ששינה רש"י פירושו בין שחיטה לרציחה, עי' בתב"ש סי' ז' סק"ג ששיניהם אמת, וע"ש למה שינה רש"י פירושו]. והרמ"ה פי' באופן נוסף דאם נעצרו בדרך מחמת דבר שעיקבן ולבסוף הלכו מאליהן זה מקרי כח שני.

קסא) עי' חי' רח"ה (הלכות שכנים) שכתב דשחיטה בעינן כח גברא ורציחה לא, [וכ"מ בנפלה סכין מידו], ובגליונות חזו"א הביא מהשטמ"ק ב"ק נ"ו בשם הרא"ה דגם ברציחה בעינן כח גברא, והוכיח החזו"א כן מהא דילפינן בסוגיין שחיטה מרוצח, ואם ברוצח א"צ כח גברא א"כ דילמא כח ראשון ג"כ לא נחשב כח גברא. [ולכאור' יש לדחות דהגמ' רק הוכיחה דיש לחלק בין כח ראשון לשני, ולא שיש הוכחה על עצם הדין מרציחה לשחיטה]. ועי' ברשב"א בתוה"ב בית א' סוף שער א' שכתב דסכין שנפלה מידו שחיטתו כשירה כמו בנזיקין דאיתא ב"ק כ"ו ב' היתה אבן מונחת לו בחיקו ולא הכיר בה מעולם ונפלה חייב. אמנם הביא הרשב"א שבעלי התוס' פוסלים לשחיטה, ויעו"ש ברא"ה שחולק דבשחיטה בעינן כח גברא ובהפיל סכין אי"ז כח גברא. ודבריו צ"ע דמ"ש מבידקא דמיא. וכתב בזה התב"ש (סי' ג' סק"ב) דבבידקא דמיא שהסכר כבר קיים והוא מסירו נחשב כמחדש המעשה, משא"כ בסכין שעוזבה אין מחדש כלום [ועי' באבנ"ז הלכות גיטין שמבאר דמה שמחזיק את הסכין ביד הוי כמונע כל רגע ורגע את הסכין מליפול, וכשמפילה הוי כ"מפסיק" לעצור את הסכין. אבל בפותח סכר מחדש כח].

קסב) בלישנא קמא מחלקינן בין סרנא דפחרא לסרנא דמיא, ובל"ב מחלקינן בין כח ראשון לכח שני. וכתב הרשב"א (תוה"ב בית א' סוף ש"א) דל"ק בדפחרא אסור לכתחילה דהרי מוקמינן ברייתא דקתני "השוחט" דמשמע דיעבד בדפחרא. [והטעם דאסור לכתחילה גזירה אטו דמיא]. אמנם ל"ב מותר בדפחרא לכתחילה, ובכח ראשון אסור לכתחילה גזירה אטו כח שני, ובכח שני אפי' דיעבד פסולה. ובחי' חת"ס כאן כתב דל"ק בסרכא דמיא פסול אפי' בכח ראשון דלא מקרי כחו אלא רק הסרת המונע.

טז ע"א - המשך

ד) "אמר רבא פשיטא לי" וכו'. צ"ב מה החילוק בין ע"ז הכשר זרעים ושחיטה. ומצינו בזה כמה ביאורים בראשונים ואחרונים. א- ברמב"ן ובר"ן דתלוב"ח לא הוי "תלוש גמור" וגם לא הוי "מחובר גמור", ולכן תלוי אם המיעוט מגלה דבעינן "תלוש גמור" או "מחובר גמור" עיי"ש היטב. ויש לדון בזה ע"פ המבואר לעיל בגדר פסול מחובר בשחיטה, אי כדברי הרעק"א דהוא דין של 'קרקע' או כדברי האו"ש. והנה לפ"ז כל ספיקו של רבא הוא רק למ"ד דבהכשר זרעים תלוב"ח כמחובר, אבל למ"ד דהוי בתלוש א"כ פשיטא שגם בשחיטה הוי כתלוש. ב- ברשב"א מבואר דהספק הוא גם למ"ד דע"ז והכשר זרעים כתלוש, וכן מבואר מדברי הר"ש (פ"ד דמכשירין מ"ג) ולבאר הצד שבשחיטה תלוש ולבסוף חברו הוי מחובר אע"פ שגבי הכשר זרעים הוי תלוש, י"ל עפ"ד הדרישה (יו"ד סי' קמה) ובחת"ס (בסוגין) עיי"ש ועוד יש לדון ע"פ דברי האו"ש שגדר פסול של מחובר בשחיטה הוא שהוא מחובר לדבר שאינו מאכלת, ועיין. ג- בחידושי רע"א כאן [ודומה לזה בדרישה יו"ד סי' ו'] דמדאורייתא ודאי אין לחלק בין

הנושאים, וספיקו של רבא הוא בדין דרבנן ואף בדיעבד משום מראית העין או דלא להחליף במחובר גמור עיי"ש [הרחבה אות קסג].

ה) בגמ' בב"ב (ס"ו) דנו בחקקו ולבסוף קבעו אם כשר למים שאובים. והט"ז (הלכות נט"י) כתב דמדאורייתא לעולם כתלוש הוא, אלא דהקילו בדרבנן באופן שקבעו ולבסוף חקקו להחשיבו כמחובר. ובנודע ביהודה (יו"ד סי' קמב) הביא דבספר עצי אלמוגים כתב דהחלוק בין קבעו ולבסוף חקקו לחקקו ולבסוף קבעו הוא מדאורייתא, אלא דמ"מ החמירו בקבעו ולבסוף חקקו לפוסלו מדרבנן לדינים דאורייתא גזירה אטו חקקו ולבסוף קבעו. וכתב הנו"ב דמסוגיין מוכח כהט"ז, עיי"ש. [הרחבה אות קסד].

ו) הרמב"ם פסק דלגבי ע"ז הוי בית כתלוש, ולגבי מעילה פסק דדינו כמחובר [ואם בנה ואח"כ הקדיש אין מעילה], ועיין באחיעזר (ח"ב סי' נ) ובאבן האזל (מעילה) משכ"ב. ועיי' ברמ"א (חו"מ סי' צה) שהביא מחלוקת אם תלוב"ח הוי כקרקע לענין שבועה ושומרים, ועיי"ש בש"ך, ובשו"ת משנת ר"א (סי' כג) [הרחבה אות קסה].

קסג) "אמר רבא פשיטא לי תלוש ולבסוף חברו לענין ע"ז הוי תלוש לענין הכשר זרעים תנאי היא לענין שחיטה מאי". צ"ב מהיכי תיתי לחלק בין הנושאים. ומצינו בזה כמה ביאורים בראשונים ואחרונים.

א- הרמב"ן וביתר ביאור בחי' הר"ן כתב "דלענין ע"ז אשכחן דתלוש ולבסוף חברו הוי תלוש משום דקרא דע"ז מוכח הכי, דמדמעט רחמנא 'הרים' אלמא דוקא הר שהוא מחובר מעיקרו אבל תלוש ולבסוף חיברו בביתו נאסר. ולגבי הכשר זרעים אשכחן דאיכא מ"ד דכמחובר דמי דמעניניה דקרא נמי הוא דמדכתיב 'וכי יותן מים על זרע' משמע דדוקא חשב לצורך תלוש גמור מכשיר אבל תלוש ולבסוף חיברו כמחובר דמי. ומבעיא ליה גבי שחיטה אי הוי כתלוש, והיינו משום דנפקא לן מ'ויקח את המאכלת' דמשמע מיניה תלוש גמור כדאשכחן לענין הכשר זרעים, או דילמא לאו מויקח את המאכלת גמור, ופסול מחובר גמור ליה, ותלוש ולבסוף חברו לענין שחיטה כתלוש דמי כדאשכחן לענין ע"ז. עכ"ל הר"ן. וביאור דבריו דתלוב"ח לא הוי "תלוש גמור" וגם לא הוי "מחובר גמור", ולכן תלוי אם המיעוט מגלה דבעינן "תלוש גמור" דאז תלוב"ח הוי כמחובר, אבל אם פסלינן רק "מחובר גמור" א"כ תלוב"ח נחשב כתלוש. והנה יש לדון בזה ע"פ המבואר לעיל בגדר פסול מחובר בשחיטה, דא"נ דפוסל מחובר בשחיטה הוי דין של 'קרקע' וכמו שדן הרעק"א [ולכן רצה לחלק בין מחובר לאדם שהוקש לקרקע לבין מחובר לבהמה שלא הוקשה לקרקע] א"כ יש לומר שתלוש ולבסוף חברו אינו קרקע, ואע"פ שגם אינו 'תלוש' אבל מ"מ אין דין בתלוש אלא שלא יהיה קרקע, או"ד שדין פסול

מחובר הוא דין שיהיה 'תלוש' וכל שהוא בפועל מחובר אי"ז תלוש. ולפ"ז כל ספיקו של רבא הוא רק למ"ד דבהכשר זרעים תלוב"ח כמחובר, אבל למ"ד דהוי בתלוש א"כ פשיטא שגם בשחיטה הוי כתלוש, וכ"ה להדיא בר"ן. [והנה הרי"ף פסק בפשיטות דתלוב"ח כשר בשחיטה בדיעבד, והר"ה השיג עליו דהו"ל למיזל לחומרא, ויעוי' ברמב"ן במלחמות ובחידושים משכ"ב דבעין איפשטא ממשנתנו, ושוב כתב לדחות דאפשר דמשנתנו כמ"ד דאף בהכשר זרעים דינו כתלוש ואין כאן פשיטות לבעייתו של רבא. אמנם לפמ"ש פ' הרמב"ם (פ"ב ה"ג מ"ט"א) כתנא דלגבי זרעים נחשב הכותל כתלוש, א"כ א"ש דכ"ש בשחיטה כשר. וכ"ה בבדק הבית בית א' ש"ב].

ב- ברשב"א מבואר דהספק הוא גם למ"ד דע"ז והכשר זרעים כתלוש, [דהקשה למה אמר רבא לענין הכשר תנאי היא, והרי כ"ש ששייך ספיקו אם לכו"ע בהכשר זרעים הוי כתלוש, וע"ש מה שתירץ] וצ"ע מהיכי תיתי לחלק בין ע"ז והכשר זרעים לשחיטה. **וכן מדברי הר"ש** (פ"ד דמכשירין מ"ג) שהקשה מ"ש דלענין הכשר נחשב אדם כתלוש ולענין שחיטה כמחובר, ותירץ: "אין לדמותן זה לזה דהא תלוב"ח מבעיא ליה לרבא התם מהו ולענין שחיטה אמר התם תנאי היא" ומוכח שהבעיא היא גם למ"ד דלענין הכשר הוי כתלוש דילמא לענין שחיטה הוי כמחובר, וזהו מה שהוכיח הר"ש ד"ל כן גם לענין אדם. **ובתרוה"ד** (סי' פט) דן על קורות בתים המחברים לקרקע אם כשרים לסכך או דדינם כמחובר, ופסק להקל בזה, דאע"ג דדעת הרא"ש לענין שחיטה דאזלינן לחומרא בתלוב"ח, כיון דלענין ע"ז והכשר זרעים לחד תנא הוי כתלוש, לענין סוכה נמי הוי כתלוש. ומבואר ג"כ דבעיא דרבא אף למ"ד דבהכשר זרעים הוי כתלוש. **ולבאר הצד** שבשחיטה תלוש ולבסוף חברו הוי מחובר אע"פ שגבי הכשר זרעים הוי תלוש, י"ל עפ"ד **הדרישה** (יו"ד סי' קמה) **ובחת"ס** (בסוגין) מבואר מהלך אחר, דבשחיטה ילפינן מ"ויקח" את המאכלת דבעינן תלוש גמור ולכן יש צד שתלוב"ח יפסל, [ולפ"ז משכ"ה הר"ש לדמות אם החילוק באדם בין שחיטה להכשר, היינו גם מה"ט דלגבי שחיטה לא קרינן באדם "ויקח" כיון שזהו גופו של האדם וצ"ת]. **עוד אפ"ל** ע"פ דברי האו"ש שגדר פסול של מחובר בשחיטה הוא שהוא מחובר לדבר שאינו מאכלת, ואע"פ שמדיני 'תלוש ומחובר' דעלמא י"ל שחשיב תלוש אבל סו"ס י"ל שחיבור לדבר שאינו מאכלת וזה פוסל אותו [היינו שאם הפסול הוא רק מה שאינו תלוש י"ל שסגי במה שאינו מחובר כ"כ היינו תלוש ולבסוף חברו, אבל אם הפסול הוא בחיבור לדבר שאינו מאכלת י"ל דכל שבסו"ד הוא מחובר לדבר שאינו מאכלת יש בו פסול, וצ"ע].

ג- בחידושי רע"א כאן [ודומה לזה בדרישה יו"ד סי' ו'] מבאר דספקו של רבא הוא כך, דמדאורייתא ודאי אין לחלק בין הנושאים, אלא או דלכל ענין הוי כתלוש או דלכל ענין הוי כמחובר, ואבעיא דרבא היא דאף דמדאורייתא כתלוש דמי מ"מ רבנן אסרוהו אף בדיעבד משום מראית העין או דלא להחליף במחובר גמור וא"כ אפשר דבשחיטה מדרבנן אסור, או בהיפוך מדאורייתא הוי כמחובר ובשחיטה ד"ת פסול, והא דבע"ז כתלוש וכן לענין הכשר היינו מדרבנן כיון שהיה פעם תלוש החמירו שלא ידחה ממנו שם תלוש דלא לאחלופי בשם תלוש. או דרבנן לא גזרו כלום ובאמת בשחיטה כשר, והכל בכלל בעיא דרבא [וע"ש בגרע"א משכ"ה לפ"ז לבאר פסק הרי"ף. ועי' בדרישה דממה שהקיל התרוה"ד דלעיל בסכך ש"מ דלא פירש כן דא"כ הו"ל למיזל לחומרא כמו שהרא"ש פסק לחומרא בשחיטה. וע"ש בב"ח משכ"ב].

קסד) בנודע ביהודה (יו"ד סי' קמב) הביא דברי הגמ' בב"ב (ס"ו) דבצנור הקבוע בארץ וחקוק והעבירו בו מים למקוה, אם חקקו ולבסוף קבעו פסול, ואם קבעו ולבסוף חקקו כשר למים שאובים דרבנן ופסול לדאורייתא. והט"ז (הלכות נט"י) כתב דמדאורייתא לעולם כתלוש הוא, אלא דהקילו בדרבנן באופן שקבעו ולבסוף חקקו להחשיבו כמחובר. אכן הביא הנו"ב דבספר עצי אלמוגים שכתב דהחלוק בין קבעו ולבסוף חקקו לחקקו ולבסוף קבעו הוא מדאורייתא, אלא דמ"מ החמירו בקבעו ולבסוף חקקו לפוסלו מדרבנן לדינים דאורייתא גזירה אטו חקקו ולבסוף קבעו. והנו"ב כתב ד"ל אופן נוסף, דמדאורייתא לעולם כמחובר הוא. אלא דפסלוהו מדרבנן גזירה אטו תלוש גמור, והניחו הדין במקומו בקבעו ולבסוף חקקו למילי דרבנן. **וכתב הנו"ב** דמסוגיין מוכח כהט"ז, שהרי בקנה שקבעו בארץ הוי כקבעו לבסוף חקקו [ועדיפא מיניה דהוי כקבעו ולא חקקו שהרי אין לו תורת כלי] ואפ"ה מכשיר הרי"ף, אלמא מעיקר הדין כתלוש הוא.

קסה) הרמב"ם פסק דלגבי ע"ז הוי בית כתלוש, ולגבי מעילה פסק דדינו כמחובר [ואם בנה ואח"כ הקדיש אין מעילה], **ועיין באחיעזר** (ח"ב סי' נ) דיש לחלק, דדין מעילה תולי בדין "קרקע ומטלטלין" ולגבי זה נחשב בית כקרקע, אבל לענין שחיטה תלוי בשם "תלוש ומחובר" ולזה נחשב בית כתלוש. **וברמ"א** (חור"מ סי' צה) שהביא מחלוקת אם תלוב"ח הוי כקרקע לענין שבועה ושומרים, **ועי"ש בש"ך** שמחלק בין בית לכותל, אבל לענין איסורים אף בית הוי כתלוש כמבואר בסוגיין. [ועי' בחת"ס חיו"ד סי' ר"ה מה שביאר בזה]. **ובשו"ת משנת ר"א** (סי' כג) כתב דיש לחלק בין מקום שהנידון על התורת "בית" כמו בשבועה ושמירה שאינו תובע "אבנים" אלא "בית" ובה נחשב כמחובר, משא"כ בשחיטה ובהכשר זרעים וכיו"ב דהחבור לא מתיחס לתורת "בית" שבו אלא לחומר הבית - לאבנים - בזה דינו כתלוש.

ט"ז ע"ב

(א) **"סכין למטה וצואר בהמה למטה"**. דעת תוס' דפסול בדיעבד אפי' אמר שלא דרס, והרא"ה בבר"ה מכשיר בדיעבד, עיי"ש וברשב"א.

(ב) **"רבי ישמעאל אומר לא בא הכתוב אלא להתיר להם בשר תאווה"**. שיטת רש"י דאיסור השחיטה נלמד מקרא ד"ואל פתח אה"מ לא הביאו", ועיין בתוס' מה שהקשו עליו ועיין ברשב"א ובר"ן מה שביארו בדבריו. ועיין בחת"ס משכ"ב. ושיטת תוס' דילפינן לאיסור אכילה מקרא דכי ירחיב, ועי' ברשב"א ורמב"ן שהאריכו בדברי התוס'. ועיין בתוס' להלן י"ז ע"א דבזמן היתר הבמות שוב יש לאסור הבשר כיון דאפשר להקריב בבמה קרובה ועיין במשך חכמה ר"פ ויקרא, משכ"ב. [הרחבה אות קסו קסז]

(ג) **עיין ברמב"ם** (פ"ד משחיטה הי"ז) ובדקדוק דבריו מבואר דיש איסור בשר תאווה ע"י שחיטה, אבל בנחירה מותר. והיינו שפסק כר"ע אלא דס"ל כשיטה המובאת ברמב"ן דגם לר"ע דרשינן מוכי ירחיב לאיסור בשר תאווה, ובאוי"ש דן דהרמב"ם ס"ל דלמסקנא לא פליגי רי"ש ור"ע עיי"ש בהרחבה. [הרחבה אות קסט]

עוד כתב הרמב"ם (שם) "כשהיו ישראל במדבר לא נצטוו בשחיטת חולין אלא היו נותרין ושוחטין כשאר הגויים". וצ"ב מהו שכתב "כשאר הגויים". ועיין באמרי בינה דיני טריפות סי' ז' [הרחבה אות קעג]

(ד) **באיסור בשר תאווה** מבואר להלן להלן י"ז דחיה דלא חזיא להקרבה לא אסר. ועי' בתוס' ד"ה ר"ע דה"ה בעלי מומין מותרים לאוכלן בבשר תאווה כיון שאינם ראויים למזבח. ובתוס' ביבמות

ע"א ב' מבואר דגם הערלים שלא מלו ישראל במדבר היו מותרים בבשר תאווה והריטב"א נקט דאסורים לאכול וצ"ב החילוק, ובקר"א הקשה על תוס' דא"כ גם טמאים יותרו בבשר תאווה. והרמב"ן ביבמות כתב דהערלים שבמדבר אכלו בשר נחורה, וצ"ב דלר"ע הרי שרו גם בשחיטה, ולר"ש הרי אסורים בבשר נחירה. [הרחבה אות קע].

יז ע"א

(א) **ר"ע אומר כו' שמתחילה הותרה להם בשר נחירה**. יל"ע אם מתחילה שהותרה בשר נחירה בעינן דוקא נחירה בסימנים ולא להרוג שלא ע"י סימנים, או דאפשר להרוג בכל דרך שירצה. ועיין בחי' הצ"ח ובגרע"א (שו"ע סי' יג) ועיין במלא הרועים בשבת ע"ה א' דא"צ דוקא נחירה בסימנים. ובהא דפשיטא להאחרונים דמתה מאליה אסורה ובעינן מעשה להתירה, עי' בקה"י סי' ט' שהביא שתי ראיות לזה, עיי"ש ודן לומר שגם מתה מאליה שריא אלא שלא בעי' כיסוי הדם. [הרחבה אות קעא]

הקשה הצ"ח מנ"ל דאחר שנכנסו לארץ אין הנחירה מוציאתו מטומאת נבילות. והרי במדבר היה ע"ז תורת שחיטה וא"כ נימא דבארץ ישראל התחדש רק לגבי איסור אכילה ולא לגבי טומאת נבילות, עיי"ש [הרחבה אות קעב].

(ב) **"בשלמא לרי"ש היינו דכתיב ושחט את בן הבקר אלא לר"ע מאי ושחט, קדשים שאני"**. והנה שחיטת קדשים כשרהה בזר עיין זבחים י"ד ובתוס' שם בשם הר"י דאורליינש ביארו דלאו עבודה היא לפי ששוחט בחולין ובקדשים, א"כ לאו מטעם עבודה צוותה

בגרע"א מה שהקשה על הרא"ש ועיין עוד בנו"ב (תנינא יור"ד סי' סד) מה שביאר בדבריו. [הרחבה אות קעו]

(ה) **"אילימא בשבע שכבשו" וכו'.** מבואר מזה דבשבע שכבשו כבר נאסרו בבשר נחורה מדין "כי ירחיב". והנה הרמב"ן עה"ת על קרא דכי ירחיב (דברים יב כ) כתב דבשר תאווה הותר להם רק אחר שכבשו וחלקו והקשה הרש"ש דזה דלא כמבואר בסוגיא. [הרחבה אות קעז].

התורה שחיטה בקרבן, וקשה מסוגין דמבואר שיש דין שחיטה מסוים בקדשים. ועי' בביה"ל (ח"ב סי' כג) [הרחבה אות קעד]

(ג) **"בעי ר' ירמיה אברי בשר נחירה שהכניסו ישראל עמהן לארץ מהו".** הרעק"א הקשה למה לא הסתפקה הגמ' גם על מה ששחט בשבע שכבשו אם נימא דכיון דהותר אז מדין "בתים מלאים כל טוב" יותר לעולם, או דאח"כ יאסר. ועי"ש ב' דרכים. ועי"ע בקובץ הערות (סי' נט סק"ח) [הרחבה אות קעה]

(ד) **כתב רש"י** כתב דהבעיא אינה נ"מ למעשה, אלא רק דרוש וקבל שכו. אמנם הרא"ש (סי' כג) פליג וכתב ב' נפק"מ בבעיא זו ועיין

(קסו) **"סכין למטה וצואר בהמה למטה".** דעת תוס' דפסול בדיעבד אפי' אמר שלא דרס גזירה שמא פעם אחרת ידרוס. ושיטת הרשב"א בתוה"ב (בית א' ש"כ) דאסור בדיעבד שמא דרס ולא אדעתיה והרא"ה בבר"ה מכשיר בדיעבד. ובסכין למעלה וצואר בהמה למטה עי' בש"ך סי' ו' (סק"ח) שמכשיר רק בדיעבד, וכן בעופא דקליל, ועי' משכ"ב התבו"ש (סקט"ו) באריכות.

(קסז) **"רבי ישמעאל אומר לא בא הכתוב אלא להתיר להם בשר תאווה".** שיטת רש"י דאיסור השחיטה נלמד מקרא ד"ואל פתח אה"מ לא הביאו", ועפ"ז כתב דאם לא הביאוהו לפתח אה"מ חייבים כרת, [ועי' ברמב"ן בפ' עה"ת ויקרא י"ז ב' שכתב כן, והקשה ע"ז במושב זקנים דמנ"ל שיהי הכרת על שחוט חוץ חולין, והרי בקרא דכי ירחיב לא נאמר אלא איסור, אמנם פשוט שהרמב"ן למד כרש"י וכמו שמסיק בחידושו כאן וילפינן לה מואל פתח אה"מ לא הביאו], ועיין בחי' הר"ן שמפרש "דבשלמא אי בשר תאווה מיתסר כל השוחט סתם כמקדישן בפירוש שאל"כ למה הוא שוחט, אבל אי בשר תאווה שרי, חולין הוא שוחט ולמה ענוש כרת" עכ"ל. ומבואר מדבריו תרתי: א) דהמקור לאיסור אכילה הוא מעצם האיסור דאסור שחיטה, והיינו דמזה דאסרה תורה השחיטה מוכח דסתמא כמקדישן בפירוש, והטעם דהוי כמקדישן בפירוש הוא משום האיסור אכילה. ב) דהאיסור שחיטה הוא משום דהוי ממש כהקדש ויש לזה דיני שחוט חוץ. אמנם ברשב"א מבאר בדעת רש"י דיסוד האיסור נלמד מקרא די ירחיב [כמו שיטת תוס'] אלא דמסברא אמרינן דממילא נכלל גם שוחט חולין בקרא דואל פתח אה"מ לא הביאו - אחר שאסור באכילה. ולהלן בגמ' מתקין לה רב יוסף האי לעולם שוחטין, לעולם שוחטין ואוכלין מבעי ליה. ופרש"י כיון דלאו להלכות שחיטה אתא לאורוויי אלא לענין היתר אכילה בחו"ל וכו', **וביאר החת"ס דלרש"י** באמת יש גם איסור שחיטה, ולכן לא יכל לפרש קושית הגמ' כפשוטה, אלא האריך לפרש דהכא עיקר כוונת התנא להשיענו הנידון בהיתר אכילה, [אע"ג דבאמת יש בזה גם נידון בדין השחיטה].

(קסח) **שיטת תוס'** דילפינן לאיסור אכילה מקרא דכי ירחיב, ועי' ברשב"א ורמב"ן שהאריכו בדברי התוס'. והנה התוס' להלן י"ז א' ד"ה וכל, כתבו דבזמן היתר הבמות שוב יש לאסור הבשר כיון דאפשר להקריב בבמה קרובה. ועיין במשך חכמה ר"פ ויקרא, שתירץ קושית התוס' דחלוק הקרבה בבמה מהקרבה באה"מ, דיסוד דין הקרבה בבמה הוא רק להפרישם מע"ז, אבל באה"מ ההקרבה עצמה אהובה לה' לקרב כל כחות העולמות, ולכן כל מה שאסרה תורה בשר תאווה הוא היכא דאפשר להקריב הקרבה של אה"מ, אבל הקרבת במה שאינה רצויה בעצמותה, לא אסרה תורה בגללה בשר תאווה, עכ"ד.

(קסט) **כתב הרמב"ם** (פ"ד משחיטה הי"ז) "כשהיו ישראל במדבר לא נצטוו בשחיטת חולין אלא היו נותרין או שחוטין ואוכלין כשאר הגויים, ונצטוו במדבר שכל הרוצה לשחוט לא ישחוט אלא שלמים שאמר איש איש מבית ישראל וגו' ואל פתח אה"מ וגו' למען אשר יביאו וגו' וזבחו זבחי שלמים לה' אותם, אבל הרוצה לנחור ולאכול במדבר היה נוחר ואוכל" עכ"ל. מבואר מדברי הרמב"ם דיש איסור בשר תאווה ע"י שחיטה, אבל בנחירה מותר. ונראה דהרמב"ם פסק כר"ע אלא דס"ל כשיטה המובאת ברמב"ן דגם לר"ע דרשין מוכי ירחיב לאסור בשר תאווה, רק דהוא מעמיד האיסור בבשר תאווה דשחוט ולא בבשר תאווה דנחורה. אמנם באו"ש על הרמב"ם שם כתב דהרמב"ם ס"ל דלמסקנא לא פליגי רי"ש ור"ע, ע"ש טעמו, וגם החת"ס בחי' כאן נוקט דהרמב"ם סובר דלמסקנא אין פלוגתא בין רי"ש ור"ע - וכקושית התוס' י"ז א' ד"ה רבי, - [אלא דנחלקו החת"ס והאר"ש היאך משתנה זה במסקנא ע"ש]. **ובעיקר דברי הרמב"ם** שמחלק באיסור בשר תאווה בין שחיטה לנחירה, עי' באו"ש שמה מוכח שאין הרמב"ם מפרש בטעמא דאיסור בשר תאווה דהוא כדי שיוזנו משולחן גבוה ולא יהיו להוטיין אחר תאותן, דא"כ לא יועיל מה שאסרה תורה בשר תאווה דשחוט, שהרי יש אפשרות לאכול בשר תאווה דנחורה. אלא ע"כ הרמב"ם מפרש דיסוד האיסור הוא כלשון הכתוב ולא יזבחו את זבחיכם לשעירים, והיינו שלא ישחוט כדרך האומות לשעירים, ולכן אסרה זאת התורה רק בדרך שחיטה.

(קע) **באיסור בשר תאווה** מבואר להלן להלן י"ז דחיה דלא חזיא להקריב לא אסר. ועי' בתוס' ד"ה ר"ע דה"ה בעלי מומין מותרים לאוכלן בבשר תאווה כיון שאינם ראויים למזבח. ובתוס' ביבמות ע"א ב' מבואר דגם הערלים [שלא מלו ישראל במדבר כיון שלא נשבה להם רוח צפונית] היו מותרים בבשר תאווה הואיל ולא יכלו לאכול שלמים. והריטב"א שם נקט דאסורים לאכול [ועי' ברמב"ן ורשב"א שיש בזה ב' שיטות] ובחילוק בין ערל לקרבן בעל מום הוא דשם החסרון בקרבן וכאן החסרון במקריב. [ויל"ע לפי ב' הטעמים שהוזכרו באות קצט]. **ובקר"א** הקשה על התוס' דא"כ גם טמאים יותרו בבשר תאווה, ובקרא דוכי ירחיב כתיב "כן תאכלנו הטמא והטהור" משמע דגם טמא נאסר מתחילה. [ובנהגות הר"א יפהן על הריטב"א תירץ דיש לחלק בין טומאה שהיא לזמן לערלות במדבר שידעו שלא ימולו עד ארבעים שנה]. **וברמב"ן** ביבמות כתב דהערלים שבמדבר אכלו בשר נחורה, והדברים צ"ב, דלר"ע הרי שרו גם בשחיטה, [אם לא כהשיטה המובאת ברמב"ן דר"ע מתיר רק בנחורה] ולר"ש הרי אסורים

בבשר נחירה, ועי' במש"כ הר"א יפהן בהגהותיו לריטב"א. **ועיין באו"ש** (פ"ד משחיטה) שכתב דבעופות אין איסור בשר תאווה הואיל ואין ראויין לשלמים, ואילו אם יקריבם לעולה אין בהם היתר אכילה.

יו ע"א

קעא) ר"ע אומר כו' שמתחילה הותרה להם בשר נחירה. יל"ע אם מתחילה שהותרה בשר נחירה בעינן דוקא נחירה בסימנים ולא להרוג שלא ע"י סימנים, או דאפשר להרוג בכל דרך שירצה. [ומצינו לגבי עוף למ"ד אין שחיטה לעוף מה"ת דמ"מ בעינן דוקא בסימנים כמש"כ התוס' להלן כ' א', וכן מצינו שיטת רבנו ישעיה בשטמ"ק ב"ק מ"א א' דבן פקועה טעון דוקא נחירה ולא מיתה אחרת, וא"כ י"ל דגם הכא כן]. **ובחי' הצל"ח** כאן כתב דודאי נבילה היתה אסורה במדבר, ורק דע"י נחירה הוי דינו כשחוט, **וכן נקט בפשיטות הגרע"א** (בחי' שו"ע סי' יג, ונדפס בחי' רע"א על התוס' כאן) ובה ביאר רע"א הקרא "הצאן ובקר ישחט להם ומצא להם אם את כל דגי הים יאסף להם ומצא להם", ולהלן כ"ז ב' ילפינן מזה בדק צאן ובקר בעו שחיטה ולא דגים, והשתא קשה דהרי התם מיירי במדבר וא"כ לר"ע כאן ובקר שוים לדגים וא"צ שחיטה וכדאמרין עלה בסוגיין נחירתן זו היא שחיטתן, ובע"כ דחלוקים צאן ובקר מדגים, דבצאן ובקר בעינן נחירה דוקא [וקרי ליה קרא "ישחט" משום דנחירתו זו היא שחיטתן] משא"כ דגים סגי באסיפה בעלמא אף שימותו מאליהם. וע"ע בעונג יו"ט סי' נג שנקט ג"כ כנ"ל דדוקא נחירה בסימנים שרי. **אמנם במלא הרועים** בשבת ע"ה א' כתב דא"צ דוקא נחירה בסימנים וסגי בחניקה [אולם במתה מאליה יתכן דגם לדידיה אסור], דשאני עוף דילפינן מקרא דושפך את דמו, משא"כ במדבר א"צ כלל נחירה.

ובהא דפשיטא להאחרונים דמתה מאליה אסורה ובעינן מעשה להתירה, **עי' בקה"י סי' ט'** שהביא שתי ראיות לזה: א) מדאמרין "נחירתן זו היא שחיטתן" משמע דבעינן דוקא נחירה, דאם סגי גם בחניקה לא היה לגמ' לומר לשון נחירה אחר שמצינו דנחירה עדיפא מחניקה גבי עוף. [וזה ראייה דלא כהמלא הרועים]. ועוד ראייה מהא דמבואר בגמ' דנחירה במדבר יש חיוב כסוי הדם ואם נימא דאי"ז כלל מעשה שחיטה וסגי אפי' במתה מאליה א"כ אי"ז שחיטה ולמה צריך כסוי הדם. **אמנם הקה"י** כתב דיתכן לנטות מדברי האחרונים ולומר דאף מתה מאליה היתה מותרת במדבר, ומ"מ שחיטתו מחייבת בכסוי הדם, דכיון דכ"ז שהיא חיה אסור לאוכלה משום אבר מן החי, נמצא דנחירתו או חניקתו מתירתו מאבמה"ח, ושפיר קרינן ביה "ושפך את דמו וכסהו בעפר".

קעב) הקשה הצל"ח מנ"ל דאחר שנכנסו לארץ אין הנחירה מוציאתו מטומאת נבילות. והרי במדבר היה ע"ז תורת שחיטה וא"כ נימא דבארץ ישראל התחדש רק לגבי איסור אכילה ולא לגבי טומאת נבילות. **ותירץ הצל"ח** דכל שחיטה שלא מתרת באכילה אינה מפקיעה מטומאת נבילות, ול"ד לטריפה ששם אין איסור אכילה מחמת גירעון השחיטה אלא מחמת טריפתה ולכן טהורה מידי נבילה. [והנה לעיל הובאו אופנים רבים ששחיטה מטהרת מידי נבילה אף שאינה מתירה באכילה. וצ"ל דכאן משבאו לארץ ישראל אי"ז כלל "מעשה שחיטה", אלא הוי כמיתה גמורה, ולא דמי לאופנים המבוארים שם דהוי מעשה שחיטה אלא שיש פסול בשחיטה].

קעג) כתב הרמב"ם "כשהיו ישראל במדבר... אלא היו נוחרין ושוחטין כשאר הגויים". וצ"ב מהו שכתב "כשאר הגויים". ואפ"ל בזה ב' מהלכים. עי' באמרי בינה דיני טריפות סי' ז' שמבאר דגם גויים מצווים על הנחירה ואסורים במתה מאליה [נסמך לזה מדברי תוס' דף צ"א א', ועי' בקה"י שהארין והביא ביאורי האחרונים בתוס' שם. ושוב הביא דברי תוס' הרא"ש שם שמפורש פשט אחר בתוס', דבעינן רק להורגה שלא תהא אבר מן החי, ע"ש]. וזה שדימה הרמב"ם דין ישראל במדבר לדין גויים. ובספר משנת יעבץ יו"ד כתב לבאר להיפך, דבאמת אם לא מצווים על שחיטה ואין להריגתם תורת שחיטה, ואסורים במפרכסת כמבואר בדף קכ"א ב', אבל במדבר י"ל דלא היה לזה תורת שחיטה ואסורין במפרכסת.

קעד) "בשלמא לרי"ש היינו דכתיב ושחט את בן הבקר אלא לר"ע מאי ושחט, קדשים שאני". והנה שחיטת קדשים כשרה בזה עיין זבחים י"ד ובתוס' שם בשם הר"י דאורליינש ביארו דלאו עבודה היא לפי ששוחט בחולין ובקדשים, א"כ לאו מטעם עבודה צוותה התורה שחיטה בקרבן, **וקשה מסוגין** דמבואר שיש דין שחיטה מסוים בקדשים. **ועי' בביה"ל** (ח"ב סי' כג) שהוסיף להוכיח עוד דבקדשים איכא דין שחיטה מחודש מהא דמתעסק בקדשים פסול [עי' לעיל י"ג א' ובתוס'] ואילו בחולין כשר. **ותירץ הביה"ל**, דכוונת הר"י מאורליינש רק להוכיח דדין שחיטה לאו מחמת "עבודה" הוא דהא בעינן שחיטה גם בחולין, אבל ודאי דיש "מצוה" מיוחדת בשחיטת קדשים, ומחמת מצוה זו נובעים דינים מיוחדים בשחיטת קדשים. **ובספר ושב הכהן** רפ"ג דזבחים כתב דבאמת במדבר שהיה דין שחט המסוים היה צריך דוקא ע"י כהן [וכל מאי דזר כשר בשחיטת קדשים הוא רק אחר שנכנסו לארץ, ובה ביאר הא דאיתא במדרש רבה שהכהן שוחט - וכ"ה בזוהר - והיינו דבמדבר הוי בעינן דוקא שחיטת כהן]. אמנם בעונג יו"ט סי' נג הקשה עליו דגם משנכנסו לרץ יש חילוק בין קדשים לחולין לגבי מתעסק ולמה כהן כשר, ויש לחלק.

קעה) "בעי ר' ירמיה אברי בשר נחירה שהכניסו ישראל עמהן לארץ מהו". הרעק"א הקשה למה לא הסתפקה הגמ' גם על מה ששחט בשבע שכיבשו אם נימא דכיון דהותר אז מדין "בתים מלאים כל טוב" יותר לעולם, או דאח"כ יאסר. **ותירץ הגרע"א** בב' דרכים: א) דהיתר בשבע שכיבשו הוי מלכתילה "היתר לזמן" שהרי היו מצווים בכל המצוות ורק דהיה היתר מסוים בזמן הכיבוש וכשעבר הזמן פקע ההיתר. משא"כ באברי בשר נחורה שלא היה בו כלל שם איסור עדיין. ב) עוד תירץ הגרע"א דבשעת כיבוש נהי דהיו מותרים באכילה מ"מ אין הפירוש דפקע מזה שם נבילה, אלא דהותר להם לאכול אע"פ שהוא אסור, וא"כ פשוט שכשגמרו לכבוש הותר הבשר. וכל הבעיא של הגמ' רק בנחירה דמדבר, שהי מצווים על הנבילה, רק שהתחדש דגם נחירה מפקעת מידי נבילה, ולכן יש נידון שכיון שפקע שם נבילה תו לא יחול יותר הך שם. [והוסיף הגרע"א דאפשר דבאמת אם היו מצווים "לא תאכל בשר נחירה" פשוט שהיו אסורים בבשר הנשאר. רק כיון דהצווי לא תאכל כל נבילה דלמא לא חל ע"ז שם נבילה. והנה לפי המהלך השני הוי זה ספק מסוים בדין שחיטה, אם מה שפקע מיניה שם נבילה מפקיע תורת הנבילה לעולם או לא. **ובאמת צ"ע** מה הצד דיחול אח"כ שם נבילה. **ועי' בקובץ הערות** (סי' נט סק"ה) שביאר בזה, דכל בשר השחוט לא סגי במה שנשחט כדין בשעת שחיטה,

אלא דבעינן כל רגע ורגע שיהיה שחוט כדי להפקיע הימנו שם נבילה, והביא ראיות רבות ליסוד זה. ועפ"ז מבאר דהספק כאן אם פקע השם שחוטא כשנכנסו לארץ. ועיין בצל"ח שכתב: ונראה דהא ודאי שאותן אברי נחירה שהיה להם בעת בואם לארץ, עכ"פ שוב נשארו בטהרתן ולא חלה עליהם טומאת נבילות, שכיון שבשעת מיתה לא חל עליהם טומאת נבילות שוב א"א אחר מיתה שיחול טומאת נבילה, ועד כאן לא בעי ר' ירמיה אלא לענין אכילה ומטעם גזה"כ וזבחת ואכלת, ואפי' אם נימא שהן אסורים, לאו בלאו דלא תאכלו נבילה אית בהו, שכיון שכבר יצאו מידי נבילה א"א לחול אבל אם נימא שהיו אסורים היו אסורים מטעם אינו זבוח באיסור עשה, ונסתפק אם לא נאמרה עשה זו אלא על העתיד או גם על מה שנחרו מקודם. **וביאור דבריו** כעין דברי הקו"ה, אלא דהקו"ה נקט דגם איסור נבילה צריך היתר כל רגע, וזהו חידוש גדול, אך הצל"ח נקט דבריו לענין השם "זבוח" ובזה שפיר י"ל דבעינן שיהיה לו "שם זבוח" בשעת אכילה.

קצו) כתב רש"י כתב דהבעיא אינה נ"מ למעשה, אלא רק דרוש וקבל שכר. **אמנם הרא"ש** (סי' כג) כתב דלא אשכחן בעיא בש"ס לענין דבר שאין בו נ"מ ע"ש, ולכן מפרש דנ"מ בבעיא זו לאדם שאסר עצמו באחד מן המינים מזמן ידוע ואילך וכשהגיע הזמן היה לו מאותו המין שהיה אוכל להולך עד שהגיע הזמן אם מותר לאכול מה שנתותר בידו. א"נ כגון שרצו ב"ד לאסור דב ראחד כמו שאסרו גבינות העובדי כוכבים ושלקות וכיוצא בהן אם אסור מה שיש מאותו המין ממנו ביד ישראל עכ"ל. **והגרע"א** תמה על הרא"ש דלפי סברתו שכל הספק משום דבבשר נחירה בתחילה הרי פקע כבר תורת ושם נבילה הימנו, א"כ לא שייכא בעיא זו לענין גבינות. **וחזו"ן** מדברי הרא"ש שספק הגמ' אינו בדיני נבילות, אלא הוא נידון כללי, **וביאור הדברים, עי' בנו"ב** (תנינא יור"ד סי' סד) שהקשה על הרא"ש דא"כ כל נזיר יהיה מותר לשתות יין ולהיטמא למתים שהיו מלפני נזירותו. ותירץ דכל דברי הרא"ש רק בשאינו אוסר לאתור אלא לאחר זמן, ובזה דמי. לנחירה שכבר במדבר הודיעתם התיירה שיאסרו בכניסתם לארץ, ובזה י"ל דקפיד קרא שלא יאסר אלא מה שינחרו אח"כ כשם דקפיד כבר האידנא שלא יחול האיסור היום. [לכאן' הוי סברא בדעת האוסר, וצ"ע דא"כ בנזיר שאי"ז תולי בדעתו לק"מ. ובפשוטו נראה מדברי הנו"ב שמי שינזור לאחר זמן באמת יהיה מותר ביין שהיה מלפני הזמן, וזה ודאי אינו, ובע"כ הוי דין מסוים כמו לתירוצו השני של הנו"ב וכמו שיתבאר]. **עוד כתב** הנו"ב לחלק דשאני הזיר שיש כבר השתא נזירים שאסורים, משא"כ בנחירה שלא נצטווה אף אדם מישראל קודם שנכנסו לארץ, וכתב הנו"ב דשני הדוגמאות שכתב הרא"ש הם כנגד שני תירוצים אלו, דהאופן הראשון של נדר לאח"ז דמי לסברתו הראשונה, והאופן השני של איסור מחודש שחל ע"פ ב"ד הוא ע"פ הסברא השניה, וספוקי מספק"ל להרא"ש בהנך סברות.

קצו) "אילמא בשבע שכבשו" וכו'. מבואר מזה דבשבע שכבשו כבר נאסרו בבשר נחורה מדין "כי ירחיב". והנה **הרמב"ן עה"ת** על קרא דכי ירחיב (דברים יב כ) כתב דבשר תאווה הותר להם רק אחר שכיבשו וחלקו והקשה הרש"ש דזה דלא כמבואר בסוגיא. וצ"ל דחלוק בזה האיסור בשר תאווה לר"ש [שהותר רק אחר כיבוש וחילוק] מהיתר נחירה לר"ע [שנאסר מיד כשנכנסו לארץ כמבואר בסוגיא]. והדברים מפורשים בחי' הרמב"ן כאן וז"ל: וכן נמי באברי בשר תאווה ששחטו משנכנסו לארץ לר"ש לא קמבעיא ליה כלום דפשיטא ליה שהן אסורין כל זמן דהוי מקרבי למשכן ואפשר להם למשחט שלמים ולאכול וכדכתיב וכי ידחק דמשמע בריחוק מקום אתה זובח ואי אתה זובח בקירוב מקום אלא שלמים. [וכ"ז לר"ש דטעם היתר בשר תאווה משום דמרחקי - והריחוק רק אחר גמר החלוקה, אבל לר"ע היתר הבשר נחירה היה רק במדבר, דזמן מצוה זו משנכנסו לארץ כמו מצות חלה]. **עוד כתב הרמב"ן** ד"א בשר תאווה לר"ש פשיטא ליה דמותר כיון דעתיד להתיר להם לאחר כיבוש וחילוק לא החמיר עליהם בשעת כיבוש וחילוק דהשתא לאו דידהו יהיב להו דידהו שקל מינייהו.

יז ע"ב

ג) "מנין לבדיקת סכין מן התורה... פשיטא" הטעם שצריך בדיקה קודם שחיטה כתב הרשב"א משום דחיישינן שמא ישכח מלבדוק אחר השחיטה ועיין בש"ך (סימן ב ס"ק י) מדברי הב"ח טעם נוסף ותמה עליו ועיין בשו"ע (י"ח ג) שאם עבר ולא בדק מתחילה ואח"כ בדק ומצאה יפה שחיטתו כשרה, וכתב בביאור הגר"א (ס"ק ז) שמקורו מסוגיא עיי"ש. [הרחבה אות קפ].

ד) בשיעור הפגימה הפוסלת. ברמב"ם (פ"א הי"ג) דאפילו פגימה קטנה ביותר שחיטתו פסולה וכתב השו"ע דבלבד שתאגור בה כל שהוא [וברעק"א דן האם בדיקה זו היא מדרבנן או מדאורייתא] וברמב"ם בהל' כ"ג כתב "השוחרט צריך שיבדוק הסכין בחודה ומצד זה ומצד זה וכיצד בודקה מוליכה ומביאה על בשר אצבעו ומוליכה ומביאה על צפורנו משלש רוחותיה" וכו' ומשמע לכתחילה אי"צ בדיקה אלא על הבשר והצפורן, ועיין בש"ך ובפר"ח (סק"ה) ובתבו"ש (סק"ה) [הרחבה אות קפא].

א) "סכין שיש בה פגימות" ביסוד פסול סכין שיש בו פגימות. עיין ברש"י לעיל (י') "שהפגם קורע, וקרא כתיב וזבחת". ועיין בלבוש (סי' י"ח ס"א) וברש"י (ט). ובתוס' שם ביארו דששחט בסכין פגומה נקרא פסק את הגרגרת ופסולה הוי משום דאין שוחטין אלא חונקין. ועיין בב"ח (סי' כ"ד) ובט"ז סק"י"א ובתבו"ש (סי' יח סק"א) [הרחבה אות קעח].

ב) "אוגרת משתי רוחות מסוכסכת מרוח אחת" וכו'. נחלקו הראשונים בביאור דברי הגמ' שיטת הר"י"ף שהעוקץ אינו קורע כלל בדרך ירידה, ואילו שיטת רש"י שהעוקץ קורע אף דרך ירידתו, וכתב הרא"ש ששיטת רש"י עיקר, ועיין ברשב"א ובר"ן שהקשו על רש"י כמה קושיות. ועין ברעק"א בשוב קושיא אחת, ולענין דינא במחלוקת הראשונים הנ"ל עיין בב"ח אי ליגי לדינא או לא [הרחבה אות קעט].

קצת) "סכין שיש בה פגיונות" ביסוד פסול סכין שיש בו פגיונות. **כתב רש"י** לעיל (י') "ונמצא שלא נשחטו הסימנים אלא נקרעו שהפגם קורע, וקרא כתיב וזבחת". וכ"ה לשון הלבוש (סי' י"ח ס"א) "סכין שהוא פגום אסור לשחוט בו משום שאינו חותך אלא קורע ונוקב הסימנים בעוקצה ומנבל הבהמה וקרא כתיב וזבחת ולא וקרעת". **ואילו ברש"י** (ט.) כתב דדין "עיקור" היינו שחט הוושט ופסק את הגרגרת, ופירשו התוס' דכוונתו ששחט בסכין פגומה או במגל וזה נקרא פסק את הגרגרת ופסולה הוי משום דאין שוחטין אלא חונקין. **ובטור** (סי' כ"ד) כתב "עיקור - פירש רש"י ששחט בסכין פגומה ונעקרו הסימנים". **ובב"ח** שם ביאר דאע"ג דפסוקת הגרגרת באמצע סימנים אינו כי אם ברובא דהוי טריפה, היינו דוקא פסוקה שביד בלא סכין וקודם שחיתה, אבל פסוקה שבסכין פגומה בשעת שחיתה שהוא העיקור אינו טריפה אלא שאין שחיתה זו מועיל בה והו"ל נבילה במשהו. [וע"ש בפרישה דילפינן לה מקרא ושחטת ולא עוקר]. **והנה הב"ח** נוקט דלעולם כל עיקור שנעשה בשעת שחיתה עושה נבילה, אבל **הט"ז** סק"א חולק ע"ז, והיינו דרך אם מעשה השחיתה עקר אז הוא דהוי נבילה. [וכמו שביאר התבו"ש סקכ"ז]. **ובתבו"ש** (סי' יח סק"א) הביא מהבית הילל דלפמש"כ רש"י דסכין פגום אסור מטעם עיקור א"כ אם נשחט מיעוט קמא והבהמה עדיין בחיים אזי החלב מותר. [וכמש"כ הרמ"א בסימן כד סט"ו דבנעקרו הסימנים אי"ז טריפה והחלב מותר, ומה שציין הבית הילל לסימן כד סכ"ב הוא ט"ס], והתבו"ש ביאר דברי הבית הילל דמייירי ששחט הגרגרת וידע דלא נגע בוושט [דאל"כ הו"ל נקובת הוושט ודינה כטריפה וי"א כנבילה וחלבה אסור]. וכתב ע"ז התבו"ש: ודבריו אינם מובנים לי כלל, דאי ס"ל דהבהמה טריפה מחמת עיקור במיעוט קמא א"כ גם החלב אסור, ואי ס"ל דהבהמה לא נטרפה רק דאין שחיתה מועלת בו, ז"א דלא כתבו התוס' (דף ט') סברא זו כי אם לשיטת בה"ג אבל לשיטת רש"י אינו כן עכ"ל. והיינו דהתבו"ש נוקט דלרש"י הוי ע"י העיקור כטריפה. **והדברים צ"ע** דהרי לפמש"כ מהתבו"ש עצמו בסי' כד, דהרי הך דינא דעיקור ע"י סכין אינו מדין טריפה אלא הוא דין מסוים במעשה השחיתה וילפינן ליה מוזבחת, וא"כ פשוט שאי"ז טריפה ולא דמי לנעקרו הסימנים ברובם דע"ז יש לדון דלרש"י הוי טריפה, אבל עיקור מכח הסכין שהוא במיעוט ופסול רק משום גזה"כ פשוט דהוי דין במעשה שחיתה ומנבל, אבל מה"ת דיהיה טריפה ע"י מיעוט הגרגרת. [ובעיקר דין סכין פגום יש להעיר דלכא"ו הוי כדריסה, שהרי הפגם בולט כלפי מטה וכששוחט כדרך שחיתה ודוחק בסכין לכוון החוד, הרי כלפי המורשא הבולט למטה אין כאן הולכה והבאה אלא רק דריסה, ודו"ק, וא"כ הו"ל לפסול מדין דריסה וצ"ע].

קצת) "אוגרת משתי רוחות מסוכסכת מרוח אחת" וכו'. נחלקו הראשונים בביאור דברי הגמ' שיטת הרי"ף דמסוכסכת שחיתתו כשירה כשהולך ולא הביא אבל אם הולך והביא שחיתתו פסולה, ולא חילק הרי"ף היכא נמצאת הפגימה, **ודייק הרא"ש** (סימן כד) דס"ל לרי"ף שהעוקץ אינו קורע כלל בדרך ירידה, ואילו שיטת רש"י שהעוקץ קורע אף דרך ירידתו, וכתב הרא"ש ששיטת רש"י עיקר דכן מוכח הסוגיא, **ועיין ברשב"א ובר"ן** שהקשו על רש"י כמה קושיות א- דמסוכסכת דמכשרינן מי לא עסקינן דשוחט סימנים גרודים שאין עליהן עור ובשר כלל ב- עוד הקשו מחצי קנה פגום ע"י ג- והיאך אפשר שהעוקץ הראשון העומד בראש הסכין ממש יקרע העור והבשר ד- מאי שנא סכין שיש בו פגיונות הרבה אפי' חדא נמי הוי דומיא דהרבה והיכי דמי כגון דקימא באמצע הסכין דא"א לפגיונות הרבה שלא תהא א' מהן באמצע. **ולכן פירשו** כשיטת הרי"ף דלעולם אין הפגימה קורעת אלא בפוגעה בסימנים דרך הבאה שהסימנים נאחזין בעוקץ ונקרעים, ועי"ש שהקשו גם בשיטת הרי"ף ושינו מדבריו מעט בפשט הסוגיא, **וכתב הרשב"א** שהטעם שסכין שיש בו פגיונות הרבה פסול אע"פ שהוא מצד אחד זהו משום החשש שמא יחזיר ידו מעט ויפגע בפגימה אחת מהן ואפי' אמר בריא לי פסולה דגזרינן דילמא הגיא מעט ולא אדעתיה, אלא בפגימה אחת אפשר לו ליהדר, עי"ש. **והנה** בענין קושית הראשונים על רש"י למה לי "שיש בה פגיונות הרבה" תיפוק ליה בפגימה א' שעומדת באמצע ג"כ אסור, כן הקשה גם המהרש"א, **וברעק"א** כתב בזה"ל "בפשוטו לק"מ דתדון כמגירה היינו דודאי נבילה אף להקל לענין או"ב ולכיסוי הדם והוי נבילה גמורה ואלו בפגימה א' באמצע לא הוי ודאי דשמא בשעת שבא הפגימה על הבהמה עדיין לא נחתך כל העור או שבא הפגימה על מיעוט קמא דקנה ולא הוי ודאי נבילה, והוא פשוט לענ"ד" **והיינו דהרעק"א** אזיל לשיטתו שע"י חזקה לא מהני לדין כיסוי הדם ולאותו ואת בנו דלזה לא סגי במה שהבהמה בחזקת איסור אבל ולכן בעי' למגורה שאז היא ודאי נבלה. ועיין. **ולענין דינא עיין בב"ח** (סימן יח) שכתב דנראה דלפי משמעות לשון הרמב"ם אין מחלוקת לדינא בין הרא"ש [ורש"י] לשא"ר והיינו דגם הרא"ש מודה לראשונים וגם הראשונים מודים לרא"ש אם במציאות היא כדבריהם עי"ש.

קפ) "מנין לבדיקת סכין מן התורה... פשיטא" הנה הטעם שצריך בדיקה קודם שחיתה כתב הרשב"א משום דחיישינן שמא ישכח מלבדוק אחר השחיתה **והביא הש"ך** (סימן ב ס"ק י) את דברי **הב"ח** דבישראל כשר לא הוי טעמא שמא ישכח מלבדוק אלא שמא יהיה פגום ויברך ברכה לבטלה, וכתב הש"ך שא"כ לפ"ז אם שמע כבר ברכת השחיתה מפי אחר ויצא א"צ לבדוק, וכתב שאי"ז מוכרח, וגם בסוגיין משמע דטעמא לא הוי משום חשש ברכה לבטלה. עי"ש. **והנה פסק השו"ע** (י"ח ג) שאם עבר ולא בדק מתחילה ואח"כ בדק ומצאה יפה שחיתתו כשרה, וכתב בביאור הגר"א (ס"ק ז) שמוכח כן מהגמ' "דאם קודם דוקא מאי פריך פשיטא" עי"ש. **והנה בעה"מ** (ביצה דף יד מדפי הרי"ף) כתב דאסור להראות הסכין לחכם ביו"ט משום דראיית סכין כראיית בכור היא שמעכבת השחיתה ונראה כמתקן וכדן את הדין עכ"ד ועיין במלחמות שם, ויש לדון האם מייירי בבדיקה של קודם שחיתה או לאחר שחיתה.

קפא) בשיעור הפגימה הפוסלת. הרמב"ם (פ"א ה"ג) פסק דאפילו פגימה קטנה ביותר שחיתתו פסולה היינו כ"ש וכתב השו"ע דבלבד שתאגור בה כל שהוא אפילו חוט השערה. **והנה ברמב"ם** בהל' כ"ג כתב "השוחט צריך שיבדוק הסכין בחודה ומצד זה ומצד זה וכיצד בודקה מוליכה ומביאה על בשר אצבעו ומוליכה ומביאה על צפורנו משלש רוחותיה" וכו' ומשמע לכתחילה אי"צ בדיקה אלא על הבשר והצפורן, **וכתב הש"ך** דזה משום דלא חיישינן לפגימה כ"ש אלא כדי חגירת ציפורן, **ובפר"ח** (ס"ה) תמה ע"ד הש"ך מדוע לא נחשוש לפגימה כ"ש, וס"ל שבאמת כל פגימה נרגשת בבדיקה של בשר וצפורן. **ובתבו"ש** (ס"ה) כתב דכוונת הש"ך לדינא כפר"ח עי"ש. **הנה הרעק"א** דן לענין פגימה כ"ש בסכין אי פסול

מדאורייתא או מדרבנן והביא מי שהוכיח דפגימת כ"ש בסכין פסול רק מדרבנן מהא דלא אמרי' שיש חידוש בפגימת סכין של כ"ש והרעק"א הקשה מ"ט לא תי' כן הגמ' ואמרה דקרא אסמכתא, ועי"ש שפלפל בזה.

י"ח ע"א

(א) "ושייר בה מלא חוט על פני כולה" מבואר דשיטת רבנן שאם הגרים בסוף השחיטה השחיטה פסולה ויש לבאר מה הדין אם שחט רוב במקום השחיטה ופירש האם מהני לרבנן. ועיין בגמ' להלן י"ט ע"א ובריטב"א שם ועיי"ש בדברי הגמ' ובמהרי"ץ חיות. ובשיטת רש"י עיין בראש יוסף שדייק ברש"י להלן ל' ע"ב ד"ה תיקו כריטב"א ובתוס' שם פליגי ועיין ובמגיה לריטב"א מה שהביא מדברי האחרונים בזה [הרחבה אות קפב].

(ב) "רבי יוסי ב"ר יהודה אומר מלא חוט על פני רובה". **ברש"י** מבואר שלשיטת ריבר"י סגי בשחיטת הרוב, וההמשך הוא כמחתך בשר בעלמא. אכן ברשב"א להלן י"ח: משמע דלריבר"י חשיב שנשחט הכל, **ובביאור מחלוקת ריבר"י ורבנן.** יל"ע האם לרבנן לא סגי ברוב והמחלוקת היא האם יש דין רוב בשחיטה או לא, ואם לרבנן מהני רוב יש לפרש א- דסגי ברוב אבל המשך השחיטה הוי ג"כ שחיטה וא"כ הוי חלקו בפסול, ב- דגם אם נחשב שנשחט הכל מ"מ מתחשבים בהמשך השחיטה **והנה** בשיטת ריבר"י מבואר להלן בגמ' שרובו ככולו מהני גם לאשוויי מקום שחיטה ויל"ע האם הוא שייך לדין

מקום שחיטה, ויל"ע לדעת רב ושמואל האם יש דין הגרמה מתוך הטבעת הגדולה לשאר הטבעות, ועיין בשטצ"ק שנחלק עם תוס' בזה [הרחבה אות קפז].

שיטת היש מפרשים – נחלקו רב ושמואל האם בשחט רוב אחד משאר הטבעות והגרים דרב ושמואל ס"ל של"א רובו ככולו ורבר"י ס"ל שאמרי' רובו ככולו ולפ"ז לכאוי' אי"ז שי"ך כלל לדין הגרים ועיין מהרש"א ובביאור שיטת היש מפרשים כתב הרא"ש דהחידוש הוא בגוונא שאין רוב וס"ל ששחטת רוב מקום שחיטה מהני אע"פ שאין בזה שחיטת רוב הקנה ודוקא בהגרמה יהיה פסול, בבעל המאורכתב דס"ל יש מפרשים דגם בהגרמה מהני כיון ששחט את רב הטבעת, ועיין במהרש"א משכ"ב שביטת הרא"ש והבעל המאור. [הרחבה אות קפח]

שיטת הרמב"ן [והרשב"א] דחלוקה הטבעת הגדולה משאר הטבעות, דהטבעת הגדולה עוביה שווה מכל הכיונים אבל שאר הטבעות עבות מצד אחד [מלמעלה] יותר משאר הצדדים, וממילא כאשר שחט את רוב עובי הטבעת בעצמה עדין לא הגיע לרוב חלל הטבעת ולכן ס"ל לרב ושמואל שבשאר הטבעות פסול ועיין במהר"ם משכ"ב. וצ"ב שלפ"ז לכאוי' אין המחלוקת בדיני רוב כלל וצ"ע. ועוד צ"ב דכתב הרמב"ן שהמחלוקת היא רק בהגרים וצ"ב ועיין מהר"ם, ובדין רוב חללו עיין היטב בפמ"ג (לד סק"א בשפ"ד). [הרחבה אות קפט]. ועיין היטב בדברי הרשב"א דאפשר שביאור דבריו שלא כדברי הרמב"ן [הרחבה אות קפט].

קפב) "ושייר בה מלא חוט על פני כולה" מבואר דשיטת רבנן שאם הגרים בסוף השחיטה השחיטה פסולה **ויש לבאר** מה הדין אם שחט רוב במקום השחיטה ופירש האם מהני לרבנן. ועיין בגמ' להלן י"ט ע"א דמבואר דרבנן סברי 'כולה שחיטה בעינן בטבעת הגדולה' **וביאר הריטב"א** "פירוש במקום שחיטה ואפילו מיעוט האחרון, וס"ל דאע"ג דבשחיטה סגי ברוב הני מילי כשלא שחט יותר אבל כל שחטתו בעינן שתהא במקום שחיטה, ואפשר דהוא מדרבנן בעלמא". ועי"ש בדברי הגמ' ובמהר"ץ חיות ויבואר במקומו. **ובשיטת רש"י עיין בראש יוסף** שדייק כן בשיטת רש"י להלן ל' ע"ב ד"ה תיקו, ובתוס' שם ד"ה החליד וברשב"א שם כתבו דגם לבנן אפשר שבהגרמה הדין הוא ששחט שני שליש והגרים שליש השחיטה כשרה כיון שהוי כמו שהמשיך לשחוט ברגלה, וכן אם הפסיק אחר שחיטת רובה דכשר. **ובמגיה לריטב"א** הביא **משו"ת שרידי אש** (ס"א עמ' רג) שדייק מרש"י בסוגיין (ד"ה אנא) "כל תנא דאזיל בשחיטה בחר רובא קאמינא דר"י ברי' היא ולא רבנן דהא שמעינן להו דפליגי בה ואמרי דלא אזלינן בשחיטה בחר רובא" הרי משמע דלרבנן לא סגי ברוב עוד הביא **משו"ת חמדת שלמה** (יור"ד ס"ז) שהוכיח מדברי הגמ' (ח: דגם אם שחט את כל הסימן הוכשרה הבהמה ברוב הסימן ע"ש).

קפג) "רבי יוסי ב"ר יהודה אומר מלא חוט על פני רובה". ברש"י מבואר שלשיטת ריבר"י סגי בשחיטת הרוב, וההמשך הוא כמחתך בשר בעלמא. ובפשטות משמע שמה"ט לא איכפת לן מה נעשה בהמשך השחיטה, אבן בשו"ת הרשב"א ( ) **וכן ברשב"א** להלן י"ח: משמע דלריבר"י חשיב שנשחט הכל, **ובביאור מחלוקת ריבר"י ורבנן**. הנה א"נ דלרבנן לא סגי ברוב הרי שהמחלוקת היא האם יש דין רוב בשחיטה או לא, [ובריטב"א כתב שהוי מדרבנן, ועיין במגיה לריטב"א שהביא מדברי הלב אריה שהוי מדאורייתא] **ואם** לרבנן מהני רוב יש לפרש בב' אופנים א- דמה דמהני רוב אי"ז משום שנשחט הכל אלא שסגי ברוב אבל המשך השחיטה הוי ג"כ שחיטה וא"כ הוי חלקו בפסול, ב- דגם אם ע"י שחיטת הרוב נחשב שנשחט הכל מ"מ כ"ז אם לא נשחט הכל בפועל אבל אם שחט הכל בפועל מתחשבים עם כל חלק מהשחיטה ולכן הסוף פוסל. **והנה בשיטת ריבר"י** מבואר להלן בגמ' שרובו ככולו מהני גם לאשוויי מקום שחיטה [ובזה פליגי עליו רב ושמואל, עיין להלן] **ויל"ע** האם הוא שי"ך לדין הראשון שאמר ריבר"י שאם שייר חוט ע"פ רובה כשר או לא, וכן יל"ע אפ פליגי רבנן על הדין של רוב לאשוויי מקום שחיטה, **ולכאוי' יש לתלות** ד"ז בב' הצדדים, דלביאור דלרבר"י סגי ברוב ובה פליגי רבנן בפשטות הטעם דברוב סגי הוא דרוב שחיטה ג"כ מועיל [ופסקא לחיותא ע"י רוב] אבל אולי אפ"ל דגדר הדבר הוא דרוב קנה חשוב קנה ולכן בשחיטת הרוב נחשב ששחט את הקנה, ועל כך פליגי רבנן ולפ"ז דמי לחידוש הב'.

הראשון שאמר ריבר"י שאם שייר חוט ע"פ רובה כשר או לא, וכן יל"ע אפ פליגי רבנן על הדין של רוב לאשוויי מקום שחיטה, ותלוי בסבברות דלעיל. [הרחבה אות קפג].

ג) "אלא בטבעת הגדולה אבל בשאר טבעות לא" ברש"י הביא יש מפרשים שס"ל שבתוך שאר הטבעות והגרים כלפי מטה [לצד הגוף] חשיב הגרמה וכן בטבעת הגדולה ולמטה הימנה [לצד הגוף] חשיבה גרמה, וצ"ב אם כוונתם לדברי רבינו גרשות עיי"ש. ולפ"ז סברתם הפוכה מהסברא ברש"י להלן בשיטת רב ושמואל עיי"ש.

י"ח ע"ב

א) רש"י ד"ה הכי קאמרי, "ואין כאן מכשול להחליף ההלכה דהא לית הילכתא ככולהו אלא כר' חנינא בן אנטיגנוס. ותמוה מה השייכות בין חדושו של רחב"א שכנגד הכובע כשר לדין טבעות. ועיין בפליתי (סי' כ' סק"א) ובראש יוסף [הרחבה אות קפה]

ב) ביסוד מחלוקת רחב"א ורבנן, בפשטות מחלוקתם רק במקום השחיטה שנאמר למשה מסיני. אמנם במב"ן במלחמות ס"פ הזרוע והלחיים מבואר פירוש מחודש עיי"ש ובנפק"מ [הרחבה אות קפז].

ג) "רב ושמואל סברי כוותיה בחדא ופליגי עליה בחדא" שמצאנו כמה ביאורים במחלוקת רב ושמואל עם ריבר"י א- שיטת רש"י שנחלקו האם שאר הטבעות תחשיבי מקום שחיטה או לא, ועיין בשטמ"ק מ"ט שאר הטבעות לא הוי

דברר"י ס"ל דרוב קנה חשיב קנה [ובזה פליגי עליו רב ושמואל] ולביאור דשיטת הרוב הוי כשחיתת כל הקנה לכאור' אין שייכות לרוב השני [רוב קנה חשיב קנה] אלא רק דאם חזי' שרבר"י 'מאליס' את כח הרוב ולכן איתא גם לחידוש השני ובזה פליגי רב ושמואל ואולי גם רבנן.

קפד) "אלא בטבעת הגדולה אבל בשאר טבעות לא" ברש"י הביא יש מפרשים שס"ל שבתוך שאר הטבעות והגרים כלפי מטה [לצד הגוף] חשיב הגרמה וכן בטבעת הגדולה ולמטה הימנה [לצד הגוף] חשיבה גרמה, **ויש לבאר** בשיטה זו בב' אופנים א- דס"ל דכל היכא שהתחיל לשחוט במקום מסוים נאמר דין לגמור במקום זה, ב- **ברבינו גרשום** כתב דאין לשחוט כלל בין הטבעות אלא בתוך הטבעת וא"כ י"ל כן בדעת היש מפרשים ולכן אם הגרים לבין הטבעות פסול, [וברש"י בגמ' מפרש לל"ק דלרב ושמואל אפשר לשחוט רק בין הטבעות ולא בתוך הטבעות וזה ממש להיפך מרבנו גרשום שסובר לשחוט דוקא בתוך הטבעת ולא ביניהם]. **ונפק"מ** אם הגרים מטבעת לטבעת דלפירוש הא' פסול ולפירוש הב' כשר. ורש"י פליג ע"ד היש מפרשים וס"ל שהגרמה הוי רק לצד הראש כמו שמדויק בתוספתא ["סמוך לראש"] ומשמע שרק שם יש דין הגרמה, אבל מן הטבעת הגדולה ולמטה בכל אופן הוי מקום שחיטה ול"ח הגרמה.

קפה) רש"י ד"ה הכי קאמרי, "ואין כאן מכשול להחליף ההלכה דהא לית הילכתא ככולהו אלא כר' חנינא בן אנטיגנוס. ותמוה מה השייכות בין חידוש של רחב"א שכנגד הכובע כשר לדין טבעות. **וביאר הפלתי** (סי' כ' סק"א) דהכובע ג"כ אינו מקיף את כל הקנה אלא רק את רובו, וא"כ ש"מ שגם הטבעות שאינן מקיפות את רובו של קנה כשרות לשחיטה. [ואמנם לפ"ז רק לפי' ראשון של רש"י אין נ"מ, אבל לשאר הפירושים הנידון שייך גם לרחב"א]. **ועי' בראש יוסף** שמפרש באופן אחר: דרחב"א אר' יוסי בר' קאי ולשון הגרמה נמי משמע שמכריע ידו לצאת והתחיל במקום אחר. אמנם מש"כ התוס' בד"ה אבל בשאר טבעות לא דמה שאין אנו נזהרים בזה עכשיו שלא לשחוט בטבעות הוא משום דהלכה כרחב"א כמו שפירש בקונטרס, **תמה ע"ז הראש יוסף** מה זה שייך לרחב"א ולפי' הפלתי הנ"ל מיושב.

קפו) ביסוד מחלוקת רחב"א ורבנן, בפשטות מחלוקתם רק במקום השחיטה שנאמר למשה מסיני. **אמנם מצינו בדברי הרמב"ן** במלחמות ס"פ הזרוע והלחיים פירוש מחודש. דלרחב"א מקום השחיטה הוא "בצואר" ועד שפוי כובע הוא מקום הצואר ולמעלה משם מקרי לחי. משא"כ לרבנן דמקום השחיטה רק עד טבעת הגדולה [ע"פ שגם למעלה הימנה הוא מקום צואר] בע"כ דגזה"כ הוא ששם מקום השחיטה. ועפ"ז כתב הרמב"ן דיש נ"מ בין רחב"א ורבנן בדין "זרוע לחיים וקיבה" עד היכן הם הלחיים, ע"ש.

קפז) "רב ושמואל סברי כוותיה בחדא ופליגי עליה בחדא" מבואר שרב ושמואל פליגי על ריבר"י האם יש דין רובו ככולו גם בשאר הטבעות או רק בטבעת הגדולה. **ולשיטת רש"י** נחלקו רב ושמואל עם ריבר"י האם שאר הטבעות תחשיבי מקום שחיטה או לא, דרב ושמואל ס"ל דלא חשיב מקום שחיטה כיון שהשחטה היא בקנה ושאר הטבעות כיון שאינם מקיפין את כל הקנה לא נחשבים לקנה והביאור כתב בשטמ"ק שאע"פ שבודאי שחט את הקנה מ"מ כיון שהקנה בטל לטבעת לא חשיב קנה. אבל הטבעת הגדולה כיון שמכיפה את כל הקנה אזי היא בעצמה נחשבת לקנה, וס"ל לרב ושמאל שרובו ככולו לא משוי' לה מקום שחיטה ואילו ריבר"י ס"ל שדין רובו ככולו משוי' גם לשאר הטבעות שם קנה [ולא מטעם שסו"ס שחט את הקנה שהרי מבואר בגמ' שנחלקו מטעם דין רובו ככולו]. **והנה בשיטת רש"י** לדעת רב ושמואל יל"ע האם יש דין הגרמה מתוך הטבעת הגדולה לשאר הטבעות, **ובתוס'** מבואר שיש בזה דין הגרמה כיון ששאר הטבעות אינם מקום שחיטה [ולפ"ז איכא דולק בלשון התוספתא שהביא רש"י שהגרמה היא רק לצד הראש או שהתוספתא דלא כרב ושמואל]. **אכן בשטמ"ק** כתב בשיטת רש"י בב' אופנים א- דלפי המבואר לעיל שהטעם ששאר הטבעות אינם מקום שחיטה משום שטפל הקנה לטבעת אבל מ"מ כיון שסו"ס שחט את הקנה אין במקום זה דין הגרמה לפסול השחיטה [וביאר הדבר י"ל דהגרמה הוא פסול חיובי היינו שהיא שחיטה פסולה ולא רק שאין הכשר שחיטה, וממילא שאר הטבעות אע"פ שאינם מקום שחיטה לענין שוכשר ההשחיטה מחמת מקום זה אבל מ"מ גם אין השחיטה שם פוסלת את השחיטה במקום שחיטה, ועיין]. ב- באופן נוסף ביאר דהוי הלכה משה מסיני שהגרמה היא רק לצד הראש [ג"ז יובן יותר לפי ההסבר דלעיל] ומ"מ לפ"ז מובנת התוספתא גם לרב ושמואל.

קפת) שיטת היש מפרשים בביאור מחלוקת רב ושמואל וריבר"י מבואר ששיטת היש מפרשים פליגי על רש"י בתרתי א- דס"ל דשייך הגרמה מהטבעת העליונה כלפי מטה [כלפי הגוף] ב- דשאר הטבעות נמי חשובים מקום שחיטה ושייך בהם הגרמה. **ובביאור דברי הגמ'** לא ס"ל כרש"י [דנחלקו רב ושמואל עם ריבר"י אם שאר הטבעות חשיב מקום שחיטה] וכנראה משום דשיטת רש"י קשה להבנה כמו שהקשו הראשונים דלא מסתבר ששאר הטבעות לא הוי מקום שחיטה, וגם שקשה לכיון את מקום השחיטה דוקא לטבעת הגדולה, **וביאר דברי הגמ' לשיטת היש מפרשים** כתב רש"י דס"ל שנחלקו האם בשחט רוב אחד משאר הטבעות והגרים, דבכה"ג ס"ל לרב ושמואל של"א רובו ככולו ורבר"י ס"ל שאמרי' רובו ככולו. ומשמע ברש"י שטעם שיש חילוק בין שאר הטבעות לטבעת הגדולה בענין זה הוא משום שכיון ששאר הטבעות לא מקיפין את כל הקנה א"כ נמצא שרוב הטבעת אינו רוב הקנה ונמצא שלא שחט את הרוב, **אלא שלפ"ז** לכאור' אי"ז שייך כלל לדין הגרים וגם בלא הגרים לא מהני שחיטת רוב שאר הטבעת כיון שלא הוי רוב הקנה, **ובאמת במהרש"א** נראה שזו היתה קושיית רש"י על שיטת היש מפרשים דלדבריהם מי יימר דמיירי גם בהגרים. [ועיין היטב בלשון רש"י, ובאמת צ"ב מי אמר לרש"י דהם מיירי בהגרמה] **ובאמת בשיטת היש מפרשים יש שני ביאורים א- במהרש"א** [ע"ד התוס'] **הביא דברא"ש** מבואר דבאמת החידוש הוא בגוונא שאין רוב וס"ל ששחיטת רוב מקום שחיטה מהני אע"פ שאין בזה שחיטת רוב הקנה ודוקא בהגרמה יהיה פסול שמאחר שלא שחט את רוב הקנה איכא פסול של הגרמה, **ובאמת צ"ב** לשיטת הרא"ש מדוע חלוק

הגרמה דכ"ע מודו דפסול משחט שאר רוב הטבעות. **ב- בבעל המאור** [הו"ד גם במהרש"א שם] כתב דס"ל יש מפרשים דגם בהגרמה מהני כיון ששחט את רוב הטבעת, **ויש לדון** לשיטת הבעל המאור האם מודו רב ושמואל היכא שלא הגרים [וצ"ב טעמיהו] **ויש לבאר** דהנה נתבאר לעיל שיש ב' אפשרויות לבאר הא דכשר שחיטת רוב הקנה א- דברוב קנה סגי ב- דרובו ככולו משוי ליה כמו שכל הקנה נשחט והובאו בזה נפק"מ לעיל. וכלפי נדון דידן לענין ששחט רוב טבעת ולא רוב קנה י"ל שכלפי הנדון הראשון דבשחיטת הרוב סגי א"כ ה"ה לרוב טבעת כיון שחשיב כמו ששחט כל הטבעת דבזה סגי בודאי, אבל אין בכח שחיטה כזו להחשיב את כל הקנה כשחוט כיון שסו"ס לא נשחט רוב הקנה, ובזה יש לבאר החילוק בין היכא שפירש אחר הרוב לבין הגרמה, די"ל שלגבי היתר שחיטה י"ל שסגי בדין השחיטה הראשון היינו שסגי כמה ששחט את רוב הטבעת אבל כיון שלא נשחט בפועל רוב הקנה א"כ אי"ז נחשב שרוב הקנה שחוט ושוב בדין הגרמה י"ל שהמשך מעשה השחיטה חשיב כמעשה שחיטה ולא כמחתך בשר בעלמא. ומבואר מדוע המחלוקת לשיטת הבעל המאור היא דוקא בהגרמה ומבואר ג"כ לשיטת הרא"ש מ"ט כ"ע מודו בהגרמה שפסול. אכן אכתי צ"ב מ"ט לדברי הבעל המאור מהני בהגרמה הרי סו"ס לא נשחט רוב הקנה ובהכרח ס"ל שמחמת דין רובו ככולו נחשבת הטבעת עצמה לקנה ולא איכפת לן ברוב הקנה.

קפט) ברמב"ן וברשב"א ביארו באופן אחר מדברי בעל המאור, דחלוקה הטבעת הגדולה משאר הטבעות, דהטבעת הגדולה עוביה שווה מכל הכיונים אבל שאר הטבעות עבות מצד אחד [מלמעלה] יותר משאר הצדדים, וממילא כאשר שחט את רוב עובי הטבעת בעצמה עדין לא הגיע לרוב חלל הטבעת ולכן ס"ל לרב ושמואל שבשאר הטבעות פסול [ולרמב"ן מספק משום שאולי בעי' רוב חלל]. **ויש לבאר לפ"ז** מאי ס"ל לריב"ר דאי ס"ל דלא בעי' רוב חלל אלא רוב עובי הטבעת א"כ אין לזה לכאור' שייכות למה ששאר הטבעות לא מקיפות את כל הקנה, **ועיין במהר"ם** שעמד בהערה זו וביאר "והיינו מה שמסיים בברייתא הואיל ומקיפות את רוב הקנה ר"ל דכיון דמקיפות רוב הקנה הוי ברובן רוב עוביה של הקנה" ונראה ביאור דבריו שכיון שמקיפות רוב הקנה לכן שייך להתייחס לטבעת כמו לקנה ובזה סגי ולא צריך רוב חללו, ולפ"ז מה שנאמר בברייתא "הואיל ומקיפות רוב הקנה" אי"ז הסיבה למה דסגי ברוב עוביו ולא ברוב חללו אלא דביארה הברייתא מדוע רוב עובי הטבעת חשוב רוב עובי הקנה. **ועוד צ"ב** שלפ"ז לכאור' אין המחלוקת בדיני רוב כלל וצ"ע. **והנה ברמב"ן משמע** דדין שחיטה ודין טריפות חד הוא, ובתרווייהו השיעור "רוב" שוה היינו או רוב עביה או רוב חלה. **אכן יעוי' בפמ"ג** (לד סק"א בשפ"ד) שדייק מהפוסקים דחלוק בזה דין טריפה מדין שחיטה, דלטריפה סגי ברוב חללו, אבל בשחיטה בעינן בין רוב עוביו ובין רוב חללו [ואי"ז מחמת ספק אלא כן הוא עיקר הדין, עי"ש]. ונראה דהביאור בזה דבאמת יש כאן שני דיני רוב, ולטריפה סגי ברוב אחד כדי לפסול אבל כדי להכשיר בעינן שיהיו שני הרובים שחוטים. **ועיין במהר"ם** שכתב דכל הנידון ברוב עביו בלא רוב הקיפו הוא רק בהגרמה, אבל אם לא הגרים אלא שחט במקומו רוב עביו ודאי סגי בהכי. והדברים צ"ב, דהרי חזינן דלדעת ריב"ר ב' בטבעת הגדולה אם שחט רובה תו ליכא פסול בהגרים במיעוט בתרא, וא"כ למה ברוב עביו [דג"כ כשר בלא הגרים] יפסל אם הגרים אח"כ. ונראה דזה א"ש לפמ"ש כ' בד' הפמ"ג דיש כאן ב' רובי, ולענין שחיטה ס"ל למהר"ם דסגי בחד רובא [דלא כפסק הפמ"ג] אבל מ"מ כיון שיש כאן עדין תורת "מיעוט" לגבי רוב חללו, א"א לומר דהוי מחתך בשר בעלמא, ושפיר נחשב נחלק מהשחיטה ולכן ההגרמה פוסלת.

ועיין בדברי הרשב"א ונראה דהיכא ששחט רוב עובי הטבעת נחשב מחמת הדין של 'שחיטת הרוב הוי כשחיטת הכל' כאילו שחט את כל עובי הטבעת וכיון ששחט כל הטבעת ממילא הוי כמו ששחט רוב החלל כיון שמקיפות את רוב הקנה, **ועיין בסו"ד הרשב"א** שמדויק כן, וממילא סברות המחלוקת בין רב ושמואל וריב"ר היא בדיני רוב כמחלוקת הראשונה בין רבנן לריב"ר אלא שהכא איכא חידוש טפי משום שהאי רוב ככל נצרך לענין שלאחר שנימא רוב ככל נימא עוד שהוי רוב חלל [ונכמו שרוב יוצר רוב אחר] ואפשר שלכן פליגי רב ושמואל רק ברוב זה. והנה לדברי הרמב"ן והרשב"א י"ל ע"מ מה הדין בהגרמה, וברמב"ן כתב להדיא שנחלקו בהגרמה כדלעיל, ואילו ברשב"א לא מבואר מה הדין בהגרמה ואולי י"ל שס"ל לרשב"א שלא נחלקו בהגרמה ומשום שכל הנ"ל אינו אלא לומר שחשיב שחיטת רוב החלל אבל א"א לומר שמחמת כן המשך השחיטה יהיה כמחתך בשר בעלמא וממילא חשיבה גרמה לכ"ע.

או בשחטת הסימנים או שהמחלוקת היא האם מיעוט קמא הוי טריפה [הרחבה אות קצג].

(ה) **"חצי קנה פגום"** בדין חצי קנה פגום חקר האמר"מ [סי' ג' סקט"ז] אם הא דכשר הוא משום דהשחיטה היא רק במיעוט המשלים לרוב, אבל מה ששוחט קודם לכן אין לזה דין שחיטה אלא הוי רק היכי תמצוי להגיע לרוב, ולכן כשר אף בנפגם מאיליו. או דילמא דגם הפגום מצטרף להשחיטה, דכיון דעד החצי בקנה אינו עושה טריפות, לא בעינן שישחוט בדיני שחיטה, עיי"ש [הרחבה אות קצד].

(ו) **ברש"י ד"ה מידי דהוי אחצי קנה פגום.** עי' ברש"י דהכא לד' לחק"פ, דלא סגי כאן בתוספת כל דהו דלא מצטרפא הגרמה לאכשורי לשחיטה הואיל ולא מקום שחיטה הוא [אלא בעינן שישחוט ב' שלישים בסוף]. **והרמב"ן הקשה** דהא בהמשך הסוגיא אמר רב הונא גופיה דהגרים שלישי ושחט שלישי והגרים שלישי כשר, ומבואר דסגי בשחיטה המיעוט המשלים לרוב לחודיה להכשיר את הבהמה. עיי"ש [הרחבה אות קצה].

(ז) **"הגרים שלישי שחט שלישי והגרים שלישי"**. כתב הריטב"א שנחלקו שליטת ריב"ז, מבואר שנחלקו רב הונא א"ר ורב יהודה א"ר אם כשר או פסול וצ"ב במחלוקתם, ויל"ע האם המחלוקת היא בדין אם בעי' הוצאת החיות במקום שחיטה או בדין אם הגרמה מצטרפת לשחיטה [הרחבה אות קצו].

(ח) **"שמע רב יהודה איקפד" וכו'.** מבואר בגמ' שיש נדון האם לר"ה גם אם הגרים שחט הגרים יהיה כשר מ"מ שחט הגרים שחט ג"כ יהיה כשר וצ"ב דלכאוי הביאור בפשטות הוא כדברי ר"ח שתלי הא בהא. ויש בזה ב' דרכים ותלוי בדרכים דלעיל עיין היטב ברמב"ן ובריטב"א [הרחבה אות קצז].

(ט) **(י"ט ע"ב) ברש"י ד"ה הכא נמי.** מבואר ברש"י שלר"ח בן אנטיגנוס אין פסול בהגרמה של שלישי משא"כ לרבנן, וצ"ב מדוע תלוי הא בהא הרי כל המחלו' היא במקום השחיטה אבל למעלה משיפוי הכובע לכ"ע לא מקום שחיטה. ועיין בתוס' וברש"ש ובמהרש"א, ובתוס' הרא"ש וברמב"ן [הרחבה אות קצח].

קצ) "אמר ר"ה אר"א מחלוקת בשחט שני שלישי והגרים שלישי דרבנן סברי כולה שחיטה בעינן וריב"ז סבר רובו ככולו". בביאור מחלוקת רבנן וריב"ז לצד זה בגמ' י"ל הוא דאע"פ שיוצא החיות של הבהמה כבר ברוב הסימן [שזה מציאות או דין] מ"מ דין השחיטה הוא בסימן כולו, אלא שלרב"ז נחשב שחיטה גמורה בסימן ע"י רובו והשאר הוא כמחתך בשר בעלמא ואילו לרבנן בשחיטת רוב לא נגמרה השחיטה [אע"פ שאולי זה מספיק כדלהלן בשיטות הראשונים] ולכן ההמשך נחשב כהמשך השחיטה ועדיין יש מקום לפסול את השחיטה. והנה לצד זה ברור הדין שאם הגרים מתחילה שלישי ואח"כ שחט שני שלישי השחיטה פסולה וצ"ב מאי שנא מחצי קנה פגום וצ"ל שהגרמה הוא טריפה משא"כ בחצי קנה פגום.

והנה לצד זה יש לדון מה הדין לרבנן אם שחט רוב והפסיק, ובפשטות מדברי הגמ' נראה שבכה"ג לא ממהנישהרי הגמ' הביאה את דברי המשנה של רובו של אחד כמוהו ואמרה שאינו הולך לפי רבנן לביאור זה. והתם בפשטות מיידי בגוונא ששחט רק רוב סימן. **אמנם הריטב"א** כתב דרבנן סברי דבעינן כל השחיטה בהכשר, ואף דבשחיטה סגי ברוב, הנ"מ שלא שחט יותר. ואפשר דהיינו מדרבנן, עכ"ד. **ומבואר** דרבנן מודו גם בשחיטה דסגי ברוב, אלא דמ"מ אם שחט יותר נפסל מדרבנן. **ועיין בראש יוסף** שמדייק כן מרש"י דף ל':, שהוכיח דחלדה פוסל במעוט בתרא מהא דהגרמה פוסלת במעוט בתרא, משמע דמיידי אף למאי דק"ל דמועיל שחיטה ברוב ואפ"ה סובר שהגרמה פוסלת במעוט בתרא לרבנן. **וליישב** דברי הגמ' לשיטת הריטב"א הנ"ל **עיינן במהרי"ץ חיות** ויסוד דבריו שלפ"ד הריטב"א המחלו' בין רבנן לריב"ז היא האם רובו ככולו הפירוש הוא שסגי ברוב או שהרוב מחשיב את הכל כשחוט, דאם מחשיב את הכל כשחוט א"כ הוי מחתך בבשר בעלמא וזו שיטת ריב"ז וזהו ביאור דברי הגמ'.

(א) **"אמר ר"ה אר"א מחלוקת בשחט שני שלישי והגרים שלישי וכו'.** יל"ע בסברות המחלו' של רבנן וריב"ז ושורש הדין הוא האם שלישי האחרון נחשב כחלק מהשחיטה [הרחבה אות קצ].

ונחלקו הראשונים מה הדין לרבנן אם שחט רוב והפסיק, ועיין בריטב"א דרבנן סברי דסגי ברוב. ועיין בראש יוסף שמדייק כן מרש"י דף ל': אמנם בגממ' משמע לא כן, וליישב דברי הגמ' עיין במהרי"ץ חיות ובשיטמ"ק החדש בתחילת הסוגיא. אמנם הרשב"א והרמב"ן (ל':) משמע דלרבנן לא מועיל רובו ככולו אף בלא הגרים. [הרחבה אות קצ].

(ב) **הנה** בעיקר דין פסול במיעוט בתרא עיין בריטב"א בסוגיין שכתב דבהגרמה מיעוט בתרא הפסול הוא מדרבנן, ועיין ברשב"א בתוה"ב (דף כ"ג ע"ב) בטעם הפסול ברמב"ן בדף ל' ובביה"ל (ח"ב סי' יא) בהרחבה, וי"א שהפסול במיעוט בתרא הוא מדאורייתא, עי' בתב"ש סי' כ"ג סק"ט ובביה"ל (ח"ב סי' יא) שם ובשו"ת חמד"ש (סי' ז') והנה לשיטות דבעשה מעוט בתרא בפסול נפסל מדאורייתא, א"כ בפשטות ה"ה בהגרמה במעוט בתרא פוסל מדאורייתא ולכאוי צ"ב דבהגרמה בפשטות אי"ז "פסול" אלא רק דלא הוי מקום שחיטה, ועי' באמר"מ (סי' ג' סק"א) [הרחבה אות קצא].

(ג) **ברש"י (ל':)** כתב דבעיית הגמ' שם החליד במיעוט סמנים מהו, היינו רק במעוט בתרא, אבל במיעוט קמא פשוט שפוסל, וכן הגרמה פוסלת במיעוט קמא. ותוס' (שם) והרא"ש (בסוגיין) חולקים ועיי"ש ברשב"א ובשו"ת (ח"א סי' שסז) ומבואר בדבריו ו דגם במיעוט בתרא יש יותר סברא לפסול שלא במקום שחיטה, הפך סברת התוס' והריב"ם וצ"ב במחלוקתם. [הרחבה אות קצב].

בש"ך (סי' כד סק"יג), הביא דברי היש"ש דלמאן דפוסל בהגרים שלישי ושחט שני שלישי כ"ש שבהחליד במיעוט קמא פוסל והש"ך חולק וצ"ב במחלוקתם [הרחבה אות קצב].

(ד) **"מחלוקת שהגרים שלישי ושחט שני שלישי דריב"ז סבר מידי דהוי אחצי קנה פגום"**. יש לדון בביאור המחלוקת האם המחלוקת היא בענין היתר השחיטה את תלוי ביציאת החיות

רובו של סימן כמוהו [היינו שהכל שחוט] וזהו דיוק הגמ', ועיין עוד בשיטמ"ק החדש בתחילת הסוגיא שחקר בנדון הריטב"א מעצמו והקשה מדברי הגמ' וכתב שם ישוב ע"ש. **אמנם הרשב"א והרמב"ן** (שם) הקשו על רש"י בדף ל' דלא אכשחן מאן דפוסל בהגרמה במיעוט בתרא אלא רבנן דס"ל דכולב גרירת בעינן, משמע דלרבנן לא מועיל רובו ככולו אף בלא הגרים. וכן יש להוכיח **מדברי תוס'** בסוגין (ד"ה דילמא) שדנו אם רבנן דריב"ר חלוקים גם בבושט, או דבושט מודו לריב"ר. **וביאר הראש יוסף** דסברת רבנן דבושט חיותו מועט [ובנקב נעשה טריפה ולהרמב"ם נבילה] מש"ה סגי בשחיטת רוב ממנו. משא"כ קנה [דחצי קנה פגום כשר] מש"ה בעינן שחיטת כל הסימן גם לענין שחיטה. ונראה שפשוט דסברא זו שייכא רק לענין עיקר שעור השחיטה ולא לענין הגרמה במיעוט בתרא ודו"ק. וא"כ מוכח דלתוס' הנידון אם סגי ברוב אפי' בלי הגרמה.

קצא) הנה בעיקר דין פסול במיעוט בתרא **עיין בריטב"א** בסוגיין שכתב דבהגרמה מיעוט בתרא הפסול הוא מדרבנן, **ועיין ברשב"א** בתוה"ב (דף כ"ג ע"ב) "שלא יראה כשוחט בפסול שחיטה", **והרמב"ן** בדף ל' מפרש "כי היכי דלא ליתי קלקול שחיטה עצמה" מפרש דהחשש משום הרואה שיאמר שעשה הפסול במיעוט בתרא, ועי' משכ"ב **הביה"ל** (ח"ב סי' יא) ועי' ברשב"א בתוה"ב בהמשך דבריו שג"כ מפרש כך, וכ"ה **דעת הראב"ד** בהשגות פ"ג ה"ד משחיטה. **ובכמה ראשונים** מוכח שדעתם דפסול במיעוט בתרא הוא מדאורייתא, **עי' בתב"ש** סי' כ"ג סק"ט שהוכיח מדברי רבנו ירוחם דהוא מדאורייתא, **וביאר הביה"ל** (ח"ב סי' יא) דטעם הפסול משום דרש"י סובר בר"פ שני דמדאורייתא צריך לכתחילה לשחוט כל הסימן, וביאור הדברים הוא דבאמת בעינן שחיטת כל הסימן, אלא דמדין רובו ככולו סגי במעוטו והוי כאילו נשחט כולו, ומשום כששוחט גם המיעוט יש מקום לומר דהכל חדא שחיטה היא ופסלה בו שהייה מדאורייתא שהרי גם המיעוט צריך להיות שחט. **וז"ל רבנו ירוחם**: דכיון דהיה יכול להניח השחיטה אחר ששחט הרוב ולא עשה כן אלא חזר אחר השחיטה לשחוט המיעוט הנשאר, כבר גילה דעתו שהיה עושה המיעוט הנשאר עיקר כ"כ גדול מאותו המיעוט כמו מן הרוב ששחט ולפי דעתו השהייה בעיקר עשית השחיטה ופסולה השחיטה. **ובכל בו** כתב "שאם יגמור אותן בשחיטה גלי אדעתיה שעדיין לא גמר שחיטתו וכבר שהה באמצעה". ומבואר מזה דע"י דעתו השחיטה כולת כל השחיטה ולא רק רובו. **וע"ע בשו"ת משיב דבר** (ח"ב סי' יד) שביאר שכ"ה בכל המצוות שכל שעסוק במצוה אף שסגי בשיעור פחות, מ"מ כשעוסק בזה ה"ז מצטרף למצוה ומוכרח לעשותה, ולכן פוסל שהיה במיעוט בתרא. [ועפ"ז כתב דאף אבר שנתלש מן הבהמה אחר שחיטת הרוב קודם ששחט את המיעוט בתרא בשהיה - ג"כ אסור דהוי כנחתכה הרגל קודם גמר שחיטה וכתב דלפ"ז אפי' אם גמר השחיטה כלא שהיה מ"מ הרגל אסורה דהיא נחתכה לפני גמר השחיטה]. **ובשו"ת חמד"ש** (סי' ז') כתב להוכיח דההיתר שחיטה חל ברוב אע"פ שממשיך לשחוט, מהא דלעיל ח' ב' מקשה הגמ' דכל סכין של שחיטה בולעת אגר מן החי, ומשני אימת קחיימא לכי גמרה שחיטה היא שעתה היתירא הוא, ואם נימא דההיתר חל רק בגמר הסימן א"כ יש בליעה בשעה ששחט רוב. אלא ע"כ דההיתר חל מיד אלא דאם הגרים בסוף פוסל למפרע, וכן מבואר בש"ש א' כ"ב דשהיה במיעוט בתרא יתכן דליכא חזקת אינו זבוח כיון שכבר הותר בשעת שחיטת הרוב. [ועי' באמר"מ סי' ג' אות ב' שמבאר מה שנפסלת כל השחיטה משום דאם שוחט אפי' מקצת השחיטה בפסול חל עי"ז שם פסול בכל השחיטה]. **ולפי השיטות** דבעשה מעוט בתרא בפסול נפסל מדאורייתא, א"כ בפשטות ה"ה בהגרמה במעוט בתרא פוסל מדאורייתא [ועי' ברש"י דף ל' ב' דמשווה הגרמה במעו"ב לשאר פסולים] ומעתה יש לדון דאם הביאור הוא דפסול משום שחל שם פסול על כל השחיטה ק"ק קשה דבהגרמה בפשטות אי"ז "פסול" אלא רק דלא הוי מקום שחיטה, **ועי' באמר"מ** (סי' ג' סק"א) שפשוט לו שבהגרמה לא שייך דין פסול ולכן מועיל מיעוט בתרא להכשיר, אמנם קשה לפ"ז מ"ט דרבנן דפסלי בהגרמה במיעוט בתרא וצ"ל דס"ל שגם זה פסול בשחיטה או מטעם דין דרבנן כדלעיל.

קצב) הנה ברש"י (ל:) כתב דבעיית הגמ' שם החליד במיעוט סמנים מהו, היינו רק במעוט בתרא, אבל במיעוט קמא פשוט שפוסל, וכן הגרמה פוסלת במיעוט קמא. **וחזינן דרש"י** השוה שאר פסולים להגרמה. **אמנם התוס'** (שם) **והרא"ש** (בסוגיין) הביאו בשם **ריב"ם** לחלק בין הגרמה שאינה מקום שחיטה והוי כשוחט ברגלה אחר שחיטתה סימן ע"ש. **וחזינן מהתוס'** שפשוט להם דאין ההגרמה מקום שחיטה [ולהלן יובא מהרמב"ן שנחלקו בזה ר"ה ורב יהודה] ולכן אי"ז פוסל במיעוט בתרא. **ומבואר מתוס'** דכל שלא הוי מקום סימן הוי טפי סיבה להכשיר. ולפ"ז צ"ל דמה שמשמע בגמ' בהגרים שליש ושחט שני שליש דמה דלא הוי מקום שחיטה הוא סיבה לפסול, היינו משום דהתם צריך לצרף את ההגרמה לשחיטה, ולגבי זה מה שאינו מקום שחיטה הוא סיבה "להעדר הכשר" לשחיטה. אבל במיעוט בתרא דהוא מדין "חלות פסול" בזה אדרבה כל שא הוי מקום שחיטה אי"ז פסול. **אמנם ברשב"א** חזינן דמה דלא הוי מקום שחיטה הוי טפי סיבה לפסול. דיעוי' בחי' הרשב"א דף ל' שכתב דאם מכשירים בהגרמה שאינה מקום שחיטה במיעוט בתרא, כ"ש בחלדה ובהייה שהרי מצינו שהחמירו בשלא במקום שחיטה יותר כדאמרי רבסוגין במצא חצי קנה פגום. עכ"ד. וזה ממש היפך סברת הריב"ם. **ועוד מצינו בתשובת הרשב"א** (ח"א סי' שסז) שלפי רבותינו החולקים על רש"י דף ל' לדידהו שאר פסולים לא פסלי במיעוט בתרא משום דהסימן כמאן דמנחא בדיקולא [עי' להלן ל"ב ב'] והוסיף הרשב"א: ותדע לך דהא בששחט שני שלשים והגרים שליש לדידן כשרה ואם איתא אמאי והא מ"מ לאחר ששחט שני שלשים והוא מתעסק בשחיטה הגרים באותו שליש ולפסול. ואינו דומה למצא חצי קנה פגום חדא דהתם במקום שחיטה וכמוש היו רוצים לדחות בגמ', ועוד דהתם הוא שנפגם מקום שאינו מעכב בשחיטה הואיל ונפגם קודם שחיטה, אבל זה שכבר שחט ונמצא כולו עומד לשחיטה אע"פ שלא נשאר אלא מיעוטו יהא פוסל, עכ"ד. **וחזינן מדברי הרשב"א** דגם במיעוט בתרא יש יותר סברא לפשט שלא במקום שחיטה. **וביטוד הפלוגתא** י"ל דלהרשב"א הגם דאי"ז מקום שחיטה, מ"מ הוי "סימן" אלא דיש פסול בשחיטת הסימן משום דאי"ז מקום השחיטה שבסימן, אבל מ"מ מקרי שחיטה בפסול מקום, אבל לתוס' הוי כמחתך בבשר בעלמא. [ועי' בבד"ה ובמשמרת הבית (דף כה) דפשיטא להו שאם מחתך שליש בבשר כמאן דליתא ואין מעלה ולא מוריד, ולא דמי לשחט שליש והגרים שליש ושחט שלוש, ונראה דגם תוס' מודו לזה אלא דכשחותך בסימן עדיף טפי לגבי צירוף לשחיטה, אבל לגבי "פסול" הוי כמחתך אבר אחר]. **ועיין בש"ך** (סי' כד סק"ג), שהביא דברי **היש"ש** דלמאן דפוסל בהגרים שליש ושחט שני שליש [כ"ה ד' הרשב"א], כ"ש שבהחליד במיעוט קמא אפי'.

בקנה פוסל את השחיטה, והש"ך חולק דרך הגרמה פוסלת הואיל ואינה מקום שחיטה אבל חלדה לא גרעא מחצי קנה פגום. ולכאור' זה תלוי בסברות דלעיל, דלשיטת תוס' מסתבר כהש"ך שרק מה שלא הוא מקום שחיטה פוסל. אבל לדעת הרשב"א דגם בהגרמה אי"ז מופקע מהשחיטה אלא דהוי פסול, א"כ גם הגרמה היא שחיטה פסולה ותפסול את שאר השחיטה.

קצו) "מחלוקת שהגרים שליש ושחט שני שליש דריב"ר סבר מידי דהוי אחצי קנה פגום". לביאור זה יש לדון מה מחלוקת רבנן וריב"ר, ונראה לדון בכמה דרכים א- דלרבנן הטעם שלא איכפת לו בהגרמה בשליש אחרון הוא ממשום שכבר יצא החיות ברוב אבל אין הכוונה שכל הסימן נחשב כשחוט וכל מה דבעי' בשחיטה הוא שיצא החיות במקום שחיטה, ולכן פסול אם הגרים מתחילה כיון שלא יצא החיות במקום שחיטה [משא"כ בחי קנה פגום דלבתר שהוסיף שחיטה נמצא שיצא החיות במקום שחיטה] ואילו ריב"ר סבר דמה שבעי' בשחיטה הוא לשחוט את כל הסימנים, וכיון שבסוד נשחטו רוב הסימנים ורובו ככולו א"כ הסימן שחוט ולא איכפת לן כמה שלא יצא החיות במקום שחיטה. ב- ע"ד הנ"ל בקצת שינוי שהמחלוקת היא שלרבנן בעי' רוב סימן 'פתוח' מופרד' במקום שחיטה וריב"ר בעי' כל הסימן מופרד במקום שחיטה והדין הוא שרובו ככולו לריב"ר. ג- אפ"ל בדרך אחרת שלכ"ע רובו ככולו ובזה אין כלל ויכוח [כמו שמשמע בגמ' להלן בצד זה] וכל המחלוקת היא האם מה שהגרים שליש בתחילה הוא 'טרפות' וריב"ר ס"ל שאין טרפות כלל של הגרים שליש. ועיין להלן נדון בנפק"מ בביאורים אלו.

קצד) "חצי קנה פגום" בדין חצי קנה פגום חקר האמר"מ [סי' ג' סקט"ז] אם הא דכשר הוא משום דהשחיטה היא רק במיעוט המשלים לרוב, אבל מה ששחט קודם לכן אין לזה דין שחיטה אלא הוי רק היכי תמצא להגיע לרוב, ולכן כשר אף בנפגם מאיליו. או דילמא דגם הפגום מצטרף להשחיטה, דכיון דעד החצי בקנה אינו עושה טריפות, לא בעינן שישחוט בדיני שחיטה, ולא נאמרו דיני שחיטה אלא במקום שעושה טריפה אבל עד החצי שאין עושה טריפה גם הפגום מצטרף וחשיב שחיטה ברוב. ונ"מ בנקובת הוושט אם מצטרף לטהר מידי נבילה, דלפי הטעם הראשון שפיר מצטרף [אלא דמ"מ הוי טריפה מדין נקובת הוושט, אבל לענין שחיטה לטהר מידי נבילה שפיר מצטרף] אבל לצד השני א"א לצרף בנקב שבוושט, כיון דבוושט שנקיבתו מטריפתו - נאמרו דיני שחיטה גם על מיעוט קמא. וברעק"א (על השו"ע סי' כז) כתב וז"ל: וצ"ל דבאמת בחצי ושט פגום וגמרי הוי נבילה ואינו דומה לח"ק האם דאין עליו שייכות שחיטה, דהא אין בו איסור טריפות, ומשו"ה במה שגמרו עושה כל מעשה המתיר בהכשר, אבל בושט כיון דמיעוט מיטרפא ביה הכשר השחיטה דושט היינו גם על המיעוט קמא להתירו באכילה, משו"ה בגמר הרוב לחודיה לאו שם שחיטה עליו דכל מידי דשייכא ביה שחיטה להתירו צריך להיות בשחיטה. ומבואר כצד השני. ויבואר עוד להלן.

קצה) ברש"י ד"ה מידי דהוי אחצי קנה פגום. עי' ברש"י דהכא לד' לחק"פ, דלא סגי כאן בתוספת כל דהו דלא מצטרפא הגרמה לאכשורי לשחיטה הואיל ולא מקום שחיטה הוא [אלא בעינן שישחוט ב' שלישים בסוף]. והרמב"ן הקשה דהא בהמשך הסוגיא אמר רב הונא גופיה דהגרים שליש ושחט שליש והגרים שליש כשר, ומבואר דסגי בשחיטה המיעוט המשלים לרוב לחודיה להכשיר את הבהמה. ותירץ הרמב"ן דרש"י אתא לפרש כאן דברי רב אסי אף לר' יהודה דחולק להלן על רב הונא וס"ל דהגרים שליש ושחט שליש פסול. והרמב"ן גופיה מפרש דהכא דמי ממש לחק"פ וא"צ ב' שלישי. אכן עיין ברש"י להלן בע"ב ובמהרש"א שם, דבמשנה מדויק בדברי ריב"ר דבעינן "מלא החוט על פני רובה" וא"כ מוכח דצריך ב' שלישי בשחיטה, ואילו דברי רב הונא להלן אליבא דרחב"א. ועיין בחת"ס. והנה לשיטת רש"י קשה מה דימתה הגמ' דין הגרים שליש ושחט ב' שלישי לחק"פ, והרי כאן לא מצטרף החצי לשחיטה וא"כ במה זה דומה לחק"פ, וצ"ל כדלעיל בביאור המחלוקת או דמוכח שאין טרפות בשליש ראשון או שאי"צ דין שיצא הרוב ע"י שחיטה וממילא אין דין כרבנן שיצא הרוב במקום שחיטה אלא לשחוט את הסימנים.

קצו) "הגרים שליש שחט שליש והגרים שליש". כתב הריטב"א שנחלקו שליטת ריב"ר, מבואר שנחלקו רב הונא א"ר ורב יהודה א"ר אם כשר או פסול וצ"ב במחלוקתם, ומחלוקת רבנן וריב"ר לשיטתם, וי"ל בב' דרכים א- לרב הונא כשר כיון דדין שהחיטה הוא להוציא החיות בשחיטה [וע"ז פליגי רבנן וס"ל שיש 'דין שחיטה' לחתוך את הסימנים]. ורב יהודה ס"ל שאין דין להוציא את החיות בשחיטה אלא לחתוך את הסימנים ורובו ככולו [ובזה פליגי רבנן בדיני רוב]. ב- לפי המבואר לעיל שהנדון הוא בהלכות טרפות יל"ע לצד שאין השליש הראשון טרפות האם יכול גם להצטרף לשחיטה כמו בחצי קנה פגום דאין ענין שהכל יהיה במקום שחיטה או"ד שהגרים שליש כיון שאינו במקום שחיטה אינו מצטרף ובזה נחלקו רב הונא ורב יהודה בהגרים שליש שחט שליש והגרים שליש. [ועיין להלן שלכאור' הוי מחלוקת רמב"ן וריטב"א].

קצז) "שמע רב יהודה איקפד" וכו'. מבואר בגמ' שיש נדון האם לר"ה גם אם הגרים שחט הגרים יהיה כשר מ"מ שחט הגרים שחט ג"כ יהיה כשר וצ"ב דלכאור' הביאור בפשטות הוא כדברי ר"ח שתלי הא בהא. ויש בזה ב' דרכים ותלוי בדרכים דלעיל א- ברמב"ן מבואר שהטעם שיהיה כשר הוא משום דסו"ס שחט רוב הסימן, דהטעם דכשר בהגרים שחט והגרים הוא משום שהגרמה מתטרפת וא"כ ה"ה הכא יהיה כשר משום ששחט רוב הסימן וור"ח סבר דכשם שהגרמה מצטרפת לסימן להכשיר [בהגרים שחט והגרים] כמו כן הגרמה מצטרפת לשחיטה לפסול בשחט הגרים ושחט. ב- בריטב"א מבואר שהס"ד הוא שיש ב' סיבות שניתן להתיר את השחיטה או אם הוצאת החיות היתה בשחיטה או שנשחטו [כל או רוב] הסימנים במקום הראוי, ולכן בתרואתו כשר [היינו הפירוש הראשון דלעיל] ורב חסדא סבר שאו הוצאת החיות מכשירה או שחיטת הסימנים ולא תרואתו. ע"ש.

קצח) (י"ט ע"ב) ברש"י ד"ה הכא נמי. מבואר ברש"י שלר"ח בן אנטיגנוס אין פסול בהגרמה של שליש משא"כ לרבנן, וצ"ב מדוע תלוי הא בהא הרי כל המחלו' היא במקום השחיטה אבל למעלה משיפוי הכובע לכ"ע לא מקום שחיטה. ועיין בתוס' שבאמת פליגי על רש"י ועיין ברש"י ובמהרש"א, ובתוס' הרא"ש כתב שר"ח מקל 'בהגרמה' וצ"ב. ואולי י"ל ברש"י בב' דרכים א- שהמחלו' בין ר"ח בן אנטיגנוס לבין רבנן היא האם דין השחיטה הוא לחתוך הסימנים וממילא ברור שהסימנים אי"ז תחילת הקנה אלא עיקר הקנה וממילא איכא לדין הגרמה בתחילת הקנה שהוא

מקום פסול לשחיטה, ולשיטת ר"ח בן אנטיגנוס דין השחיטה הוא להוציא החיות בסימנים וממילא גם תחילת הקנה היא חלק מהסימנים וכל שיצא ההחיות בסימנים א"ש ואין דין הגרמה. ב- עיין רמב"ן שהביא שיטת הראב"ד שלר"ח מעל הכובע אי"ז מקום של הוצאת החיות כלל, וי"ל ע"פ דרכו שלפ"ז מקום זה אינו מקום פסול לשחיטה אלא אינו מקום שחיטה כלל וכמו ברגל ולכן לא שייך בו הגרמה [ונפק"מ שגם לרבנן אם יגרים במקום זה יהיה כשר] וצ"ע.

י"ט ע"ב

(א) שחט ופגע בו נקב וכו'. צ"ב מה הצד לפסול דמאי שנא אם המשיך את הנקב או שחט מצד שני סו"ס נעשה רוב ע"י שחיטה והנקב אינו פוסל. ועיין בריטב"א ובחזו"א (ג' סק"ד) ובס' שחיטת חולין.

(ב) "השוחט מן הצדדים שחיטתו כשרה" ופרש"י "ואפילו לכתחלה" ועיין בתורת הביתש ביאר הטעם, ובתוס' (ד"ה השוחט) כתבו דאפשר שההכוונה לדיעבד, ועיין במהרש"א מש"כ בשיטת התוס' ותמה עליו הש"ך (ס"כ סק"ח) ובטעם הדבר דרך בדיעבד כשרה עיין בר"ן ובמאירי. ובשיטת הרא"ש נחלקו הפוסקים האם בכל שחיטה צריך שידע השוחט שחתך הסימנים קודם שחתך המפרקת ע"ש. [הרחבה אות ר].

(ג) "השוחט מן העורף שחיטתו פסולה" ופרש"י שבמליקה כשר משום שהמפרקת היא חלק מן המליקה, ומדויק ברש"י ששחיטת המפרקת היא חלק מהמליקה, והנה לשיטות דס"ל שיכול לעשות המליקה בלא לחתוך את המפרקת יל"ע האם המפרקת היא חלק מן המליקה או לא ועיין בספר נאות יעקב סימן ו' בהרחבה. [אות רא]

וגבי שחיטה ברש"י חקר הגרא"י זצ"ל (קובץ שמועות אות יז) האם הכוונה דבאמת יש כאן מעשה טריפה בתחילה אלא

שמיתכשרא מכאן ולהבא או דנימא דהשתא דגמר שחיטתו איגלאי למפרע שלא היתה טריפה מעולם [הרחבה אות רא].

(ד) "אמרי בני ר"ח מצות מליקה" וכו'. מבואר בגמ' ג' שיטות א- 'אף מחזיר' [ויל"ע לשיטה זו האם לכתחילה צריך למלוק שדרה ומרקת ועיין ברשב"א וברש"י ב- מחזיר דוקא ועיין בר"ן וברמב"ן בטעם הדבר, ג- לא מחזיר דוקא ועיין בחידושי הר"ן וברמב"ן בביאור הדברים לשיטה זו יל"ע מה הדין בהחזיר הסימנים ומלק המפרקת תחילה דרך הצואר [הרחבה אות רב]

(ה) ברש"י ד"ה מחזיר וחותר הסימנים לבדן, ודייק המהרש"א דסגי למלוק הסימנים לחודא ולא בעינן מליקת מפרקת ורוב בשר. ועיין בריטב"א. ובנאות יעקב (ס"ו) הוכיח מדברי הרמב"ן (כח:) והרשב"א (כא.) דצריך לחתוך גם המפרקת וכן דייק מתוס' ד"ה מסתברא [הרחבה אות רג].

כ' ע"א

(א) "ואי ס"ר מחזיר דוקא מאי איריא מולק אפילו שוחט נמי" עיין ברשב"א בביאור הדבר וברמב"ם (פ"א משחיטה ה"ט) השמיט דינא דשוחט מן העורף שכשר בהחזיר סימנים ועיין במ"מ משכ"ב, ועיין היטב באבן האזל (שם) שפליג ע"ד וס"ל שלרמב"ם ככה"ג פסול. [הרחבה אות רד].

קצט) שחט ופגע בו נקב וכו'. צ"ב מה הצד לפסול דמאי שנא אם המשיך את הנקב או שחט מצד שני סו"ס נעשה רוב ע"י שחיטה והנקב אינו פוסל. **ועיין בריטב"א** דכתב שהיו דרבנן גזירה אטו שחט ישראל ועכו"ם ע"ש. **ועיין בחזו"א** (ג' סק"ד) ובס' שחיטת חולין משכ"ב.

(ר) "השוחט מן הצדדים שחיטתו כשרה" ופרש"י "ואפילו לכתחלה" ובתורת הבית ביאר הטעם דאע"ג דשוחט מן הצד חותר מפרקת עם שחיטת הסימנים מ"מ שחיטת הסימנים קודמת לחתיכת כל המפרקת ואפילו טריפה אינה עד שהוא שוחט הסימנים ולפיכך לכתחילה נמי מותר לשחוט [והיינו שכל שהמפרקת מחוברת אפי' מעט שפיר דמי]. **ובתוס' (ד"ה השוחט) כתבו דאפשר שההכוונה לדיעבד ואפילו החזיר הסימנים גזרה אטו לא החזיר. ועיין במהרש"א שפירש בשיטת התוס' דאפילו בלא החזיר נמי כשר בדיעבד, והב"י ס"ל בשיטת התוס' דאם לא החזיר פסולה [וכן משמע לכאורה דאל"כ מאי שייך למיגזר אטו לא החזיר הא אפילו בלא החזיר נמי לא מיפסל ועמד בזה בש"ך (ס"כ סק"ח) וביאר בש"ך דלעולם פסול וחלוקת דיני מתנ' בקים ל' להשוחט דשחט הסימנים קודם חתיכת המפרקת משא"כ מן העורף לעולם חותר המפרקת תחילה ע"ש וצ"ע]. וכן ס"ל לר"ן שבדיעבד כשרה **וכתב הטעם** דלכתחילה לא משום שמא תשבר המפרקת קודם שחיטת הסימנים או משום צבע"ח ועיין במאירי טעם נוסף שמא תפגם הבכין ע"י עצם המפרקת ע"ש. ומשמעות לשון הרמב"ם (פ"א ה"ט) דכשר רק בדיעבד כתב "וצריך השוחט שישחוט באמצע הצואר ואם שחט מן הצדדים שחיטתו כשרה". **וצ"ב מ"מ** מיאן רש"י בפירוש זה [דלא כפשטות הלשון במשנה]. **ובשיטת הרא"ש** נחלקו הפוסקים דכתב הרא"ש שהשחיטה מן הצדדים כשרה "ובלבד שידוע שחתך הסימנים קודם שחתך המפרקת" **ושיטת הב"י (סי' כ')** דאף אם החזיר הסימנים כשרה רק אם יודע שחתך הסימנים קודם, ואילו **והט"ז והש"ך ס"ל** שהרא"ש קאי בדלא החזיר הסימנים ובוזה בעינן שידע ששחט הסימנים קודם אבל אם החזיר הסימנים גם הרא"ש מודה דאי"צ לדעת ששחט קודם הסימנים.**

רא) "השוחט מן העורף שחיטתו פסולה" ופרש"י שבמליקה כשר משום שהמפרקת היא חלק מן המליקה וכמו בושט שהתחלה אע"פ שבפני עצמה היא טריפה מ"מ בסו"ד היא חלק מן השחיטה. **ומדויק ברש"י** ששחיטת המפרקת היא חלק מהמליקה, והנה זה ברור שלמ"ד להלן בגמ' שבעי' בדוקא מליקת המפרקת הרי ברור שהמפרקת היא חלק מן המליקה אבל לשיטת דס"ל שיכול לעשות המליקה בלא לחתוך את המפרקת יל"ע האם המפרקת היא חלק מן המליקה או שאינה חלק מן המליקה ומ"מ שרי משום שזו הדרך הרגילה להגיע לסימנים [דאין חיוב להחזיר]. **ועיין בספר נאות יעקב** סימן ו' בהרחבה גדולה שדן בצדדים אלו ועיין **בספר שחיטת חולין** שסיכם הצדדים בה ויישב הסתירות.

וגבי שחיטה ברש"י חקר הגרא"ו זצ"ל (קובץ שמועות אות יז) האם הכוונה דבאמת יש כאן מעשה טריפה בתחילה אלא שמיתכשרא מכאן ולהבא [וכן הוא משמעות דברי רש"י להלן כ: ד"ה וכי" בכלל השוחטין משנבק הושט יש כאן מעשה טריפה וכי גמר שחיטתו מתכשרא"] או דנימא דהשתא דגמר שחיטתו איגלאי למפרע שלא היתה טריפה מעולם, ורק מעשה טריפה היה שם אבל לא היתה טריפה. ונ"מ לענין החלב שנחלב הימנה לאחר ששחט בה מיעוט סימנים קודם שגמר השחיטה אי הוי חלב של טריפה. ועי"ש שהוכיח מסוגיא להלן (ק"מ) בעי רב הושעיא הושיט ידו לקן ושחט מיעוט סימנים מהו. מי אמרינן כיון דאילו שבק להו מיטרפי בעינן לך ולא לכלביך. או דילמא כיון דבידו למגמר שחיטה תקח לך קרינן ביה וחייב בשלוח". וביאור הבעיא הוא דיש להסתפק במאי דמיעט רחמנא לך ולא לכלביך, אם העיקר תלוי במה שאין ראויים לו, או אין עיקר הקפידא אלא על טריפה, ואפילו אם יצויר טריפה שהיא ראויה יהא ג"כ פטור משלוח. והיינו הבעיא דרב הושעיא. דהא הכא בשחט מיעוט סימנים הרי היא טריפה באותה שעה, אלא דהואיל ובידו למגמר שחיטה מיקריא ראוי לך, וא"כ אם הדבר תלוי בראוי ואין ראוי, יתחייב בשלוח, דשפיר קרינא ביה תקח לך. אבל אם עיקר הקפידא הוא במה שהיא טריפה, הרי סו"ס השתא היא טריפה. ולפ"ז הרי מהך בעיא דרב הושעיא מתבאר דודאי הויה טריפה קודם גמר שחיטה, ואין הכשר גמר השחיטה אלא מכאן ולהבא, וא"כ החלב אסור. עי"ש.

רב) "אמרי בני ר"ח מצות מליקה" וכו'. מבואר בגמ' ג' שיטות א- 'אף מחזיר' ב- מחזיר דוקא ג- לא מחזיר דוקא. והשיטה דאף מחזיר **משמע ברש"י** דלכתחילה מצותו למלוך שדרה ומפרקת עד שמגיע לסימנים ואם החזיר הסימנים ומלקו לבדו אף זו היא מצותו והיינו בדיעבד, **וברמב"ן** (כ' א' ד"ה א"ל) משמע כן. **אבל ברשב"א** משמע דאדרבה כל שאתה יכול כשחיטה עדיף, דכתב בהמשך הסוגיא לענין מוליד ומביאר אף דהתורה התירה אפילו בדריסה מ"מ עדיף בשחיטה והוא הטעם למ"ד אף מחזיר עי"ש ומשמע דמחזיר לכתחילה הוא. והשיטה שמחזיר דוקא **עיין ברמב"ן** ובר"ן שבעי' שלא תהיה טריפה קודם שחיטת הסימנים. **ובשיטת רב ינאי** עיין **בחיידושי הר"ן** וברמב"ן דבעינן 'כדרך' היינו שצריך קודם מפרקת וא"כ סימנים **ולכאור' לפ"ז** בהחזיר הסימנים ומלק המפרקת תחילה דרך הצואר ג"כ לא יחני דלא היה מליקת המפרקת תחילה. **וע"ע ברמב"ן** שכתב באופן נוסף "דרחמנא אמר ממול ערפו ואם החזיר הסימנים לאו ממול עורף הוא דסימנים מיקרו צואר" עי"ש וצ"ב.

רג) ברש"י ד"ה מחזיר וחותר הסימנים לבדן ובד"ה אף מחזיר כתב ואם החזיר הסימנים ומלקן לבדן אף זו היא מצותה **ודייק המהרש"א** דסגי למלוך הסימנים לחודא ולא בעינן מליקת מפרקת ורוב בשר. **ובריטב"א** כתב דהטעם דלאחר מליקת הסימנים הרי היא מתה ואין לו מה למלוך יותר **ובנאות יעקב** (ס"ו) הוכיח מדברי הרמב"ן (כח:) **והרשב"א** (כא). דצריך לחתוך גם המפרקת בין למ"ד מחזיר וכש"כ למ"ר אף מחזיר, וכן דייק **מתוס' ד"ה מסתברא** דאי ליכא שום מצוה בחתיכת מפרקת כבר נטרפה קודם ולא שייך לומר רדיעבד מהני בלא החזיר, וע"כ דגם בהחזיר מצותו בחתיכת המפרקת ג"כ. **ועיין במהרש"א** שחילק בזה בשיטת רש"י בין חטאת העוף לעולת העוף עי"ש.

כ' ע"א

רד) "ואי ס"ר מחזיר דוקא מאי איריא מולק אפילו שוחט נמי" היינו דהחזיר סימנים לאחריו כשר אף בשחיטה **וביאר הרשב"א** דשחיטה בסימנים תליא ולא הקפידה תורה שיהא מן הצואר כמו שהקפידה במליקה שיהא ממול העורף, **אלא שהרמב"ם** (פ"א משחיטה ה"ט) השמיט דינא דשוחט מן העורף שכשר בהחזיר סימנים **ועיין במ"מ** דמה שכתב הרמב"ם ואם שחט מן הצדדין שחיטתו כשרה דהוא דוקא בהחזיר הסימנים ומשו"ה השמיט דין השוחט מן העורף דשחיטתו פסולה משום דכיון דמן הצדדין איירי בהחזיר ובהחזיר אפי' מן העורף שחיטתו כשרה, **והקשה באבן האזל** (שם) דאם כן למה כתב מן הצדדין דמשמע ולא מן העורף, **ולכן ביאר** דכיון דכתב למעלה בהלכה ה' מקום השחיטה מן החי הוא בצואר, וכל הצואר כשר לשחיטה, וא"כ פשוט דאם שחט מן העורף אינו שחיטה בצואר, והוי כמו שחט ברגל, ואם ימשוך הסימנים למטה במקום דלא הוי צואר, השחיטה פסולה, משום זה כתב דצריך לשחוט דוקא במקום הצואר, ומן העורף ודאי לא נקרא צואר דמשנה שלמה שנינו השוחט מן העורף השוחט מן הצואר, ומוכח דעורף לא נקרא צואר וא"כ ודאי לא הוי מקום שחיטה ואפי' החזיר הסימנים לאחריו העורף ודאי פסול. עי"ש בהרחבה. והביא דברבינו גרשום בסוגיין מבואר דמה דאמרינן 'מאי לאו למעוטי מחזיר סימנים לאחריו העורף דלאו' היינו דבשחיטה פסול, ובזה דחה ר' ינאי דברי בני ר' חייא ואף דדחתה הגמ' ראי' של ר' ינאי היינו למ"ד מוליד ומביא במליקה פסול אבל הרמב"ם פוסק להדיא כמ"ד כשר וממילא מחזיר סימנים כשר בשחיטה. ועי"ש עוד ביאורים בשיטת הרמב"ם.